

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI ZİRAAT VE TİCARET NEVSALİ:

TRANSKRİPSİYON VE TAHLİLİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Burcu YAY

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI ZİRAAT VE TİCARET NEVSALİ:

TRANSKRİPSİYON VE TAHLİLİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Burcu YAY

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Fehmi YILMAZ

Temmuz - 2019

ONAY

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrencisi olan Burcu YAY'ın hazırladığı ve jüri önünde savunduğu "Osmanlı Ziraat Ve Ticaret Nevsali: Transkripsiyon Ve Tahlili" başlıklı tez başarılı kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Fehmi YILMAZ

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

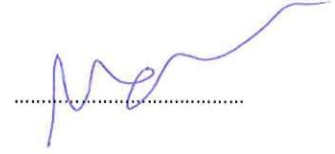
İMZA

Üyeler:

Doç. Dr. Mehmet Mert SUNAR

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Murat ULUSKAN

Kurumu: Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi : 8 Temmuz 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	3
ÖNSÖZ	4
GİRİŞ	7
Nevsâl-i Zirâat ve Yazarları Hakkında.....	12
NEVSÂL-İ ZİRÂAT ve TİCÂRET	14
TAKVÎM-İ ZİRÂAT	33
MART'TA YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ	33
NİSAN AYINDA YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ.....	41
MAYIS AYINDA YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ	48
HAZİRAN'DA YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ	54
TEMMUZ AYINDA YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ.....	59
AĞUSTOS AYINDA YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ	63
EYLÜL AYINDA YAPILACAK ZİRÂAT	68
TEŞRÎN-İ EVVEL'DE YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ	72
TEŞRÎN-İ SÂNÎ'DE YAPILACAK ZİRÂAT İŞLERİ.....	75
KÂNÛN-I SÂNÎDE YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ	81
ŞUBATTA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ	84
ZİYÂRET VE TİCÂRETTE EN ZİYÂDE MÜSTA'MEL MİKYÂSÂT	87
ZİRÂ'AT HESÂBLARI	96
ÇAYIR VE OTLARININ ZİRÂ'AT VE MAHSÛLÂT CEDVELİ	139
İSPİRTOCULUK.....	145
ORMANCILIK	146
MEYVE AĞAÇLARI.....	153
1- Ağaçların Tohumla Üretilmesi	153
2- Daldırma ile Ağaçların Üretilmesi	153
3- Çelik Vâsıtasıyla Ağaçların Teksîri	155
4- Ağaçların Aşı Vâsıtasıyla Çoğaltılmaları	155
Ağaçların Budanması	158
NEBÂTÂT HASTALIKLARI.....	159
Meyve Ağaçlarının Umûmî Hastalıkları.....	160
BAĞ HASTALIKLARI.....	164
Haşerât ve Hastalıklara Karşı Kullanılan İlâcların Hâzırlanması	170

Hubûbâtın Sürme Hastalığına Karşı Kohen usûlü	171
Hendese-i Zirâ'îyye ve Zirâat Makineleri	174
Mahsûlât ve Gübrelerin Yedeklik Arabalarla Taşınması	175
İnşâ'ât-ı Zirâ'îyye	180
Bir Günde Sarf Edilecek Su Mikdârı	182
SAKY VE İRVÂ (SULAMA=SUVARMA)	182
HAYVÂNÂT-I EHLİYYE	185
Hayvânât-ı Ganemiyyenin yaşlarının bilinmesi.....	192
[274] Hayvânât-ı Bakariyyenin Sıkletinin Hesâbı	192
SÜTÇÜLÜK	193
Muhtlif sütlerin terkîb-i vasatîsi.....	193
Sütün muhâfazası	194
Tavukçuluk	199
ARICILIK	204
İPEK BÖCEKÇİLİĞİ	205
ÇİFTLİK BAYTARLIĞI	207
Bir Kazâ Vukû'unda Tabîb Gelinceye Kadar Yapılacak Tedbîrler	211
POSTA TA'RİFESİ.....	214
TELGRAF TA'RİFESİ	216
ZİRÂAT VE TİCÂRET MÜ'ESSESÂTI	218
VİLÂYET ZİRÂAT ME'MÛRLARI	219
ZİRÂAT ŞU'ABÂTI MEKTEBLERİ VE NUMÛNE TARLALARI.....	219
AVRUPA VE AMERİKA ZİRÂAT MEKTEBLERİ	222
ZİRÂAT VE TİCÂRET KAVÂNÎN VE NİZÂMÂTI	225
Zirâat ve Ticârete müteallık Kitâbların İsim ve Fiyâtları.....	235
MUAHHİRE	236
KAYNAKÇA.....	237
1. Arşiv Belgeleri	237
2. Basılı Kaynaklar	237
2.1. Lügatler:	237
2.2. Süreli Yayınlar:.....	237
2.3. Araştırma Eserler.....	237
SONUÇ.....	239

ÖZET

Bu çalışmada 19 ve 20. yüzyıllarda Osmanlı'da ziraî faaliyetlerin gelişimi irdelenmiş ve bu kapsamda bir örnek teşkil etmesi bakımından 1914 tarihli *Nevsâl-i Zirâ'at* isimli yıllıkın transkripsiyonunu yapılmıştır. Söz konusu yılda çiftçilik, bağcılık, bahçıvanlık, ormancılık vb. tarımla ilgili meseleler hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca önemli tarihlerin ve tabiat olaylarının yer aldığı takvim bulunmakta, her ay memleketin neresinde hangi meyve ve sebzenin ekilebileceğine, nasıl bakım yapılacağına, çiftlik hayvanları ve sair büyükbaş hayvanlara hangi mevsimde ne gibi şeyler verilmesi gerektiğine, ne zaman otlatılmaları, ne zaman ahır/ağıla çekilmeleri gerektiğine, hangi mevsimde hangi hayvanın çiftleştirileceğine vb. pek çok detay bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Ziraat, Nevsâl-i Zirâ'at, Çiftçilik

ABSTRACT

In this M. A. dissertation the agricultural development of the Ottoman Empire in the 19-20th centuries are tried to be depicted and, as a sample material, *Nevsâl-i Zirâ'at* (Agricultural Agenda) of 1914 has been transcribed. In this agenda one finds information about farming, viticulture, horticulture, forestry etc. There is also a calendar for various important days and natural events; and are the details about where and what are to be planted in the country, how they are to be grown, with what are the livestock and other bovine to be fed, when are they to be taken out for pasturing or when to be taken into the barns etc.

Keywords: Ottoman Empire, Agriculture, Nevsâl-i Zirâ'at, Farming

ÖNSÖZ

Tarım tarih öncesi dönemlerden bu yana bütün insan topluluklarının hayatlarını sürdürebilmek için az ya da çok uğraşmak durumunda kaldıkları iktisadî bir meşgaledir. Özellikle ilk ve orta çağ toplumlarında işgücü anlamında daha yoğun bir mesai gerektiriyor ve toplum nüfusunun büyük çoğunluğu tarımla meşgul oluyorken, son iki yüzyılda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak bu iş için daha az insan, daha sınırlı mesai harcar olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu nüfusunun %85-90'ı tarımla geçinen ve buna bağımlı bir siyasî teşekküldü, yani imparatorluğun ekonomisi tarıma dayanmaktaydı. Devletin idarî ve askerî anlamda gelir kaynağını büyük oranda tarım arazileri, tarım ürünleri ve sair ziraî faaliyetler teşkil ediyordu. Bu gerçeği takdir eden Osmanlı devlet yönetimi, imparatorluğun ilk devrelerinde tarımla meşgul ahaliye ihtiyaç duydukları desteği sağlamaktan kaçınmadı. Bu imkânları değerlendiren köylü gösterdiği çabayla devletin varlığını besleyen ve destekleyen en büyük unsurdu.

İlerleyen yüzyıllarda Avrupa ve Kuzey Amerika, tarım ve hayvancılıkta yeni teknikler geliştirmiş, ürün çeşitliliği ve toprak verimini artırmayı başarmıştı; fakat muhtelif sebeplerle aynı ilerleme Osmanlı Devleti tarafından kaydedilemedi. 19. yüzyıla gelindiğinde İkinci Mahmud dönemindeki yapısal reformlar ve dönüşüm, ziraat sektörüne de kurumsal olarak yansdı. Bu konuda hayli ileri düzeyde ve kaliteli üretim yaptığı bilinen Amerika'ya müracaat edildi. İlk ziraat okulu 1848'de açıldı; varlığı uzun sürmedi. Ardından birkaç on yıllık arayla diğer ziraat ve baytarlık okulları

geldi. Devlet hâlâ ağırlıklı olarak dayandığı tarım ve hayvancılıkta ilerlemek ve çağını yakalamak istiyordu.

İkinci Abdülhamid dönemindeyse çiftçinin ve tarım ve hayvancılık faaliyetlerini ülke çapında örgütleyecek ve denetleyecek bürokratların yetiştirilebilmesi için okullaşma çabasına girildi ve çiftçiye/köylüye yönelik yayınlar da yapılmaya başlandı. Dili sade ve tamamen çiftçiye tarım ve hayvancılık konusunda bilgi vermeyi ve bilinç kazandırmayı hedefleyen bu çalışmalardan biri de ilki 1914 yılında yayımlanan *Nevsâl-i Zirâ'at* başlıklı muhtıra, daha açık ifadeyle yıllıktı.

Eserin ilk bölümü “ziraat takvimi” başlığı altında yılın on iki ayı boyunca çiftçinin neler yapacağını, çiftlik memurunun görevlerinin ne olduğunu açıklamaktadır. Ardından ziraat ve ticarete kullanılan ölçüler ve ölçeklerden bahsedilmektedir. Sonra çayır ve çayır otlarının ekilip biçilmesine dair bir cetvel ve peşi sıra meyve ağaçlarının bakım ve hasadının nasıl yapılacağına dair bilgilendirme bulunmaktadır.

Devam eden sonraki bölümde bitkilerde ve bağlarda görülen hastalıklar ve bunlarla nasıl başa çıkılacağına dair bilgi verilmektedir. Bir başka bölümde ziraî hendese ve o dönemde henüz icat edilen birtakım tarım aletlerine dair bilgiler ve tavsiyeler yer almaktadır. Peşi sıra tarla, bağ ve bahçelerin nasıl sulanması gerektiği, çeşitli sulama tekniklerinin neler olduğu izah edilmektedir.

Açılan bir diğer bölüm başlığı da ehli/evcil hayvanlar hakkındadır. Bunların bakıp ve beslenmesine dair bilgiler verilmektedir. Hemen bunu takiben çiftçi ya da köylünün başına gelecek bir kaza (zehirli/zehirsiz hayvan sokması ya da ısırması, ayağa çivi batması vb.) sırasında doktor gelinceye kadar ne yapılabileceğine dair, hayat kurtarıcı bilgiler verilmektedir.

Yine taşrada yaşayan insanları bilgilendirmek maksadıyla posta ve telgraf tarifeleri hakkında detaylı bilgi sunulmaktadır. Ardından ülkemizde ve yurt dışında bulunan ziraat müesseseleri ve ziraat ve ticaret kanun ve nizamnameleri hakkında aydınlatıcı malumat verilmektedir.

Çalışmada, bu yıllığın günümüz alfabesiyle verilmesi yanında, giriş bölümü hazırlanmıştır. Bu bölümde de tarımın genel anlamda ne demek olduğuna, Osmanlı Devleti ve toplumu için ne ifade ettiğine, nasıl bir gelişim seyri takip ettiğine ve 19-20. yüzyıllarda imparatorluğun ziraat alanında ne durumda bulunduğu dair bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır.

Girişin ardından Nevsâl'i hazırlayan isimlere dair Osmanlı Arşivi, Osmanlı basını ve diğer ikincil kaynaklardan elde edilen bilgiler aktarılmış ve eserin muhtevası değerlendirilmeye gayret edilmiştir. Çalışma transkribe metin ardından sonuç bölümüyle noktalandırılmıştır.

Konu hakkında çalışmama yön veren ve çalışma boyunca hemen hiçbir konuda desteğini esirgemeyen, bu tezin vücut bulmasında en önemli etken olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Fehmi YILMAZ'a ve tüm hayatım boyunca arkamda olduğunu hissettiren aileme ne kadar teşekkür etsem azdır.

Burcu YAY
İstanbul 2019

GİRİŞ

“Hiç şüphe yok ki zirâ‘at insânlıkla beraber doğdu.”¹

Ziraat sözlük anlamıyla, “bitki yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların bütünü, çiftçilik, tarım”² demektir ve avcı-toplayıcı döneminden sonra insanoğlunun müracaat ettiği ilk yaşam pratiklerinden biridir. Nitekim bölümün başında epigram olarak verilen cümle de ziraatin bir geçim kaynağı ve hayat sürdürme aracı olarak insanlık tarihi kadar eski bir pratik olduğuna işaret etmektedir.

Ziraat dünya üzerinde geçmişte var olmuş ve var olan bütün insan topluluklarının hayatlarını sürdürebilmek için az ya da çok uğraşmak durumunda oldukları bir iktisadî bir faaliyettir. Özellikle ilk ve orta çağ toplumlarında işgücü anlamında daha yoğun bir mesai gerektiriyor ve toplum nüfusunun büyük çoğunluğu tarımla meşgul oluyorken, son iki yüzyılda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak bu iş için daha az insan, daha sınırlı mesai harcar olmuştur. Gerek ürün yetiştirmede geliştirilen yeni yöntemler, gerekse mahsul alımında kullanılmaya başlanan yeni/teknolojik aletler yaşanan gelişmelerin sebebini açıklayan maddelerdir.

Osmanlı İmparatorluğu da nüfusunun %90’ı tarımla geçinen ve buna bağımlı bir siyasî teşekküldü. Şehirlerde nispî bir nüfus yoğunluğu olsa da asıl ve yoğun olarak Osmanlı toplumu köy/kırsalda yaşıyordu. Bu gerekçeyle de köylü nüfusun

¹ Cevad Rüşdü, “Târîh-i zirâ‘at-i kadîmeye bir nazar”, Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmû‘ası, C. I, S. 10, s. 188.

² İlhan AYVERDİ, “Ziraat”, Misalli Türkçe Sözlük, C. III, Kubbelatı, İstanbul 2005, s. 3509.

meşguliyeti, büyük oranda tarım ve hayvancılıktı.³ Dolayısıyla devletin idarî ve askerî anlamda gelir kaynağını büyük oranda tarım arazileri, tarım ürünleri ve diğer ziraî faaliyetler teşkil ediyordu.⁴

Bu nedenle Osmanlı devlet yöneticileri, kuruluştan yıkılışa kadar mevcut şart ve imkanlar dahilinde tarımla meşgul ahaliye ihtiyaç duydukları desteği sağlamaktan geri durmadı. Öncelikli olarak âdil vergilendirme imkânı tanındı; köylünün can ve mal güvenliği teminat altına alındı, yol ve sulama yatırımları devlet köylüsü adına ve onun için gerçekleştirildi.⁵ Vakıflar da özellikle altyapı yatırımlarında etkili oldular. Bu imkânları değerlendiren köylü gösterdiği çabayla devletin varlığını besleyen ve destekleyen en büyük toplum kesimi oldu.

Toprak, Osmanlı Devleti'nin sadece malî gelir kaynağı değil, askerî sisteminin ve gücünün de belkemiği konumundaydı. İmparatorlukta ziraî faaliyetler, "tımâr" denilen kurumsal bir yapı çerçevesinde gerçekleşiyordu. Tarım faaliyetinin kesintisiz devam etmesini yine tımâr sistemi içinde görev, hak ve yetkileri kanunlarla belirlenmiş bizzat devlet tarafından atanan sipahiler sağlıyordu. Taşrada ziraî üretim yapan köye, kasabaya atanan bu tımarlı sipahiler, bulunduğu mıntıkanın güvenliğini sağlamaları karşılığında orada topladığı vergilerden maaşlarını almakta ve yine maaşlarının her üç bin akçesine karşılık sefere hazır, tam donanımlı asker hazır bulundurmak zorundalardı. Ayrıca kanunların belirlediği şekilde üç yıl üst üste toprağını ekmeyen köylünün elindeki araziye bir başkasına verme yetkisi vardı. Köylü toprağını terk edemez, terk ederse yüksek oranda bir ceza ödemek durumunda kalırdı.

Devletin çiftçiye karşı sürdürdüğü bu olumlu tutum ve politika isim ve uygulamada kısmî değişikliklere uğrayarak imparatorluğun son yüzyılına kadar devam etti. Fakat ziraî sistemin işleyişine ve sonuç vermesine engel teşkil eden iç ve dış etkenler belirmeye başladı. Nüfus artışı, savaşlar, iç isyanlar ve iklimle dayalı kısa yahut uzun süreli kuraklık, don vb. doğal ve olağan unsurlar bu cümledendi. Bu gibi

³ Sadık Müfit BİLGE, *Elinde çingil orak: Osmanlı köylülerinin kullandığı tarım aletleri (alat-ı zira'at), nakil vasıtaları ve kullandıkları yerler*, Kitabevi, İstanbul 2017, s. 16-17.

⁴ BİLGE, a.g.e., s. 18.

⁵ Andrew Murray WATSON, "Ziraat", *DiA*, C. 44, TDV, İstanbul 2013, s. 451.

arızî şeyler devletin gelirlerini etkilemiş olsa da vergileri öteleme, taksitlendirme, tohum yardımı gibi dolaylı ve doğrudan tedbirlerle devlet, köylünün bu olumsuzluklardan asgari derecede etkilenmesi için çeşitli politikalar üretti.

Tanzimat'la birlikte başlayan yoğun reform sürecinde yönetim, bir ziraat toplumu⁶ olduğunu kabul ettiği devletin tarım ve sanayi alanında da yeni bir hamleye⁷ ihtiyacı olduğunu kabul ediyordu. Özellikle ipekböcekçiliği, üzüm ve tahıl gibi belli başlı ürünlerin çağdaş metotlar ve aletlerle yetiştirilebilmesi için muhtelif çareler düşünüldü. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayi atılımlarından birisi de bir basma fabrikası açmak olmuştu. Yenikapı civarında açılan fabrika hammaddesi olan ve yurt içinde de üretilen pamuğu elverişsiz olduğu için kullanamıyor, yurt dışından ithal ediyordu. Bu konuda hayli ileri düzeyde ve kaliteli üretim yaptığı bilinen Amerika'ya müracaat edildi. Islah edilmiş tohumlarla beraber 1846'da İstanbul'a gönderilen Dr. Davis ve bir grup uzman, konu hakkındaki malumatları ve görgülerinin de etkisiyle Osmanlı devlet adamlarını yalnız ıslah edilmiş pamuk üretimi değil, etraflı bir ziraat reformu için ikna etmeyi başardı.⁸

Dr. Davis ve ekibinin bu yönlendirmesi devletin ziraat konusunda daha kapsamlı bir proje yürütmesine vesile oldu. Baruthane civarında Ayamama çiftliğinin bulunduğu araziye bir Ziraat Talimhanesi/Mektebi açılması fikri doğdu. Gerekli ve zaruri hazırlıkların tamamlanmasının ardından 1847 yılında ülkenin "ilk meslekî-teknik okulu" olan Ziraat mektebi faaliyetine başlamış oldu. Yazılan nizamnamesi gereği birkaç farklı evsafa öğrenci istihdam edecek olan okulun öğrenci sayısı oldukça sınırlıydı. Temelde teorik ve pratik bilgilerin verildiği iki ayrı sistemle işleyen okul öğretim kadrosundaki nicel ve nitel yetersizlik, ders materyali eksikliği ve ödenek sıkıntısı sebebiyle hayatını fazla devam ettiremedi. 1851 yılında yani sadece üç yıl sonra eğitime/öğretime son verdi.⁹

Okulun amacı modern alet ve teknikleri bilen, bunlarla ve bunlara göre tarım üretimi yapabilecek, endüstriyel tarıma aşına, geniş arazileri verimli bir biçimde

⁶ A. N. "Zirâ'at Ne Hâldedir", Hikmet gazetesi, Sene 1, S. 49: 7.

⁷ YILDIRIM, a.g.m., s. 225.

⁸ YILDIRIM, a.g.m., s. 226.

⁹ Sevtap KADIOĞLU, "Osmanlı Döneminde Türkiye'de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve 'Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnâmesi'", Kutadgubilig, S. 8, Ekim 2005: 241.

değerlendirebilecek gençler yetiştirmektir. Zira memleketin 1910'lu yıllara gelindiğinde dahi manzarası hiç de iç açıcı değildi; "kâbil-i zer' arâzîlerin 1/3'ü ancak ekiliyor, gerisi yatıyordu".¹⁰ Çiftçi yeni teknikleri bilmiyordu. Mahsulü pazara taşıyacak yollar yetersizdi. Kuzey Amerika'nın da pazara girmesiyle ürün fiyatları düşüyor, zahîre ihracatı düşüyor ve bu da Türkiye'nin ziraat alanında gelişmesine mânî¹¹ oluyordu.

Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1876) de ziraatin geliştirilebilmesi, çiftçiye yeni teknik ve araç-gereçlerin ulaştırılabilmesi için birtakım fikirler ortaya atılsa da hayata geçirilmesi mümkün olmadı. Devletin içeride bağımsızlık hareketlerini, dışarıda da Rusya tehdidini durdurabilmek birincil önceliği idi.¹² Fakat Sultan II. Abdülhamid bu konuda daha kararlıydı ve önce Edirne'de (1881), ardından Selanik (1887), Bursa (1891) ve İstanbul (1891-92) gibi merkezî şehirlerde ziraat ve veterinerlik/baytarlık üzerine ihtisas okullarının açılmasını sağladı.¹³

Bu okulların elbette ziraatte arzu edilen gelişmelere ve ilerlemeye katkısı olmuştu. Bir defa birer meslek lisesi kabul edilebilecek bu okullarda pratik anlamda da eğitim gören gençler modern ziraat aletlerini de tanımış ve bunların ülkeye getirilmesine çalışarak tarım/üretim tekniklerini geliştirmeye ve verimliliği artırmaya çaba sarf etmişlerdi.¹⁴ Bu dönemde teknik donanıma sahip çok sayıda insan yetiştirildi, bunlar memleketin muhtelif noktalarında tarım ve hayvancılığın modernizasyonu için memur olarak gönderildiler. Ayrıca yalnız bu okullarda verilen eğitimle de yetinilmedi. Kabiliyetli görülen öğrenciler ihtisas alanlarında öğretim ve görgülerini artırabilsinler diye yurt dışına gönderildi. Nitekim 1914 yılında Ticaret ve Ziraat Nazırı olan Ahmed Nesimî Bey de üç diğer kardeşiyle beraber Fransa'da öğrenim görerek memlekette çeşitli alanlarda hizmet etmişlerdi.¹⁵

¹⁰ Abdullah Cevdet, "Yeni Ticâret ve Zirâ'at Nâzırımızla Mülâkât", İctihâd, Yıl: 5, S. 123: 409-410.

¹¹ Parvus, "Türkiye'de Zirâ'atin İstikbâli", Türk Yurdu, Yıl: 3, S. 1: 860.

¹² Kemal BEYDİLLİ, "Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa", Osmanlı Devleti Tarihi, C. I (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), Zaman, İstanbul 1999, s. 94-102.

¹³ Volkan ÇEŞME, "Osmanlı'da Ziraati Modernleştirme Sürecinde Halkalı Ziraat Mektebi (1892-1928): Kuruluşu ve İdari Yapısı", Osmanlı Bilimi Araştırmaları, C. XV, İstanbul 2014, S. 2: 46.

¹⁴ Faik Reşit UNAT, Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış, MEB, Ankara 1964, s. 80k.

¹⁵ Abdullah Cevdet, a.g.m., s. 409.

Osmanlı döneminde halkın tarım ve hayvancılık konusunda bilinçlenmesi ve yeni gelişmelerden haberdar olabilmesi adına yapılan faaliyetler yalnız okullaşmayla sınırlı olmamıştır. Okullar yanında gerek birtakım devlet kurumları, gerekse diğer cemiyet ve özel teşebbüs tarafından çıkarılan dergi ve gazeteler de çıkarılmıştı. Pek çok yayının ortak hedefi, “Yerli ahâlîden âlim zürrâ’ yetiştirmek”ti.¹⁶

1880 yılında çıkan ilk Türkçe ziraat gazetesi Vasıta-i Servet’ti.¹⁷ Gazetenin ismi altında slogan niteliğinde, “Fenn-i zirâ’at ve baytarlığa hâdim şimdilik on beş günde bir neşrolunur ilmî gazetedir.” ifadesi yer alıyordu. Gazeteye göre “Osmanlıların husûl-i sa’âdeti ma’ârifin neşr ü ta’mîminden evvel zirâ’at ve hırâsetle mümkün” olabilecekti. Dolayısıyla refaha ve servete giden yol ziraatten geçiyordu ve gazete bu yüzden “Vasıta-i Servet” diye isimlendirilmişti.¹⁸

Bu gazeteyle başlayan serüven sırasıyla Ziraat Gazetesi, Zirâ’at ve Sınâ’at Tercüme-i Fünûn Odaları, Orman ve Ma’âdin ve Zirâ’at Mecmu’âsı, Umûr-ı Nâfi’a ve Zirâ’at Mecmu’âsı, Osmanlı Terakkî-i Zirâ’at, Resimli Zirâ’at Gazetesi, Osmanlı Ticâret ve Zirâ’at Gazetesi, Orman ve Ma’âdin ve Zirâ’at ve Baytar Nezâreti Mecmu’âsı, İkrâmiyeli Zirâ’at Gazetesi, Resimli Çiftçi, Ticâret ve Zirâ’at Nezâreti Mecmu’âsı, Felâhat, Toprak, Ekinci, Çiftçiler Derneği Mecmu’âsı, Halkalı Zirâ’at Mekteb-i Âlîsi Mecmu’âsı, Bahçevân, Zirâ’at Hayâtı, Yeni Zirâ’at Gazetesi’ydi.¹⁹ Bunlara ilaveten İzmir’de yayın yapan ve yörenin en yüksek tirajlı gazetelerinden²⁰ olmayı başaran ve transkripsiyonunu yaptığımız Nevsâl’in de yazarlarından biri olan Mehmed Refet Bey tarafından çıkarılan Köylü gazetesinin de zikredilmesi yerinde olur.

Özellikle Sultan Abdülhamid’in tahta çıktığı dönemi müteakip birbiri ardına yapılan bu gazete/dergicilik çalışmaları o dönemde yaygınlaşan okullaşma faaliyetlerine paralel olarak halkın bilinçlenmesine yönelik çabalar olarak değerlendirilebilir. 1880 tarihinden başlamak suretiyle 1920’lere, Osmanlı

¹⁶ Parvus, a.g.m., s. 865.

¹⁷ Kenan DEMİR, “Osmanlı’da Ziraat Dergiciliğine Bir Bakış”, Turkish Studies, C. 9, Ankara 2014, S. 8: 387.

¹⁸ “Mukaddime” Vâsıta-i Servet, S. 1: 1.

¹⁹ Kenan DEMİR, a.g.m., s. 387.

²⁰ Zeki ARIKAN, “Köylü Gazetesi ve İşgal” Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Ankara 1988, S. 2: 187-188.

Devleti'nin çöküşüne dek süren bu yayınların halk nezdinde istenilen itibarı ve ilgiyi görüp görmediği ise tartışmalıdır. Zira her bir yayının faaliyet süresine bakılırsa hemen hepsinin ortalama 1-2 yıllık bir yayım süreleri olduğu, beklenen ilgiyi göremedikleri için yayınlarına devam edemedikleri söylenebilir. Hâlbuki yayıncılığa teşebbüs ederek halka ve özelde çiftçilere yönelik bilgiler vermeyi hedeflemişler, onları tarımda denenen son yöntemlerden, kullanılmaya başlanan teknolojiiden, araziye daha verimli nasıl kullanabileceklerine dair birtakım detaylardan haberdar etmeyi istemişlerdi. Bu doğrultuda da muhatap kitlenin yazılanları daha iyi anlayabilmesi için oldukça sade bir dil kullanmayı tercih etmişler,²¹ bu vesileyle onlarda bir nebze de olsa okuma alışkanlığı doğurmayı, yaptıkları işe karşı onları bilgilendirerek teşvik etmeyi arzu etmişlerdi.

Nevsâl-i Zirâ'at ve Yazarları Hakkında

Transkripsiyonunu gerçekleştirdiğimiz Nevsâl-i Zirâ'at başlıklı "yıllık/ajanda" da 1914 yılında ziraat mektebi mezunu Mehmed Refet ve Salih Zeki beyler tarafından yayımlanan bir çalışmadır. Yazarlarının ifadesine göre, "Osmanlı Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi'nin 1330 senesine mahsûs muhtıra-i fenniyyesidir." Bu çalışma "Zira'at ve Ticâret Kütübhânesi"nin yedinci eseri olarak çıkmıştır.²² Dolayısıyla yazarları bundan evvel de ziraat ve ticarete dair en az altı kitap daha neşretmişlerdir.

Yazarların birinin İzmir,²³ diğersininse Denizli²⁴ doğumlu oldukları tespit edilmiştir. Aralarında sadece sekiz yaş bulunan bu iki ziraat meraklısı yazarın, memlekette tarım ve hayvancılığın gelişmesi için ortak bir çaba içine girdikleri görülmektedir. İzmir'de Mayıs 1907 tarihinde²⁵ yayımına başladıkları *Osmanlı Ticâret ve Zirâ'at Gazetesi*'ni Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a taşımışlar ve faaliyetlerine imparatorluğun merkezinden devam etmeyi seçmişlerdir. Arap harfleriyle neşri harf devrimine kadar devam ettirilen gazete, inkılabın Latin

²¹ Zeki ARIKAN, "Köylü Gazetesi ve Dilde Sadeleşme", Kebikeç, Ankara 1996, S. 4: 129-148.

²² Mehmed Refet – Salih Zeki, Nevsâl-i Zirâ'at ve Ticâret, Mahmud Bey Matba'ası, Dersaadet 1330.

²³ Osman Tefvik Bey'in oğlu olduğu anlaşılan Mehmed Refet Bey için bkz. BOA. DH.SAİDd, 81/15.

²⁴ Ahmed Galib Bey'in oğlu Salih Zeki Bey için bkz. Süleyman İnan, "Arşivden Bir Belge", Geçmişten Günümüze Denizli, Denizli 2004, S. 4: 34-35.

²⁵ Osmanlı Zirâ'at ve Ticareti, S. 1: 1 (23 Nisan 1323/6 Mayıs 1907).

alfabesiyle 1945 yılına dek de çıkarılmaya devam etmişti. Yani yaklaşık kırk yıla ulaşan bir yayın hayatı olmuştu.

Nevsâl-i Zirâ'at başlıklı yayın da bir muhtıra, bugünkü ifadeyle bir nevi çiftçi ajandası/yıllığı niteliğinde bir eserdi. Ebatları tahminen 11x16 cm'ydi. Ajanda tipi, cepte taşınabilecek bu yayınlar ilgili oldukları meslek dalındaki insanlara ihtiyaç duyabilecekleri malumatı temin edebilmek için yayımlanıyordu. Fakat ne yazık ki bunlara bizim memleketimizde pek rastlanır değildi. Ülkemizin ağırlıklı olarak çiftçi/köylü nüfusa sahip olduğunu bilen bu iki müteşebbis memleket insanına fayda sağlayabilmek, onları gündelik pratiklerine dair daha geniş ve faydalı malumatla donatmak için böyle bir işe girişmişlerdi. Ajandanın mukaddime kısmında belirttikleri amaçları kendi dillerince şu şekilde ifade edilmişti:

“Denilebilir ki memâlik-i mütemeddinede mesleğine müte'allik ceybinde bir muhtıra-nâme taşımayan kimse yok gibidir. Fi'l-hakîka herhangi fen ve san'ata müte'allik hisâbât ve ma'lûmâtı zihninde tutmak mümkün olmadığı gibi her yerde mufassal kitâblara mürâca'at etmek de müşkil olduğundan ceybinde bir takvîm husûsu bulunduran kimse hemen oraya mürâca'at arzû ettiği kavâ'id-i umûmiyeyi ve kendi mesleğine â'id ma'lûmât-ı husûsiyyeyi hemen ahz ve telakkî ve diğer tafsîlâtı der-hâtır edebilir.”²⁶

²⁶ Mehmed Refet – Salih Zeki, *Nevsâl-i Zirâ'at ve Ticâret*, s. 3-4.

Zirâ'at ve Ticâret Kütübhânesi, aded: 7

NEVSÂL-İ ZİRÂ'AT ve TİCÂRET

Osmanlı Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi'nin 1330 senesine mahsûs muhtıra-i
fenniyyesidir.

Muharrirleri

Osmanlı Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi Hey'et-i Tahrîriyyesinden ve Evkâf Nezâreti Fen
Me'mûrlarından Mehmet Re'fet

Müdîr ve ser-muharriri Salih Zeki

Dersa'âdet Mahmud Bey Matba'ası

Mahmud Bey Matba'ası

Bâb-ı Âlî civârında Ebussu'ûd Caddesinde, Numero: 72

1332

Mukaddime

Her meslek erbâbının her zaman arz-ı ihtiyâc ettikleri ma'lûmât ve hisâbât-ı fenniyyenin icmâlini muhtevî olmak ve ceybde taşınabilecek hacimde bulunmak üzere Avrupa'da her senenin bidâyetinde "ajanda" (Agenda) nâmıyla müte'addid takvîmler, muhtıralar, sâlnâmeler neşredilir.

Her fen ve san'ata â'id risâle ve mecmû'a idârelerinden ekserîsinin her sene başında lisânımızda tamâmıyla mukâbili olmayan birer ajanda neşretmeleri Avrupa ve Amerika'da te'âmül hükmüne girmiştir, oralarda her sene müte'addid çiftçilik, bağcılık, bahçevanlık, ormancılık, elektrikçilik, mühendislik, askerlik, ma'dencilik, bahriye, tıbbiye ve sâ'ire nevsâlleri, muhtıraları intişâr eder ve erbâbı tarafından fevka'l-âde rağbete mazhar olur. Denilebilir ki memâlik-i mütemeddinede mesleğine müte'allik ceybinde bir muhtıra-nâme taşımayan kimse yok gibidir. Fî'l-hakîka herhangi fen ve san'ata müte'allik hisâbtât ve ma'lûmâtı zihninde tutmak mümkün olmadığı gibi her yerde mufassal kitâblara mürâca'at etmek de müşkil olduğundan ceybinde bir takvîm husûsu bulunduran kimse hemen oraya mürâca'at arzû ettiği kavâ'id-i umûmiyeyi ve kendi mesleğine â'id ma'lûmât-ı [4]husûsiyeyi hemen ahz ve telakkî ve diğer tafsîlâtı der-hâtır edebilir.

Bu gibi ceyb muhtıralarının birçok ma'lûmâtı muhtevî olabilmesi ve yek nazarda görülebilmesi için cildler dolusu tafsîlâtın rûhlu noktaları ekseriyâ cedvel tarzına ifrâğ ve mümkün olduğu kadar icmâl edilmiştir.

Henüz bu tarzda takvîmler, muhtıralar neşredilmeyen memleketimizde zürrâ' ve tüccârımızın tevsî'-i ma'lûmâtına hizmet etmek üzere gazetemiz hey'et-i idâre ve tahrîriyyesi [1]323 senesinde risâlemizin İzmir'de hîn-i intişârında bu yolda bir nevsâl vücûda getirmeye teşebbüs etmiş idi. Fakat devr-i istibdâda tab' ve neşr edilecek âsârın beş kît'a müsveddesinin bidâyeten Ma'ârif Nezâreti'ne takdîm edilmesi ve tetkîk ve tasdîk edilinceye kadar altı ay hatta bir sene beklenilmesi ve bi'l-âhare birçok kelimât ve ibârâtı tayy ve ihrâc edildikten sonra tab' u neşrolunması o vaktin usûl ve nizâmı iktizâsından bulunduğundan bu müşkilât hevesimizi kesrederek teşebbüsümüzü akîm bırakmış idi. İ'lân-ı Meşrûtiyetten beri geçirdiğimiz gavâ'il-i dâhiliye ve hâriciye bu gibi âsârın neşrine cesâret-bahş olmadığından bi-mennihi'l-

kerîm [1]330 senesinden i'tibâren "Nevsâl-i Zirâ'at ve Ticâret"ın birinci senesini neşre mübâşeret ediyoruz. İnşâallâh her sene yeni ve daha mütenevvi' ma'lûmâtı ve müte'addid resimleri muhtevî olduğu hâlde neşredilmesi mukarrerdir. İlk senesi olduğu için ba'zı noksânları hâvî olması zarûrî ve her şey'in gittikçe terakkî ve tekemmül etmesi bir emr-i tabîîdir. İkinci senesine derc edilmek üzere memleketimiz hakkında şimdiden birçok ma'lûmât ihzârına teşebbüs ettiğimiz [5] gibi meslekdâşlarımız tarafından vukû' bulacak ihtârâtı da memnûniyetle telakkî edeceğimizi arz ederiz. tevîki Cenâb-ı Hakk'tan,takdîri muhterem halktan bekleriz.

Mehmed Re'fet, Salih Zeki

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Rebî'ü'l- âhir	Mart	Tulû-ı Şems	Öğle	İmsâk	Kasım Günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Cumartesi	16	1	12,2	6,1	10,24	127	Gece ile gündüzün tesâvîsi
Pazar	17	2	12	9	21	128	
Pazartesi	18	3	11,57	7	18	129	
Salı	19	4	54	6	15	130	Berdü'l-acûzun sonu
Çarşamba	20	5	51	4	13	131	
Perşembe	21	6	48	3	10	132	
Cum'a	22	7	46	2	7	133	Hamsînin sonu
Cumartesi	23	8	43	6	3	134	Nevrûz-ı sultânî
Pazar	24	9	40	5,09	10	135	
Pazartesi	25	10	37	58	9,57	136	
Salı	26	11	34	56	55	137	
Çarşamba	27	12	32	55	52	138	
Perşembe	28	13	29	53	49	139	
Cum'a	29	14	26	52	46	140	
Cumartesi	1	15	23	51	43	141	Cemâziye'l-evvel ibtidâsı
Pazar	2	16	21	49	40	142	
Pazartesi	3	17	28	48	37	143	Çaylakların gelmesi
Salı	4	18	16	47	34	144	
Çarşamba	5	19	13	45	31	145	
Perşembe	6	20	10	44	28	146	
Cum'a	7	21	7	43	25	147	
Cumartesi	8	22	5	41	22	148	
Pazar	9	23	2	40	19	149	
Pazartesi	10	24	10,59	39	18	150	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Cemâziye'l- evvel	Mart	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım Günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Salı	11	25	56	5,37	9,16	151	
Çarşamba	12	26	54	36	13	152	
Perşembe	13	27	51	35	10	153	Kırlangıç Fırtınası
Cum'a	14	28	49	33	7	154	
Cumartesi	15	29	46	32	4	155	
Pazar	16	30	44	32	1	156	
Pazartesi	17	31	41	31	8,58	157	
Salı	18	1	10,38	28	52	158	Nisan ibtidâsı
Çarşamba	19	2	35	27	49	159	Mevsim-i Lâle
Perşembe	20	3	32	25	46	160	
Cum'a	21	4	30	24	43	161	
Cumartesi	22	5	27	22	40	162	Yunan Muhârebesi i'lân-ı harb 1312
Pazar	23	6	25	21	37	163	
Pazartesi	24	7	23	20	34	164	
Salı	25	8	20	19	31	165	Sene-i sevrin ibtidâsı
Çarşamba	26	9	18	18	28	166	
Perşembe	27	10	16	17	25	167	
Cum'a	28	11	13	15	22	168	
Cumartesi	29	12	10	14	19	169	
Pazar	30	13	8	13	16	170	Sene-i servin sonu
Pazartesi	1	14	5	12	13	171	Cemâziye'l-âhirin ibtidâsı
Salı	2	15	3	10	10	172	Cülûs-ı hümayûn 1325
Çarşamba	3	16	10	9	7	173	
Perşembe	4	17	9,57	8	4	174	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Cemâziye'l- âhir	Nisan	Tulû'-ı şems	Öğle	İmsâk	Kasım Günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Cum'a	5	18	9,56	5,6	8,1	175	
Cumartesi	6	19	53	5	7,58	176	
Pazar	7	20	51	4	56	177	
Pazartesi	8	21	49	3	53	178	
Salı	9	22	46	2	50	179	
Çarşamba	10	23	44	1	47	1	Rûz-ı Hızır
Perşembe	11	24	42	5	44	2	
Cum'a	12	25	40	4,59	42	3	
Cumartesi	13	26	37	58	38	4	
Pazar	14	27	35	57	36	5	
Pazartesi	15	28	34	56	33	6	
Salı	16	29	31	55	30	7	
Çarşamba	17	30	30	54	28	8	
Perşembe	18	1	28	53	25	9	Mayıs ibtidâsı
Cum'a	19	2	26	52	23	10	
Cumartesi	20	3	24	51	19	11	Filiz koparan fırtınası
Pazar	21	4	21	50	17	12	Gül Mevsimi
Pazartesi	22	5	20	49	15	13	
Salı	23	6	18	48	13	14	
Çarşamba	24	7	16	47	10	15	Moskof imparatorunun doğduğu gün 1868
Perşembe	25	8	14	46	8	16	
Cum'a	26	9	12	45	6	17	
Cumartesi	27	10	11	45	3	18	Ülker fırtınası
Pazar	28	11	10	44	1	19	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Cemâziye'l- âhir	Mayıs	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım Günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Pazartesi	29	12	9,8	4,43	6,58	20	
Salı	1	13	6	42	56	21	Receb ibtidâsı
Çarşamba	2	14	5	41	54	22	Leyle-i Regâ'ib
Perşembe	3	15	4	40	52	23	
Cum'a	4	16	2	39	50	24	
Cumartesi	5	17	9	39	48	25	
Pazar	6	18	8,59	38	46	26	
Pazartesi	7	19	58	37	44	27	
Salı	8	20	56	37	43	28	İngiliz Kralı'nın doğduğu gün 1865
Çarşamba	9	21	55	36	41	29	
Perşembe	10	22	54	36	39	30	
Cum'a	11	23	53	35	38	31	
Cumartesi	12	24	52	35	36	32	
Pazar	13	25	51	34	35	33	
Pazartesi	14	26	50	34	34	34	
Salı	15	27	49	33	33	35	
Çarşamba	16	28	48	33	31	36	
Perşembe	17	29	48	33	30	37	
Cum'a	18	30	47	32	29	38	
Cumartesi	19	31	47	32	29	39	
Pazar	20	1	46	32	28	40	Haziran
Pazartesi	21	2	46	32	27	41	
Salı	22	3	45	32	26	42	
Çarşamba	23	4	45	32	26	43	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Cemâziye'l- âhir	Mayıs	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Perşembe	24	5	8,45	4,32	6,25	44	
Cum'a	25	6	45	32	25	45	
Cumartesi	26	7	44	31	25	46	
Pazar	27	8	44	31	25	47	Leyle-i Mi'râc
Pazartesi	28	9	44	31	25	48	
Salı	29	10	44	31	25	49	Yaz mevsiminin ibtidâsı
Çarşamba	30	11	45	31	25	50	
Perşembe	1	12	45	32	25	51	Şa'bân ibtidâsı
Cum'a	2	13	45	32	26	52	
Cumartesi	3	14	45	32	26	53	
Pazar	4	15	46	32	27	54	Yaprak aşısı zamânı
Pazartesi	5	16	46	32	28	55	
Salı	6	17	46	33	29	56	
Çarşamba	7	18	47	33	30	57	
Perşembe	8	19	48	33	31	58	
Cum'a	9	20	48	33	32	59	
Cumartesi	10	21	49	34	33	60	Milâd-ı Yahya (a.m.)
Pazar	11	22	50	34	34	61	Ateş gecesi
Pazartesi	12	23	50	30	35	62	
Salı	13	24	51	35	36	63	
Çarşamba	14	25	52	35	37	64	Leyle-i Berât
Perşembe	15	26	53	36	38	65	
Cum'a	16	27	54	36	39	66	
Cumartesi	17	28	56	37	41	67	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Receb	Haziran	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Pazar	18	29	8,57	4,37	6,43	68	
Pazartesi	19	30	58	38	45	69	
Salı	20	1	59	38	47	70	Temmuz ibtidâsı. Fransızların hürriyet bayramı
Çarşamba	21	2	9	39	49	71	
Perşembe	22	3	2	40	51	72	
Cum'a	23	4	3	40	53	73	
Cumartesi	24	5	4	41	55	74	
Pazar	25	6	6	42	57	75	
Pazartesi	26	7	7	43	59	76	
Salı	27	8	9	44	7,02	77	
Çarşamba	28	9	11	44	4	78	
Perşembe	29	10	12	45	6	79	Osmanlıların hürriyet bayramı
Cum'a	1	11	15	46	9	80	Ramazân-ı şerîf
Cumartesi	2	12	16	47	11	81	Edirne'nin istirdâdı 1329
Pazar	3	13	17	48	14	82	
Pazartesi	4	14	19	49	16	83	
Salı	5	15	21	50	19	84	
Çarşamba	6	16	23	51	21	85	
Perşembe	7	17	25	51	24	86	
Cum'a	8	18	27	52	26	87	
Cumartesi	9	19	29	53	29	88	
Pazar	10	20	30	54	32	89	
Pazartesi	11	21	32	55	34	90	
Salı	12	22	34	56	37	91	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Ramazan	Temmuz	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Çarşamba	13	23	9,37	4,57	7,4	92	
Perşembe	14	24	40	59	43	93	
Cum'a	15	25	42	5	45	94	Hırka-i Şerîf ziyâreti
Cumartesi	16	26	44	1	48	95	Eyyâm-ı bahûrun sonu
Pazar	17	27	46	2	51	96	
Pazartesi	18	28	48	3	54	97	
Salı	19	29	51	4	57	98	
Çarşamba	20	30	53	5	8	99	
Perşembe	21	31	55	7	3	100	
Cum'a	22	1	58	8	5	101	Ağustos ibtidâsı. Evvel- i savm-i Meryem
Cumartesi	23	2	10	9	8	102	
Pazar	24	3	2	10	11	103	
Pazartesi	25	4	5	11	14	104	
Salı	26	5	7	12	17	105	Avusturya kralının doğduğu
Çarşamba	27	6	10	14	20	106	Kadir Gecesi
Perşembe	28	7	12	15	23	107	
Cum'a	29	8	14	16	26	108	Güneş tutulması
Cumartesi	30	9	17	17	29	109	
Pazar	1	10	19	18	32	110	Şevvâl. Bayram Namazı, 11.5 sâ'at
Pazartesi	2	11	22	20	35	111	
Salı	3	12	24	21	38	112	
Çarşamba	4	13	27	22	41	113	
Perşembe	5	14	30	24	44	114	Leyleklerin gitmesi
Cum'a	6	15	32	25	47	115	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Şevval	Ağustos	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Çarşamba	13	23	9,37	4,57	7,4	92	
Perşembe	14	24	40	59	43	93	
Cum'a	15	25	42	5	45	94	Hırka-i Şerîf ziyâreti
Cumartesi	16	26	44	1	48	95	Eyyâm-ı bahûrun sonu
Pazar	17	27	46	2	51	96	
Pazartesi	18	28	48	3	54	97	
Salı	19	29	51	4	57	98	
Çarşamba	20	30	53	5	8	99	
Perşembe	21	31	55	7	3	100	
Cum'a	22	1	58	8	5	101	Ağustos ibtidâsı. Evvel- i savm-i Meryem
Cumartesi	23	2	10	9	8	102	
Pazar	24	3	2	10	11	103	
Pazartesi	25	4	5	11	14	104	
Salı	26	5	7	12	17	105	Avusturya kralının doğduğu
Çarşamba	27	6	10	14	20	106	Kadir Gecesi
Perşembe	28	7	12	15	23	107	
Cum'a	29	8	14	16	26	108	Güneş tutulması
Cumartesi	30	9	17	17	29	109	
Pazar	1	10	19	18	32	110	Şevvâl. Bayram Namazı, 11.5 sâ'at
Pazartesi	2	11	22	20	35	111	
Salı	3	12	24	21	38	112	
Çarşamba	4	13	27	22	41	113	
Perşembe	5	14	30	24	44	114	Leyleklerin gitmesi
Cum'a	6	15	32	25	47	115	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Zî'l-Ka'de	Eylül	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Salı	2	9	11,83	5,58	10	140	
Çarşamba	3	10	41	59	3	141	
Perşembe	4	11	44	6,01	6	142	Sene-i şemsî yılbaşı 1293
Cum'a	5	12	47	2	9	143	
Cumartesi	6	13	49	3	12	144	
Pazar	7	14	52	5	14	145	
Pazartesi	8	15	55	6	17	146	Ağaçlardan sular çekilmesi
Salı	9	16	58	7	20	147	İtalyanlar[ın] i'lân-ı harbi 1327
Çarşamba	10	17	12	9	23	148	
Perşembe	11	18	3	10	26	149	
Cum'a	12	19	6	11	28	150	
Cumartesi	13	20	8	13	31	151	
Pazar	14	21	11	14	34	152	
Pazartesi	15	22	14	15	37	153	
Salı	16	23	16	17	39	154	
Çarşamba	17	24	19	18	42	155	
Perşembe	18	25	22	20	45	156	
Cum'a	19	26	25	21	47	157	Yaprakların dökülmesi
Cumartesi	20	27	27	22	50	158	
Pazar	21	28	30	24	53	159	Meryem Ana fırtınası
Pazartesi	22	29	32	25	55	160	
Salı	23	30	35	26	58	161	
Çarşamba	24	1	38	28	11,1	162	Teşrîn-i Evvel ibtidâsı
Perşembe	25	2	41	29	2	163	

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1292	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Zi'l-ka'de	Teşrîn-i Evvel	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Cum'a	26	3	1,43	6,3	11,06	164	
Cumartesi	27	4	46	32	8	165	
Pazar	28	5	48	33	11	166	Kırlangıç fırtınası
Pazartesi	29	6	51	34	14	167	
Salı	30	7	54	36	16	168	
Çarşamba	1	8	56	37	19	169	Zi'l-hicce
Perşembe	2	9	59	38	21	170	Bağ bozumu
Cum'a	3	10	1,02	39	24	171	
Cumartesi	4	11	4	41	26	172	
Pazar	5	12	7	42	29	173	
Pazartesi	6	13	9	43	31	174	
Salı	7	14	12	45	32	175	
Çarşamba	8	15	14	46	36	176	Ağaç kesme zamânı
Perşembe	9	16	17	47	38	177	Balık fırtınası
Cum'a	10	17	19	48	40	178	Kurbân bayramı namâzı sâ'at 2,05
Cumartesi	11	18	22	50	43	179	
Pazar	12	19	24	51	45	180	
Pazartesi	13	20	28	52	47	181	Ağaç budama zamânı
Salı	14	21	29	53	50	182	
Çarşamba	15	22	31	54	52	183	
Perşembe	16	23	34	56	54	184	
Cum'a	17	24	36	57	56	185	
Cumartesi	18	25	38	58	58	186	
Pazar	19	26	41	59	12	1	Kasım ibtidâsı

		Sene-i Kamerî 1332	Sene-i Şemsî 1293	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Zî'l-hicce	Teşrîn-i Evvel	Tulû'	Öğle	İmsâk	Rûz-ı Hızır	Mevsimler ve Sayılı Günler
Pazartesi	20	27	1,43	7	12,03	2	
Salı	21	28	45	1	5	3	
Çarşamba	22	29	47	3	7	4	
Perşembe	23	30	50	4	9	5	
Cum'a	24	31	52	5	11	6	
Cumartesi	25	1	54	6	12	7	
Pazar	26	2	56	7	14	8	
Pazartesi	27	3	58	8	16	9	
Salı	28	4	2	9	19	10	Koç katma fırtınası
Çarşamba	29	5	2	10	20	11	
Perşembe	1	6	4	11	22	12	Muharrem ibtidâsı 1333
Cum'a	2	7	6	12	23	13	
Cumartesi	3	8	8	13	25	14	
Pazar	4	9	9	14	26	15	
Pazartesi	5	10	11	15	28	16	
Salı	6	11	13	15	30	17	Ağaçlardan su çekilmesi
Çarşamba	7	12	15	16	31	18	
Perşembe	8	13	16	17	32	19	
Cum'a	9	14	18	18	34	20	
Cumartesi	10	15	19	19	35	21	Yevm-i Âşûrâ
Pazar	11	16	21	20	37	22	Ülker fırtınası
Pazartesi	12	17	22	20	38	23	
Salı	13	18	24	21	39	24	
Çarşamba	14	19	25	21	40	25	

		Sene-i Kamerî 1333	Sene-i Şemsî 1293	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Zî'l-hicce	Teşrîn-i Sânî	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Pazartesi	15	20	2,26	7,22	12,41	26	
Salı	16	21	28	23	42	27	
Çarşamba	17	22	29	23	43	28	
Perşembe	18	23	30	24	44	29	
Cum'a	19	24	31	25	45	30	
Cumartesi	20	25	32	25	46	31	
Pazar	21	26	32	26	47	32	
Pazartesi	22	27	34	26	47	33	Kara kış fırtınası
Salı	23	28	35	27	48	34	
Çarşamba	24	29	35	27	49	35	
Perşembe	25	30	36	27	49	36	
Cum'a	26	1	37	27	50	37	Kânûn-ı Evvel ibtidâsı
Cumartesi	27	2	37	28	50	38	Fırtına
Pazar	28	3	38	28	51	39	
Pazartesi	29	4	38	28	51	40	Meclis-i Meb'ûsânın küşâdı
Salı	30	5	39	28	51	41	Şeb-i yeldânın ibtidâsı
Çarşamba	1	6	39	28	52	42	Safer'in ibtidâsı
Perşembe	2	7	39	29	52	43	
Cum'a	3	8	39	29	52	44	
Cumartesi	4	9	39	29	52	45	Erba'înin ibtidâsı
Pazar	5	10	39	29	52	46	
Pazartesi	6	11	39	29	52	47	
Salı	7	12	39	29	52	48	
Çarşamba	8	13	38	28	53	49	Mîlâd-ı Îsâ (Frenklerin)

		Sene-i Kamerî 1333	Sene-i Şemsî 1293	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Muharrem	Kânûn-ı Evvel	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Pazar	9	14	2,38	7,28	12,52	50	Şeb-i yeldânın sonu
Pazartesi	10	15	38	28	51	51	Gün dönümü fırtınası
Salı	11	16	37	28	50	52	
Çarşamba	12	17	37	28	50	53	İstiklâl-i Osmânî günü 700
Perşembe	13	18	36	27	49	54	
Cum'a	14	19	36	27	49	55	Sene-i mîlâdî ibtidâsı 1915
Cumartesi	15	20	35	27	48	56	
Pazar	16	21	34	27	47	57	
Pazartesi	17	22	33	26	47	58	Fırtına
Salı	18	23	33	26	46	59	
Çarşamba	19	24	32	25	45	60	Ortodoksların mîlâd-ı İsâ günü
Perşembe	20	25	31	25	44	61	
Cum'a	21	26	30	24	43	62	Zemherîr fırtınası
Cumartesi	22	27	28	24	42	63	
Pazar	23	28	27	23	41	64	
Pazartesi	24	29	26	22	40	65	
Salı	25	30	25	21	37	66	
Çarşamba	26	31	23	21	37	67	
Perşembe	27	1	23	20	37	68	Ortodoksların yılbaşı 1915
Cum'a	28	2	20	19	36	69	
Cumartesi	29	3	19	18	34	70	Fırtına
Pazar	1	4	17	17	33	71	Rebî'u'l-Evvel ibtidâsı
Pazartesi	2	5	16	16	31	72	
Salı	3	6	14	15	30	73	Haçın suya atılması

		Sene-i Kamerî 1333	Sene-i Şemsî 1293	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Safer	Kânûn-ı Sânî	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Çarşamba	4	7	2,12	7,14	12,28	74	
Perşembe	5	8	10	14	27	75	
Cum'a	6	9	9	13	25	76	
Cumartesi	7	10	7	12	23	77	
Pazar	8	11	5	11	22	78	
Pazartesi	9	12	3	10	20	79	Fırtına
Salı	10	13	1	9	18	80	Alman İmparatorunun doğumu
Çarşamba	11	14	1,59	8	16	81	Leyle-i Mevlidi'n-Nebî aleyhisselâm
Perşembe	12	15	57	7	14	82	
Cum'a	13	16	55	6	12	83	
Cumartesi	14	17	53	5	11	84	Erba'ının sonu
Pazar	15	18	51	4	9	85	Hamsînin ibidâsı
Pazartesi	16	19	48	3	7	86	
Salı	17	20	46	2	5	87	
Çarşamba	18	21	44	1	3	88	
Perşembe	19	22	42	7	1	89	Hayvanların çiftleşmesi
Cum'a	20	23	38	6,59	11,59	90	
Cumartesi	21	24	37	57	56	91	
Pazar	22	25	35	56	54	92	
Pazartesi	23	26	32	55	52	93	Fırtına
Salı	24	27	30	54	49	94	
Çarşamba	25	28	28	53	47	95	
Perşembe	26	29	25	51	45	96	
Cum'a	27	30	22	50	42	97	

		Sene-i Kamerî 1333	Sene-i Şemsî 1293	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Safer	Kânûn-ı Sânî	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Cumartesi	28	31	1,2	6,49	11,4	98	Fırtına
Pazar	29	1	18	48	38	99	Şubat ibtidâsı, Ağaç dikme zamânı
Pazartesi	30	2	15	46	35	100	
Salı	1	3	16	45	33	101	Rebî'u'l-âhirîn ibtidâsı
Çarşamba	2	4	10	44	31	102	Kuşların çiftleşmesi
Perşembe	3	5	8	42	28	103	
Cum'a	4	6	5	41	25	104	
Cumartesi	5	7	3	40	23	105	Birinci cemre (havaya)
Pazar	6	8	1	39	20	106	
Pazartesi	7	9	12,57	37	18	107	
Salı	8	10	55	36	15	108	Fırtına
Çarşamba	9	11	53	35	13	109	
Perşembe	10	12	49	33	10	110	
Cum'a	11	13	47	32	8	111	
Cumartesi	12	14	44	31	5	112	İkinci cemre (suya)
Pazar	13	15	41	29	3	113	
Pazartesi	14	16	38	28	11	114	Leyleklerin gelmesi
Salı	15	17	36	27	10,58	115	
Çarşamba	16	18	32	25	54	116	
Perşembe	17	19	30	24	52	117	
Cum'a	18	20	28	23	49	118	Fırtına
Cumartesi	19	21	25	21	46	119	Üçüncü cemre (toprağa)
Pazar	20	22	22	20	43	120	Ağaçlara su yürümesi
Pazartesi	21	23	20	18	41	121	Bağ budama zamânı

		Sene-i Kamerî 1333	Sene-i Şemsî 1293	Sene-i Mâlî 1330	Sene-i Mîlâdî 1914		
Günler	Safer	Kânûn-ı Sânî	Tulû'	Öğle	İmsâk	Kasım günü	Mevsimler ve Sayılı Günler
Salı	22	24	12,17	6,17	10,38	122	Kalem aşısı mevsimi
Çarşamba	23	25	14	16	35	123	
Perşembe	24	26	11	14	32	124	Berd-i acûzun ibtidâsı
Cum'a	25	27	9	13	30	125	
Cumartesi	26	28	6	12	27	126	Asmalara su yürümesi

Güneş tutulması (Küsûf): Bu sene Ağustos'un 8. Cuma günü güneş tutulacak ve sâ'at altıyı elli bir dakîka geçtikten sonra başlayarak sâ'at dokuzu yedi dakîka geçinceye kadar devâm edecek.

Ay tutulması: Kezâlik bu sene Ağustos'un yirmi ikinci günü ay tutulacak (husûf) ise de memleketimizden ancak pek cüz'î görülecektir.

Efrecî ayın gününü bulmak için mâlî ayın günleri üzerine 13 ilâve etmelidir.

[22]

TAKVİM-İ ZİRÂ'AT

MART'TA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Mart zirâ'at işleri için en ehemmiyetli bir aydır. Çünkü birçok yerlerde ağaçlar, otlar, ekinler canlanmaya, yeşermeye başlar. Bu ayda su yürüyen nebâtâtı birden bire don ve kırağı vurur ve sert poyraz rüzgârları ekinleri, ağaçların yeni açılmaya başlayan gözlerini yakar kavurur.

Çiftlik müdîrinin vazîfesi: Çiftli müdîri sonbahâr (güz) ekinlerini gözde geçirir, kış donlarından, sellerden bozulmuşları varsa yerine yazlık mahsûlâtı ekmek üzere tarlayı hâzırlar, güzün semirtilip satılmak üzere alınmış olan hayvanlardan geri kalanlarını bu ayda herhâlde elden çıkarmaya gayret eder.

Körpe yetişen çayırlardan istifâde etmek için dışarıdan za'îf hayvânât alarak otlağa salıverir. Güzden doğmuş olan kuzuları satmaya gayret eder. Büyük şehirler civârındaki çiftliklerde hâsıl olan sütleri tüccârına satmak üzere pazarlığa girer. Zirâ'at makinelerinin noksânlarını ikmâl ve ta'mîre muhtâc olanları ta'mîr ettirir, yağlatır, boyatır, hâzır eder.

[23]

Tarla İşleri

Sonbahârdan beri tarlalara taşınmaya başlanmış olan gübre nakliyâtına devâm ile bu ayda nihâyet verilir ve gül, kemik tozu, kurum ve fosforlu ve çürümüş gübreler taşınır. Kıştan başlanmış olan çayır yüzme, boz ve kıraç yerden tarla açma

ameliyâtına bu ayda nihâyet verilir. Cılız kalmış ve sararmış ekinlere azotlu kimyevî gübreler serpilir. Ve yoncalıklarla sun'î ya'nî elden yetiştirme çayır-lara alçı saçılır. Yazlık ekilecek hubûbât tohumları kalburlanır, ilâclanır, ekilmiş tarlalardaki yabancı otlar temizlenir. Gâyet kuvvetli olarak yetişmiş ve donlardan toprağı kabarıp kökleri açıkta kalmış olan ekinler üzerinden hafîf bir merdâne geçirilir. Ve ileride yatmaya meyil göstermiş olan ekinlerin azgınlığının önünü almak ve ziyâde boylanmalarına mâni' olmak ve za'îf olan ekinleri kardaşlandırmak için tarlaya koyun sürüsü salıp uçları yedirilir. (Bu husûs ekinler için bir nev'î budama sayılır) Yazlık buğday, arpa, yulaf ve sâ'ir hubûbât tarlaları soğuk yerlerde kıştan evvel güzelce sürülmüş olacağından bu ayda birer kere daha sürülür ve ekilir. Havuç, bakla, acı bakla, Hind yağı tohumu [Kene gerçek otu], haşhaş, yabancı hindiba, "ray grass" denilen İngiliz çim otu, burçak, nohut, mercimek, gök boya, tütün, çivit otu, şalgam, yazlık kolza, siyah hardal tohumları ekilir. Ve Şubat'ta ekilmeye başlanmış olan göbekli lahana, ekinlere yedirilen [24] yabancı lahana, lahana şalgamı, lahana turpu ekmeye devâm olunur. patates, gök boya, yer elması, şerbetçi otu (biracılıkta kullanılan bir nev'î kıymetli nebât) dikilir. Ve havâlar elverişli ise tohumluk için geçen seneden saklanmış olan pancar, kışlık turp, lahana, havuç köklerinin tarlaya dikilmesine nihâyet verilir. Nohut ve haşhaş havâsı oldukça sıcak olan yerlerde sonbahârda ekilirse de kış şiddetli olan yerlerde bu ayda ekilir.

Sıcak yerlerde bu ayın son günlerinde mısır buğdayı, (lazot, kokoroz) darı, kavun, karpuz, hıyar, fasulye, pancar, ay çiçeği, keten, kendir ekilir ve don korkusu olmayan yerlerde bu ayın sonlarına doğru yerli pamuk tohumu tarlaya ekilmeye başlanır. Koza bağlaması memleketimizin ba'zı yerlerinde kışa kalan Amerika pamuk tohumu bu ayda yastıklara ekilir ve nihâyet on beş gün sonra tarlaya kaldırılır. Sulak tarlalarda, bataklık yerlerde derin hendekler açılarak sular akıtılır. Dondan korkulmayan yerlerde çayırılık için bırakılacak tarlalara lüzûm görülürse su salıverilir.

Bağcılık

Mart'ta havâlar iyi gidiyorsa iklimi mu'tedil olan yerlerde budamaya nihâyet verilir. Soğuk yerlerde ise bağlar henüz budanmaya başlanır.

İlkbahârın don ve kırağlarından ve kuru soğuklardan [25] korkulan yerlerde bağları ve bâ-husûs erken uyanan asmaları budamak için acele etmemelidir. Fakat bağları gülleme hastalığından kurtarmak için asmaları erken budamak îcâb eden soğuk yerlerde asmaların uyanmasına mâni' olmak üzere dalları yüzde otuz nisbetinde zâc-ı Kıbrıs'la ya'nî kara boya mahlûlüyle sürmelidir. Bu ameliyât aynı zamânda kömür (antreknoz) hastalığının da ilerlemesine mâni' olur. Memâlik-i Osmâniye'nin Akdeniz sevâhiliyle iklimi buralara benzeyen yerlerde çabuk dikilmesine nihâyet verilir. Ve havâsı soğuk yerlerde bu aydan sonra başlanır. Mu'tedil yerlerde aşı bu ayda yapılabilirse de soğuk yerlerde Nisan'a kadar te'hîr olunur. Bağda boş yerleri doldurmak için daldırma ameliyâtı yapılır. Birçok yerlerde bağlar bellenir veya sabanla sürülür. Budandığı sırada bağlarda mazarrat veren tırtılların, böceklerin yumurtaları mahvedilmek üzere asmaların kabukları soyulur. Kara boya mahlûlüyle badana edilir. Mart ibtidâlarında ba'zı bağlarda zuhûr ederek henüz uyanan gözleri harâb eden bitleri öldürmek için asmanın dallarına (kara) ya'nî zeytin yapıyla karıştırılmış gazhâne zifti sürülür.

Hayvânât-ı Ehliyye

Mart'ta gebe kısıraklar hafîf hizmetlerde kullanılır. Çift ve koşum atlarının yemi artırılır. Bu ayda kısıraklar doğurmaya başlar. Doğuran kısıraklar aygıra gösterilir. Sığırlar ahırda [26]semirtmeye devâm olunur ve müsâ'id havâlarda dışarı çıkarmaya başlanır.

Süt ineklerine bu ayda pancar, şalgam lahanası, havuç, lahana yaprağı yedirilir. Yeni doğuran ineklere ılık bulamaç ve un çorbası verilir. Bir iki aylık olan danalar yem yiyebilir. Bunlara süt ve su ile arpa, mısır buğdayı ve patates unundan yapılmış bulamaç vermek lâzımdır. inek ahırlarında satılacak buzağılar besiyeye konur, koşu öküzleri mer'âya salıverilir.

Havâlar güzel oldukça koyun sürüleri yayılmaya götürülür. Bunlara ara sıra tuz vermeye devâm olunur. süt kuzuları satılmaya başlanır.

Yaşlı koç ve koyunlar[ı] pişmiş patates ile semirtmekte devâm edilir. Güz mevsimi nihâyetlerinde aştırılmış olan koyunlar kuzulamaya başlar. Havâsı iyice

ısınmamış olan yerlerde kuzuları dışarı çıkarmak elvermez. Taze otların henüz yaş olmasından dolayı erkence mer'âya salıverilen koyunlar ve kuzularda şişkinlik ve hastalık zuhûr edeceğinden havâlar iyi olsa bile güneş çıkmadan ve çiy kalkmadan dışarı çıkarmamak ve ağıllarda önlerine biraz kuru yem atmak lâzımdır. Ağıllara havâ ve güneşin mümkün olduğu kadar ziyâdece girmesine dikkat ve gayret etmelidir. Kânûn-ı Evvel ve Sâni'de doğmuş olan kuzuların ennemesine ya'nî burulmasına devâm olunur. keçiler bu ayda doğurmaya başlar.

Tavukçuluk

Tavuk ve hindiler Mart'tan i'tibâren bolca yumurtlamaya [27] başlarlar. Tavuk veya ördek yumurtaları dişi hindilerin (Mısır tavuğu) altına konulur. Cübü cübü çıkarılır ve sâ'ir tavuklar kuluçkaya oturtulur.

Kuluçkaya oturmayan kazların ince tüyleri yolunur. Yulaf yedirilen tavuklar bol bol yumurtlamaya devâm eder. Tavukların erken yumurtlaması için şubat içinde verilmeye başlamış olan sıcak su ile yoğrulmuş kepek, bakla ve arpa unları ve ekmek kırıntıları ve sofrâ artıkları, yulaf ve sâ'ir sıcak yemler vermeye devâm olunur. Tavuklar mazarrat veren hastalık bu böcek tohumlarını mahvetmek üzere kümesin duvarları ve kuluçkalıklar kireçle badana edilir. Kümesleri gâyet temiz tutmaya ve yalaklarındaki suyu sık sık değiştirmeye dikkat etmelidir.

Güvercinlikler müsâ'adeli havâlarda temizlenir. Ve tarlalarda henüz yiyecek bir şey bulunmadığı için yem atmaya devâm olunur.

Arıcılık

Havâlar güzel olduğu sûrette sandık şeklinde bulunan çerçeveli yeni kovanların kapakları kaldırılır, içerisi mu'âyene olunur. Petekleri hâvî olan çerçeveler çıkarılır. Kovanların kenârları temizlenir, güve görülürse bu zamânda mahvedilir, gömeçlere dikkat edilerek çürümüşleri, bozulmuşları varsa çıkarılır. Henüz çiçekler açılmamış ise içinde bal kalmış olan kovanlara yemlik için bal ve şekerli su konulur. Yeni kovanlar alım satımına bu ayda başlanır. Havâsı mu'tedil olan [28] yerlerde kovanlar kışlık mahallerinden çıkarılır. Yonca, kolza, yabancı şalgam tarlaları ve meyve bahçeleri civârına ağızları kibleye karşı gelmek üzere konulur.

İpek Böcekçiliği

Dut ağacı fidânlarının dikilmesine bu ayda nihâyet verilir, dut bahçesinin bellenmesine veya sürülmesine başlanır. Yeniden dut fidânı yetiştirmek için tohumlar ince kum ile karıştırılarak evvelce hâzırlanmış olan yastıklara ekilir. Aşılacak çağa gelmiş olan fidânlara bu ayda yaprak veya boru aşısı vurulur. Aşı kalemini uzak bir mahalle göndermek lâzım gelirse kalemin tepesi bal mumu ile kapandıktan ve aşağıki uçlarını balçıkla sıvadıktan sonra etrâfını ıslak bir bez veya nemli yosunla sarmalı veyahut tepesine batırmalıdır. Böcekhâneler yıkanır, temizlenir, duvarları asit-i fennînin karıştırılmış kireçle badana edilir, üzerinde böcek beslenecek raflar, askaralari kerevetler içerisine yüzde üç nisbetinde göztaşı karıştırılmış su ile yıkanır, böcekhânedeki bulunan hastalık tohumlarını (mikroplarını) mahvetmek için odanın kapı ve pencerelerini sıkıca kapadıktan sonra çok mikdârda kükürt tütsüsü verilir ve bundan sonra kapı ve pencereleri açılıp havâlandırılır.

Ormancılık

Kerestelik, odunluk ağaçların kesimine hitâm verilir. [29]Husûsî ormanlarda, parklarda genç fidânların budaksız gövde teşkil etmesi için filizlerin budanmasına ve sazların kesilmesine nihâyet verilir. Yeniden orman yetiştirmek için kışın yaprağını döken ağaçların tohumları yastıklara ekilmeye devâm olunur. Kışın yaprağını dökmeyen reçineli (sakızlı) ağaçların ya'nî çam, köknar, ladin, sedir-i Lübnân (katran), porsuk ve sâ'irlerinin tohumları ekilmeye başlanır. Evvelce yastıklarda yetiştirilmiş olan fidanlar da orman olacak mahalle nakledilerek dikilir, kavak, söğüt çiçekleri ve kamış fışkınları yerine gars edilir. Yastığa ekilmiş tohumların üstü çalı, çırpı, katır tırnağı veya hasır otu gibi şeylerle örtülerek kuşlardan muhâfaza edilir. Fidanların bir taraftan çıkarılıp diğer tarafa dikilmesine hitâm verilir. Ertesi sene kesilecek ağaçlar mîrî damgasıyla nişânlanır. Baltalık ormanlarda kömür yakmaya daha devâm olunabilir. Ağaçlardan reçine ya'nî çam sakızı çıkarılmaya başlanır, derelerin çayların suları bu ayda çoğalacağından su vâsıtasıyla kereste nakliyâtına başlanabilir.

Meyve Bahçesi

Mart'ta meyveli ağaçların dikilmesine nihâyet verilir. İçerisinde iri çekirdek bulunan (semere-i nevâtiyeli) ağaçların ya'nî kaysı, şeftali, erik, kiraz, badem ve sâ'irenin budamalarına sıcak yerlerde hitâm verilir. Ve soğuk yerlerde mübâşeret edilir. Geçen sene dal, budak hâsıl edememiş olan kaysı ve şeftali ağaçları kısaca budamalıdır.

[30] Badem ve buna benzer sert ve iri çekirdekli meyvelerin sert kabuklarını yumuşatmak ve çatlatmak ve ilkbahârda toprağa dikilecek kolayca filizlenmesine yardım etmek üzere bir kat kum ve bir kat çekirdek olarak sonbahârda saksılara koymak îcâb ederse de bu ameliyât vaktinde yapılamadığı hâlde bu ayda yapılabilir.

Frenk üzümünün çiçekleri fidânlığa göçürülür. Daldırma usûlüyle üretilen bütün meyve ağaçlarının dalları toprağa daldırılır veyahut kök peydâ etmek üzere dipleri doldurulur. Çeliklemek için kesilmiş olan dallar açığa dikilir. Kalem aşıları bu ayda yapılır. Havâ müsâ'id olduğu sûrette meyve bahçeleri bellendir ve gübrelendir. Taze zeytin fidânları fidânlıktan tarlaya göçürülür. Evvelki senelerde tarlaya göçürülmüş olan zeytin ağaçları aşılanır. Soğuk yerlerde dondan muhâfaze için incir ağaçlarının bedenlerine sarılmış olan hasırlar ve etrâfına yığılan topraklar kaldırılır ve çiçeklenmesine devâm olunur. Meyve ağaçlarının kabukları arasında bulunan tırtıl ve böcek tohumlarını, üzerindeki yosunları mahvetmek için ağaçların gövdelerini içine yüzde üç nisbetinde göztaşı ve yüzde on nisbetinde kireç karıştırılmış su ile badana etmelidir. Yapraklar açılmadan evvel tırtıl kozaları kemâl-i ihtimâm ile toplanır.

Sebze Bahçesi

Bu ayda marul, kıvırcık marul (salatalık), ıspanak, pazı, fasulye (çabuk pişen nev'ileri), bezelye (araka), bakla [31], hindiba, tere, maydanoz, tereotu, turp, lahana, semizotu, roka, soğan, pırasa tohumlarının ekilmesine, soğan arpacığı, sarımsak diş, kuşkonmaz pençeleri, çilek fidânı, erken yetişen yumrusunun dikilmesine devâm olunur.

Turfanda kavun, karpuz, hıyar, kabak, domates, patlıcan, biber, enginar tohumları soğuk memleketlerde don ve kırağı dokunmamak için sıcak yastıklara ekilir ve evvelce ekilmiş olan yastıkların harâreti muhâfaza edilir.

Havâsı mu'tedil olan yerlerde kibleye karşı bulunan ve üzerleri hasırla örtülebilen duvar diplerinde ekilir.

Tohumluk için geçen seneden saklanmış olan pancar, şalgam, kışlık turp, soğan, lahana, karnabahar, ve kereviz ayakları dikilir. Bu ayda enginarların dibindeki toprak kümeleri açılabilir ise de soğuk bastığı sûrette yeniden örtmek üzere yığınları sıralar arasında hâzır bulundurulmalıdır. Bu ayda karanlık olduğu sûrette nebâtâtı bol bol sulamalıdır. Yeni dikilmiş olan sebze fidânlarına lüzûmuna göre biraz su ve havâ verilmelidir. Kânûn-ı Sâni ve Şubat'ta sıcak yastıklara ekilmiş olan domates fidânları ılık ya'nî az sıcak yastıklar üzerine göçürülür. Kuşkonmaz fidânlarının dipleri çapalanıp gübrenir ve toprakla doldurulur ve gübresine biraz tuz karıştırılır.

Şubat tarafında ekilen baklalar çabalanır. Mevsiminden evvel sebze yetiştirmek için yastıklar yapılmasına devâm olunur.

[32]

Çiçek Bahçesi

Mart'ta çiçek bahçelerinin bellenmesi bitirilir. Üleklere(?), tahtalara taksîm olunur. yollar açılır ve kum dökülür.

Hâzırlanmış olan çürük gübreler bahçelerin taksîm edilen üleklerine gömülür. Kurumaya başlamış çimenler yabani otlar kemâl-i dikkatle ayıklanır.

Çiçeklerin kenârlarına lavantin dikilir ve bunların arası hizaran, şebboy, hercâî menekşeyle tezyîn edilir.

Kışın yaprağını döken ağaçlarla fidânların dikilmesine nihâyet verilir, çam nev'inden olan reçineli ağaçların dikilmesi ertesi aya kalır. Çiçeği erken yetişen fidânlarla bahçenin siperli yerleri donatılır. Nergis, lale, tuğ lale, zağferan fidânlarının çiçek açma zamânları olduğu için dikkat ve ihtimâm olunur.

Sümbüllerin çiçek açması bu ayda hitâm bulur. Düğün çiçeği (şakayık) Girit lalesi kökleri derince kazılmış toprağa göçürülür. Karanfiller ve umûm tezyînât makâmında kullanılan fidânların saksıları değiştirilir.

Çayır çiçeği, hızzaran ve muhabbet çiçeğinin ikinci def'a saksıları değiştirilir. Mahallinde senelik tezyînât nebâtâtı zer'iyâtına devâm olunur. sonradan bahçeye göçürmek üzere fidânlıkta yastık üzerine çayır çiçeği, ay çiçeği, kına çiçeği, beyaz ve menekşe renkli betonya ekilir. Ağı çiçeği (zakkum ağacı) Amerika hanımeli gibi açık havâda dikilmiş olan sâ'ir fidânların çiçek açtırılmasına gayret olunur. yastık üzerine [33] veya câmekân altına dahelya çiçeği yumruları dikilir. Tomurcuklar iyice açıldığı ve havâ da müsâ'id olduğu zamân bunlar ayrılır ve bahçeye göçürülür. Hanımeli menekşe gülü ve yasemin gibi çardağa sarılan ağaçlar dikilir. Henüz yaprak açmamış güller budanır ve kalem aşısı vurulur. Çitlerle yolların kenârına dikilmiş olan çiçekli fidânlar kırpılır. Leylak, taflan ağaçları ve geçen seneden dikilmiş olan sâ'ir tezyînât fidânları budanır. Çiçekli ve çieksiz tezyînât ağaçlarının dikilmesi hitâm bulur. Bu ayda çan çiçeği, gelincik, sarı şebboy, gündüz safa, gece safa, origül, açelya, klarkya, arunı çiçeklerinin tohumları açıkta olarak ekilir. Zambak, sümbül teber, kaplan post, tesbîh çiçeği, Afrika sümbülü ve sâ'ire soğanları dikilir. Ve çiçeklerin kenârlarına katmerli karanfiller, Acem karanfili, hüsni-i Yusuf, haseki küpesi, tütün çiçeği, çuha çiçeği, sarı şebboy, renkli İngiliz şebboyu, yaz papatyası, nergis, katmerli haşhaş ekilir.

Soğuk memleketlerde nebâtâtı havânın te'sîrinden muhâfaza etmek için ziynet bahçelerinde yapılmış olan câmekânlı bahçelerin gübre veya âdî ufak sobalarla ısıtılmasına devâm olunur. Yastıklarda veya soğuk câmekânlarda za'îf, cılız kalmış hastalanmış fidânlar sıcak câmekânlara, limonluklara naklolunur. Erken yetiştirmek istenilen horoz ibiği, kasımpatı (krizantem), tesbîh çiçeği, kına çiçeği gibi açıkta yetişecek nebâtâtın tohumları sıcak câmekânlara ekilir. Yaprakları sararmış, za'îf düşmüş [34] limon, portakal, mandarin ağaçları hafifçe budanıp sıcak limonluklara konulur. Açık havâlarda güneşin te'sîri oldukça şiddetli olabileceğinden câmekânlarda yetiştirilmiş fidânların bozulmasına meydân vermemek için camların önüne beyâz perdeler asılır veyahut camları beyâz boya ile dış tarafından boyanır. Ve ara sıra câmekânlar açılarak havâ aldırılır.

Daha evvel yapılmamış ise karanfil, turna çiçeği, Amerika fıstığı, çanta çiçeğinin çeliklenmesine başlanır. Yirmi dört sâ'at câmekânda durmuş ve oldukça ısınmış su püskürtülerek fidânlar bolca sulanır. Bahçenin yolları temizlenip süpürülür.

NİSAN AYINDA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Bi'l-cümle nebâtât ve hayvânât bu ayda tâze hayât bulur. Bütün ağaçlar yapraklanır, çiçekler açılır, kırlar yeşil zümrüt gibi halılarla bezenir, portakal ve limon bahçeleri cennetten bir misâl olur. Çiçeklerin güzel kokuları insânın rûhunu okşar, gönlüne ferah verir. Hâsılı kâ'inât baştan başa bir cennet bahçesi hâline gelir.

Çiftlik Müdîrinin Vazîfesi

Çiftlik müdîri bu ayda bir düziye ekinlere, fidânlara nezâret ve büyümekte olan fidânların tımarına gayret eder. Yaylaklardaki davar sürüleriyle kara sığır hayvânâtı gözden geçirir, kıştan kalan semîz hayvânât ile geçen seneden yetiştirilen düvelerin, boğaların fazlasını satmaya gayret eder, sıcak yerlerde bu ayda arpa ekinleri biçilmeye başlayacağından amele az bulunan yerlerde dışarıdan orakçı ve tırpancı tedârik eder. Çiftçilerce sene başı i'tibâr edilen rûz-ı Hızır (Hızır-İlyas) bu ayın yirmi üçüncü gününe tesâdüf ettiğinden çiftlik işlerinin en çok olduğu yaz ayları için Kasım'a kadar altı ay müddetle amele ve bedeller tutar, yolların yapılmasına nezâret eder, şoseler üzerine taş döktürür. Topraklı yollarda araba izlerini düzelttirir, zirâ'at âlât ve edevâtının nakline nihâyet verdirir.

Tarla İşleri

Havâlar iyi gitmesinden dolayı Şbat ve Mart ayları içinde bozulamamış olan nadaslar derhâl sürülmeye başlanır, kenevir, mısır buğdayı, susam, pamuk, pancar ekilecek veyatütün dikilecek tarlalar hâzırlanır, Avrupa usûlünde zirâ'at edilen yerlerde ekinlere bir nev'i çapalama hizmetini görmek ve kutlanıp kardaşlanmalarına yardım etmek üzere sulak olmayan topraklarda Mart içinde veya ondan evvel ekilmiş olan yazlık ekinlerin üzerinden tırmık çekilir, henüz filizlenmeye başlamış olan patates tarlalarından sürgü çekilir. Sıra ile ekilmiş olan yer elması, acı bakla, haşhaş fidânları beygir çapasıyla çapalanır, fakat sıra-vârî dikilmiş olan yahut

za'îf [36] düşüp de beygir çapasıyla sürülmesi mümkün olmayan nebâtât el çapalarıyla çapalanır, yoncalıklara ve sun'î ya'nî elden yetiştirme çayirlara alçı atılır. Sararmaya yüz tutmuş olan hubûbât ekinlerine azotit-süt denilen kimyevî gübre serpilir. Sulak ve bataklık tarlaların sularını akıtmak için harklar, hendekler açılmaya (tefcîr yapmaya) devâm olunur. Sürülmediğinden dolayı yabancı otlarla kaplanmış olan otlar yakılarak külleri kuvvet vermek üzere toprağa dağıtılır. Kışlık buğday ve arpalar arasında yetişen dikenler, kara çavdar ve sâ'ir mazarratlı otlar devşirilir. Yazlık hubûbât ile pancar, havuç, yabancı burçak, yonca, tırfıl olya otu, sarı yonca, İngiliz çimi (ray grass), keten, hindiba, siyâh hardal ekimine devâm olunur.

Havâsı mülâyim (mu'tedil) yerlerde mısır buğdayı, bal kabağı, Hind darısı, burçak, fasulye ekilmeye başlanır. Yastığa tütün, lahana, kocabaş zer'ine nihâyet verilir.

Şerbetçi otu, yer elması dikilmesi bitirilir. Tabî'î çayirları sulamakta devâm olunur. Fakat güneşin harâretine mâni' olmamak için suyu uzun müddet akıtmamalıdır. Köstebek yığınları düzeltilir, yaylak ve otlaklarda bahârın ilk donlarında yanmış olan otların uçları hayvânlara yedirilir. Kuvvetli ya'nî bir buçuk karış boyunda ot yetiştirilen çayır ve yeşil arpalar (hasal) biçilir. Lahana, kolza, kışlık şalgam yeşil çavdarın devşirilmesi, biçilmesi bitirilir. Bu ayın sonlarında Bağdad, Suriye vilâyetleriyle Beyrut, Haleb, Adana, Aydın, Cezâyir-i Bahr-i Sefîd [37] vilâyetlerinin ba'zı taraflarında arpalar biçilmeye başlanır. Soğuk memleketlerde azgın bir sûrette yetişip ileride yatmak isti'dâdını gösteren ekinlerin başları koyunlara yedirilir.

Bağcılık

Bağların sürülmesine, bellenmesine devâm olunur. Herekler dikilmeye başlanır, mu'tedil yerlerde asma filizlerinin uçları koparılır. Bağlarda aşılama ameliyâtına devâm olunur, sıcak yerlerde bu ayın sonlarına doğru asma yaprakları haylice büyümüş olduğundan geçen seneden pas (prunos poros, mildio) ve kömür (antrafnöz) hastalıklarına tutulmuş olan bağlarda havâlar yağmurlu gittiği sûrette ilâc atmaya devâm olunur.

Hayvânât-ı Ehliyye

Atlar, kısıraklar tarlalara salınır, kısıraklar doğurmakta devâm eder. Doğurmuş kısıraklar yeniden aygıra gösterilir. Dört beş aylık taylar sütten kesilir. Evvelce doğuran kısıraklar bu ayda yavaş yavaş koşulabilir. Vücûdları elverişli olan bir buçuk iki yaşındaki taylar iğdiş edilmeye başlanır. İneklere soğuk yerlerde pancar, lahana gibi yemler verilmeye devâm olunur.

Mu'tedil yerlerde mer'âya gönderilir. Yeşil ot sâyesinde ineklerin sütleri artar. Danaların semirtilmesine devâm olunur.

Yayla yerlerde kara sığırın ahırda beslenmesine devâm [38] edilir ve mu'tedil yerlerdeyse artık bu işe nihâyet verilir. Koyunlar yetişkin kuzular yaylalara veya boş tarlalara gönderilir. Havâlar güzel oldukça körpe kuzular dışarı çıkarılır. Bu ayda keçiler doğurmaya başlar. Bu ayda havâlar ekseriyetle rutûbetli ve otlar yaş bulunacağı için koyunlar göğüs nezlesine ve karın şişkinliğine tutulabileceklerinden sürüye çiy kalkmadan evvel ağıldan dışarı çıkarmamalı veyahut bir parça kuru ot verdikten sonra salıvermelidir. Kânûn-ı Sâni'den evvel doğmuş olan kuzular bu ayda herhâlde sütten kesilmeli ve henüz burulmamış toklular ennemelidir. Yetişmiş kuzuları satmakta devâm olunur. Sütten kesilmiş fakat henüz satılmamış kuzulara mısır buğdayı ve arpa unundan yapılmış çorbalar verilir. Sıcak yerlerde koyunlar Ağustos ve Eylül ayında doğurmuş olacağından sütlerinden yağ ve peynir yapmaya devâm olunur. Şâyed çiftlik büyük şehirler civârında ise sütleri aynen satılır. Bu gibi yerlerde koyun sürüsünün içine bu ayda koç katılır.

Kümes Hayvânâtı

Mart'ta kuluçkaya oturmuş tavuk ve kazların ve kuluçka makinelerine konulmuş olan yumurtaların civcivleri çıkmaya başlar. Yine tavuk ve hindiler kuluçkaya oturtmakta devâm edilir. Gurk olmayan tavuklar bu ayda bol bol yumurtlarlar. Yavrular sert pişmiş yumurta ve ekmek içi, susam dânesi, kuru darı, haşlanmış ve kıyılmış ot ile beslenir. [39] Yeni kuluçkaya oturtulmuş tavuklara haşlanmış yumurta, ekmek ufağı, sofrta kırıntıları verilir. Küçük civcivler beş on gün ahır gibi kapalı yerlerde durdurulup havâ müsâ'id olmadıkça analarıyla birlikte dışarı

saliverilmez. Cıvcıvleri kesretli çiy ve şiddetli yağmurlardan muhâfaza etmek lâzımdır.

Ördek ve kaz yavruları soğuğa daha ziyâde dayanabilirler. 12-15 günlük olunca bunlar kendi başlarına yayılabilirler. Hindi yavruları ise tavuk cıvcıvlerinden ziyâde dikkat isterler. Kuluçka için iki-üç senelik yaşlı tavuklar intihâb olunmalıdır.

Arıcılık

İçerisinde fazla bal bulunan gömeçler çıkarılır. Kovanlar mu'âyene olunup ara sıra tabanları temizlenir. Çürümeye yüz tutmuş bal peteği varsa bunlar dahi çıkarılır.bundan başka arılara duru ve temiz su vermeyi ve kovanları sert, şiddetli soğuk rüzgârlardan muhâfaza etmeyi unutmamalıdır. Havâsı mu'tedil yerlerde ağaçların, otların, çiçeklerin açılması ve arılar için en çok bal yapmak zamânı gelmiş olduğundan kovanlar sık sık gözden geçirilip dolmuş olanları alınır. Kovanlar yonca tarlalarına, meyve bahçelerine, orman içlerine naklolunur. Ve kuvvetli kovanlara oğul verdirilir. Ve yeni kovanlar teşkîl edilir.

[40]

İpek Böcekçiliği: Dutluklar bellenir ve sıra ile dikilmiş yerlerde bu ayın ilk haftasında havâlar bir dereceye kadar ısınmış ve ağaçlar yapraklanmaya başlamış olacağından ipek böceği tohumlarını açmaya, uyandırmaya mübâşeret olunur. Biraz soğuk yerlerde ise tohumların açılması bu ayın sonlarına ve hatta Mayıs'ın ibtidâlarına kadar bırakılır. Don ve kırağı vurmak tehlikesi olan yerlerde tohum açmakta acele edilmemelidir. Yapraklar kedi kulağı kadar olduktan sonra tohumlar azar azar açılmalı ve külliyetli böcek tutanlar tohumları toptan uyandırmamalıdır. Zîrâ şiddetli soğuk veya don vukû'unda taze yapraklar birden bire kavrulmuş olacağından böceklerin hepsi birden mahvolur. Ve bunlara yem tedâriki müşkil ve böcekhânede bir hastalık zuhûrunda tedâvîsi güç olur. İlk açılan böcekler gâyet ufak olduğundan verilecek yaprakları ince tütün gibi kıymalı ve ilkbahârda geceleri fazla mikdârda çiy ve kırağı eksik olmadığından yapraklar suyunu kurutmadan vermemeli. Yaş yapraklar böceklerin hastalanmasına sebep olur. Böcekhânenin rutûbetini gidermek için birkaç kap içinde sönmemiş kireç koymalı ve ara sıra az mikdâr kükürt

tütsüsü vermelidir. Sigara dumanının böceklere mazarratı olduğunu hiçbir zamân hâtırdan çıkarmamalıdır.

Ormancılık: Meşe baltalıklarında kabukları kullanılacak sürgünler kesilmeye başlanır. Kesilmiş olan dalların [41] taşınmasına ve kabuklarının çıkarılmasına hitâm verilir. Kerestelik ormanlarda eşcâr-ı ihtiyâtiye (tohumluk ağaçlar) bırakılması ve kesilecek ağaçların mîrî damgasıyla damgalanması bitirilir. Kışın yapraklarını döken ağaçlara su yürümüş ve büyümeye başlamış olacaklarından kesilmesi men' edilir. Baltalıklarda kömür yakmaya devâm olunur. Bozulmuş olan araba yolları ta'mîr edilir. Güzün kesilmiş olan tomruklar hızarhâneye nakledilerek biçilmeye devâm olunur. Kışın yaprağını dökmeyen ağaçlardan reçineli ya'nî çam cinsinden olanların tohumlarının ekilmesine ve yaprağını dökmeyen diğer fidânların dikilmesine hitâm verilir. Ve tohumları yastığa ekilmiş veya fidânlığa dikilmiş olan küçük ağaçların dipleri çapalanır ve mazarratlı otları ayıklanır. Taze filizleri mahveden tarla fareleriyle köstebekler ve mazarratlı kuşların mahvedilmesi çârelerine bakılır. Doludan ve karların erimesinden kökleri gevşemiş, açılmış olan taze fidânların dipleri doldurulur. Suları müsâ'id olan çaylarda, derelerde kereste nakliyâtına devâm olunur.

Meyve Bahçesi: Çok kuvvetli olan armut ve buna benzer meyveli ağaçlarla şeftali ağaçlarının budanması bitirilir. Portakal ağaçları budanır ve daldırılır. Elma, armut, üzüm gibi kabukları yumuşak ve ufak çekirdekli badem ve cevizin kıştan kum içerisinde yumuşatılmış olan tohumlarının fidânlığa zer'ine hitâm verilir.

[42]

Mart'ta yapılmaya başlanılan kalem ilerine devâm olunur. Elma, armut, ağaçlarına en son olarak aşı vurulur. Ve yaprak ve boru (düdük) aşlarına başlanır. Zeytin, portakal ve incir ağaçları aşılabilir.

Meyve ağaçlarının fazla ve lüzûmsuz olan ve münâsebetsiz yerlerde bulunan tomurcukları koparılır. Yeni dikilmiş genç fidânlar rüzgârdan sallanmamak için yanlarına birer herek dikilerek bağlanır. Dalları çardağa veya duvara gerilmiş olan

ispalya ağaçları çiçek açtıkları sırada mevsimsiz zuhûr eden don ve sağanaklardan her ne sûretle olursa olsun muhâfaza etmelidir.

Ağaç çiçeklerine su yürür yürümez dallarını eğerek kazıklarla tutturulmuş kafeslere bağlamalıdır. Bu aya kadar meyveli ağaç fidânlarının dikilmesi sıcak yerlerde bitirilmiş olursa da soğuk yerlerde bu ayda her hâlde bitirilmelidir. Fidanları dikerken köklerinin bükülüp kıvrılmamasına, ezilmiş kırılmış ince köklerin keskin çakı ile kesilip temizlenmesine dikkat lâzımdır.

Dipleri doldurulduğu esnâda toprağı birden bire atmayıp yavaş yavaş doldurmalı ve her katta bulunan kökleri kazıklarla açılmış deliklere ve dikilmiş fidânların diplerini ayakla veya tokmakla sıkıştırmak iyi değildir. Fidânlar açılacak geniş çukurlara dikilmeli ve dipleri oldukça gevşek bırakılmalıdır.

Sebze Bahçesi: Bu ay sebze bahçıvanlarının en ziyâde gözünü açacağı bir aydır. Belleme, sürme ve gübreleme işleri bitirilir. Sebze tohumlarının ekilmesine ve fidelerin dikilmesine devâm edilir.

Havâlar soğuk olmadığı günlerde sabahleyin bahçe sulanır. Geçen ayda açıkta başlanmış olan zer'ıyyâta devâm olunur. Yastık üzerine kereviz, yaz hindibası ekilir. Bunlar ertesi ayda bahçeye naklolunmalıdır. Kuşkonmaz tohumları tarlasına ekilir. Enginarların diplerinden süren piçleri ya'nî filizleri kesilir. İstenilirse diğer tarlalara da dikilebilir. Yastıklarda yetiştirilebilen karnabahar siper(?) yerlere naklolunur. Güneşe karşı duvar diplerine fasulye ve hıyar tohumları ekilir. Ve turfanda olarak yetiştirilmek üzere sıcak yastıklara ekilmiş olan kavun fideleri ılık yastıklara veya câmekân altına naklolunur.

Çileklerin uzun filizleri koparılır. Ve erken meyve verdirmek için geveleri üzerine eğreti hasırlar gerilir. Bamyâ, fasulye, mercimek, pancar, havuç, hıyar, kabak, ispanak, marul, maydanoz, tereotu, semizotu, pazı, nohut, kırmızı turp, yeşil soğan tohumları yerlerine ekilir. Ve kereviz, kıvırcık, hindiba, yazlık baş lahanâ, ceviz lahanası, (bin bir baş lahanâ) enginar, çilek, karnabahar, pırasa fideleri, patates ve yer elması yumruları dikilir ve baklalardan çok mahsûl almak için tepeleri budanır.

Çiçek Bahçesi: Nisan ayında çiçek bahçelerinde büyük bir fa'âliyet görülür. Topraklar lâyıkiyla sürülmüş saksılar hâzırlanmış bulunur. Yollardaki kumlar değiştirilir. Evvelki ayda fidânlığa ekilmiş olan fidânlar seyreltilir, bir taraftan tihum ekmeye devâm etmekle beraber fidânlıkta yetiştirilen fidanlar seyrekçe yerlerine dikilir. Erken yetişen gül fidânlarının ibtidâ çiçek açmasına dikkat edilir ve bunların çok çiçek açan sürgünleri üzerinde zuhûr eden yeşil bitler ayıklanır, temizlenir veyahut tütün suyu yahut lizol (yüzde bir) gibi ilâclarla def' edilir. Sıcak yerlerde gülistânlar çiçeklenmiş olacağından gülyâğı ve gülsuyu çıkarılmaya başlanır. Havâlar kurak gittiği sûrette çiçekler süzgeçli kovalarla sulanır. Çiçeklerin etrâfındaki çimenler biçilir. Bahçedeki fidânlara saran tırtılları mahvetmek için bir mikdâr böcek-yiyen kuşları celb etmek üzere toplayıp bahçenin açık bir yerine konulur. Bahçenin iç tarafları gölgede yetişebilen kuvvetli fidânlarla donatılır. Kışın yaprağını dökmemiş ağaçlarla çam fidânları dikilir. Havâlar artık ısınmış olduğu için câmekânlı bahçelerde ateş yakmaya nihâyet verilir. Buralarda bulunan çiçek ve ağaçlara ertesi ayın ibtidâlarında çiçek açtırmak için şimdiden sık sık havâ ve su verilmelidir.

Açılmaya yüz tutan çiçekler câmekâna yaklaştırılır. Câmekânlarda bulunan çiçeklerde zuhûr eden bitleri mahvetmek için bolca tütün tütsüsü verilir. Soğuktan korkan [45] fidânların çeliklemeleri ve daldırmaları ve aşıları câmekânda yapılır. Çiçek saksılarının tebdîline devâm olunur. Câmekânlı bahçelerde veyahut yastıklarda tesbîh çiçeği, çinerarya(?), buhur-ı Meryem, sardunya, ağaç minesini, betonya(?), vapur dumanı, begonya, kolyos(?), katmerli datura, koloksina, horoz ibiği, Latin çiçeği, ziynet kabakları, Afrika sümbülü, muhabbet çiçeği, kına çiçeği, dahelya, plargonya, mine çiçeklerinin tohumları ekilir. Ve çan çiçeği, kasımpatı, aslan ağzı, begonya çiçeklerinin kökleri, dahelya, gloksina, kaplan post, tesbîh çiçeği, kladyum, zambak, sümbül, teber çiçeklerinin soğanları dikilir.

Açıktaki yapılmış tohum yastıklarına da adaçayı, sarı şebboy, nergis, ayçiçeği, katmerli haşhaş, kadife çiçeği, Acem lalesi, karanfil, kelebek çiçeği, zembil çiçeği, ıtır, ipek çiçeği, dilber çiçeği, gece safâ, gündüz safâ, haseki küpesi, ölmez çiçeği, berilla, vapur dumanı, çan çiçeği, adonit, horoz ibiği, kuzu kulağı, portakal kadifesi çiçeklerinin tohumları zer' olunur. Burada isimlerini saydığımız pek çok çiçekler var

ise de çiçek merâklılarınca ekme ve dikme mevsimleri bilinmekte olduğundan hepsini saymaya lüzûm görülmemiştir.

[46]

MAYIS AYINDA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Bu ay, havâ toprağının zirâ'at mahsûlâtına en ziyâde hizmet ettiği bir aydır. Mayıs'ta nebâtât büyümeye en ziyâde devâm eder. Bu ayda ba'zı nebâtât biçilir; ba'zıları ekilir hulâsâ Mayıs çiftçiliğim en mühim bir aydır.

Çiftlik müdürinin vazîfeleri: Çiftlik müdürü, büyüyüp kuvvetlenmekte bulunan fidânların, ekinlerin muhtâc oldukları ameliyâtın icrâsına dikkat ve ihtimâm eder. Buğday, pancar, havuç tarlalarında beliren yabancı ve mazarratlı otları ayıklatır ve lüzûm görülenleri çapalatır. Pembe tıfıl ve sarı yoncaları, cilbân denilen yabancı burçağı biçtirir. Havâsı mülâyim yerlerde tabîî çayırların, yoncalıkların, evliyâ otu denilen kır yoncasının biçilmesine başlanır. Soğuk yerlerde evvelki ayda ekilemeyen yazlık ekinleri ektirir. Tarlalarda hayvânât yatırmak sûretiyle gübrelemek (mandıralatmak) mümkün olup olmadığını araştırır ve yaptırır. Hâsılı yaylada bulunan hayvânlara nezâret eder ve çobanları bir ân evvel kışlaktan yaylağa gönderir.

Tarla İşleri: Kenevir, mısır buğdayı, susam, pamuk, kara buğday (helde) tohumları ekilecek ve tütün, pancar lahanası fideleri dikilecek tarlalar son def'a işlenir, nadas bırakılacak tarlalar sürülür. Arâzîsi geniş olan yerlerde kuvvetten düşmüş tarlaları dinlendirmek maksadıyla bir iki sene ekinsiz bırakmak lâzım gelirse [47] toprağı hâli üzere terk etmeyip ara sıra derince sürmeli ve bu sûretle toprağın havâ, güneş ve yağmurlardan kuvvet almasına yardım etmelidir. Sürülmeyen toprakların içine havâ, ziyâ ve yağmur suları gire[meye]ceği için nebâtât gıdâlanmasına yarayacak ma'denler eriyemez ve içindeki mazarratlı böcek ve ot tohumları telef edilmemiş olur ve üzerinde biten yabancı otlar kuvvetini bir kat daha eksiltir. Haşhaş, patates, ve yer elması tarlaları çapalanır, cisre üzerine dikilmişler ise sabanla sürülür. Pancar, havuç ve sâ'ir bunlar gibi Mart sonlarında ekilen nebâtât beygir çapasıyla çapalanır. Kireçleme, alçılama yapmak iktizâ eden tarlalara bu ayda

kireç ve alçı taşınmaya başlanır. Toprağı kuvvetlendirmek için tarlaya ekilen acı bakla (oldukça sıcak yerlerde) çiçek açar açmaz toprağa gömülür. Buna zirâ'at fenninde yeşil gübre denilir.

Mart'ta ekilen hubûbâtın, keten, pancar, lahanaların aralarında yetişen yabani otlar temizlenir. Tütün ve lahana fidânları tohum yastığından tarlaya göçürülür, bataklıklar kurutulur. Ve arâzînin ıslâhına devâm olunur. Bira yapmakta kullanılan şerbetçi otu (ömür otu) tarlalarına fidânların sarılması için uzun sırkalar dikilir ve sıcak yerlerde bu ameliyât bitirilir. Ahırlar ve ağllar boşaltılır. Gübreler yanmamak ve küflenmemek için sık sık sulanır (gübrenin yanıp duman çıkarması ve küflenmesi kuvvetinin azalmasına sebep olur. Çiftçilerimizin gübreyi yığın hâlinde bırakıp ara sıra karıştırmak sûretiyle yakmaya çalışması fenne muvâfık değildir. Kuvvetini gâ'ib etmemiş yanık gübre elde etmek için balçıklı topraklarda kazılmış veya[48] içerisi sıvanmış çukurlara taze gübreyi kireçle beraber bırakıp çürütmelidir.)

Bu ayda keten, kenevir, helvacı kabağı, pancar, fasulye, yazlık kolza ve şalgam ekimine nihâyet verilir ve kara buğday, darı, mısır buğdayı, süpürge darısı, susam, pamuk ekilmeye başlanır.

Bağcılık: Bağların bellenmesine ve çapalanmasına devâm olunur. Küllemeye karşı, kükürt ve kömür hastalığına (antraknoz) karşı kükürtle karışık kireç tozları serpilir ve pas (mildieu) hastalığına karşı omcalara göztaşı suyu püskürtülür. Asmaların boğazlarında fışkıran fazla sürgünler koparılır ve taze dallar hereklere ve tellere bağlanır. Tel ve hereğin fâ'idesi salkımları yüksekte tutup çürütmemek havâ ve ziyâdan daha ziyâde istifâde [49] ettirmek ve bağbozumunu kolay bir hâle getirmektir. Aydın, Adana vilâyetleri gibi mahallerde yapraklar tamâmiyle büyümüş olacağından asmanın havâ ve ziyâ almasına mâni' olan sık yapraklar koparılır. Ve filizlerin uçları alınır. Sıcak yerlerde asmalar çiçek açmaya başlar. Azgın olup meyve vermeyen ve çiçeğini silken kuvvetli asmalar, dalları aşağı taraflarında firdolayı kertik yapılır. Veyahut dalların ucu yere doğru yay gibi eğilerek kazıklara bağlanır, çiçek açma zamânında bağ içinde dolaşmamalıdır. Gülleme ve kömür hastalıklarına karşı atılan kükürdün çiçek silkmesine karşı da fâ'idesi görülür.

Arıcılık: Mayıs ayı arıcılığın en ziyâde istifâde hâsıl edildiği bir mevsimdir. Bu ayda kovanların temizlenmesine hitâm verilir. Oğulların toplanmasına ve kaçırılmamasına dikkat olunur. Kovanlar yonca ve evliyâ otu tarlalarına veya ormanlara henüz nakledilmemiş ise naklolunur. Kuvvetli bulunan kovanlardan oğul alınarak yeniden kovanlar teşkîl olunur.

İpek Böcekçiliği: Bu ayda ipek böcekçiliği ameliyatı pek ziyâde fa'âliyet kesbeder. Tohumlar Nisan içinde açılmış olsalar bile böcekler hayâtlarının kısm-ı a'zamını ve uyku devrelerini bu ayda geçirilir.

Dut ağaçlarının fazla filiz ve tomurcukları koparılır, yapraklar ince dallarıyla beraber (şimâl) toplanmaya başlanır. Böcekler henüz küçük ise yapraklar tek tek düşürülerek verilir. Büyümüş böcekler yedirilecek yapraklar dallarıyla beraber verilir. Geçen ayda ta'ri,f olunduğu vechile yaprağı ıslak iken böcekler vermemelelidir. Böcekhâne gâyet temiz tutulmalı. Ve ba'zı yerlerde yaptıkları gibi böcekleri yatak odalarında beslememelelidir. Hastalıklı böcekhânelere giren bir âdemin diğer böcekhânelere girmesine meydân vermemelelidir. Böceklerin altlarını sık sık değiştirip temizlemek, pencereleri açıp havâ vermek lâzımdır.

Ormancılık: Meşe ağaçlarının kabukları debbâğlara satılmak üzere soyulur. İhlamur ağaçlarının kabukları da sıyrılır. Uzunlamasına yarılan ve kabuğu çıkarılmış olan odunlar kömür yapılmaya başlanır. Fidânlıklara Mart'ta ekilmiş olan fidânların çapalanmasına devâm olunur. Nisan'da ekilenlerin arasındaki yabancı otlar temizlenir, kara ağaçların dâneleri toplanır. Ormanlardaki ağaçların taze filizlerini mahvettirmemek için keçiler ve sâ'ir hayvânlar orman içinde gezdirilmemelelidir. Reçineli ağaçlardan kerestelik kütükler kesilebilir.

Derelerde, kışın akan çaylarda bu ayda dahi kifâyet edecek kadar su bulunabileceğinden sularla kereste nakliyâtına devâm olunur.

Meyve Bahçesi: Meyve ağaçlarında görülen fazla [51] tomurcuk ve filizleri almakta devâm olunur. Yüksekten aşıl原因 meyve ağaçlarının aşağısında fışkıran filizler temizlenir.

Ağaçların şekillerini muhâfaza etmek ve bol bol meyve verdirmek için lüzumsuz dallar kesilir. Za'îf dallar kuvvet peydâ için doğrultulur ve dikine kaldırılır. Bî'l-aks kuvvetli ve dikine giden dallar yatırılarak kuvvetleri azaltılır. Şeftali, kayısı ağaçları üzerinde küme küme sık bir hâlde bulunan meyveler seyreltilir. Ağaçlara su yürümüş ve kabukları bağlanmış olacağından boru ve yaprak aşılı yapılr.

Bit, böcek, tırtıl âriz olmuş veyahut mantar hastalıklarına tutulmuş olan ağaçlara (hastalıklar bahsinde ta'rîf olunduğu vechile) îcâb eden ilâclar kullanılır. Zeytin bahçelerini sürmekte veya bellemekte devâm olunur. portakal ve zeytinleri aşılmasına nihâyet verilir.

Sebze Bahçesi: Bütün sebze bahçeleri tekrâr tekrâr çapalanır. Yabani otlar ayıklanır. Sabahlar erkenden sebzeler bol bol sulanır. Tarlalara(?) hıyar, kavun, karpuz, kabak ekilir. Bamya, (soğuk yerlerde) fasulye, böğrölce, bezelye, lahana, karnabahar, turp, marul, ıspanak, kereviz, enginar, bakla (sonbahâr için) pırasa, maydanoz ve sâ'ir bütün sebze tohumları çizgileri ayrılır.

Ve'l-hâsıl her yerde ma'lûm olan sebzeler bu ayda korkusuzca ekilir. Soğuk yerlerde çiçek açmaya başlamış olan bakla [52] fidânlarının tepe filizleri koparılır. Her mevsimde elde taze sebze bulundurmak üzere on beşer gün aralıkla Frenk turpu, fasulye, salatalık, marul ve sâ'ire ekilir. Arpacık ve soğan dikilir. Uzun kol atan fasulyelerin yanlarına sıriklar dikilir. Kuşkonmaz fidânlarından mahsûl almaya başlanır. Fakat bu sırada bu sebzelerin tırnaklarını bıçakla berelememeye dikkat etmelidir; bu ayda enginar ve çilek fidânlarına bol bol su verilir. Ve mahsûlleri toplanmaya başlanır. Yeniden fidân yetiştirmek için çilek tohumları ekilir. Evvelce ekilmiş olan gâyet körpe çilek fidânları bahçenin gölgelik mahalline göçürölür. Yediveren çilek fidânlarının uzayan çiçekli filizleri bu ayın sonunda kesilmelidir ki, sonbahârda meyve hâsıl edebilsin. Hafîf bir sûrette gübrenilmiş olan yerlere patates dikilir. Yastığa dikilmiş olan domates, badıncan, biber fidânları yerlerine dikilmeye devâm olunur.

Sebze bahçelerinin kenârlarına mısır buğdayı ekilir.

Çiçek Bahçesi: Bu ayda çimenler, çayırılar biçilir, sulanır.

Çiçek fidânları aşî daldırma ve çelikleme usûlüyle üretilmekte devâm olunur.

Ziynet ağaçlarından (yağlı ağaçlar) servi, okalıptüs (sıtma ağacı) beyaz salkım, akasya gibi ba'zî ağaç tohumları güneş az gören yerlere ekilir.

[53]

Bu ayda vapur dumanı, kınakına çiçeği, ziynet kabakları, floksiya, nergis, kadife çiçeği, acem lalesi, horoz ibiği, kahkaha çiçeği, Hind fasulyesi, Latin çiçeği, yediveren şebboy, bitonya, İspanya şebboyu, gece safâ, ayçiçeği, amber çiçeği, Frenk karanfili, her-dem taze, karanfil, tütün çiçeği, mine çiçeği, Frenk şebboyu, fesleğen, filbahâr, çinerarya, ziynet patlıcanı, süs biberi, nefl(?), çuha çiçeği, agrostis, achillea, düğün çiçeği, gümüş ve altın çiçeği, çanta çiçeği, gülhatmi ve sâ'ire çiçek tohumları ekilir.

Sardinya, bitonya, plargonya, ateş çiçeği, mine, boru çiçeği, küpe çiçeği, tütün çiçeği, begonya, vanilya ve sâ'ire çiçek fideleri ve rahelya, kladyom, tesbîh çiçeği, glayol soğanları yerlerine dikilir.

Gülcülük: Bu ay gülistanların en ziynetli bulunduğu bir aydır. Güller tamâmen açmôiş bulunur. Sabâhları çiğ kalkmazdan evvel güllere düşürölüp imbik mahalline getirilir. Çarşafklar üzerine serilir. Aynı günde imbiğe konulup gül suyu ve gül yağı çıkarılır. Toplanılan gülün mikdârına göre imbikler birkaç dâne olmalıdır. Ağaç üzerinde açılmış gül bırakmamaya dikkat olunur. Yollardaki otlar temizlenir. İlbahârda çiçek d, kilmemiş tahtalar, tarhlar bellenir, gübrelenir, yazlık çiçekler ekilir. Bir cinsten çiçekler arasında melez nev' hâsıl etmek [54] üzere çiçeklerin üzerindeki sarı tozlar (gubâr-ı ...) rûzgârsız ve yağmursuz bir günde diğerk çiçek üzerine naklolunur. Soğuk yerlerde câmekânda muhâfaza edilmiş olan turna gagası, mine çiçeği, kasımpatı (krizantem), kamelya açığa çıkarılır. Soğuklardan korkulmadığı hâlde câmekânlarda muhâfaza edilmiş olan bütün fidânlar açık havâyâ çıkarılır. Lüzûmu hâlinde câmekânlar temizlenir. Burada yalnız hastalıklı nebâtlar terk olunur.

Limonluk ve câmekânda yetiştirilen küçük ziynet ağaçları için bahçede husûsî yerler hâzırlanarak göçürölür. Burası şiddetli rûzgârlara karşı muhâfazalı olmalıdır.

Hayvânât-ı Ehliyye: Mart veya Nisan aylarında doğurmuş olan kısraklar ve merkebler çalıştırılmaya başlanır. Taylar kazıklara bağı olduğu hâlde yonca ve tırfıl

tarlalarında otlatılır. Kısarak ve atlara yeşil vermekte devâm olunur. etrâfı muhâfazalı mer'âlarda hayvânlar başıboş saliverilir. Hayvânları yeşile yavaş yavaş alıştırmalı ve ilk günlerde sabâh birden bire yaş ot yemeye sevk edilen hayvânlar sancılanır. Sığır ahırlar veya mer'âlarda yeşillik ile beslenir veyahut kırlarda, ormanlara götürmeye götürülür. Boğasamış ya'nî kızmış olan inekler boğaya gösterilir. Otlakta öküzlerin danaların semirtilmesine devâm olunur. ahırda beslemek usûlüne nihâyet verilir. Mandalar [55] sulak ve sazlık yerlere gönderilir, harâret ziyâdeleştikçe sık sık yağlanmalarına dikkat olunur. Yavruları, sıcak çarapacağı için dâ'imâ gölge altında bulundurulur.

Develer bu ayda otlak ve çayırliklara sevk olunarak otlatılır.

Şubat ve Mart'ta doğan kuzular sütten kesilir ve güzel havâlı günlerde çimenli arâziye ve sarı yonca tarlalarına götürülür. Kışlaktan yaylaya sevk olunan koyunlar kırpılır. Tüyleri alınarak çıplak kalmış olan koyunlar sabahşeyin çiy kalktıktan sonra dışarı çıkarılır ve akşamları güneş batmadan evvel içeri alınır. Bu ayda otlar bol ve sulu olduğu için hayvânları karın şişkinliğinden (intifâh-ı batn) muhâfaza etmek üzere uzun müddet çayırlerde bırakmamalı ve iki üç sâ'at yayılmalarına mukâbil 3-4 sâ'at de otu az olan yerlerde otlatmalıdır. Sıcak yerlerde sonbahârda kuzu almak maksadıyla bu ayda da koçlar sürüye katılabilir.

Sütçülük: Sütler bu ayda bol olarak hâsıl olduğundan sütçülüğe â'id her türlü ameliyâtta bir fa'âliyet görülür. Yoğurt, sade yağ ve türlü peynirler yapmakta devâm olunur. Kaymak peyniri kaşar, graviyer, rokfor, Felemenk peynirleri yapılmaya başlanır.

Büyük şehirlerde bu ayda süt sarfiyatı kesretli olacağından taze süt satılması ehemmiyetli bir kâr bırakır.

[56]

Tavukçuluk: Tavuk, hindi civcivleri soğuktan ve rutûbetten muhâfaza edilir. Kazlar ve palazları otlatmaya götürülür. Lüzûm görüldüğü hâlde ihtiyâr kazlarla 2-3 yaşındaki dişi ördeklerin karın altındaki tüyleri yolunur. Genç ördeklere besleyici yemler verilmelidir. Havâlar güzel oldukça göllere ve akarsulara saliverilir. Tavuklar,

kuluçkaya yatırmaya nihâyet verilir. Yeni çıkmış civcivleri pişmiş yumurta ve haşlanmış otlarla beslemeye devâm olunur. yetişkin piliçler bir taraftan satılmaya başlanır. Tavuklara kuş yüre[ği] otu, ısırgan otu yaprağı ve sâ'ir yeşil otlar verilir. Ve çiftliklerde nadas bırakılmış tarlalara salıverilir. Bu sûretle hem tarladaki mazarratlı böcekler mahvedilmiş hem de bâd-ı hevâ tavukların karnı doyurulmuş olur.

HAZİRAN'DA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Çiftlik müdürinin vazîfeleri: Çiftlik müdürü ekinleri ve çayırları biçtirir, erzâk ve ot ambarlarından ta'mîre muhtâc olanları ta'mîr ettirir. Kolza ve şalgamları toplatır, ipekböceklerinin bakılmasına dikkat eder, çiftliğe lâzım olan kereste ve odunları nakl ve celb ettirir. Ekin biçtirmek için orakçı, tırpancı, gündelikçi tedârik eder. Orak makinelerini hâzırlatır.

[57]

Tarla İşleri: Nadas bırakılmış tarlalara gübre taşımaya başlanır. Veyahut koyun sürüleri yatırılır, yeşil gübre makâmında ekilmiş olan nebâtât bu ayda toprağa gömülür. Harman edilmiş kuru ot ve hubûbât ambarları yerleştirilir. Lahana, pırasa, karnabahar ve sâ'ir sebzelerin dikileceği arâzînin hâzırlanmasına hitâm verilir. Sıra üstüne dikilmiş olan pancar ve havuçlar beygir çapasıyla çapalanır. Erken yetişen patateslerin dipleri toprakla doldurulur, şerbetçi otları çapalanır, muzır otlar ayıklanır. Soğuk yerlerde tütünler fidelikten kaldırılıp tarlaya dikilir. Mer'âların ve ekme çayırlarının otları biçilir ve kurutulur ve demet bağlanıp ambarlara konulur. Arpa harmanı sıcak yerlerde bu ayın ibtidâlarında ve mu'tedil yerlerde nihâyetinde bitirilir. Sıcak yerlerde bu ayda buğday tarlaları biçilmeye devâm olunur. ve mu'tedil yerlerde henüz başlamış bulunur. Dinlendirilmiş tarlalara lüzûmunda kireç atılır. Gübreliklerde gübreleri sulamaya devâm olunur. kenevir, mısır buğdayı, kara buğday zirâ'atine nihâyet verilir.

Evvelce ekilmiş olan kara buğdayların arasına yonca, tırfıl ve sâ'ir çayır tohumları ekilebilir. Biçilmemiş olan çayırlarda sulamanın ardı alınır. Mu'tedil yerlerde yonca tarlalarının otları biçildikten sekiz gün sonra sulanmaya başlanır be yalnız geceleri olmak üzere her dört beş günde bir sulanır. Za'îf çayırlara aşçı atılır.

Bağcılık: Bu ay bağlar için en ziyâde dikkat [58] edilecek bir zamândır. Soğuk yerlerde sıra üzerine seyrekçe dikilmiş olan bağlar sürülür, çapalanır, filizlerin uçları koparılır. Ve dalları hereğе bağlanır. Çiçek açtıktan sonra küllememeli, bağlar tekrâr kükürtlenir. Pas hastalığı (mildie) olan yerlerde çiçekten sonra tekrâr kireç ve göz taşıyla yapılmış bulamaç serpilir. Mu'tedil yerlerde sık salkımların dâneleri seyreltilir. Asmanın beslemeyeceği kadar çok salkım hâsıl olmuş ise ba'zıları koparılır.

Asmaların arasına havâ ve ziyânın girmesine mâni' olan sık yapraklar devşirilir. Sıcak yerlerde bu ayın yirmisinden sonra turfanda üzümler toplanmaya başlanır.

Hayvânât-ı Ehliyye: Haziran'da koşum hayvânlarının işleri ehemmiyetlidir. Hizmetleri ziyâdeleşir. Orak makinelerine, ekin arabalarına, harman dövenlerine koşulur. Sıcakta çalıştırılan hayvânların öğlen vakti dinlendirilmelerine ve yemlerine ehemmiyet verilmez ve terli iken su içmemelerine ve rûzgâra karşı bulunmamalarına dikkat edilmezse sıhhatleri bozular. Ahırları her zamânkinden ziyâde temiz tutmak ve havâlandırmak ve sineklerin hayvânlara musallat olmamaları için pencere ve kapılara seyrek bez germek iktizâ eder. Hayvânlara yeşil ot vermekte devâm edilir. Mart'ta doğan taylar süttten kesilir. İnekler için Mayıs ayında icrâ olunan ameliyât ve timâra devâm olunur. gündüzleri mer'âlara gönderilir ve günün sıcak zamânlarında gölgeliklerde dinlendirilir. [59] İneklerden fazla süt almak için otu bol, sulak çayırlarda beslemeli ve iştihâlarını açmak için ara sıra tuz verilmelidir. Buzağları güneşte bırakmayıp avlunun bir köşesinde biçilmiş taze otlarla beslemelidir.

Öküzlerin çalıştırılmasına ve kassâblığa ayrılanların otlaklarda semirtilmesine devâm olunur. Mandalar inekler gibi sulak çayırlarda yayılır. Develer sıcak yerlerde artık mer'âlara saliverilmeye başlanır. Mu'tedil yerlerde ise sabâh, akşam serin zamânlarda çalıştırılmakla beraber günün sıcak zamânlarında otlamaya bırakılır. Gebe olan dişi develerin karınları iyice kabarmış, doğurmaları yaklaşmış olduğundan bunlar artık çalıştırılmayıp kendi hâllerine bırakılır. Geçen Mayıs nihâyetlerinde kırpılamamış koyunlar bu ayın on beşine kadar kırılır ve sırtları yıkanır. Henüz süttten kesilmeyen kuzular bu ayda analarından ayrılır. Etin para edeceği yerlerde kuzuları yalnız otla beslemek kifâyet etmeyip her gün birer mikdâr kepek ve yulaf vermek daha ziyâde fâ'ide verir.

Sütçülük: Sade yağı, peynir, yoğurt yapmaya devâm olunur. süthânelerin içerisi yıkanır, temizlenir, duvarları kireçle badana edilir. Kaplar, peynir ve yağ kalıpları sodalı su ile yıkanır. Süthâne ve peynir mahzenleri dâ'imâ serin tutulur.

Kümes Hayvânâtı: Bu ayda piliçler satılmaya [60] başlanır. Yaşlı kazların ince tüyleri yolunur. Kaz ve hindi palazları çayır ve çimenli yerlerde güdülür. Fakat civcivleri şiddetli harâretten muhâfaza etmek ve piliçleri sonbahâra doğru yetişeceğinden damızlığa alıkoymayıp satmak lâzımdır. Güvercinlerde dahi bu tedbîre ri'âyet edilmelidir.

Kümes hayvânâtının bol bol yumurta vermesi için tarlalarda gezdirilmelidir.

Arıcılık: Oğullar kaçmamak için kovanlar dâ'imâ nezâret altında bulundurulur. Oğul verdiği esnâda asıl kovanda vâlide arı bulunup bulunmadığına dikkat etmek iktizâ eder. Bu ayda hâricden oğul arı satın alınıp yeniden kovanlar teşkîl edilebilir. Yeni usûl kovanlar mu'âyene olunarak bal ile dolmuş petekler değiştirilir.

İpekböcekçiliği: Tohumdan ekilen dut fidânları seyreltilir. Fidânlıklar çapalanır. Sık sık sulanır. Ağaçlardan yaprak almaya nihâyet verilir. Böcekler kozaya girdikten sonra ağaçlar budanmaya başlanır. Soğuk yerlerde ipekböceklerinin beslenmesine devâm olunur; mu'tedil ve sıcak yerlerde hitâm bulmuş olur.

Kozadan çıkan böcekler çiftleştirilir. Tohum alınır, ipek çekmeye başlanır.

[61]

Ormancılık: Tohumdan yetiştirilen fidânlıkların otları temizlenir. Fidânların dipleri çapalanır, meşe ve ıhlamur kabuklarının soyulması hitâm bulur. Kabuklar soyulduktan sonra güzelce kurutup demet hâlinde saklamalı ve yağmurlardan muhâfaza etmelidir. İyi kurumamış ve güzelce demet edilmemiş kabuklar debâğatçe olan kıymetini gâ'ib eder.

Amele bulunduğu hâlde çam kabuğu toplattırılır. Ormanlarda kömür yakmaya devâm olunur. Naklolunmamış kereste varsa naklolunur ve havâların bu aydaki müsâ'adesinden bi'l-istifâde yelken gemileriyle sevkîyâta germî verilir.

Meyve Bahçesi: Kiraz, kayısı ve dalları duvara ve çardağa gerilmiş, bağlanmış olan “ışpalya” ve sâ’irenin çekirdekli meyve ağaçlarının üzerinde münâsebetsiz yerlerde beliren tomurcuklar ağacın şeklini bozmamak için tırnakla koparılır, yeni dikilmiş fidânların sık sık sulanmasına dikkat olunur. Meyve ağaçları üzerine bu ayda yaprak aşısı yapılabilir.

Bu ayda yetişen meyveler ağacın gözünü, budağını kırmaksızın devşirilir. Muntazam şekilde budanmış veya duvara ve çardağa gerilmiş ağaçlarda azman dallar zuhûr edip de intizâmına hâlel vermemek için münâsebetsiz yerlerde çıkan filizler koparılır. Sık yetişmiş olan meyveler seyretilir. Meyve bahçeleri tekrâr tekrâr çapalanır, sürülür, otları temizlenir, îcâb eden [62] yerlerde sulanır. Bu ayın yirmisinden i’tibâren meyvelerini aşılatacak için incir ağaçlarının dallarına (iğlek) denilen yabancı incir atılır. Atılacak iğlek dizileri ağacın cesâmetine ve zuhûr eden meyvelerin mikdârına göre olmalıdır. Az veya çok atılması mazarratlıdır. Azı, meyvelerin hepsini aşılamaaya kifâyet etmeyeceği gibi çoğu da mahsûlün nefâsetine hâlel verir.

Portakal, limon ve nar bahçeleri bol bol sulanır. Sık meyve bağlamış olan portakal ağaçlarının meyveleri seyretilir.

Sebze bahçesi: Son turfandalık fasulye nev’ileri ekilir. Ve bezelyeler filiz vermeye başladıktan 10 gün sonra sarılmak için yanlarına değnek dikilir ve harâretin te’sîrini azaltmak için bahçeler bol bol sulanır. Bütün mevsimde taze sebze bulabilmek için evvelce ekilip kartlaşmış olan sebzeler yeniden ekilir.

Bu ayda tohumları ekilecek sebzeler: Lahana, karnabahar, enginar, kavun, kabak, turp, pırasa, kereviz, maydanoz, tere otu, roka, semiz otu, çilek, şalgam ve sâ’ire evvelce fideliğe ekilmiş olan lahana, karnabahar ve marullar, biber, domates, patlıcan fidânları yerlerine dikilir. Kuşkonmaz filizlerinin koparılmasına nihâyet verilir.

Soğuk yerlerde câmekân altında ve sıcak yerlerde açıkta [63] yetiştirilen turfanda kavunlar toplanabilir. Çileklerin toplanması hitâm bulur. Enginar başlarının

kesilmesine devâm olunur ve diplerindeki sürgünler ayrılır. Kavun ve hıyarların ve domateslerin tepeleri budanır.

Patlıcan, biber, domateslerin toplanmasına başlanır. Bu ayda sebze bahçelerine çok def'a musallat olan yeşil ve küçük bitlere (poseron) karşı yüzde bir nisbetinde su ile karışık lizol denilen ilâcdan fidânlara püskürtmelidir. Ve bostan ağısı denilen ufak, yeşil kurtlara karşı da yarı yarıya karıştırılmış kükürtle naftalin (güve tozu) serpilmelidir.

Çiçek Bahçesi: Bahçeyi temiz bulundurmak için yollar temizlenir, çimenler biçilir. Çiçeklerin fidânları ve ziynet ağaçlarının dipleri çapalanır. Sarmaşık nev'inden olan çiçekler, ağaçlara, duvarlara ve çardaklara ardılır. Küçük fidânlar hereklere bağlanır. Nebâtâtın sık sık sulanmasına dikkat olunur. Karanfillerin çiçek açmasına dikkat edip bunlar böceklerin hücumundan muhâfaza edilir. Teksîr için daldırmaya devâm olunur. Leylakların çiçek açma zamânında bunlara dadanan sümüklü böcekler ve kelebekler devşirilir. Yaprakları sararmaya başlayan lale, sümbül, fulya, zerrîn-kadeh soğanları çıkarılıp havâdâr bir mahalle meselâ mu'tedil harârette bir câmekâna konulur.

Tohumluğa ayrılanları daha ziyâde toprakta bırakılır. Sonbahârda çiçek açacak şakayık, düğün çiçeği kökleri dikilir. [64] Fidanlıkta yetiştirilen birçok senelik fidânlar yerlerine naklolunur. Soğuk yerlerde gül fidânlarının çiçek açtırılmasına gayret olunur. Açmış olan güller toplanır, gülyağı çıkarılacak güller yağhâneye naklolunur. Yüksek boy yabani gül üzerine aşılanmış olan ehlî gül fidânlarının diplerini çıplak bırakmamak için etrâfına bitonya ile kırmızı çiçekli turna gagası (plargonium) dikilir. Gülhatmi, dahelya çiçekleri gibi rûzgâra dayanamayan uzun boylu fidânlar kuvvetli herekler dikilip bunlara bağlanır. Bu ayda tohumları zer' olunan çiçekler: Horoz ibiği, Latin çiçeği, floksiya, çanta çiçeği, acem lalesi, gümüş çiçeği, gündüz safâsı, nergis, Frenk şebboyu, kına çiçeği, şakâyık-ı nu'mâniye, haseki küpesi, renmargris, papatya, açelya, sapunarya, agrostis, hezârân, çuka çiçeği, ayı kulağı, muhabbet çiçeği, İspanya şebboyu, kadife çiçeği, her-dem taze, Frenk minesi, keten çiçeği, klarkya, achillea, yüksük otu, jeofilia, tesbîh çiçeği, yedi-veren şebboy, hercâî menekşe, miozotis ve sâ'ire.

Erken çiçek açtırmak için câmekânlarda bulundurulan kamelya ve sâ'ir çiçeklerin saksıları arasındaki yerler sık sık sulanır. Hâsıl olan buhâr, çiçeklerin yapraklarına fâ'ide verir. Üzerlerine su püskürtülmek sûretiyle tozları yıkanır, temizlenir. Çiçekleri güneş vurmasından muhâfaza için câmekânları beyaz perdelerle gölgelendirmelidir. Boş kalan câmekânlar temizlenir. Ve îcâb eden yerler ta'mîr edilir. Câmekânlarda erken çiçek [65] açtırılmak üzere çanta çiçeği, cin çuka çiçeği tohumları ekilir. Dahelya, kasımpatı (krizantem), begonya fidelerinin dikilmesi bitirilir.

TEMMUZ AYINDA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Çiftlik müdürinin vazîfeleri: havâsı mu'tedil yerlerde harmanları bir an evvel bitirmeye gayret ve çayırların sulanmasına nezâret eder. Fevrî otların bağlanıp ambara götürülmesine ve kolzaların biçilmesine ve koyun sürülerinin yünleri kırılarak hâsıl olan yünlerin satılmasına çalışır, hasâd edilmiş olan arpaları pazara gönderir.

Soğuk yerlerde henüz biçilmiş olan kışlık yulaf ve çavdarın biçileceği zamânı ta'yîn eder.

Hubûbât konacak ambarları ta'mîr ettirir, pencereleri açtırıp havâlandırır, îcâbına göre mısır buğdayı, pamuk, susam mevrû'âtını sulandırır.

Tarla İşleri: Nadasların iki veya üçüncü def'a sürülmesine ve sürgülenmesine devâm olunur. Kolza ve ekinler biçildikten sonra kalan anızlar sürülerek toprağa gömülür. Pancar, havuç, patates, mısır buğdayı, Hind darısı ve sâ'ir çapaya muhtâc nebâtât çapalanır. Mısır buğdayı, [66] patates fidânlarının boğazları doldurulur. Haşhaşların kolzaları çizilir, üzerinde tomuran afyonlar toplanır. Kışın hayvânâta yedirilecek kuru otların toplanmasına nihâyet verilir. Kolzaların biçilmesi ve dövülmesi bitirilir. Soğuk yerlerde kış hubûbâtının biçilmesine başlanır. Buğday dânelерinin sam çalmış veya güneşten yanmış olmasından dolayı dökülmesinden korkulduğu hâlde hubûbâtı geceleri ay aydınlığında biçmeli ve ekin demetlerinin o sırada yağın yağmurlardan çürümesi me'mûl ise tekrâr tekrâr çevirip kurutulmalıdır. Mu'tedil yerlerdeyse bu sırada hubûbâtın harmanları dövülür. Haziran veya

Temmuz'un ilk günlerinde ekilmiş olan şalgamların otları ayıklanır. Havuç ve şalgamlar seyreltilir. Bu ayda yonca, tırfıl tarlalarına çokça saran küsküt (şeytan saçı) nebâtı dikkatle toplanıp mahvedilmelidir. Nadas tarlalarda tırmıklarla toplanmış olan ayırık, delice, yabani yulaf yakılır ve külü toprağa serpilir. Harmandan yeni çıkarılmış dâneler sık sık karıştırılarak kızmasına meydân verilmez. Ekinleri biçilmiş olan hubûbât tarlalarına fasulye ekilebilir. Hayvânâta yemlik olarak kara buğday ile karışık kolza ekilir. Yeşil gübre olarak tarlalara baklıyye fazlasından bir nebât ekip çiçek açar açmaz toprağa gömmek fâ'idelidir. Tabîî çayırların sulanmasına devâm olunur. Fakat bir mahalde suyun pek çok bulundurulmamasına dikkat olunur. Havâyı tasfiye etmek maksadıyla sulak ve bataklık çayırlarda harklar açılır. Sedlerle, savaklar ta'mîr [67] olunur. Suları karıştırılmış çayırlara gübre naklolunur. Mu'tedil yerlerde buğday hasâdı bitirilmiş olur. Soğuk yerlerde çavdar, sonbahâr yulağı, kış arpası biçilir ve harmân edilir. Cehrî, çivit otu, keten ve erkek kenevir (çedene) toplanır. İlbahâr yabani burçağı (cilbân) yonca, tırfıl, evliyâ otu ikinci def'a biçilir. Patatesler çıkarılmaya başlanır.

Bağcılık: İkinci çapadan sonra zuhur eden fenâ otlar tohumlanmazdan evvel çapa ile temizlenir. Evvelce yapılmamış ise yaprak ve uç alma ve filiz kırma gibi ameliyyât icrâ edilir. Hereklerin boynu aşan sürgünleri kesilir, külleme, pas ve kömür hastalıkları var ise kükürt serpmesine ve göztaşı bulamacı püskürtmesine devâm olunur. Sıcak yerlerde üzümler bir taraftan devşirmekle ve kurutulacak çekirdeksiz üzümler bandırılmaya başlanır.²⁷

Hubûbât-ı Ehliyye: Kısrağların aştırılmasına bu ayda nihâyet verilir. Sıcaklar şiddetli olduğu zamânlarda tayları açık yaylaklara bırakmak elvermez. At ve kısrağları her gün tıardan sonra yıkamak çay ve göllerde banyo ettirmek gayet fâ'idelidir. Fakat hayvânların terli olmamasına dikkat lâzımdır. [68] Sığırların otlaklarda semirtilmesine, ineklere yeşil ot verilmesine veya uzun otlu mer'âlarda ve yoncalıklarda gezdirilmesine devâm olunur. Mandalar sulak ve sazlık yerlerde bulundurulur. Ve sık sık yağlanır.

²⁷ Tafsîlâtı Zirâ'at ve Ticâret gazetesinin birinci ve üçüncü cildlerindedir.

Develer artık çalıştırılmaya başlanır. Umumiyetle iş gören hayvânlara yeşil otlarla berber kuru ot veya dne vermek iktizâ eder. Sıcakın şiddetli zamânlarında hayvânları dinlendirmeyi hatırdan çıkarmamalıdır. Bulaşık hastalığa tutulmuş olan hayvânları sağlam hayvnlarla bir arada otlatmamak ve onların otladığı ve gezdığı merlara diğerlerini yollamamak ve bu gibi bulaşık ayırılıkların otlarını biçip kurutmamak lâzımdır. Bu otlar büsbütün beyhude yere telef olmamak için bitikten sonra yakıp kln tarlalara serpmek yahut otları kireçle çukurlarda rttkten sonra gübre makâmında kullanmak iktizâ eder.

İlkbahrdan evvel kuzu yetiştirmek için koyun sürülerine ko konulmaya başlanır. Baharın doğan kuzuların ynleri kırılır. Kasım’dan sonra koa gösterilecek kuzular erkeklerden ayrılır. Sürüler ekini kaldırılan ve gbrelenecek olan tarlalarda sürüler yatırmaya başlanır. Bu ayda koyunların sütü azalırsa da koyulaşacağından yağ ve peyniri güzel olur. büyük şehirler civârında sütler aynen satılır.

Kümes Hayvânâtı: Tavuklar artık kuluçkaya [69] oturtulmaz. Semirtilecek genç horozlar ötmeye başladığı zamân enenir, ya’nî hayaları çıkarılır. Kazlar, yaylalarda gdlmeye devâm olunur.

Kazların ikinci def’a tüyleri yolunur. Tavuklar ekinleri kaldırılmış tarla ve nadas yerler saliverilir. Bu suretle yemden istifâde edilmiş olur. Sıcaklar devâm ettiği müddetçe yalıklardaki sular sık sık değiştirilmelidir.

Arıcılık: Dolmuş olan gmeler evvelce alınmamış ise bu ayda alınır. Kovanlar geceleyin süpürge otu, kara buğday, yonca ve s’ir ekli nebtat tarlaları civrına veyahut orman ilerine naklolunur. Za’f kovanlar birleştirilir. Yaban arılarının kovanlara girip bal yemelerine meydân vermemek için kovanlar nezâret altında bulundurulur.

İpekböcekçiliği: Dut bahçeleri sürülür; palanır. Bozulmuş, kırılmış dallar kesilir. Taze fidmlar sık sık ulanmaya devâm olunur. Evvelce yapılmış aşların yanlarına birer herek dikilerek bağlanır. Aç yerinin alt tarafından sürmüş olan filizler koparılır. Bu ayda kozacılık hitâm bulmuş ve bcekhne işleri bitmiş olur. Kelebekler çiftleşmiş ve dişiler tohum dökmek üzere ayrılmış olacağından bir taraftan tohum

mu'âyesine başlanır. Kozalardan ipek tellerini çekmekte devâm olunur. Çekilmiş çığ ya'nî ham ipeklerle ipek çekilmeyecek kuru koza satılır.

[70]

Ormancılık: Geçen aydaki ameliyyâta devâm edilir. Kışın kesilecek ormanda tohumluk olarak muhâfaza edilecek eşcâr-ı ihtiyatiye şimdiden ta'yîn ve işâret olunur. Mantar meşesinin kabukları soyulmaya başlanır. Amele bulunduğu takdirde henüz taşınmamış âdî meşe kabukları taşınır ve kömür yakılmaya devâm olunabilir. Sevâhilden kereste ve kömür ihrâcının en güzel mevsimlerindendir.

Meyve Bahçesi: Meyve ağaçları sık sık ziyâret olunur. Ağaçların tenâsüb ve intizâmını muhâfaza etmek için lüzum görülen ameliyyât yapılır. Neşv ü nemâları kış ibtidâsına kadar devâm eden ağaçların üzerinde henüz aşı yapılabilir. Kayısı, kiraz, şeftali ve sâ'ire gibi neşv ü nemadan daha erken kalan ağaçlarda Temmuz'un sonuna kadar durgun göz aşılarının yapılmasına başlanır. Evvelki aşılardan bağları çözülüp kaldırılır. Aşı yerinden ve aşağıdan fışkıran sürgünler hemân büsbütün kesilir. Soğuk yerlerde henüz yetişmemiş olan şeftalilerin güneş görmesine mâni' olan sık yapraklar koparılır. Tez yetilen armudun toplanmasına gayret ve ertesi sene meyve verecek olan tomurcukların kırılmamasına dikkat edilir. Uç alma, filiz kırma ameliyatına devâm olunur. Mu'tedil yerlerde incir ve soğuk yerlerde kayısı ve hattâ kiraz toplanır. Turfanda mahsûl almak fikriyle incirlerin sapını burmak hiç de iyi bir usûl değildir.

[71]

Böyle hîle ile yetiştirilen meyvelerin nefâseti bozulur ve umum mahsûlün piyasasının düşmesine sebep olur. Meyve ağaçlarına dadanan sümüklü böcek ve sâ'ir haşerât mahvedilir. Aydın taraflarında bu ayın sonuna doğru incirler kurutulmaya başlar.

Sebze Bahçesi: Bu ayda sebzeler sıcaktan buruşmaya yüz tutacağından akşam sabah bol bol sulanmalıdır. Bu ayda son turfanda yetiştirilecek bezelye ekilir, ertesi ay yerlerine dikilecek lahana tohum tahtasından fidânlığa naklolunur. Kavun ve karpuzlar lüzûm görüldükçe sulanır. Başlanmış çilek fidanlarını kuvvetlendirmek için

yerleri değiştirilir. Kışın muhâfaza olunacak soğanların sapları vurularak rutûbetsiz yerlerde asılır. Sapsız olarak toplanan soğanlar tabanı tahta döşeli bir yerde serilir. Yeniden soğan soğan ve pırasa ekilir. Sarımsaklar devşirilir. Patatesler topraktan çıkarılır.

Uzaktan hastalık eseri görülen ve dökülen yapraklar yakılır. Krrevizlerin boğazları doldurulur. Gövde kerevizler bol bol sulanır, ağartılmak üzere hindibaların yaprakları bağlanır. Sebzeler zarar verilmeksizin devşirilir. Ermek üzere bulunan domates fidanlarının fazla sürgünleri kesilir. Helvâcı kabaklarını ipeyce geç ekilmiş olan hıyarlardan mahsûl almaya başlanır. Bu ayda ekilecek sebze tohumları fasulye, havuç, kereviz, ıspanak, [72] pazı, semiz otu, lahana, pırasa, marul, maydanoz, tere otu, Frenk turpu ve sâ'iredir.

Çiçek Bahçesi: Tohum tutmuş olan dallar bırakılmak şartıyla çiçeğini döken bir senelik fidanlar kesilir. Çiçekleri dökülmüş olan karanfiller, neşv ü nemâdan kalmış olan nebâtâtın sâkları yerle beraber kesilir. Sonbahârda tezyînât makâmında çiçek bahçelerinin kenârlarına dikilecek olan ve şimdiki hâlde fidanlıkta bulunan fidanların tımarına dikkat olunur. Çiçek açmakta bulunan karanfiller yelpaze şeklinde kafeslere gerilir. Çiçek açtıktan sonra îcâbına göre sulanır. Çiçeği döken karanfiller daldırma yapılır. Çiçekleri solmuş olan mevsim gülleri ayklanır. Bitonya ve turna gagası çiçekleri bol bol sulanır. Dahelya çiçeğinin ve sâ'ir çiçekler yaprak ve fidanlarına saran sümüklü böcekler telef edilir. Fidanlıkta büyütölmüş olan fidanlar yerlerine naklolunur.

Sâk ve yaprakları kurumuş olan çiçeklerin soğan ve pençeleri devşirilmekte devâm olup cinsine göre derhâl veya sonbahârda tekrâr yerlerine dikilinceye kadar câmekânlarda muhâfaza olunur.

AĞUSTOS AYINDA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Zirâ'at erbâbı için Ağustos bereketli, uğurlu bir [73] aydır. Çiftçi, bağcı bütün yaz sarf ettiği emekler, zahmetlerin mükâfâtını ekseriyetle bu ayda görür.

Çiftlik müdürinin vazîfesi: Çiftlik müdürü bu ayda hizmetlere nezâret ve hubûbâtın kaldırılmasına bir an evvel dikkat eder. Keten, kolza ve yabancı şalgamların toplanmasına hitâm verir. Kuru ot hâsıl edecek çayırların ikinci veya üçüncü def'a olarak biçilmesini gözetir. Ekini kaldırılmış olan kâbil-i zirâ'at arâzîyi tefcir ettirir. Ve nadas bırakılacak tarlalara marin(?) bataklık arâzînin yeni açılmış tarlaların ekşiliğini gidermek için atılacak kireçleri nakleder.

Tarla İşleri: Mu'tedil yerlerde hubûbât harman edilerek kaldırılır. Soğuk iklimlerde ekinler bir taraftan biçilir. Demet bağlanır, dövülür. Bir taraftan biçilmeye devâm edilir. Hubûbât hakkında Temmuz'da tavsiye edilen ameliyyât hâtıra getirilir. Nadas edilecek arâzî tekrâr sürülür, gübre atılır. Ekinler kaldırıldıktan sonra tarlada kalan saman sapları çapa veya saban ile derhâl gömülür. Tıfıl tarlaları olmayan yerlerde mısır buğdayı, pamuk, susam tarlaları, bostanlar haftada veya on beş günde bir kere sulanır. Tıfıl, yonca ve evliyâ otu ikinci veya üçüncü def'a biçilir. [74] Otlar tarlada çevirilir. Patatesler dip doldurma ameliyatına hitâm verilir.

Pancarlar, havuçlar çapalanır. Ketenlerin toplanması hitâm bulur; keten ve kenevir demetleri su içinde bastırılır, haşhaşların kozası toplanır. İçinde tohumların tamâmıyla kemâle gelmesine dikkat etmelidir. Alef ve saman yığınları örtülür. Ambara yeni konulmuş olan dâneler kızmamak için sık sık karıştırılır. Kışın hayvânâta yedirilecek olan yaprakların devşirilmesine devâm olunur. Darıların bir kısmı bâ-husûs salkımlı darılar birçok yerlere bu ayda biçilir. Mercimek gibi nebâtât çok yerlerde bu ayda biçilir. Mercimek mevrû'âtını sabahşeyin henüz çiy kalkmadan biçmelidir. Bu ayda anız üzerine kızıl tıfıl, burçak, helde ekilebilir. Ve za'ferân soğanlar dikilebilir. Mer'âlardaki otlar ikinci def'a biçilir, kurutulur. Sulamaya devâm olunur. Harklarla su yolları ta'mîr olunur. Su bendleri ve savaklar düzeltilir. Eylül zarfında ekilecek olan tarlaların hazırlanması bitirilir.

Bağcılık: Bağ yolları düzeltilir. Bağ bozumu hâzırlıkları yapılır. Sirke, pekmez şarap fıçılarıyla küpler ve üzüm konulacak sele ve sepetler ta'mîr olunur. Salkımlar güneşin hararetinden istifâde edebilmek üzere asmanın yaprakları koparılır. Külleme ve pas illetleri devâm ediyorsa tekrâr son def'a olarak ilâc serpilir, ekseriyetle bu ayda çekirdeksiz üzümler güllü ve zeytinyağlı su ile bandırılır. Ve kurutulur.

[75]

Hayvânât-ı Ehliyye: Mart ve Nisan aylarında doğmuş olan taylar sütten kesilir. Tayların yemlerine bir mikdâr kırık yulaf karıştırmak iyidir. Atların bu ayda hizmetleri çok olduğundan yemlerinin besleyici olmasına dikkat etmeli, taze veya kuru otlarla karışık kuvvet ve asabiyeti arttırmak için yulaf verilmelidir.

Sığırlar otlaklarda semirtilmeye devâm olunur. Bununla beraber akşam sabah ahırda da yem verilmelidir. Kışın ahırlarda besiye konulacak olan hayvânât çayırlara saliverilir.

İnekler yeşil otlarla beslenmesine devâm olunur. Hubûbât biçildikten sonra anızlara saliverilir. Mandalar diğer aylarda olduğu gibi sulak yerlerde otlatılır. Koyun sürüleri anızlarda güdülür. Dişi koyunların aştırılmasına nihâyet verilir.

Kümes Hayvânâtı: Kaz ve hindiler anızlarda güdülür ve akşamları bunlara fazla olarak marul verilir. Kışlık yumurtalar muhâfaza edilmeye başlanır. Yumurtalar odun külü, dövülmüş tuz içerisinde saklandığı gibi üzerilerine gliserin yahut vazelin yağları sürmek suretiyle muhâfaza edilir. En ziyâde kullanılan soğuk yerlerde yahut kireç suyu içinde muhâfaza usûlüdür. Köylerin kar mağazalarında pek güzel saklanır. Kireç suyu içine konulacağı vakit sivri taraflarının aşağıya gelmesine dikkat etmelidir. [76] Kaz tüyleri devşirilir. Damızlık olacak tavuk ve horozlar seçilir.

Arıcılık: Arı kovanları kara buğday, süpürge otu tarlaları ve orman içlerinde bulundurulur. Bal ve balmumu alınmasına nihâyet verilir. Oğulların kaçmamasına dikkat edilir. Kovanlar yabani arılardan, karıncalardan, farelerden, tilkilerden, sansarlardan muhâfaza edilir.

İpekböcekçiliği: Taze dut fidanlarının filizleri alınır ve koparılır. Taze fidanlar sulanmakta devâm edilir. Dut bahçeleri bellendir, çapalanır. Ayırık ve sâ'ir yabani otlar ayıklanır. İpek çekmekte devâm olunur. Böcek tohumlarının hürde-bîn vâsıtasıyla mu'âyesine devâm olunur. Yıkayıp temizlendikten ve keselere veyahut hafif delikli kutulara konulduktan sonra serin bir odada muhâfaza edilir. Keseleri rüzgâra karşı serin bulundurmak için ba'zı yerlerde tavana asarlar veyahut pencere kenârlarına bırakılır.

Ormancılık: Sonbahârın garsiyyâtına mahsus çukurlar açılır. Fidanlıklar bellendirir, çapalanır, sulanır. Orman yetiştirilecek yerlerin toprakları hazırlanır. Ayrık otu ve funda gibi nebâtâtın kazılmasıyla toprağın temizlenmesi müşkil ve masraflı olursa çavdar veya yulaf ekildikten sonra orman fidanları dikilir.

[77]

Meyve Bahçesi: Meyve ağaçlarında durgun gözler üzerinde kalem aşısı yapmakta devâm olunur. Evvelce yapılmış taze aşılar rüzgârdan kırılmamak için değneklere bağlanır. Ağustos zarfında ispalya ya'nî dalları duvarlara gerilmiş olan ağaçların filizleri alınır. Dalları duvarlara geilir, bağlanır. Bu ayda uç alma, filiz kırma ve germe işleri en mühim ameliyyâttır. Soğuk yerlerde şeftali meyvelerinin ziyâ almasına ve kızarmasına mâni' olan yapraklar koparılır. Armut ve elma ağaçlarının uçları alınır. Zeytin ağaçlarının dipleri sürülür. Yemeklik zeytin ile bâdemler toplanır. Zeytin dâneleri ağacın dalları sırkılarla vurularak düşürülmemelidir. Zîrâ gelecek sene meyve verecek tomurcuklar kırılmış, telef olmuş olur. bunun için zeytinler üç ayaklı merdivenlerle dallar üzerinden devşirilir. Yeşil ve ham zeytinler toplanmaya başlanır ve salamura konulur. Ekilecek fidanlık arâzîsi hazırlanır. Kiraz, kayısı, şeftali ve erik çekirdekleri dikilir. Kemâle gelmiş meyvelere ârız olan böceklerin mahvına gayret edilir. Bu ayda birçok meyveler kurutulur. Aydın civârında hemân bütün incirler sergiye alınır, kurutulur.

Sebze Bahçesi: Sebzeler sulanır, çapalanır. Turşuluk hıyarlara fazlaca su verilir. Kezâlik patlıcan ve biber fidanları gün aşırı bolca sulanır. Suları haftada bir def'a gübre şerbeti ile karıştırılır. Yavaş yavaş kemâle gelmişleri [78] devşirilir. Tatlı kabak, su kabağı, helvâcî kabağının dalları budanır. Sabâh akşam bunlara su verilir. Çilek fidanları fidelikten çıkarılıp bahçeye dikilir. Sebzelerden tohumluk bırakılacakları iyice bakılır. Bunlar birbirinden biraz uzak ve seyrek bulundurulmalıdır. Bu ayda erken yetişen turp, marul, hindiba, şalgam, ıspanak tohumları yeniden ekilir. Kuşların gelip tohumları yemelerine meydân verilmemelidir. Sonbahârda taze olarak yenilmek üzere soğan ve sarımsak dikilir. Pırasa, lahana, kereviz, karnabahar fideleri yerlerine gars edilir. Lahana ve karnabaharların büyümeleri toprağa zeytin, susam ve

sâ'ire küspeleri atılmakla kolaylaştırılır. [Zeytinden ve sâ'ir nebâtâtta yağ ve susamdan tahin ve şırlağan çıkarıldıktan sonra geri kalan tortulara küspe denilir.]

Eylül'de kesilecek olan sonbahâr kavunlarının dipleri tavuk ve güvercin gübreleri saçılır. İyi cins kavunların çekirdekleri kurutulup muhâfaza edilir. Kışı geçirip ertesi sene mahsûl verebilecek olan beyaz soğan, pırasa, iskorçına, lahana, top marul, ıspanak, Frenk maydanozu, ilkhâbâr havucu gibi ba'zı sebzeler ekilir. Çilek tohumu ekilir ve çilek fideleri dikilir.

Çiçek Bahçesi: Çimenler biçilir, her gün sulanır ve kuş gübresi şerbeti verilir. Çitler, çardaklar budanır. Ağaçlar temizlenir, kenârlar kesilir. [79]

Sümbül ve lalelerin toprakları değiştirilir. Ayın sonunda bunların soğanları mahalline nakledilir. Dahelyanın büyüyüp çiçek açmasına gayret olunur. Çelikten yetiştirilen çiçekler bu usûl ile bu ayda üretilir. Yabani gül üzerine aşılacak her çeşit güller durgun göz aşısıyla aşılır. Çiçeği döken karanfillerin daldırılmasına devâm olunur. Bir senelik veya iki senelik ziynet fidanlarının tohumları devşirilir. Mevsim gül fidanlarının çiçek açmasına gayret olunur. Saksı içine veya câmekân altına çanya çiçeği, çuha çiçeği ve sonradan saksıya alınmak üzere açık toprağa çan çiçeği, arslan ağzı, gülhatmi, karanfil, yüksük otu, katmerli keten çiçeği ve sâ'ire tohumları ekilir. Açık toprağa ekilmiş veya saksı içine ekilip saksıları bahçenin taksîmâtına gömülmüş bulunan körpe çiçeği, turna gagası, mina çiçeği sık sık sulanır. Geç çiçek açan ve Mudanya güzeli (Ran Margarith) tesmiye olunan papatya çiçeği, kına çiçeği, Hindistan karanfili ve sâ'ire gibi senelik fidanların birçoğu fidanlıktan kaldırılıp bahçede taksîmâtına naklolunur. Acem lalesi, Amerika çiçeği ve sâ'ire tohumları muhâfazalı duvar diplerinde ekilebilir. Bu ayda ekilen sâ'ir çiçek tohumları çinerarya, kolonya, lübelya, katmerli gelincik çiçeği, Çin karanfili, katmerli haşhaş çiçeği, (...), katmerli menekşe (İngiliz cinsi), miozotis, muhabbet karanfili, her nev' papatya, akhavan, hüsn-i Yusuf, kokulu menekşeler, katmerli nergis ve sâ'iredir.

[80] Şakâyıklar, za'ferân, her nev' zambaklar, buhûr-ı Meryem, şark lalesi, ada sümbülü, beyaz zambak, Romen sümbülü, zerrin, tertilya, amarilis ve sâ'ir çiçek soğanları bu ayda dikilir.

Limonluk ve câmekânlarda saksıları değiştirmekte devâm olunur. Saksılar değiştirildiği sırada fidanların köklerini güzelce budamaya gayret etmelidir. Limonluktaki portakal ve nar ağaçları ve sâ'ir eşcâr bol bol sulanır. Orta sıcak câmekân altında yetiştirilen turna gagası, kasımpatı (krizantem) çiçekleri çeliklenir. Bu ameliyyât bâ-husûs turna gagasının çeliklenmesi açık havâda, hafif ve muhâfazalı bir toprakta yapılmalıdır. Yazın açık havâda bulunmuş olanların üzerine su püskürtülür. Za'îf ve zarîf bulunanlar ayın sonundan i'tibâren içeriye alınır. Sıcak câmekân üzerine bütün gün bezden örtü bulundurulur. Sıcak ve ılık câmekânlar içinde muzır böceklerin çoğalmasına meydân vermemek için câmekânlar içinde tütün yakılır, tûtsülenir.

EYLÜL AYINDA YAPILACAK ZİRÂ'AT

Çiftlik müdürinin vazîfesi: Çiftçiler için Eylül ayı pek ziyâde gayret edilecek ve düşünecek bir zamândır. Zîrâ çiftçi bir taraftan içinde bulunduğu yılın [81] hâsılâtını çok yerlerde bu ayda elde edeceği gibi çiftlik işlerinden birçoğunun arkasını bu ayda alır. Diğer taraftan kışı mülâyim yerlerde gelecek sene biçeceği kış mahsûlünün tohumlarını bu ayda ekmek ve ba'zı yerlerde henüz sürülmeyen tarlaları ikilemek, üçlemek ve nisbeten soğuk yerlerde henüz sürülmeyen arâzîyi yeniden sürmek mecbûriyetindedir. Binâen-aleyh çiftlik müdürü tarla, bağ, bahçe hâsılâtını bir taraftan pazara göndererek çiftliğin ticâret işleriyle uğraştığı gibi öbür taraftan toprakların sürülmesine, gübrelenmesine tohumların hâzırlanmasına yahut ekilmesine, kuru otların ve kışlık zahîre ve yemlerin ambarlara yerleştirilmesine, bağların bozulmasına, sirke, pekmez ve sâ'ire yapılmasına ve kışın kullanacağı âlet ve makinelerin yağlanıp hâzırlanmasına gayret ve nezâret eder.

Tarla İşleri: Güzün sonlarına doğru ekilecek tarlalar saban veya pullukla güzelce sürülür. Topraklar alt üst edilip iyice havâlandırılır. Nemli, soğuk ve za'îf toprakları önce sürüp kumlu, sıcak ve kuvvetli toprakları sona bırakmak hayırlıdır.

Sonbahârda ekilecek hubûbât tarlalarına yeni gübre (kemre) vermek iyi değildir. Çünkü böyle yerler ekilen arpa, buğday ve sâ'ire ilkbahârda pek fazla boya gidip kendini dik durdurmayaçağından ekin yere yattığı gibi başağında bağladığı [82]

dâneler de az ve özsüz olur. Bundan başka taze gübrenin içinde çok mikdârda yabancı ot tohumları bulunacağından bunlar ilkbahârda tarlada gümrâh sûrette biterek hem topraktan ekinin gıdâsını alırlar ve hem de ekini boğarlar. Bu sebebdan hubûbât tohumlarını bir sene evvel gübrenlenmiş ve hele ondan evvel çapaya muhtâc bir nebât ekilmiş tarlaya zer' etmelidir. Bununla beraber kireç ve gren (marn)(?) atmak îcâb eden tarlalara bu nev' gübreler bu ayda yapılıp toprağa karıştırılabilir. Kireç, topraklara toz hâlinde dönüm başına yüz, yüz elli okka kadar serpilir. Kışın boş bırakılacak tarlalara bu ayda hardal, şalgam gibi nebâtât ekilerek bunlar çiçek açtıkları vakit toprağa gömülecek olurlarsa yeşil gübre olarak tarlayı kuvvetlendirir. Kışı pek soğuk geçmeyen yerlerde kışlık buğday, arpa, yulaf, çavdar, burçak ekimine başlanır. Kışlık acı baklalar Eylül içinde ekilir. Hubûbât ne kadar erken ekilirse o kadar mahsûlü kuvvetli ve bereketli olacağından iklimi müsâ'id olan, toprakları tava gelen yerlerde kışlık hubûbâtı bu ay zarfında veyahut Teşrîn-i Evvel'de ekmeye gayret etmelidir. Bir mahsûlün bereketli olmasına toprağının çok te'siri olmakla beraber asıl zer'iyet hâsıl edecek tohumun sağlam, iri, temiz olmasının da büyük dahli kvardır. Tohum ne kadar sağlam olursa mahsûlü de o kadar sağlam olur. tohum ne kadar özlü ve iri olursa mahsûlü de o kadar iyi ve kuvvetli besler, tohumun sâ'ir yabancı tohumlardan ârî ve temiz olmasının fâ'idesini ise elbette her çiftçi bilir. Sebebdan tohumluk için ayrılan hubûbâtın her hâlde iyilerini, irilerini ayırıp güzelce temizlemelidir. [83] Köylerimizde bulunan kalburlar, gözerler bu hizmeti lâıykıyla göremez. Tohumlukları el ile birer birer ayırmak çok işi olan çiftliklerde mümkün değildir. Bu işi mükemmel sûrette yapmak için kalbur makineleri îcâd olunmuştur. Bu makineler boy boy olup günde elli kileden yüz kileye kadar zahîrenin tohumluklarını ayırıp temizleyenleri vardır. bunların fi'âtları 1400 kuruştan 2000 kuruşa kadar olduğundan her çiftlikte bunlardan birer dâne bulundurulması ve hele köylülerimiz tarafından müştereken birer dâne satın alınması şarttır. Bu makineler hubûbâtın en irilerinden en ufaklarına kadar boy boy dört nev'a ayrıldıkları gibi, (...) tozunu toprağını ayrı bir yere atarlar. İşte bu makineden çıkan birinci nev' iri dâneler tohumluğa ayrılıp diğerleri yemekliğe alıkonulur yahut satılır. Bir de yazın ekinlerde baş gösteren rastik hastalıklarının önünü almak o mahsûlün tohumunu ilâclamakla kâbildir. Çünkü asıl hastalığı hâsıl eden küf mantarı hubûbât tohumlarının içerilerine kadar girmiştir. Tohumları ilâclamak için on okka sıcak suda iki okka kadar göztaşı

eritilir. Sonra bu ilâclı suyun üstüne doksan okka soğuk su doldurulur. Bu su bir yarım fıçının içinde olduğu hâlde tohumlardan bir mikdârı bir çuval içine doldurularak bir (...) veya geniş sepet içerisine yerleştirilir. Tohum çuvalı yarım dakîka kadar orada kaldıktan sonra çıkarılıp suyu biraz süzöldükten sonra temiz bir yere serilir ve hepsi bu sûretle ilâclandıktan sonra ertesi sabâhtohumlar tarlaya ekilir. Tohumlar göztaş suyuyla ilâclanmazdan evvel yüz okka suda eritilmiş yedi okka katran ve iki okka sarı sabır mahlûlünde 3-4 sâ'at [84] kadar ıslatılırsa ekilen tohumlara kargaların dokunmadığı tecrüne olunmuştur. Bu ayda za'ferân, kara buğday, mısır buğdayı, yaz baklaları, fasulyeler hasâd edilir. Yoncaların üçüncü mahsûlü biçilir, geç dikilmiş patates yumruları topraktan çıkarılır.

Bağcılık: Sıcak yerlerde bağ bozumu bu ayda başlamış ve ba'zı yerlerde bitmiş olursa da soğuk yerlerde turfanda üzümler Ağustos'ta çıktığından bağ bozumu gelecek aya kadar kalır. Bağları bozulan yerlerde bu ayda sirkeler, turşular kurur. Pekmezler, sucuklar, pestiller, köfteler yapılır, geç kalan üzümler kurutulur. Henüz bozulmayan bağlarda son tufanda üzümlerin iyice güneş görmesi için bağın yaprakları koparılır. Bozulan bağların içine ba'zı yerlerde yaptıkları gibi hayvânât salıvermek iyi değildir. Çünkü sığırlar, koyunlar bağların dallarını, gözlerini kırarlar. Hele bu hâl kolları uzun bırakılan çekirdeksiz üzüm bağlarında daha mazarratlıdır. Bağların gazellerini bağın içinde çürüyüp gübre olmak üzere hâliyle bırakmalıdır. Yahut toplanıp bir çukur içinde kireçle çürüttükten sonra bağa atmalıdır.

Hayvânât-ı Ehliyye: Beygirler artık bu ayda yeşillikten yavaş yavaş kuru ota alıştırılır. Beygirler birden bire yeşil ottan kesilmek istenilmezse hayvânâta bir hafta kadar sabâhları kuru ot, öğle ve akşamları taze ve yeşil ot verilir. [85] Bir müddet sonra akşamları yeşil otun mikdârı azaltılarak kuru ot ve yemle beraber verilmeye bailanır. Birkaç gün sonra taze ot büsbütün kesilerek hayvânâta kuru ot ve yem vermekte devâm olunur. Bu sûretle birden bire beygirlern yemleri değıştirimemiş ya'nî yaştan kuruya geçilmemiş olur. Koşum sığırları bir ay daha mer'âda bırakılabilirse de bunlara verilecek arpa, bakla, yulaf, burçak gibi yemlerin mikdârını artırmaya başlamalıdır. Sağmal ineklere yeşil otlar, çayırar yedirmeye devâm etmelidir. Kaba yoncanın ve kır yoncasının son sürgünleri ineklere yedirilir. Güzün ve kışın ineklere yeşillik yedirilebilmek için çiftçinin yaz aylarında körpe mısır ve büyük

lahana gibi yeşillikler ekmiş olması lâzımdır. Kış sonlarında havâsı mülâyim geçen mahallerde koçlar Ağustos'ta sürüye katıldığı gibi bu ayda koç katımı yapılır. Teşrîn-i Evvel'de sürüye katılacak koçların beslenmesine devâm olunur. Sonbahârda sabahleyin havâlar puslu ve nemli ve otlar yaş olacağından koyunlar erkence ve aç karına mer'âya yollanırlarsa hasta olurlar.

Bunun için ilk ve sonbahârda koyunları güneş doğmadan evvel mer'âya göndermemek ve ağıldan çıkmazdan evvel bunlara bir mikdâr kuru ot veya saman yedirmek lâzımdır. Bu ayda sütlerden yağ, yoğurt, peynir ve kaymak yapmakta devâm olunur.

Kümes Hayvânâtı: Bu aylarda tavukların yumurtaları gittikçe azalmaya başlar. Bunları yine kuvvetli yemlerle beslemekte devâm etmelidir. Kümeslerinin temiz ve sıcakça olmasına dikkat etmeli [86] ve gübrelikte eşinmelerine meydân vermelidir. Emlik ya'nî iğdiş edilmiş horozlar, babahindiler, kaz ve ördekler besiye konulur, tavukların yaşlıları satılır. Havâlar soğudukça tavuklara verilecek gıdâlara yulaf gibi kızdırıcı yemler ilâve olunur.

Arıcılık: Bu ayda kovanları bir kere yoklayıp kışlık gıdâlarının bulunup bulunmadığını, vâlide arının içeride olup olmadığını anlamak, ihtiyâr ve hasta anayı değiştirmek, za'îf kovanları birleştirmek, bozulacak kovanların mahsûlünü almak, kovanların ağzını darlaştırmak, arı düşmanlarının hücûmuna karşı kovanların önünü tel kafesle kapatmak lâzımdır.

İpekböcekçiliği: Bu ayda böcekhâneler için yapılacak ehemmiyetli bir iş yoktur. Bitirilmemiş işler varsa onlara devâm olunur.

Ormancılık: Yeniden orman yetiştirilecek veya ta'mîr edilecek yerlerde fidânların yerleri bu ayda hâzırlanır ve ba'zı fidanlar bu ayda dikilmeye başlanır. Orman fidânlıkları bu ayda tekrâr çapalanabilir. Kayın ağaçlarının tohumları toplanır. Ormanlarda kömür yakmaya ve odun kesmeye devâm olunur.

Meyve Bahçesi: Teşrînlerde dikilecek fidânların yerleri hâzırlanır. Çukurlar açılır. Meyve ağaçlarının aralarındaki kuru dallar kesilip temizlenir. Portakal ve zeytin

[87] ağaçlarına kakma aşısı yapılır. Badem, armut, elma ağaçlarına kalem aşısı vurulabilir. Gölgede kalıp yetişen şeftalilerin güneş görmesine gayret olunur.

Sebze Bahçesi: Henüz ekilmeyen kışlık ıspanak, karnabahâr, lahanâ, maydanoz, salatalık, şalgam, turp, havuç, pırasa tohumları bu ayda ekilir. Yazın ekilmiş olan pırasa ve lahanalar tarlaya fidelenir. Çilekler dikilir. Kerevizlerin dipleri doldurulur. Kemâle gelmiş olan yaz sebzelerinin tohumları toplanıp havâdâr ve kurak bir mahalde muhâfaza olunur. Sulanan sebzelerin suları git gide azaltılır, kış yastıklarının gübresi hâzırlanır.

Çiçek Bahçesi: Tez yetişen dalya çiçeğinin ve sâ'ir fidanların destekleri sıklaştırılır. Geçen ay ekilmiş olup bir ay sonra fidanlığa göçürülebilecek olan çan çiçeği, şâ'ir karanfili, gülhatmi gibi senede iki kere açan fidanlar sık sık sulanır. Kışın çiçek açtırılacak olan sarmaşık karanfilinin yeri hâzırlanır. Saksıları bahçeye gömülmüş olan fidanlar ayın sonundan evvel sıcak veya ılık câmekânlarla kaldırılır. Lale, za'ferân, sümbül soğanları saksılara dikilir. Kuvvetli tezyînât fidanları çeliklenmeye başlanır. Geceleri soğuğa dayanamayacak olan fidanlar câmekânlarla kaldırılır. Câmekânların ısıtacak âletleri ziyâret olarak kullanılabilecek bir hâle getirilir.

[88]

TEŞRÎN-İ EVVEL'DE YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Çiftlik müdürinin vazîfeleri: Bu ayın yirmi altıncı gününe tesâdüf eden Kasım'ın ibtidâsı çok yerlerde çiftçilerce yılbaşı i'tibâr edildiğinden çiftlik müdürü bu ayda tarla, bağ ve bahçeler, ambarlar, ahırlar, ağıllar ile süthane, kümes ve arı kovanlarının ve'l-hâsıl çiftliğin bütün teferru'âtının bir senelik masârıfıyla vârdâtını karşılaştırarak hâsılâtından ne kadar temettu' kaldığını vâridâtının geçen seneye nisbetle fazlası veya noksânı var ise hangi sebeplerden hâsıl olduğunu hesâb ve mukâyese ederek netîcesinde bir bilanço ya'nî muvâzene defter, tanzîm eyler. Hızır-İlyas'ta çiftliğe aldığı aylıkçı veya bedellere ya izin verir yahut kontratlarını yeniler.

Çiftlikte henüz satılmamış mahsûl varsa pazara gönderir, hayvânâtın kışlık yemlerinin bahâra kadar yetiştirmeyeceğini hesâb edese hayvânlardan işe yaramayanları elden çıkarır.

Geri kalan hayvânât yemlerini ambalrlara yerleştirirken her hayvânın günde ne kadar ot ve yem yiyeceğini ve yeniler yetişinceye kadar kaç gün geçeceğini biraz geniş sûrette hesâb ederek besleyebileceği hayvânın adedini ona göre ta'yîn eder. Amelenin ve hayvânların meskenlerini ve diğer çiftlik binâlarını mu'âyene ederek îcâb ederse ta'mîr ettirir. Bir taraftan tarlaların sürülmesine diğer taraftan ekilmesine gayret ve nezâret eyler.

[89]

Tarla İşleri: Çok yerlerde buğday, arpa, yulaf gibi kışlık hubûbât bu ayda ekilir. Ba'zı yerlerde tohum ekmeye Kasım'dan sonra başlarlar. Tohum ekmeye zamânı geç kalan yerlerde tarlalar ikinci veya üçüncü def'a sürülür veya tırmıklanır. İlbahârda ekilecek tarlaları nadas yapmakta devâm olunur. killi ve ağır topraklardan nadasta çıkarılan büyük toprak tezekleri kışın donup kendi kendine dağılır. İlbahârda bir def'a hafifçe sürmekle tohum ekilecek bir hâle gelir. Fakat kışın yağmurlardan oturabilecek olan beyaz kireçli ve balçıklı toprakları bu mevsimde sürmek iyi değildir. Tarlaya atılacak kireç ve marn gübreleri öbek öbek yığılır. Arâzî çayırılık hâlinde ise bunlar doğrudan doğruya dağıtılır. Yeşil gübre maâmında ekilmiş olan kara buğday, beyaz hardal ve sâ'ire tarlaya gömülür.

Su harkları ve hendekler temizlenir. Mısır buğdayı, susam gibi güz mahsûlâtı hasâd edilir. Bostanlar sökülür, pamukların son kozaları toplanır.

Bağcılık: Henüz bozulmayan bağların bozumuna ve üzümlerinden sirke ve sâ'ire yapılmasına devâm olunur. asmaların yaprakları toplanıp gübre yapılmak üzere bir çukurda çürütülür.

Hayvânât-ı Ehliyye: Hayvânâtın birçoğu bu ayda kışlık yemlere başlayacağından geçen aydan alıştırılmamışsa bu ay [90] alıştırılır. Taylar ekseriyâ bu ay dahi mer'âya çıkarılırsa da bu mevsimde kırlarda az ot bulabileceklerinden ahırsa iyi beslenmelerine dikkat etmek lâzımdır. Bir yaşındaki erkek taylar bu ayda iğdiş

edilebilir. Koşum sığırlarının ve ineklerin iyi gıdâlarla beslenmesine gayret etmelidir. Sığırlara yedirilen yem hiç yabana gitmez, ete ve kuvvete tahavvül eder.

Besiye konacak öküzleri çift işlerinde çok yormamalı ve yarı gün mer'âda otlatmalı, ayrıca gıdâlarla beslemeye bakmalıdır. Koyunlar bu ayda yaylalardan inerler, iyi havâlı günlerde çiftliklerde mer'âya gönderilse bile yağmurlu ve puslu havâlarda ağıldan dışarı çıkarmamalıdır. Soğuk yerlerde bu ayda koyunlara koç katılır. Koça gelen koyunları ayrı b,r yerde koça göstermek daha iyidir.

Kümes hayvânâtı: Buayda tavuklar tüy değiştirmeye başlayacaklarından bir kısmı bir müddet yumurtayı keser. Ba'zıları seyrek seyrek yumurtlamaya başlar. Tavukları kızdırmak ve yumurtlatmak için her gün bir mikdâr yulaf ve kara buğday vermeye devâm etmelidir. İyi havâlarda tavuk ve hindiler nadas bırakılan tarlalara salıverilir. Bunlar tarlada birçok kurtlar ve soğulcanlar toplayarak yerler. Geceleri tavukları üşütmemeye ve bununla beraber kümesleri pek sıcak da bulundurmamaya gayret etmelidir. Bu mevsimde ve kışın tavukların ahırlarda sıcak gübreler içinde eşinmeleri yumurtlamalarına sebep olur.

[91]

Arıcılık: Eylül'de yapılamayan işlere devâm olunur. îcâb ederse ana arılar değiştirilir. Kışlık gıdâları olmayan arı kovanlarına bal veya şeker şerbeti konulur. Kovanların ağızları daraltılıp tel kafesle örtülür.

İpekböcekçiliği: Bu ayda böcekhâneye müte'allık yapılacak bir iş yoktur. Ba'zı yerlerde dut fidanları dikilir.

Ormancılık: Şâh ve filiz veren orman ağaçlarının fidanları bu aydan i'tibâren dikilebilir. Diş budak, akça ağaç, ıhlamur, gürgen, akasya tohumlarının toplanmasına devâm olunur. Tohumlar toplandıktan sonra ekilebilir. Yerleri hâzırlanmamış ise güzelce muhâfaza olunur. ormanlarda odun ve kereste kat'ıyyâtına ve kömür ihrâkına devâm olunur. Fidanlıklarda ağaçlar tımâr edilir. Vemünâsebetsiz dalları kesilir.

Meyve bahçesi: Kışın dikilecek ağaçların yerleri hâzırlanır; kış şiddetli olmayan yerlerde Kasım'dan sonra dikimine başlanır. Yavaş yavaş ağaçların budanmasına

mübâşeret olunur. Kiraz ve armut ağaçlarına yarma aşısı yapılabilir. Meyveli ağaçların mahsûlâtı toplanıp satılır.

Sebze bahçesi: Bahçede hafriyâta başlanır. [92] İlkbahârda ekilecek yerler hemen sürülür, hâzırlanır. Salata ve küçük siyah marul ve sâ'ire tohumları câmekân altında ekilir. Ay sonlarında fidelenir ve Şubat ve Mart aylarında yerlerine dikilir. Karnabahâr fidelenir, enginar fidanlarının sapları kesilir ve temizlenir. Ve fideleri dikilir. Hâsılı mevsim sebzelerinin ekimine ve tımârına dikkat olunur.

Çiçek bahçesi: Bu ayda soğanı bulunan çiçekler dikilebilir. Soğuktan korkan çiçekler ve ağaççıklar câmekâna alınır. Güller dikilir. Câmekânın sıcaklığına ve ara sıra havâlandırılmasına dikkat olunur.

TEŞRÎN-İ SÂNÎ'DE YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Çiftlik müdîrinin vazîfeleri: Memleketimizin ba'zı yerlerinde bu aya kadar tarlalar ekilmiş bulunursa da bu seneki gibi güz mevsimi kurak giden yıllarda tohum ekmeye bu ayda başlanabilir. İklîmi müsâ'id olan yerlerde iyi havâlı günlerde Kânûn-ı Evvel'de da zer'ıyyâta devâm edilir. Bu aydan i'tibâren boş kalmaya başlayan çiftlik amele ve hayvânlarından kış devâm ettiği müddetçe istifâde etmek çârelerini düşünür. Pazara mâl gönderir, odun, kömür, gübre taşır. İlkbahâr ekimi için sürülmesi kolay olan toprakları sürdürür. Soğuk [93] ve yağmurların tez gelmesinden ve sâ'ir sebeplerden dolayı tarlada dökülemeyip damlara taşınan (...) döktürür. Mısır koçanlarını dâneletir, pancar ot ve saman doğratır, çiftlik yollarını, zirâ'at âletlerini ta'mîr ettirir, bataklık yerleri kurutmaya çalışır.

Tarla İşleri: İlkbahârda ekilecek tarlalar ile boş bırakılacak nadasları sürdürür. Sürülen tarlanın toprakları tezek (kesek) hâlinde bırakıldığı vakit kışın donlardan kabarır, çatlar, güzelce dağılır. Bunlar üzerine tırmık ve merdâne çekmek iktizâ etmez. Sürülecek çayırılık, mer'â gibi yerler varsa bu ayda sürülür. İlkbahârda tekrâr sürülecek olan toprakları şimdi hafîf sürmek ve bahârda bir misli derin hafr etmek lâzımdır. ilkbahârda sürülmeyecek ise şimdi büyük pulluklarla bir, bir buçuk karış kadar derin sürmek ve ilkbahârda üzerinden sürgü tırmık merdâne çekmek îcâb eder. Bu ayda tarlanın su arkalarını temizlemek ve îcâb ederse yeniden açmak

lâzımdır. çünkü su durağı mahallerin toprakları kolay ısınmadığı ve vaktiyle tava gelmediği gibi böyle yerlere ekilen ekinler de sarı ve cılız kalır.

Bu ayda tohum ekmeye devâm etmek memleketlerin soğuk ve sıcak olmasına ve kışın erken veya geç basmasına ve havâların yağmurlu veya kurak gitmesine bakar. Bunun için kat'î bir şey söylenemez. Mümkün olduğu hâlde soğuk memleketlerde güzlük ekinleri mümkün [94] mertebe erken ekmeye çalışmalıdır. Geç ekilen tohumların mahsûlü çok kardaşlanmadığı için tohumları sıkça atmak ve hafifce örtmek iktizâ eder. Bu ayda yerine göre pancar, şalgam, havuç, yer elması, patates gibi köklü nebâtât topraktan çıkarılır. Îcâb edenleri ineklere yedirilir, diğerleri satılır veyahut muhâfaza edilir. çayırlardaki su harkları temizlenir ve kazılır. Ve kışın don tutmamak için çayırlara su saliverilip on beş yirmi gün bırakılır. Hâsılı yıllıkçılarla hayvânları boş bırakmamak içib yapılması mümkün olan şeylerin hepsi yapılır.

Bağcılık: Bağların kuru dalları ayıklanır. Sırık ve herekler toplanır. Sıcak yerlerde bağlar budanır ve çuvuklar dikilir. Ba'zı yerlerde boğazları açılır.

Hayvânât-ı Ehliyye: Gebe kısıraklara dikkat ederek bolca ve kuvvetli yiyecek vermek ve havâ açık oldukça dışarı çıkarmak ve vücûdlarını sıcak tutmak için kendilerine verilen arpa ve yulafın biraz eksiltilip yerine havuç verilmek münâsib olur. Beygirlerin de terli bulunmamasına ve üşümemesine dikkat etmek ve sırtlarından çuvallarını eksik etmemek lâzımdır.

Ahırda semirtilecek öküzler mer'âdan alınır. Çalışmayan öküzlere besleyici kökler ile saman verilir. Sütli inekler [95] lâyıkıyla beslenerek temiz ve havâdâr ahırlarda tutulur. Ba'zan bir iki sâ'at kadar örtü altında avluya çıkarılır. Bunları pancar, havuç, şalgam, lahana yaprağı, tırfıl otu ve yağlı küspeler veya kepeklerle karıştırılmış ılık su gibi şeylerle beslemelidir. Böyle ineklerden bol süt alınabilir. Besiye konulacak öküzlere lahana, patates gibi besleyici gıdâlar verilmelidir. Koyunlara bu ayda mer'â otu kâfi gelmediğinden her hâlde sabâh akşam ağılda ayrıca yemlerle beslemelidir. Mart ve Nisan'da kuzu almak istenilirse bu ayın ibtidâsında Mayıs'ta kuzulatmak arzu olunursa bu ayın nihâyetinde sürülerine koç

katılır. Gebe koyunlar güzel ve otlu mer'alara gönderilip iyice doyurulmalarına dikkat olunur.

Kümes Hayvânâtı: Kümes hayvânâtından za'îf olanları satılıp kaz ve hindi palazlarıyla tavuk piliçlerinin semirtilmesine devâm olunur. Kümesler soğuk ve yağmurdan ve sansar, gelincik gibi muzır hayvânâttan muhâfaza olunur. Bu ayda tavukların yemleri artırılmalı ve kış yemleri verilmeye başlanmalıdır. Sabâhları sıcak su ile yoğurulmuş kepek ve yeşillik ve arpa, buğday, yulaf verilmelidir. Selh-hânelerden kan toplamak mümkün ise kanı bir müddet kapattıktan sonra tavukların kepeği kan ile yoğrulduğu vakit pek kuvvetli ve yumurtlayıcı bir gıdâ olur. Hele yemlerine toz edilmiş tâze kemik ile ısırgan otu tohumu, kenevir, keten, kara buğday gibi şeyler karıştırılırsa kışın da bol bol yumurta alınır.

[96]

Arıcılık: Arı kovanlarında geçen ayda yapılamayan işler bu ayda ikmâl olunur.

İpek böcekçiliği: Dut fidanları dutluklara dikilir. Eski dutluklar sürülür ve dipleri kazılır. Dutluklara gübre taşınır ve ikinci sürmede gübreler dağıtılır.

Ormancılık: Bu ayda ormanlarda ağaçları kesmeye devâm olunur. yeniden fidan dikilir. Tomrukların hızarhâneye ve kerestelerin iskeleye nakliyatına devâm edilir.

Meyve bahçesi: Henüz toplanmamış zeytûnler devşirilir. Meyve bahçelerinde ağaç dikilecek mahaller henüz hâzırlanmamış ise hemen hâzır edilir. Elma ve armut ağaçları budanır, gübrelenecek ağaçlara gübre verilir. Ve icâb eden yerler sürülür. Bedeni yosun tutmuş ağaçlar da kireç badanası yapılır. Kış armutları toplanır, incir ağaçlarını muhâfaza etmek için bedenlerine hasır sarılır.

Sebze bahçesi: Bu ay bakla, bezelye, ıspanak ve sâ'ire ekilir. Lahana salata hasır altında fidanlanır. Enginarların boğazları doldurulur. Kerevizlerin beyazlatmak için boğazları kapatılır. Velhâsıl iklimin soğuk veya sıcaklığına göre kışa dayanabilecek sebzeler ekilir. Yetişmiş olanları çıkarılıp satılır.

KÂNÛN-I EVVEL'DE YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Bu ayda havâlar şiddetli soğuk yapacağından ehemmiyetli işler görülemez.

Çiftlik Müdürünün Vazifesi

Ambarlarda bulunan zahîreleri gözden geçirir, satılacak hubûbâtı temizleyerek satar, mısırları taneletir, aletleri ta'mîr ettirir. Semirmiş hayvanları tefrîk ederek satar. Keten ve kenevirleri hazırlar. Samanlar kıyılır, bahçelerin etrâfında bulunan çitler budanır. Dikenli teller ta'mîr edilir, tefcîr hendekleri temizlenir ve icâb eden hendekler açtırılır. Zeytûnleri toplayarak ağaç çıkarır. Çiftliğin bir kenârında birtakım çukurlar açtırılarak ağaç yaprakları sokak çamurları bataklıklar ve süprüntü gibi şeyler doldurulup üstü kapanır ve böylece komposto denilen gübreler yapılır. Hayvânların bataklıkları hâzırlanır. Dikilecek ağaçların çukurları kazılır.

Tarla İşleri

Havâlar iyi giderse kış sürmelerine ve kâbil olursa girizme(?) ameliyâtına devâm olunur. Tarlalara gübre taşımak için donlardan istifâde edilir. Gübreler ile mevâdd-ı musliha nakledildikten sonra toprağa karıştırılır. Havâsı mu'tedil olan yerlerde bakla, bezelye eikilir, eğer geçen ayda tamâmıyla bitirilememiş ise buğday zer'ıyyâtı ikmâl edilerek artık zer'ıyyâta nihâyet verilir. Havâlar güzel gittiği sûrette tabî'î çayırların sulanmasına [98] devâm edilerek saz ve fidanlar sökölür. Lâkin havâlar pek soğuk giderse sular donarak otları mahvedeceği cihetle çayırları sulamamak lâzım gelir. Eğer sular donarak çayırın toğrağı kabarmış olursa Şubat ayından i'tibâren birkaç def'a merdâne yuvarlanarak geçirmek icâb eder, çayırların su duran yerlerinde tefcîr hendekleri açılır. Köstebeklerin yaptığı toprak yığınları dağıtılır.

Bağcılık

Çubukların dikilmesi veyahut daldırılması için icab eden çukurlar açılır. Eğer lüzûmu varsa girizme yapılır, cenûb memleketlerinde budamaya başlanır. Hereklerin uçları sivriltilir, sarılık hastalığına tutulan bağların kütükleri zâc-ı Kıbrıs (kara boya) ile badana edilir. Eğer filoksera varsa bağlara su salıverilerek boğma ameliyâtı yapılır.

Hayvânât-ı ehliye

Mer'âda bulunan hayvanların kâffesi bu ayda ahırlara alınır, ahırların havâlanmasına dikkat edilerek güzel havâlarda taylar dışarı çıkarılır, gebe kısırakların yemlerine dikkat edilir. Kasablık hayvânlara kuru ot kepek ve ın yedirilerek semirtilmesine devâm edilirse besili olanlar bu ayda satılır. Öküz ahırları sıcak tutulur.

Ahırların döşemeleri kaynar su ile yıkanır ve ara sıra te'affünü def' eden mahlûller dökülür. Koyunlar bu ayda doğurmaya başlayacağından mandıraları rutûbet ve soğuktan muhâfaza etmek ve doğurması yaklaşmış olan hayvânları sürüden ayırmak icâb [99] eder. Güzel havâlarda sürüler mer'âlarda ve anızlarda otlattırılır. Sürüler dışarı çıkmadığı zaman yalaklar ağıllara konularak hayvanlara su verilir.

Kümes Hayvanâtı

Kaz, hindi, ördek ve tavukların semirtilmesine devâm olunur. Donlu havâlarda kümeslerdeki suluklara ılık su konulur.

Arıcılık

Pek soğuk havâlarda kovanların delikleri tıkanarak yalnız güzel havâlarda arıların dışarıya çıkabilmesi için küçük bir delik bırakılır, koğanlar çerçeveleri gözden geçirilerek ta'mîre muhtâc olan yerleri ta'mîr edilir. Arılar arıları kışın rahatsız etmekten sakınmalı ve kış aylarında sûret-i mahsûsada bunları beslemelidir.

İpek Böcekçiliği

Dutluklara gübre taşımaya ve hafriyyâta devâm edilir. İlbaharda dikilecek dutların yerleri hazırlanır.

Ormancılık

Havâlar mülâyim gittiği sûrette kerestelik ağaçlar ve odunlar kesilir, eğer soğuklar pek şiddetli ise ağaçları kesmemek icâb eder, donlardan bi'l-istifâde

nakledilir ilkbaharda dikilecek olan ağaçların yerleri hazırlanır ve tohumların devşirilmesine devâm olunur.

Meyve Bahçesi

Mülâyim havâlarda çekirdekli [100] ağaçlar budanır, çelik ve daldırma yapılır eğer çamur ve don olmazsa fidanlıklardan ağaçlar sökülerek yerleri bellendir ve gübrenir, dikilmesi lâzım gelen ağaçlar dikilir, ağaçların üzerinde büyüyen ökseler kaldırılır, eski kabuklar ve yosunlar temizlenir, ağaçların dalları üzerinde asılan buzlar ve kar yığınları hafifçe silkerek düşürülür. Fidanların soğuktan muhafazası zımında diplerine kıyılmamış saman ve ot konur.

Sebze Bahçesi

Bahçelerde kirizma yapılır, gübreler hazırlanır, havâlar iyi giderse çabuk yetişen cinsten bakla, karnabahar, salata marul, turp dikilebilir, öğleğin yastıklarının üstünden hasır veya camekân kaldırılarak havâlandırılır, gerek tohum ekmek ve gerek yetişmiş olan fideleri dikmek için yastıklar yapılır, bu ayda yastıklara ekilecek tohumlar bezelye, yabani hindiba, firenk maydanozu, fasulye, kış havucu, kavun, domatez vesairedir. Turfanda sebze yetiştirmek için yapılan camekânlar ara yerinde yarımşar metre kadar bir yer bırakarak harâret vermek için oralara taze gübre yığmak îcâb eder.

Çiçek Bahçesi

Bahçede bulunan çiçekler bu ay içinde saksılara alınarak örtülü bir yere konur, bahçelerde bozulmuş çiçekler sökülerek yerleri hazırlandıktan sonra yenileri dikilir. Güllerden çelik ve daldırma yapılır, çitler [101] budanır, bahçe kenarındaki nebâtât kırpılır, ilkbaharda ekilecek yerler hazırlanır, yaprağını döken ağaçların dikilmesine nihâyet verilir, geçen ay zarfında ekilmiş olan çiçek tohumlarından çıkan fidanlar dikilir, limonluklar ve camekânların harâreti yüksek tutulur ve rutûbetin def'i zımında mümkün mertebe havâlandırılır. Çabuk yetişen çiçeklere bol su verilir, geç büyüyen çiçekler ise azar azar sulanır, eğer havâlar güzel giderse öğleğin limonlukların pencereleri açılarak havâlandırılır, havâlar pek soğuk olursa

limonlukların camlarının üstü hasır ile örtülür. Bu ayda saksılara ve camekânlara sünbül, lâle, yaz şebboyu ve amarilis gibi soğanlar dikilir.

Sütçülük

Süthânelerin derece-i harâreti 15 ilâ 16'dan aşağı düşmemek üzere sobalar yakılır.

KÂNÛN-I SÂNÎDE YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Don ve karlardan dolayı bu ayda ekseriyâ 'ameliyyât-ı zirâ'iyye yapılamaz.

Çiftlik Müdürünün Vazifeleri

Anbarlarda bulunan zahireler her vakit dikkatle mu'âyene edilir, hayvanlar semirtilerek satılır, koyunların doğurma[s]ına ve kuzuların güzel bakılmasına dikkat edilir, çitler budanır, komposto gübreleri yapılır, taştan yapılan kuru duvarlar ta'mîr edilir, yağmurlu havâlarda hubûbât harman edilir, salma sûretiyle iskâ edilecek tarlalar için su yolları yapılır, keten ve kenevirden elyaf çıkarılır, âletler [102] ta'mîr edilir arı kovanları, sepetler ve sâire yapılır son baharda ekilen hubûbat tarlaları gezilerek mu'âyene edilir.

Tarla İşleri

Tarlalarda bulunan muzırr otların koparılmasına, donlardan sonra tarlaların üstünden merdâne geçirilmesine dikkat edilir, tarlalar gübrelenir, havâlar müsâ'ade ederse ilkbaharda ekilecek tarlalar sürülür, ham arâzî açılır, geçen sene ekilmiş olan yonca ve kaba yoncalıkların taşları ayıklanır, tefcîr hendekleri açılır, bu ayda çayırları sulamamalıdır, tarlalardan çalı ve böğürtlenler sökülür, kar düşmeyen yerlerde arpa ekilebilir.

Bahçecilik

Bağlara gübre taşınır, herekler hazırlanır, kütüklerin lüzûmsuz dalları kesilir, havâsı mülâyim olan yerlerde budama yapılabilir, îcâb ederse kütükler kireçle badana edilir, çardaklar ta'mîr edilir.

Hayvanât-ı Ehliyye

Ahırların sıcak ve rutûbetsiz olmasına, zemîninin temiz ve kuru bulunmasına dikkat edilir, ilkbaharda satılacak hayvanların semirtilmesine dikkat olunur, beygir ve sığırların yemleri artırılır, gebe kısıraklara havuç yedirilir, semirmiş olan öküzler satılır, iyi havâlarda hayvanlar dışarı çıkarılarak ahırlar temizlenir. Doğurması yakın olan inekler ayrı sıcak bir yere konularak doğuruncaya kadar kuru yemlerle beslenir ve un veya kepekten yapılmış çorbalar ile ılık su içirilir.

[103]

Kümes Hayvanâtı

Kümesler soğuktan ve rutûbetten muhâfaza edilmeli, tavukları yumurtlatmak için kara buğday ve çavdar yedirmeli, kaz ve hindiler ile tavuklar sıcak ve rutûbetsiz bir yere kapatılarak semirtilir, her gün kümeslerdeki suluklara sıcak su konur.

Arıcılık

Koğanların havâlanması te'mîn olunur. Üzerlerine yığılan karlar hafifçe kaldırılır. Koğanların ağzında ölmüş arılar bulunursa onları alıp atmalı, arıların yemi olup olmadığına dikkat ederek bir bez parçası üzerine biraz tuz şeker koyup koğanların içine bırakmalı, koğanları sallamamalı ve yerinden oynatmamalıdır. Çünkü uyuşmuş olan arılar düşerek telef olurlar. Koğanın deliğinden fare ve diğer ziyankâr hayvanların girmemesi için sıkça bir tel kafes ile delik kapatılmalı.

İpek Böcekçiliği

Dutluklar gübrelenir ve yeniden dutluk yapılacak yerler kirizma edilir.

Ormancılık

Havâlar müsâ'ade ederse baltalık ormanlarından odun kesilmesine devâm olunur, yıkılmış ve devrilmiş ağaçlar kaldırılır donlardan bi'l-istifâde sallar ve kızaklar vâsıtasıyla ağaçlar taşınır, köprüler ve yollar ta'mîr edilir, makta'lardan eşcâr çıkarılır, söğüt ve kavak ağaçları budanır, dış budak, köknar ladin, çam tohumları toplanır.

Meyve Bahçesi

İyi havâlarda kiraz, erik, armut, kayısı ağaçları budanır. Zeytin ağaçlarının kurumuş ve gayr-i muntazam dalları kesilir. Ağaç dikecek yerler kirizma edilir. Sonbaharda açılmış olan çukurlara ağaç dikilir. Rutûbetli soğuk topraklarda ağaçları şubatta dikmek daha iyidir, çelikten yetişen ağaçların sürgülerinden çelikler kesilir ve bunlar 20-30 santim uzunluğunda kesilerek bir araya bağlanır, ve martta yerlerine dikilmek üzere kum veyahut hafif bir toprağın içine gömülür, ağaçların eski kabukları temizlenir ve üzerleri kireç kaymağıyla badana edilir. Çardaklar teller ve ispalyalar temizlenerek ta'mîr edilir, meyve bahçeleri bu ay içinde gübrelenir, bazı ağaçların daldırması yapılır. Limon, portakal, mandalina, turunç ve zeytin ağaçları bu ayda dikilir.

Sebze Bahçesi

Geçen aydan kalan kirizma ve toprak işleri tamamlanır, gübreler atılır, şiddetli soğuklarda enginar ve kerevizlerin etrâfına yaprak ve yosunlar yığılır, yumuşak havâlarda enginarların piçleri ayıklanır ve çürümüş olanları atılır, yastıklar hazırlanır, evvelce ekilen tohumlardan çimlenmeyen yerler var ise yeniden tohum ekmeli; bu ayın nihâyetinde duvar kenarına ve siper yerlere cüz'î mikdârda nohut, bakla ve soğan dikilebilir, turfanda olarak bu ay zarfında camekânlı sıcak yastıklara fasulye, kavun, domates, hindiba, patlıcan, kıvırcık salata ekilebilir. Ve açık [105] yastıklara enginar fidesi, turp, marul, pırasa, arpacık soğanı, sarımsak dikmek mümkündür.

Çiçek Bahçesi

Çiçeklerin daldırma ve çeliği yapılır, çiçek soğanları dikilir, bahçelerin yolları ve tarhları ta'mîr edilir, bozulmuş çimenler sökülerek yerlerine yeniden tohum atılır. Bahçelerin bellenmesine devâm olunur, çok rutûbetli olmayan yerlerde yapraklarını döken ziynet ağaçları dikilir, âletler ta'mîr edilir, camekân için hercâi menekşe dikilir, don olmadığı vakitlerde kökleri budamalıdır, camekân içine ve fânuslar altına bu ayda ekilecek tohumlar: begonya, dalya, iberiya, kasımpatıları, kolyos, tesbih çiçeği ve sâiredir. Açıkta ekilecek tohumlar da: haşhaş, gelincik, çuha çiçeği, santûre [?] ve

sâiredir. Agapantus, amarilyis ve inci çiçeğinin soğanları camekân ve sobalara dikilir, evvelce dikilen sünbül soğanları sürmüş ise üstlerini yapraklarla örtmelidir. Limonluklara gelince havânın değişmesinden dolayı fazla rutûbetten bazı nebâtâtın çürümesi muhtemel olmakla bu gibi çürüyenleri hemen temizlemeli ve geceleri limonlukların üstünü hasırlarla örtmeli, nebâtâtı gayet ihtiyâtla sulamalı, çiçek sobalarının harâreti 10 ilâ 15 meyve ağacı sobalarının harâreti 20 ilâ 25 arasında bulunmalıdır.

[106]

ŞUBATTA YAPILACAK ZİRÂ'AT İŞLERİ

Şubat ayı kışın şiddetle hüküm sürdüğü bir zamandır. Havâsı mülâyim olan yerlerde bu ay zarfında nebâtât yeşermeye başlar, geceleri çokça soğuk olur.

Çiftlik Müdürünün Vazifesi

Besili hayvanları çiftlik müdürü satar ve bunların yerine beslemek için hariçten zayıf hayvanlar satın alır, anbardaki zahireleri ve mahzende bulunan patates, pancar ve sâireyi gözden geçirerek idare edip etmeyeceğini tahkîk eder, fazla hubûbâtı derhal satılığa çıkarır, ve zahîreler temizlenir, çiftlik ebniyesinde ve âletlerinde muhtâc-ı ta'mîr olanları ta'mîr ettirir, çitler yaptırır, rutûbetli çayırlarda tefcîr hendekleri açtırır, kovanlar yaptırır.

Tarla İşleri

Mart ve nisanda ekilecek tarlalar tırmıklanır ve hazırlanır, cenûb memleketlerde sonbahar hubûbâtının üstünden tırmık geçirilir, gübre nakliyâtına devâm olunur, toprak tava geldikten sonra çavdar, buğday, yulaf, arpa, bezelye gibi tohumlar ekilir, sonbaharda ekilen tarlaların üstüne kimyevî gübreler atılır, arâzînin sulanmasına başlanır, sun'î çayırlara alçı atılır. Tabîî çayır halinde bırakılacak olan [107] yerler bir daha sürürlü çitler budanır, ağaç dikilecek çukurların açılmasına nihayet verilir.

Bahçecilik

Bağlar budanmaya başlanır, kütükler badana edilir, bağın boş yerlerinde daldırma yapılır, herekler hazırlanır aşı çubukları hazırlanarak aşılar yapılır, çelik yapılacak dallar dikileceği vakte kadar ince kum içinde muhafaza edilir, havâsı yumuşak olan yerlerde çubuklar bu ay içinde dikilmeye başlar, kumlu topraklarda bulunan bağlar işlenir, kütüklerin dipleri açılır.

Hayvanât-ı Ehliyye

Beygirler bu aydan i'tibâren çalıştırılmaya başlanır kısıraklar doğurmaya başlar doğurmuş ineklere pancar, havuç gibi kökler verilir, kısıraklar hafif işlerde kullanılır, teşrîn-i sâni ve kânûn-ı evvelde doğan kuzular süttten kesilir, iki aylık olan kuzular enenir. Koyunlara verilen tuz çoğaltılır, besiye konulan ineklere kırma ve yarma haşlaması verilir, ahırların ve temizlenmesine dikkat edilir.

Tavukçuluk

Hindi ve tavuklar bu ayda yumurtlamaya başlar, ördek ve tavuk yumurtaları kuluçka altına konur, hindileri kuluçkaya yatırmak daha iyidir. Horoz ve piliçler semirtilir, çıkan civcivler dışarı çıkarılmayarak havâdâr ve ziyâdâr mahallerde bulundurulur, kümesler [108] kireç ile badana edilir. Tavukları kuluçkaya alıştırmak için folluklara birkaç yumurta konur, birçok tavukları birden kuluçkaya yatırmalıdır ki içlerinden birisi vazgeçer ise onun yumurtaları öbürlerinin altına konulabilsin.

Arıcılık

İyi havâlarda kovanların kapısı açılır ve etrafı temizlenir, kar ve yağmurdan kovanlar muhafaza edilir. Eğer kar çok yağarsa kovanların önüne saman veya kül sürülür. Havâlar ısınınca arılar kovanlardan dışarıya çıkarak sıhhatlerinin yerinde olup olmadığını tetkik etmeli.

İpek Böcekçiliği

Dutluklar bellendir. Veya saban ile sürülür. Sıcak memleketlerde dut ağaçları yapraklanmaya başlar.

Ormancılık

Ağaçların taşınmasına ve kerestelerin yapılmasına devam edilir, sık ormanlar seyreltilir, temizlenir, reçineli ağaçların tohumları toplanır. Yapraklarını döken ağaçlar dikilir ve budanır. Havâlar iyi gittikçe kömür torlukları yakılır.

Meyve Bahçesi

Ağaç fidanlarının hepsi bu ayda dikilir, şeftali, erik, elma, kayısı, kiraz, vişne ve armut ağaçları budanır, kalem aşısına bu ayda başlanır, fidanlıklara elma, armut çekirdekleri ekilir. Aşı kalemleri [109] kesilir, fındıklar budanır, ağaçlar hereğe bağlanır, don havâlarda ağaç dikmemelidir, ağaçların dipleri çapalanarak gübrenir, ve tırtıl gibi haşerât ayıklanarak kireç suyuyla da badana yapılır, geçen sene dikilmiş olup da yeşermeyen zeytin dikmeleri güvelenmiş ise kurumuş olduğu anlaşılacağından hemen sökölüp atılır, zeytinlikler sürölür, gübrenir ve kalem aşısıyla aşılanır.

Sebze Bahçesi

Bostanların bellene ve gübrenmesine devam edilir, topraklar hazırlanarak tahtalar yapılır, fazla suların akması için bahçelerde küçük hendekler açılır, soğan tarlalarının kenarına salata fidanları dikilir, havâlar açık olduğu zaman enginar ve maydanozlar üzerine konulan yapraklar kaldırılır, eğer kırağıdan korkuluyorsa tekrar örtölür, rutûbetli topraklarda enginarların dipleri açılır, kuşkonmazlar ikinci defa çapalanarak gübrenir, kânûn-ı evvelde yapılmış ve mahsûlü alınmış olan yastıklar bozularak yeniden taze gübre konulur ve yastık yayılır, martta havâlar iyileştiği zaman yerlerine dikilmek üzere yastıklara patlıcan, karnabahar, fasulye, domatez, hıyar, kabak gibi tohumlar ekilir, bu ayda açıkta dikilecek sebze tohumları pancar, firenk teresi, 'âdî tere, maydanoz, turp, hindiba, marul, nohut, soğan ve sâiredir. Sarımsak dişleri, pırasa ve enginar fideleri ile çilek ve kuşkonmaz kökleri güzellik açıkta dikilebilir.

[110]

Çiçek Bahçesi

İki senelik nebâtlar dışarı çıkarılır. Ziynet ağaçları budanır ve ayıklanarak dipleri bellendir çardak ve kameriyelere sarılmış olan güller şubatın nihâyetinde budanır karanfil ve laleler saksılara dikilir, çiçek tarhları bellendir, ve bu ay nihâyetinde çimen tohumu ekilir ve kenarlara şebboy, gelincik haşhaş, peygamber çiçeği gibi bi'l-âhare başka yere dikilecek olan çiçekler gars olunur, camekanların içine küpe, mina dikilir. Geçen ay zarfında dikilen çeliklerin yerleri değiştirilir, havâlar iyi giderse tarhlara lavantin adaçayı çelikleri dikilir, sünbül teber, kaplan postu soğanları dikilir.

Karanfil, ladin, haziran, kahkaha, kadife çiçeği, lale, inci çiçeği, anber gibi çiçek tohumları açıkta zer' olunur. Camekân ve sobalara gelince vanilya, dahliya, mina, tütün çiçeği, muhabbet çiçeği, yediveren şebboy, vapur dumanı, horoz ibiği, kadife çiçeği, solanum tohumları ekilir.

Havâlar iyi giderse limonlukların havâsı tecdîd olunur. Limonluklarda bulunan nebâtâtın kurumuş yaprak ve dallarını ayıklamaları, limonlukların hararetini 6-8 derecede tutmalı, kamelya saksılarını sıcak yerlerde muhafaza etmelidir.

[111]

ZİYÂRET VE TİCÂRETTE EN ZİYÂDE MÜSTA'MEL MİKYÂSÂT

Tul Mikyâsları

Paris'ten geçen nisfû'n-nehâr dâiresinin kırk milyon cüz'ünden bir cüz'üne "metre" ismi verilmiş ve bu mikdâr-ı mu'ayyen, tul mikyâsında ve ahd-i kıyâsî add ve itibar edilerek a'sarın taksîmâtındaki suhûlet hasebiyle İngiltere'den mâ'ada bütün hükûmât tarafından resmen kabul edilmiştir.

Miryametre 10000 metre

Kilometre 1000 metre

Dekametre 10 metre

Bir metre= 10 desimetre²⁸

= 100 santimetre

=1000 milimetre²⁹

= 100000 desimilimetre

= 100000 santimilimetre

=1000000 milimilimetre

[112-113]

Bir desimetre (0,1) = 10 santimetre

=100 milimetre

=1000 desimilimetre

ilh.

Bir santimetre (0,01) = 10 milimetre

= 100 desimilimetre

= 1000 santimilimetre

Eski mikyâsât	Metre ile ifadesi	
Fersah=	5685	7500 zirâ-ı mi'mârî
Osmanlı mili	1892	2500 zirâ-ı mi'mârî
Kulaç	1,892	2,5 zirâ-ı mi'mârî
Zirâ-ı mi'mârî	0,75714	75 santimetre ve kûsûr
Çarşı arşını	0,6858	68 santimetre ve kûsûr
Endâze	0,6525	65 santimetre ve kûsûr

²⁸ Bir metre on müsâvî kısma taksîm edilmiş her birine desimetre denilmiş bir metre yüz müsâvî kısma tefrîk edilerek beherine santimetre ismi verilmiştir.

²⁹ Bir metre bin parçaya taksim olduğu takdîrde her bir parçasına milimetre yani metrenin binde biri tesmiye edilmiştir.

	Mikyâsât-ı Ecnebiyye	
Yarda İngiliz	0,91438=	91 santimetre ve kûsûr
Kadem İngiliz	0,30479=	30 santimetre ve kûsûr
Pus yahud inç (İngiliz)	0,02540=	2,5 santimetre ve kûsûr
Saren (Rus)	2,13257	Metre
Verst (Rus)	1,66,78	Metre
Fransız mil-i bahriyesi	1852	Metre
İngiliz mil-i bahriyesi	1609,3149	Metre
Alman mil-i bahriyesi	7500	Metre
Yunan mil-i bahriyesi	10000	Metre

Zirâ-ı mimariyi metreye tahvil için 0,758 adediyle çarşı arşınıni metre yapmak için 0,68 endaze için 0,65 adedleriyle darp etmek lazımdır. Metreyi zirâ-ı mi'mârîye tahvil için 1,319 çarşı arşını yapmak için 1,48 endâze yapmak için 1,538 'adedlerle darb etmelidir.

Satıh Mikyasları

Beher zıl'ı bir metre olan murabba' şekillere (murabba' metre) tesmiye olunur ve bir şekl-i murabba'ın bir zıl'ı her kaç metre olursa şekl-i mezkûr o kadar (metre murabba'ı)dır denilir.

Hektar= Cerib= Murabba' metre/1000 11 eski dönüm= 4 yeni dönüm

Irak fidanı= 183000 200

Mısır fidanı= 4200

Yeni dönüm= (On evlek) 2500= 50 metre murabba'ı

Eski dönüm=³⁰ (Dört evlek) 919,3024= 40

[114]

Murabba' metre

Yeni evlek= (ar) 100 = 10 metre murabba'ı

Eski evlek 230= 20 zirâ' murabba'ı

Murabba'-ı zirâ'

Akar (İngiliz) 0,4047 hektar

Desatine (Rus) 1,5925 hektar

Eski dönümü yeni dönüme tahvîl etmek için 3,06272 'adediyle yeni dönümü eski dönüme tahvîl için 2,719653 'adediyle darp etmelidir.

Mâyî'ât ve Hubûbât Mikyâsları

Uzunluğu, genişliği, derinliği birer desimetre olan bir kaba desimetre mik'abı nâm-ı diğerle (litre) denilir bir litrelik kabı dolduran suyun vezni bir kilogram yani bin gramdır. Diğer mâyi'ât ve hubûbâtın litresi suya nisbetle kesâfetlerine nazaran muhtelif sikletlerde tartılır.

Hektolitre 1000 litre= 2,702 İstanbul kilesi

Dekalitre 10 litre

Desilitre 0,1 litre litrenin onda biri

Santilitre 0,01 litre litrenin yüzde biri

Galon (İngiliz) 4,5435 litre

İstanbul kilesi = 4 şinik = 0,27 hektolitre

³⁰ 919 kûsûr murabba' metreden 'ibâret olan bir eski dönümü bazıları hesâbında kolaylık olmak üzere bin murabba' metre i'tibâr ederek bir hektarı on dönüm hesâb ederlerse de yanlıştır, aralarında hayli fark vardır.

Şinik = 2 kutu

Kutu = 2 zarf

[115]

Bir tulu [?] = Yarım kile

Çetverik [?] (Rus) 26,2175 litre

Verdo [?] (Rus) mâyi'ât ölçeği 12,229 litre

Evzân Mikyâsları

Bir santimetre mik'abı hacminde (eni, boyu, derinliği birer santimetre olan bir kutu) ve santigrad termometresiyle + 4 derece-i harârette bulunan mâ'-i mukattarın [İnbikten çekilmiş su veya yağmur suyu] vevnine (gram) tesmiye olunur.

	Gram	
Kilogram (yeni okka)	1000=	312,5 dirhem
Desigram	0,1	Gramın onda biri
Santigram	0,01	Gramın yüzde biri
Miligram	0,001	Gramın binde biri
Desimiligram	0,0001	Gramın on binde biri
Santimiligram	0,00001	Gramın yüz binde biri
Milimiligram	0,000001	Gramın milyonda biri

Eski okka 1282,94 gram = 400 dirhem

Dirhem= 3,207 gram

Libre 461,808 gram = 144 dirhem

Miskâl 4,810 gram = 1,5 dirhem

Deram [?] (İngiliz) 1,772 gram

Ons (İngiliz) 28,35 gram, Fransız onsu 25 gram

İngiliz kantarı = 50,82 kilo

Pud (Rus) = 16,381

[116]

Daha Ağır Eşya İçin Ezvân Mikyâsâtı

Tonilato 1000 kilogram = 780 okka = 18 eski kantar

Kental = Yeni kantar 100 kilo=78 okka

Yeni çeki = 200 kilo = 156 kıyye

Eski çeki 225,808 = 176 okka 4 eski kantar

Eski kantar 56,4958 kilo = 44 okka

Okkayı kilograma tahvîl için 1283 ile darb ederek üç hâneyi ayırmalı, kilogramı okka yapmak için 78 ile darb ederek iki hânesini çelmelidir.

Meskûkât-ı Osmâniyye'nin Takrîbî Kıym[et]leri

Frank	Lirâ-yı Osmânî yüz		Mecîdiye yirmi hesâbıyla		Fransız
	Guruş hesâbıyla		Para	Guruş	
	Para	Guruş	4	30	
	16	4			
Napolyon		87		95	

Latin ittihâdına dâhil olan İtalya, İspanya, İsviçre, Belçika, Tunus liraları da Napolyon gibi yirmi Frank kıymetindedir.

	Lirâ-yı Osmânî Yüz		Mecîdiye yirmi hesâbıyla		
	Guruş hesâbıyla		Guruş hesâbıyla		
	Para	Guruş	Para	Guruş	
Şilin	18	5		6	İngiliz
İngiliz Lirası (İsterlin)		110		120	

[117-118-119]

	Lirâ-yı Osmânî yüz		Mecîdiye yirmi		
	Guruş hesâbıyla		Guruş hesâbıyla		
	Para	Guruş	Para	Guruş	
Macar Altını (Kıremis)	22	20	20	21	Avusturya
Riyal		20	20	21	
Filorin	11	11		12	
Taler	41	16	15	17	Prusya
Dolar	16	22		24	Amerika
Pul Altını	10	90	20	97	
Ruble	17	17			Rusya
Karbun	17	14			
Tümen	20	48			İran
Drahmi üç guruşdan beş guruşa kadar					Yunan

Lirâ-yı Osmânî = 22,75 Frank

Lirâ-yı Osmânî = 18,35 Şilin

Memâlik-i Osmâniye’de Müsta‘mel Meskûkat-ı Muhtelif Kiymetleri

Mecîdiye	Lirâ-yı Osmânî	
18,50	100	Aydın Demiryolu kumpanyasında, bankalarda
18,75	100	İzmir kasaba ve temdîdi kumpanyasında
19	102,60	Devâir-i Resmîyyede ve ba‘zı vilâyâtta
20	108	İstanbul’da ve ekser vilâyâtta
25,50	110,7	İzmir’de sisam, bakla, haşhaş balmumu ticâretinde
21	113	Mekri kazâsında
22,5	121,5	Beyrut havâlîsinde
23,25	125	Aydın, Denizli havâlîsinde ve İzmir’de sağ kambiyo nâmıyla geçer
23,8	128,5	İzmir’de çürük kambiyo nâmıyla üzüm ve incir ticâretinde kullanılır
25	135	İzmir’de kahve, şeker, piriñ ahz ve i’tâsında (ta‘rife-i para)
33,25	182	İzmir ve Mağnisa havâlîsinde çürük para nâmıyla tedâvül eder.

Meskûkât-ı Ecnebiyyenin Lirâ-yı Osmânî Yüz Guruş Hesâbıyla Kıymetleri

Napolyon (Fransız Altını)=	20 Frank=	87 Guruş
Frank (Fransa)=	100 santim=	4,4 guruş
Çift Kron(Almanya Lirası)=	20 Mark=	108 Guruş
Kron(Almanya Lirası)=	10 Mark=	94 Guruş
Taler(Alman)=	30 Mark=	16,2 Guruş
Mark(Alman)=	100 Fenik=	5,4 Guruş
İsterlin(İngiliz Lirası)=	20 Şilin=	110 Guruş
Şilin (İngiliz)=	12 Pens=	5,5 Guruş
Duka(Nemçe Altını)=	11,85 Frank=	52 Guruş
Filorin(Avusturya)=	2,47 Frank=	10,86 Guruş
Kron(Avusturya)100 Heller=	1,05 Frank=	4,55 Guruş
Emperyal(Rus Altını)5 Ruble=	20 Frank=	88 Guruş
Ruble(Rus) 100 Kapik=	4 Frank=	17,6 Guruş
Kapik (Rus) 0,04 Frank 7		Guruş
Eğil [Eagle] (Amerika Altını) 10 dolar=	1,83 Frank=	288 Guruş
Dolar (Amerika) 100 Sent=	5,34 Frank=	23,5 Guruş
Sent (Amerika)=	Dokuz Buçuk para Mecidiye yirmi hesabıyla 10 para	
Tümen (İran Altını) [=]	11,5 Frank=	4,82 Guruş
Sahib-kıran (İran)=	2,08 Frank=	1,59 Guruş
Mısır Altını=	25,61 Frank=	112,7 Guruş
Mısır Mecidiyesi=	5,12 Frank=	22,52 Guruş
Mihr (Hind Altını)=	15 Rubye= 36,83 Frank=	162 Guruş
Rubye (Hindistan) [=]	2,2757 Frank=	10,45 Guruş
Drahmi	Yunan	Cümlesi bir Frank kıymetindedir İsviçre ve Belçika'da da Frank tedâvül eder Tunus lirası da yirmi Frank kıymetindedir.
Dinar	Sırp	
Lira	İtalya	
Leu [Ley]	Romanya	
Ledo [Leva?]	Bulgaristan	
Peçeta [Peseta]	İspanya	

[120]

	22,78 Frank
	18,67 Mark
Osmanlı Altını 100 Guruş	18,18 Şilin
	21,9 Kron
	4,3 Dolar

Osmanlı meskûkâtında vâhid-i kıyâs guruştur. Bir guruş kırk para yâhud yüz santimdir. Parayı santim yapmak için ya dörde taksîm etmeli yâhud iki buçuk mislini almalıdır. Santimi para yapmak için dört ile darp etmelidir.

ZİRÂ'AT HESÂBLARI

Fâiz Hesâbları

Fâ'iz-i Basît: F: Sermâyenin fâ'izi, R: Sermâye

Fâ'iz-i Cüz'î 3 zamân farz olundukta

$$\begin{aligned} \frac{100}{5 \times 7} &= 7, \quad \frac{5 \times 7 \times 7}{100} = 5 \\ \frac{100}{7 \times 7} &= 2, \quad \frac{100}{2 \times 7} = 7 \end{aligned}$$

Zaman sene olacağına göre eğer ay cinsinden olursa üç evvelki düsturda #³¹ yerine $\frac{\#}{12}$ konulur; eğer zaman gün olursa sene-i ticârîye 360 i'tibâr olunduğundan # yerine $\frac{\#}{360}$ konulur.

[121]

Yevmiye bir guruşun getirdiği fâizler ber-vech-i âtîdir:

÷ 3'ten 0,000083333 ÷ 4,5'ten 0,000124999

÷ $\frac{1}{2}$ den 0,000097221 ÷ 5'ten 0,000138888

÷ 4'ten 0,000111111

Bi'l-farz sin yevmiye bir guruşun getirdiği fâiz, # adedli eyyâm ve ra sermâye olsun, fâiz bulmak için:

Vav[?]= ra x # x sin olur . $\text{و} = \text{ر} \times \text{\#} \times \text{س}$

Fâiz-i mürekkeb

Fâiz-i cüz'î fâize konulan sermâye, mim dahi faize konulan sermayenin # sene zarfında bâliğ olacağı meblağ olsun:

$$\begin{aligned} \text{م} &= \text{ر} (\text{س} + 1) \\ \frac{\text{م}}{\text{ر} (\text{س} + 1)} &= \text{و} \end{aligned}$$

Taksît

Taksît-i ûlâ: Faiz-i mürekkeb hesâbıyla konulmuş olan bir sermâye her senenin ibtidâsında veya nihâyetinde 'ilave olunan meblağ-ı mu'ayyendir. Sâniyen bir deyni tesviye etmek için her sene nihâyetinde te'diye olunan mu'ayyen bir meblağa denir.

³¹ Metnin aslında geçen " " işaretini günümüz klavyelerinde bulunmadığı için onun yerine "#" işareti kullanılmıştır (haz. notu)

$$\frac{1 - (r + 1)}{r} \times (r + 1) s = u$$

اولور $\frac{r \times u}{[1 - r(r + 1)](r + 1)} = s$

[122]

2-) B ikrâz edilen para, Ha bir frankın fâ'izi, ə sene, (Hemze) taksît olsun.

$$\frac{r(r + 1) \times r \times u}{1 - r(r + 1)} = s$$

Nihâyet mu'âdele-i 'umûmiyye

$$[1 - r(r + 1)] s = r(r + 1) \times r \times u$$

B x Ha x (1+H) ə = (Hemze) [(1+Ha) ə - 1] olur ki bu mu'âdele (B, Hemze, ə, Ha) kemiyetlerinden hangisi meçhûl olursa ona göre dört nev' mes'elenin halline hizmet eder.

HENDESE MA'LÛMÂTLARI

Satıhların Mesâhası

Satıhların mesâhası için vâhid-i kıyas metro murabba'ıdır [metrekare].
Müsellesin mesâhası kâ'idesini irtifâ'ının nısfına darb ederek bulunur.

Murabba'ın mesâhası, bir zıl'ının murabba'ına müsâvîdir.

Mustatilin mesâhası, büyük zıl'ı küçük zıl'ına darb ederek bulunur.

Mu'ayyenin [?] mesâhası kuturlarından birbirine hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Mütevâzi'l adlâ'ın mesâhası; kâ'idesinin irtifâ'ına hâsıl-ı darbıyla bulunur.

[123]

Şibh-i münharifin mesâhası; karşılıklı iki kâ'idesi mecmû'unun irtifâ'ına hâsıl-ı darbının nısfına müsâvîdir.

Bir dâ'irenin muhîti kutrunun π (3,1416)'ya hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Bir dâirenin kutrunu bulmak için muhîtinin π 'ye taksîm veyâhud 0,318 rakamıyla darb etmelidir.

Bir dâirenin mesâhası; nısf-ı kutrunun murabba'ını 2π ile darb ederek veyâhud muhîtinin murabba'ını 0,079 ile darb ederek bulunur.

Bir kuttâ'-ı dâirenin mesâhası kavsının tûlünü nısf-ı kutrunun nısfıyla hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Mesâha-i Hacmiyye Düstûrları

Bir menşûrun mesâha-i sathıyyesi; kâ'idesi muhîtinin [Eğer menşûr-ı mâil ise mukatta'-ı kâimi muhîtinin] irtifâ'ına hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Bir menşûrun mesâha-i hacmiyyesi; kâidesini teşkil eden şeklin mesâha-i sathıyyesinin irtifâ'ına hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Eğer menşûrun kâ'idesi bir mustatil olursa eb'âd-ı selesesini yani tûlünü, 'arzını, 'umkunu birbirine darb etmekle mesâha-i hacmiyyesi elde edilmiş olur.

Üstuvânenin mesâha-i sathıyyesi ve hacmiyyesi de menşûr gibidir. Yalnız üstuvânelerin kâ'idesi bir dâire olduğundan mesâha-i sathıyyesi düstûru 2π ra x irtifâ'.

[124]

Ve sâha-i hacmiyye düstûru şeklinde gösterilir.

Bir ehrâm-ı muntazamın mesâha-i sathiyyesi; kâ'idesini teşkîl eden şeklin muhîti ile kâ'idesinin bir zıl'ı üzerine ehrâmın re'sinden tenzîl edilen 'amûdun hâsıl-ı darbının nısfına müsâvîdir.

Eğer ehrâm gayr-i muntazam olursa yan tarafta bulunan müselleslerin mesâhalarını bularak cem' etmelidir.

Ehrâm-ı nâkısın mesâha-i sathiyyesi alt ve üst kâ'idelerin muhîtleri mecmû'unun nısfını alarak alt ve üst kâ'idelerde bulunan müşâbih zıl'lar beynindeki 'amûd-ı müştereke darb etmekle bulunur.

Ehrâmın mesâha-i hacmiyyesi kâ'idesi mesâhasının irtifâ'ına hâsıl-ı darbının üçte birine müsâvîdir.

Ehrâm-ı nâkısın mesâha-i hacmiyyesi; Alt ve üst kaidelerin mesâhasının cezr-i murabba'ını alarak irtifâ'ına darb etmekle bulunur.

Mahrûtun mesâha-i sathiyyesi nısf-ı kutrunun müvellediyle hâsıl-ı darbının π ile darbına müsâvîdir.

$$\pi \times \text{مولد}$$

Mahrût-ı nâkısın mesâha-i sathiyyesi; alt ve üst kaideleri muhîtinin mecmû'unu müvellediyle darb ederek nısfını almakla bulunur. Mahrûtun mesâha-i hacmiyyesi, kadiesi mesâhasının irtifâ'ına hâsıl-ı darbının sülüsüne müsâvîdir.

$$\frac{\pi \times \text{مولد}^2}{3} \quad \text{Mahrût-ı nâkısın hacmi}$$

$$\pi \times (\text{مولد}^2 + \text{مولد}^2 + \text{مولد}^2)$$

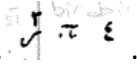
[125]

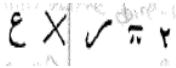
$$\text{در} = \text{ع} = \text{ارتفاع} , \text{مولد} = \text{آات قاعدتك نصف قطري}$$

$$\text{مولد} = \text{اوست قاعدتك نصف قطري} .$$

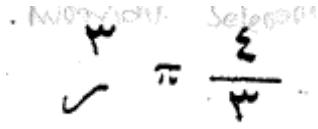
Ayn= irtifâ, R= Alt kâ'idenin nısf-ı kutru

(Üstün harekeli R)= Üst kâ'idenin nısf-ı kutru.

Bir kürenin mesâha-i sathiyyesi; bir dâire-i azîmesi muhîtinin kutr-ı küreye hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Bir mıntika-i kürenin sathı dâire-i azîme muhîtinin mıntika irtifâ'ına hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Bir kürenin hacmi; bir dâire-i azîmesi sathının kutr-ı küreye hâsıl-ı darbının sülûsânına müsavidir.

Herhangi bir şekl-i zû-vücûhun mesâha-i hacmiyyesi, sathı ile dahline resm olunan dâirenin nisf-ı kutruna hâsıl-ı darbına müsâvîdir.

Mahrût Şeklinde Yığılmış Hubûbâtın Mesâhası

Bunun için kâ'idesinin sathını ve irtifâ'ını bilmek kâfîdir. Bi'l-farz kâ'idesinin kutru üç metro olsun o halde nisf-ı kutur 1,5 metro olacağından kâ'idenin mesâhası $3,14 \times 1,50 \times 1,50 = 7,065$ olur. Eğer yığının irtifâ'ı da 0,60 olursa yığın hacmi= $\frac{0,60 \times 7,065}{2} = 1,413$ litre eder. ³² $1,413 = \frac{7,065 \times 0,60}{2}$

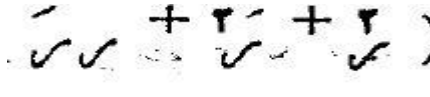
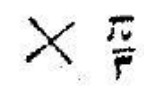
Hubûbâtın beher litresinin sikleti dahi cedvel-i mahsûsuna mürâca'at edilerek bulunacağından mesele halledilmiş olur.

Eğer kutr yerine muhîti ma'lûm olursa o halde muhîti kendi nefesine bir kere darb ettikten sonra çıkan hâsıl-ı [126] darbı 0,08 rakamıyla darb ederek kâ'idenin mesâhası bulunur. Ba'dehû irtifâ'ına darb edilerek üçe taksîm edilir.

Ot ve Saman ve sâire Yığınlarının Mesâhası

Ot ve saman yığınlarının şekli 'ale'l-ekser baş aşağı konmuş bir mahrût-ı nâkıs ile bunun üstüne oturmuş bir mahrûtta mürekkebdır. Binâen'aleyh bunların ayrı ayrı hacimleri bulunarak cem' edilir: mahrût-ı nâkıs için:

³² Metindeki baskı hatasından dolayı sayılar doğru okunamamaktadır. (Haz. notu)

düsturu irtifâ

Ve mahrût için düstûru kullanılır.

Birinci düstûrda (✓) mahrût-ı nâkısın alt kâ'idesinin nisf-ı kutru ve (✓) üst kâ'idenin nisf-ı kutrudur. Buradan sikleti bulmak için cisimlerin kesâfetini gösteren cedvele mürâcâ'at edilir.

[127]

Muhtelif Mevâddın Sikleti

Mevâdd-ı muhtelif	Bir metro mik'abın sikleti kilogram		Mevâdd-ı Muhtelif	Bir metro mik'abın sikleti kilogram
İncir ve rutubetli kum	1900		Granit	2400
İncir ve kuru kum	1400		Çimento	1180
Funda toprağı	650		Dişbudak kereste	780
Kuru toprak	600		Kara ağaç	750
Özlü toprak	1700		Kestane	675
Marın	1600		Ceviz	600
Sönmemiş kireç	850		Kayın	720
Ham alçı	2000		Kavak	380
Taze sığır gübresi	5 ilâ 600		Kızıl ağaç	550
Taze beygir gübresi	400		Huş	700
Şehir süprüntüleri	180 ilâ 1200		İhlamur	550 ilâ 600
Yakılmış kül kemikleri	280		Çınar	714
Bevl (sidik)	1020		Gürgen	575
Tuğla	1000		Ladin	350

[128]

Mevâdd-ı Muhtelif	Bir metro mik'abın sikleti kilogram		Mevâdd-ı Muhtelif	Bir metro mik'abın sikleti kilogram
At kestanesi	657			Beher hektolitresi
Akasya (robinya)	661		Kara araç kömürü	19,50
Akçağaç	643		Kayın kömürü	19,00
Kızılçık	761		Çam kömürü	17,50
Şimşir	900		Huy kömürü	85,00
Çam	714		Kok kömürü	5,00
Köknar	528			Beher litresi
Akmeşe	966		Tereyağı	0,942
	Beher esterinin		Bira	1,024
Meşe odunu	584		Yağmur suyu	1,000
Gürgen odunu	402		Buğday unu	1,035
Kayın odunu	440		Balık yağı	0,923
Kara ağaç odunu	400		Zeytin yağı	0,915
Köknar odunu	300		Keçi sütü	1,034
Çam odunu	330		İnek sütü	1,032
Kara kavak odunu	221		İç yağı	0,943
	Beher litresi		Bal	1,450
Meşe kömürü	22,50		Kepek	0,200
Dişbudak kömürü	20,00		Şeker	1,202

[129]

Havânın Değişmesini Keşfetmek Usulü

1. Güneş vâsıtasıyla:

Sabahleyin güneş sarı veyâhud kırmızı rengine doğarsa ekseriyâ o gün yağmur yağacağına işârettir. Eğer akşamları batarken sarı rengine olursa rüzgâr çıkacağına delâlet eder. Güneşin siyah bir bulut ile kapalı olduğu halde batması ertesi değil daha ertesi gün yağmur yağacağına 'alâmettir. Eğer güneş böyle siyah bulutla kapalı olduğu halde battıktan sonra o gece yağmur düşerse ikinci gün pek çok rüzgâr çıkacağını bildirir. Güneş doğarken semânın kırmızı görünmesi yağmur yağacağını güneş batarken görünen kırmızılık havânın iyi olacağını gösterir.

Güneş doğmazdan evvel veyâhud batarken çayırlar, havuzlar ve bataklık yerler üzerinde beyaz duman görünmesi ertesi günü havânın iyi ve sıcak olacağını bildirir. Bulutların arasında güneş iki veya üç katlı görünürse bir fırtına çıkacaktır.

2. Kamer vâsıtasıyla:

Kamerin sarı renkte doğması yakında yağmur yağacağını ve kırmızı renkte doğması rüzgâr çıkacağını iş'âr eder. Kamer tam olduğu vakitlerde gayet parlak ve güzel olarak görünmesi birçok günler havânın iyi gideceğini gösterir. Kamer donuk doğar ve kenarları girinti ve çıkıntılı yani pürüzlü olursa havânın bozulacağına ve ertesi gün yağmur yağacağına 'alâmettir.

[130]

Ayın etrâfında güneş ve benekli iki veya üç dâire görülürse büyük bir fırtınanın zuhûr edeceği anlaşılır.

3. 'Alâim-i semâ (eleğim sağma) vâsıtasıyla:

Güneşin doğduğu tarafta görülen gâyet parlak renkli 'alâim-i semâ büyük bir yağmura delâlet eder. Eğer batı tarafında zuhûr ederse biraz yağmur yağmasına ve gök gürlemesine işârettir. Eğer akşamleyin şarkta kavs-i kuzah hâsıl olursa havânın iyi olacağına işârettir. 'Alâim-i semânın kırmızı renginin pek parlak görülmesi rüzgâr

çıkacağına nişândır. Kamerin etrâfında bir 'alâim-i semâ görölüyorsa lodos rüzgârının çıkarak yağmur yağacağını iş'âr eder. İyi bir havâda güneşin etrafında 'alâim-i semâ görünmesi yağmura ve yağmurlu havâlarda görünmesi havânın iyileşeceğine delildir.

4. Bulutlar vâsıtasıyla

Garb ve cenûbda havânın birdenbire kararması bulutların sabahleyin kırmızı görünmesi ve ağır hareket etmesi rüzgâr çıkacağına işarettir. Gümüş renginde olup kenarları saçaklı olan bulutlar yağmur yağdırır. Semâda büyük kaya parçaları gibi bulutların üstünde küçük beyaz renkli atılmış pamuk gibi bulutlar bulunursa ekseriyâ yağmur zuhûr eder. Yazın hâsıl olan beyaz bulutlar dolu düşeceğine ve kışın çıkan mavimtırak beyaz bulutlar kar yağacağına 'alâmettir.

5. Rüzgârlar vâsıtasıyla:

Kapalı havâda esmesi açık bir havâda bulutların cenûbdan şimâle gitmesi [131] ve birdenbire yolunu değiştirmesi ve gurub zamanında şimal ve şarktan siyah bulutlar belirmesi yağmura alamettir.

6. Hayvanat ve nebatat vasıtasıyla:

Kuşların gagalarıyla tüylerinin arasında kehle arıyormuş gibi görünmesi, ağaç üstlerinde tüneyen kuşların yuvalarına girmeleri, su kuşların ve bâ-husus kazların ayaklarını şiddetle yere vurup âdetlerinden fazla ötmeleri, kuşların suyu aramaları, arıların koğanlarından uzaklaşmamaları veya hiç çıkmamaları, sineklerin ve pirelerin yakarcasına ısırmaları, koyunların sıçrayıp birbiriyle tos vurmaları, merkeblerin mütemadiyen kulak oynatmaları, kurbağaların ziyade bağışmaları, kedilerin dilleriyle yalanmaları ve ön ayaklarıyla başlarını taramaları, tilki ve kurtların fevkalade ulumaları, karıncaların yuvalarına gizlenmeleri, bağlı olan öküzlerin başlarını kaldırıp burunlarını yalamaları, kurbağaların uzaktan seslerinin işitilmesi, yunus balıklarının ekseriya deniz üzerinde görünmeleri yağmur yağacağına işarettir. Rüzgar yok iken ağaç yapraklarının sallanması, ateş alevinin yukarıya olacağına aşağı doğru olması havânın değişeceğine delalet eder.

Semada çok yıldız görünmesi, yağmura ve seslerin uzak mahalden işidilmesi havânın tebeddülüne işarettir.

[132]

Rüzgarlar

Esami	Rüzgarların sür'ati				Beher metro [??] icra ettiği tazayyuk kilogram
	Saniye	Dakika	Saatte		
	Metro	Metro	Kilometre	Mil	
Tamamen sakin	0	0	0	33	0
Sakin	1	60	3,5	2	0,20
Pek hafif rüzgar	2	120	7	4	0,54
Hafif rüzgar	4	250	15	8	3
Muvassat rüzgar	7	400	24	13	6
Pek mu'tedil rüzgar	10	600	26	19	15
Mu'tedil rüzgar	12	720	42	23	20
Kuvvetli rüzgar	10	900	54	29	30
Çok kuvvetli rüzgar	20	1200	72	39	75
Pek kuvvetli rüzgar	30	1800	110	59	120
Fırtına	35	2100	125	68	180
Kasırğa	40	2400	15034	81	250

Rüzgarın a'zamî tazyîki olmak üzere 'ale'lumûm 300 kilo kabul edilmektedir.

[133]

Rüzgârlar estikleri cihetlere nazaran birtakım isimler alırlar:

Şimâlden eser rüzgâra (yıldız), şimâl-i şarkîden esene (poyraz), şarkta esene (gün doğuşu), cenûb-ı şarkîden eserse (keşişleme), cenûbdan eserse (kıble), cenûb-ı garbîden esene (lodos), garbdan eserse (batı), garb-ı şimâlîden eserse (karayel) isimleri verilir.

³³ 1852 metroluk mil-i bahrî

³⁴ 1902 senesinde San Fransisko'da saatte 163 hatta 194 kilometre sür'at görülmüştür.

Muhtelif mikyâs-ı harâre (termometre) derecelerinin birbirine tahvîli

	Santigrad derecesi	Reomür derecesi	Fahrenhayt derecesi
Santigrad derecesi	000	0,8	1,8 hasil-ı darba 32 zamm etmeli
Reomür derecesi	1,25	000	2,25 hasil-ı darba 32 zamm etmeli
Fahrenhayt derecesi	32 tarh ettikten sonra 0,5555	32 tarh ettikten sonra 0,4444	0000

[134]

Barometre ile irtifâ'ların ta'yîni

Tazyîk-i vasatî milim	İrtifâ'lar beyinde tehâlûf - metro	Tazyîk-i vasatî milim	İrtifâ'lar beyinde ihtilâf - metro	Tazyîk-i vasatî milim	İrtifâ'lar beyinde ihtilâf - metro
780	10,26	710	11,27	640	12,50
770	10,39	700	11,43	630	12,70
760	10,53	690	11,60	620	12,91
750	10,67	680	11,78	610	13,12
740	10,81	670	11,95	600	13,34
730	10,91	660	12,12	590	13,56
720	11,11	650	12,31	580	13,80

Bu cedvel; irtifâ'lar beyindeki fark 800 metroyu tecâvüz etmemek üzere muhtelif tazyîk-i vasatîler için sıfır derece-i harârette tazyîkin bir milimetre tahallüfüne karşı irtifâ'ın tebeddülünü gösterir.

[135]

Nebâtât-ı mevrû'adan başlıcalarının intâsı için lâzım olan derece-i harâret

Esâmî	Santigrad derecesi		
	Asgarî	A'zamî	Hadd-i münâsib
Yulaf	4-5	30	25
Pancar	4-5	28-30	25
Buğday	3-4-5	30-32	25
Kenevir	1-2	45	35
Bakla	3-4	30	25
Fasulye	10	37	32
Keten	2-3	00	00
Mercimek	4-5	32	30
Kaba yonca	1	37	30
Mısır buğdayı	8-10	40-44	32-35
Arpa	3-4-5	28-30	20
Haşhaş	3-4	32	26
Nohud	1-2	35	30
Çavdar	1-2	30	35
İngiliz çim otu	3-4	32	28
Pirinç	10-12	36-28	30-32
Tütün	13-14	35	28

[136]³⁵

Su Mühendisliği

Yağmur ne kadar çok yağarsa, toprağın rutûbeti de o kadar çoğalır. Yağmurlar toprağa oldukça mühim bir mikdârda azotit ve amonyak hâlinde bulunan azotu

³⁵ Metnin aslında sayfanın başındaki satır silik olduğu için okunamamaktadır. (haz. notu)

getirirler. Senevî 0,550 metro irtifâ'ında düştüğüne nazaran (bir eski dönüm mahall'e) bir buçuk kilogram azot isâbet eder ki buğday mevrû'âtı takriben bunun $\frac{1}{4}$ 'ünü ahz eder. Arâzi-i ibtidâiyyenin türâb-ı nebâtîsinin kalınlığı pek az ve tahte't-türâbı dahi gayr-i kâbil-i nüfûz ve kayalık olduğundan suyun toplanmasına meydan vermez; ma'amâfih cüz'î bir mikdârı yine tabakât arasından nüfûz eder. Tabakât-ı türâbiyyenin her birinin bir menba'ı ve her vâdînin de bir ırmağı vardır. Arâzi-i rûsûbiyyede sular ba'zan müte'addid tabakâtı mürûr ederek kil veyâhud kesîf kalker yığınları gibi gayr-i kâbil-i nüfûz bir tabakada toplanır kalır. Bu suları arayıp bulmak oldukça müşkildir; bunun için, evvela o mahallin tabakâtü'l-arz harîtasını mütâlâ'a etmek, tabakâtın vaz'ıyyetini ve istikâmetini tedkîk eylemek, derinliği tahmînen bulmak, gerek sonda 'ameliyyatıyla ve gerek ma'den kuyuları, taş ocağı, şömendöfer yardımları vâsıtasıyla tabakât tesviyelerini [137] bulmaya çalışmak lâzımdır. Bu sûretle toprağın altında mevcûd olan gayr-i kâbil-i nüfûz tabakalar ile su yatağı ta'yîn olunur. Ma'amâfih (1) vâdîlerin, yaylaların alçak mahallerinde; (2) vâdîlerin başladığı yerlerde (3) tabakât-ı türâbiyyenin birbiriyle karşılaşılarak tesâlüb ettiği nukâtta, ekseriyâ suyun mevcûd olduğunu dahi hatırdan çıkarmamalıdır. Âtîdeki nukâtı dahi tedkîk etmek fâideyi mûcibdir: (1) Kağıddan büyük bir huni yapıp bunun sivri tarafı kulağa konur, diğer ucu da toprağın içine kazılmış olan bir çukur derûnuna idhâl edilerek dinlenir, eğer az bir derinlikte su mevcûd ise hafif bir gürültü işitilir.

(2) Rutûbetli mahallerde karların sür'atle erimesi (3) sabahleyin toprak üzerinde hafif bir duman görülmesi ve böceklerin uçması (4) rutûbetli topraklarda yetişen kızıl ağaç, saz, su teresi, çayır teresi, acı çiğdem, yosun, beygir kuyruğu, kavak, fetük, güller ve saire nebâtâtın bulunması gibi husûsâtın dahi tedkîki lazımdır.³⁶

[138]

Mahsûlâta Lâzım Olan Su Mikdârı

Nebâtâtın bir kilo kuru madde husûle getirmek için vasatî olarak 300 kilogram suyu tebhîr ettirdiği kabul edilirse:

³⁶ Su mühendisliğinin tafsîlâtı gazetemizin yedinci sene nüshalarındadır.

Esâmî	Mahsûlün sikleti	Madde-i yâbisenin sikleti	Tenebbüt esnâsında tebhîr eden su mikdârı	
	Hektar başına - ton	Hektar Başına – ton	Hektar başına-ton	Ne kadar yağmur düşmesi lazımdır-milimetre
Yulaf	6	5,16	1548	154
Buğday	6	5,16	1548	154
Arpa	5,5	4,73	1419	141
Hayvan pancarı	55	6,60	1980	198
Kuru tırfılı otu	6	5,04	1512	151
Kuru kaba yonca otu	8	6,72	2016	201
Patates	22	5,50	1650	165
Şalgam lahanası	42	5,54	1512	151

[139]

Nebâtâtın Terkîbine Giren ‘Anâsır

Azot, müvellidü’l-humûza, müvellidü’l-mâ, karbon, fosfor, kalsiyum, potasyum, mağnezyum, kükürt, demir, klor, manganez, silisyum ve ba’zı nebâtlarda sodyum.

Havâ-yı Nesîmînin Terkîbi

	Hacmen	Veznen
Müvellidü’l-humûza	20,90	23,2
Azot	78,16	75,5
Argon, kripton ve sâire	0,94	1,3

Müvellidü'l humûza; nebâtâtın, hayvanâtın ve insanların yaşayabilmesi için elzemdir. Azot doğrudan doğruya mass edilemez. Ancak nebâtât-ı sefile ([?] ve bakteriler) ile bakla denilen nebâtât havânın azotundan istifade ederler ki bu keyfiyet zirâ'atte pek mühimdir. Bunlardan başka havâda hacmen ve veznen $\frac{3}{1000}$ nisbetinde hâımız karbon mevcûddur ki nebâtâtın hâvî olduğu karbonun başlıca menba'idır. Bir de amonyak (nişadır ruhu) bulunur ki bu da tahmînen 100 metro mik'ab havâda 1,56-2.57 gram arasında tahallûf eder. Kezâlik 100 metro mik'ab havâda takrîben senevî 1,7 gram kadar ozon, ve cüz'î mikdârda müvellidü'l humûza ve muhtelif mahallere nazaran (dağ, sahra, şehir gibi) beher metro mik'ab havâda 0,6-93000 arasında mikdârı tahallûf [140] eden muhtelifü'n-nev' bakteriler (mikroplar) vardır. 0,760 metro tazyîk-i nesîmî tahtında ve sıfır derece-i harârette bir litre havânın sikleri 1,293 gramdır.

Mutavassıt Derecede Kuvve-i İnbatıyyeyi Hâiz Bulunan Bir Toprağın Terkîbi

Mutavassıt derecede kuvve-i inbatıyyeyi ve oldukça derinliği hâvî olan bir arâzînin terkîbi âtîdeki nisbette olduğu kabûl edilebilirse de bu rakamlara kat'î nazarıyla bakmak doğru değildir. Kuru ve hâl-i tabîîde bulunan bir kilogram toprakta:

1 gram azot (mecmû'u)

1 gram hâımız fosfor (mecmû'u)

2 gram potas (mecmû'u)

10-50 gram kalker (toprağın kilce olan zenginliğine göre) azot, potas, hâımız fosfor ve kireç en mühim olan maddeler olup daima gübreler vasıtasıyla toprağa bu mevâddın konulmasına gayret olunur.

Nebâtâtın terkîbinde bulunan diğer maddelere gelince bunlar gerek toprakta ve gerek gübreler derûnunda daima nebâtâtın ihtiyâcına kâfî bir mikdarda bulunur. Bâlâdaki rakamlar topraklara verilecek gübrelerin mikdârını ta'yîn husûsunda ehemmiyeti hâizdir.

[141]

Toprakları Tasnîfi

Killi Topraklar

İşlenmeleri müşkil olduğundan, hafriyât için müsâ'adeli zamânı ta'yîn etmelidir. Kuvvetli âlât ve müte'addid hayvanât lâzımdır. Bu toprakların kuvvetli cinslerine göre değişir. Granitli ve şistli hurden [?] hâsıl olan killi topraklar mâmız fosfor ve kireçleri bulunmadığından pek zaîftirler kalkerle karışık olan killer (killi - kireçli toprak) hubûbât zirâ'atine ve çayıra iyi gelir. Killi topraklar ilkbaharda çatladıklarından merdâne geçirmek lâzımdır.

Kireçli Topraklar

Eğer kireç pek çok olursa bu topraklar kuru ve gayr-i münbit olur. Yağmurlardan sonra çamur hâline geçerler. Gübrelere çabuk yakarlar. Renkleri beyaz olur. Bi'l'akis kalker alüvyonları [?] pek münbittir. Kireç toprakta pek lüzûmlu bir madde olup kireçsiz mahalde nitrifikasyon olmaz ve kâbil-i istifâde azotlu gübre bulunmaz (karbonit amonyağın bu kâ'ideden müstesnâ olması muhtemeldir). Kireç toprakta bulunan hâmiyyeti ta'dîl eder; birçok mevâdd-ı nâmiyyenin [kibritit amonyak, klor potasyum ve sâire] nebâtât tarafından kullanılmakla mass edilmesine hizmet eder. Killi toprakların kuvve-i maskelerini [?] tenkîs ve kâbiliyyet-i nüfûziyye ve ş...[?] hassalarını tezyîd eder.

Kumlu Topraklar

Hafif, kabil-i nüfûz, kuraklığa [142] ma'rûz ve işlenmesi kolaydır. Kumlu toprakların "granitik ve rüsûbi" namlarıyla iki cinse tefrîk olunur. Birinciler çayırlara ve toprak husûsunda iyiyi kötüyü ayırmayan nebâtların yetiştirilmesine müsâ'iddir. İkinciler ise triyas devrinin g...[?]lerinde ve devr-i sâlisin kumlarından husûle geldiğinden kuvvetsizdirler. Ma'amâfih çavdar, patates ve sâireye iyi gelirler. Silisli killi topraklar kâfi mikdârda kalkeri hâvî oldukları vakit pek münbittirler.

Humuslu Topraklar

Mevâdd-ı uzviyyenin yani hayvanât ve nebâtât çürüntülerinin bir yere toplanmasından husûle gelirler. Funda toprakları, turplu topraklar, bataklık mahaller bu sınıftandırılar. Funda toprakları derin oldukları vakit kireç ve fosforitler 'ilâvesiyle ıslah olunabilir. Turplu veya bataklık topraklar ise tefcîr etmek ve kireçlemek sûretiyle ıslah olunur ki o vakit şerbetçi otu, kök boya ve bir dereye kadar hubûbât ve sebze yetiştirmeye sâlih olur.

Topraklar âtîdeki tarzda dahi tasnîf olunurlar.

Türâb-ı mümtaz

Yüzde 60 ilâ 70 kaba kum 20 ilâ 30 ince kum, 6 ilâ 10 kil, 0,01 ilâ üç umusu hâvîdirler. Zirâ'at nokta-i nazarından bir toprakta bulunması lâzım gelen bütün iyi hâssalara mâliktir. Buğday yetiştirmeye pek elverişlidir her nev' gübre kullanılabilir kolay çalışılır.

Hafif Topraklar

Yüzde 60 ilâ 100 kaba kum, [143] [?] "ilâ 20 ince kum" ilâ 7 kil ve az mikdârda umusu hâvîdir. Gayet kolaylıkla işlenir kabiliyet-i nüfûz hâssası fazladır, ef'âl-i kimyeviye pek kolay vukû'a gelir batî bir surette nitrifikasyona dûçâr olan azotlu uzvî gübreleri kullanmalıdır. Diğer azotlu gübrelerin kâffesi yağmur sularıyla akıp gidebilir. Eğer bu topraklarda kil veyâhud umus mevcûd ise potaslı veya fosfatlı her nev' gübreler kullanılabilir. Suyu tutmazlar.

Ağır Topraklar

Yüzde sıfır ilâ 60 kaba kum, 30 ilâ 90 ince kum 10 ilâ 60 kil ve mikdârı mütehavvil bir mikdârda umusu hâvîdir. İşlenmesi güç, sık sık hafriyyât yapılırsa kabiliyyet-i nüfûz hâssası artar. Ef'âl-i kimyeviye betâetle vukû' bu[lu]r. 'Ameliyyât-ı zirâ'iyye ve mevâdd-ı musliha sâyesinde ıslahları mümkündür. Nitrifikasyon fi'ili pek betâetle vukû' bulduğundan bu topraklarda azotitler pek güç husûle gelir; binâen'aleyh, sühûletle nitrifikasyona dûçâr olan gübreler (meselâ kuru kan) iyi

netîceler verir. Fosfatlı ve potaslı gübrelerin her bir cinsinden istifâde edilebilir. Bu topraklar suya harîstir.

Mutavassıt Topraklar

Yüzde 0 ilâ 20 kaba kum, 70-100 ince kum, 0-5 kil, 0-5 umusu muhtevîdir. Sık sık işlenmeleri lâzımdır ki bu sâyede havâss-ı zirâ'îyyeleri (havâlanma, kâbiliyyet-i nüfûz, nitrifikasyon) artar. Eğer kil daha fazla olursa hafriyyâtın te'sîri daha [144] ziyâde olur. Azotlu, potaslı ve fosfatlı gübrelerin ist'mâli ağır topraklardaki gibidir. Eğer kil ve umus az olursa bu topraklar gayr-i kâbil-i zirâ'attir.

Nebâtât Vâsıtasıyla Toprağın Cinsini Anlamak

Hudâ-yı nâbit olarak muhtelif cins topraklarda ekseriyetle yetişen nebâtât ber-vech-i âtîdir:

Killi topraklarda. [:] Yabânî hindiba, çöğen, ağrostis, ayrık, yabânî marul, lüfer çiçeği, zerâvend.

Killi-kireçli topraklarda. [:] gelincik, böğürtlen, deve tabanı

Kireçli topraklarda [:] şimşir, kızılçık ağacı, deve diken, cehrî, adaçayı, gelincik, gelinfeneri , fındık ağacı, marsu söğüdü, yabânî kiraz, yabânî erik, dağ lâlesi, kara buğday, abdestbozan, alıç.

Kumu topraklarda [:] (1)Esas graniti olanlarda: Öküzgözü, kırmızı yüksükotu, kestane ağacı, salkım mürver, beyaz düğün çiçeği, Haleb çamı, ardıc, ağaç çileği. (2) Esâsı rusûbî (meyilli) olanlarda: ağrostis, nemse saparnası, kırmızı fetük, yulaf, fileül [?], muhabbet çiçeği.

Umuslu topraklarda. [:] beygir kuyruğu, bataklık keteni, bit otu, kamış, nane.

Tuzlu topraklarda. [:] temirhindi, soda otu, salmıkurun denilen bir nev' çöğen, ılgın ağacı.

[145]

GÜBRE VE [?]

Yeşil Gübreler

Yeşil gübre olarak zer' olunacak nebâtât:

Kolza, karaburçak, acı bakla, burçak, fava, mercimek, beyaz ve sarı termes [?], madya, mısır buğdayı, darı, kokulu yonca, beyaz hardal, şalgamcık, nohud, helde, süpürge darısı, espirkül [?], beyaz tırfil, mavi tırfil, celban, şalgam.

Çiftin Gübresi: Muhtelif hayvanların hâsıl ettikleri gübre mikdârı:

	Gübre	Metromik'ab	Sidik
İnek (400 kiloluk)	12000	20	4500 kilogram
Besiye konulan sığır (600 kiloluk)	20000	40	5000 kilogram
Beygir (500 kiloluk)	10000	20	1600 kilogram

Buna yataklık mikdârını ve otu 'ilâve ederek mecmû'unu iki ile darb etmelidir.

Gübre miktarı olunur $= (v + k) \times 2$

[146]

Mösyü Lecouteux'ye nazaran $(v + k)$ mecmû'unu besi hayvanları için 2,25 ve dâimî sûrette semirtilmekte bulunanlar için 2,20 yükünden istifâde edilecek hayvanât için 1,61 ve koşu hayvanları için 1,15 rakamlarıyla darb etmelidir. Kezâlik hayvanların sikletlerini bulduktan sonra besi sığırları için 35, inek için 30, koyun 22, beygirler ve öküz için 15 rakamlarıyla darb ederek gübre mikdârı bulunabilir. Dahası çiftlikte bulunan hayvanların mecmû'-ı sikletini 25 ile darb etmelidir.

Şimâl memleketlerinde arâzî her üç senede bir gübrenilir beher dönüm için eğer 6000 kilo gübre verilirse pek kuvvetli, 5000 kilo kullanılırsa kuvvetli, 4000 kilo olursa iyi, 3000 kilo olursa 'âdetâ ve 2000 kilo olursa tarla hafif olarak gübrenilmiş denilir.

Gübre tarlaya taşındığı vakit %20 nisbetinde tenâkus ettiği ya'nî 100 metromik'abdan 88 metromik'ab kaldığı kabûl edilmiştir.

B...[?] Nazaran Bir Metromik'ab Gübrenin Sikleti

Ahûrlardan çıkarılan samanlı gübre 300 ilâ 400 kilo

Taze ve güzelce yığılmış gübre 700 kilo

Kısmen yanmış gübre 800 kilo

Tamâmen yanmış temelli tazayyuk olunmuş gübre 900 kilo

[147]

İfrâzât-ı Hayvâniyyenin Terkîbi

	Su	Azot	Hâmız fosfor	Potas
Sığır (mahlût bir halde ifrâzât)	83,30	0,41	0,09	0,57
Beygir (mahlût bir halde ifrâzât)	75,40	0,74	0,17	0,54
Koyun (mahlût bir halde ifrâzât)	68,10	0,91	0,16	0,87
Mutavassıt gübre	-	0,47	0,30	0,52

60 bin kilo çiftlik gübresi isti'mâliyle yapılan gübreleme makâmına kâim olmak veyâhud az bir mikdârda gübre i'tâsı sûretiyle gübrelenen ve tarlaların gübrelemesini tamamlamak için kimyevî gübreler kullanılmak istenilirse bunların mikdârı daha az nisbetinde olarak verilmelidir. Çünkü çiftlik gübresine nisbetle kimyevî gübreler daha ziyâde kâbil-i imtisâstır.

Gübreleri usûlü dâiresinde yapılmış gübreliklerde yağmalıdır; gübreliklerin z...[?] mâil olup bu meylin nihâyetinde şerbet kuyusu bulunmalıdır; gübreler burada tazyîk edilmeli ve sulanmalıdır. Şerbet kuyusu gayr-i kâbil-i nüfûz olmalıdır, idrâr gübrenin

en zengin kısmını teşkîl eder. İyi bakılmayan gübreliklerde amonyak zâyi' olur. Sulanan gübreler amonyaklarını gâib etmezler.

[148]

Mandıralatmak

Bü[yü]k cins koyunlar için 1,20 ilâ 1,30 küçük boy koyunlar için 0,80 ilâ 0,90 ve orta boylular için 1 metro mesâfe hesâb edilerek hayvanlar mandıralandırılır. Dişi hayvanlara diğerlerinden 1/21 mikdârında fazla mesâfe verilir.

Koyunlar bir metro murabba'ı mesâfede iki gece 'aynı mahalde kalırlarsa tarla pek güzel gübrenmiş olur, eğer bir gece kalırlarsa iyi gübrenmiştir. Hâlbuki koyunların yeri bir gece zarfında bir kere değiştirilirse az gübrenmiş ve iki def'a değiştirilirse hafifçe gübrenmiş olur.

440 koyun bir gece zarfında bir dönüm mahalli gübreler.

Yataklık: 100 kilo muhtelif cins samanın 24 sa'at zarfında emdiği su mikdârı ber-vech-i âtîdir:

	Su Kilogram		Su kilogram
Buğday	220	Yulaf	228
Arpa	285	Kolza	200
Funda	100	Meşe yaprağı	1620
Kum	25	Marın	40
		Kuru toprak	50

Yataklık olmak üzere yüz kilo buğday samanının yerini tutmak için lâzım olan mevâdd-ı muhtelif ber-vech-i âtîdir.

[149]

Arpa	77	Meşe orakı	136	Marın	550
Yulaf	96	Funda	220	Kuru toprak	440
Kolza	110	Kum	880		

Yataklık mikdârı:

Bir beygir için yevmiye 2 ilâ 4 kilo, inek için 3 ilâ 5 kilo ve bir koyun için 300 gramdır.

M... [?]: (1) Marnaz ya'ni Kirenleme [?]: Marın denilen pekmez topraklarının derûnunda cinse göre yüzde otuz kireç vardır. Kireçten mahrûm olan bir toprağı kirenlemek [?] için %80 kireçi hâvî kiren kullanıldığı sûrette 10-15 senede bir def'a âtîdeki mikdârda kiren [?] lâzımdır.

Hafriyyâtın derinliği - santimetre	Hafif toprak metromik'ab	Ağır toprak metromik'ab	Çok ağır toprak - metromik'ab
10	10	30	50
20	20	60	100
30	30	90	150

(2) Kireçleme

Güzel yağlı kireç bulunduğu takdirde her üç senede bir granitli ve silisli topraklarda 12 ilâ 15 hektolitre, çok killi topraklarda 30 hektolitre turplu ve bataklık mahallerde 30 ilâ 40 ve mutavassıt kıvamdaki topraklarda 18 ilâ 25 hektolitre kullanmalıdır.

(3) Alçılama:

Alçı hem gübre ve hem m...[?]tan [150] ma'dûddur. Toprağa kireç ve hâımız kibrit i'tâ eder. Alçılama toprağı ıslah eder, çünkü toprağın üst tabakalarından bulunan karbonit potas, kibritit otasa tahavvül eder ki bu da yağmur sularıyla toprağın alt tabakalarına inerek sühûletle kâbil-i imtisâs olan omat depotasa [?] tahavvül eder ve kökler bundan istifâde ederler. Alçı ticârette ham ve pişmiş hâlde bulunur. Her ikisi de kullanılabilir. Yalnız uzak bir mahalden nakledilmesi lâzım gelirse tercîhan pişmiş olanı kullanmalı. Alçıyı tebeşir, kireç, dökülmüş marın, elenmiş kül ile karıştırdıklarından satın alındığı vakit kibritit ...in[?] mikdârı asgarîsi hakkında te'mînât istemelidir. Dökülmüş olan alçının inceliğini de hesâba katmalıdır.

Alçıyı umuşça zengin olan topraklarda uzun köklü nebâtlar için kullanmalı. Beher dönümüne elli kilo kâfîdir. Tercîhan ilkbaharda rüzgârsız ve rutûbetli bir zamanda yaymalıdır.

Arka arkaya birçok seneler toprağı işgâl eden bakliyeler (yonca ve sâireler) her sene alçılanmalıdır. Alçının terkîbinde %34 kireç vardır. Bağlarda vasatî olarak beher dönüme 100 kilo alçı kullanıldığı takdîrde dâima iyi netîceler verir.

Kimyevî Gübreler

(1) Azotlu Gübreler : Azotit potas yâhud güherçile: Bahalı olduğundan nâdiren kullanılır. (100 kilosu 230 gurus) saf olduğu vakit 13,800 kilo azotu ve 47,500 kilo potası [151] hâvîdir. Te'sîri serîf ve kuvvetlidir. Azotit südün [?] kullanıldığı arâzîde isti'mâl olunur.

(2) Azotit süt [?]: Saf olursa %16,47 azotu hâvî ise de ticârette satılanlarda 15 ilâ 16'dır. Suda pek münhal olduğundan tefcîr sularıyla beraber akıp gider. Bu sebeble nebâtı çabuk büyötmek için ilkbaharda kullanılır. Toprağın yüzüne yayarak bırakmak lâzımdır. Toprak ne kadar hafif ve kumlu ve kireççe fakir olursa zâyî'ât o kadar çok olur. Kökleri amûdî olan nebâtât için isti'mâli münâsibdir. Mart on beşinden nisan on beşine kadar kullanılır. İsti'mâl edilecek mikdâr ise toprağın terkîbine ve nebâtın ihtiyâcına göre beher dönüm için 20 ilâ 40 kilo arasında tahallûf eder. Yüz kilonun fiyatı (140 ilâ 150) gurusdur azotit süt [?] gübresi mümtâz topraklara ağır, kireci mutavassıt veya az olan topraklara tahsîs edilmelidir.

(3) Azotit Keles [?]: Havanın müvellidü'l-humûzasıyla azotunun cereyân-ı elektriki tahtında doğrudan doğruya birbiriyle ittihâdından istihsâl olunur. %13,5 azotu hâvîdir. Azotit süt [?] gibi isti'mâl olunur. Ve fiyatı da takrîben ona mu'âdildir. Sühûletle suyu mass ederek temeyyü' eder, bu sebeble kuru bir yerde muhâfaza olunmalıdır.

(4) Kibritit amonyak: Ticârette satılan kibritit amonyak %(20 ilâ 21) azotu hâvîdir. Toprakda çabuk erir [152] ve toprağın içinde aşağı doğru inerken yavaş yavaş karbonit amonyağa tahavvül eder; o vakit kil ve umus tarafından zabt edilir. Sühûletle nitrikiye olursa da kışın bi'l-akis yağmur pek çok yağsa bile yine nitrikiye

olmaz. Sonbaharda kullanmamalıdır. Yâhud sonbaharda $\frac{1}{4}$ 'ünü kullanıp mütebâkî $\frac{3}{4}$ 'ünü şubat veya martta toprağın üstüne yaymalıdır. Kireçleme veya kirenlemeden [?] sonra doğrudan doğruya asla kullanmamalıdır. (Sınâ'ıyyât-ı amonyakiyye) ağır topraklarda kullanılması münâsibdir. Fakat yağmur az düştüğü senelerde azotitleri tercîhan kullanmalıdır. Toprağın yüzüne yaymayarak toprağa karıştırmak lâzımdır. Kibritit amonyağın derûnunda (sülfü-siyanür damoyum) [?] denilen ve nebâtâta karşı şiddetli bir zehir olan maddenin bulunmamasına dikkat etmelidir.

Fiyatı: 120 ilâ 150 guruşdur.

(5) Siyanamid kalsiyum: Karbo dükalsiyum üzerine havanın aotunu tesbît ederek elde edilir. %(20) azotu hâvîdir. Keskin sarımsak kokulu bir tozdur. Toprakta amonyak emlâhına tahavvül ettikten sonra nitrifiye olur derûnunda nebâtât için şiddetli bir zehir olan (disiyanamid dükalsiyum) nam maddenin çok bir mikdârda bulunmamasına dikkat etmelidir.

Potaslı Gübreler

Bu nev' gübreler toprak tarafından [153] zabt edildiğinden zirâ'ıyyâtın mukaddem hafriyyât veya kuvvetli sürgüleme vasıtasıyla toprağa gömülürler.

(1) Kibritit potas : %54 potası hâvî olup kilosu 110 ilâ 120 guruşa satılır. Her türlü topraklarda kullanılabilir.

(2) Kaynit: Kaynit %2 ilâ 12 potası hâvî olan gayr-i sâf kibiritit potastır. Kireçli ve kâbil--i nüfûz olan arâzîde kullanmalıdır.

(3) Klor potasyum: %50 potası hâvî olup yüz kilosu 100 ilâ 110 guruşa satılır pancar, patates ve hubûbât mevrû'âtına pek elverişlidir. Kâbil-i nüfûz ve kireçli arâzîde kullanılır.

Fosforlu Gübreler

(1) Tabîî fosforitler: Mevâdd-ı 'uzviyyece zengin veyâhud hâmızı olan toprakların islâhı zımnında ince bir halde dökülerek kullanılır. Çiftlik gübrelerinin üstüne serpilir. Bu takdîrce bir metromik'ab çiftlik gübresi için 15 ilâ 20 kilo kullanılır.

(2) Fosfat Presipite: %35 ilâ 40 hâımız fosforu hâvîdir. Kâbil-i nüfûz ve kumlu topraklarda kullanmalı.

(3) Cürûf veya [?] gübresi: Derûnunda muhtelif mikdârda hâımız fosfor bulunup zirâ'atte %12 ilâ [154-155] yirmi hâımız fosforu hâvî olanları müsta'meldir. Bundan başka %(45 ilâ 50) kireci de muhtevîdirler ki bunun bir mikdârı serbest bir haldedir. Binâen'aleyh mevâdd-ı 'uzviyyece zengin yâhud hâımızî olan topraklarda hüsn-i te'sîri görülür. Ve birtakım muzırr-ı nebâtâtla kaplanmış bulunan yerlerin a'lâ çayır hâline getirilmesine hidmet eder. Toprakların ekserîsine ve bâ-husûs kireci az olanlara yarar. Mezrû'âtın hepsinde nâfi'dir. İnce toz hâlinde kullanmalıdır.

(4) Süper fosfatlar: Ma'denî süper fosfatların hâımız fosforca zenginliği %15 ilâ 17 arasında ve kemikten yapılanlarda %15 ilâ 18 raddesinde tahallûf eder. Toprakların kâffesinde ve bâ-husûs kireçli mahallerde kullanmalıdır. Yüz kilosu 80-100 guruşdur.

Gübrelerin İsti'mâli

Toprakların hepsi de 'aynı bir nisbette mevâdd-ı tâmiyeyi ya'nî büyütücü maddeleri hâvî değildir. Kuvve-i inbâtiyyesi iyi olan bir toprakta âtîdeki mevâdd bulunmalıdır.

	100 kilo kuru toprakta	0,20 derinliğindeki bir tabaka derûnunda ve beher hektarda
Azot	100 gram binde 1	Kilo
Hâımız fosfor	100 gram binde 1	Kilo ³⁷
Potas	250 gram binde 2,5	10,0 kilo
Kireç	5000 gram binde 50	200 kilo
Mağzi	300 gram binde 3	12 kilo

Bir toprağın tahlîli netîcesinde elde edilen rakamlarla bâlâdaki rakamları mukâyese ve zer' edilecek nebâtın ihtiyâcâtını mütâla'a ederek kullanılacak gübrenin şekli[ni] ta'yîn etmek mümkündür.

³⁷ Bu satırda ve üstündeki satırda "kilo"nun önünde herhangi bir rakam yazmamaktadır. (haz. notu)

Gübrelerin Toprağa Konulması: Azotit sütü süper fosfatla, kibritit amonyak, g...[?] ve k...[?] veyâhud sönmemiş kireçle, süper fosfatı sekuri [?] ve sönmemiş kireç ile aslâ karıştırarak kullanmamalıdır sekuriler [?] ve sönmemiş kireç azotit sütle, ham fosfatla ve potas emlâhıyla karıştırılabilir. Bu ikinci nev' gübrelerin top top olmaması için %2 kadar toz hâlinde turp (yer tezeği) 'ilâvesiyle kullanılması da câizdir. Gübreler el ile, savurma ile veya gübre dağıtan âletlerle toprağa yayılır. Gübrelerin yayılması pek muntazam bir halde olmalıdır. Gübrelerin dâima tohumlardan ziyâde derine gömülmeli ve tohumla gübreler aslâ birbiriyle temâs etmemelidir. Azotit sütün ziyâde münhal olduğundan örtü olarak toprağın yüzüne yayılmalıdır. Bağlarda her bir omçanın etrafına küçük bir çukur kazılır, yâhud asma sıralarının gayet yakından geçmek üzere açılan çizgilerin içine gübre konulur. Bağcılıkta, bi'l-'umûm gübrelerin toprağın yüzüne yayılması münâsibdir toz gübrelerin toprağa kolaylıkla tevzî edilmeleri için [156] hacmin 5 yâhud 6 misli kadar ince toprak ve kum ile karıştırılmaları lâzımdır.

Kimyevî Gübrelerin Alım Satımı: Gübre satın alındığı vakit gübrenin ismi ve tabî'ati, menş'e'i ve terkîbi tasrîh edilerek mukâvele yapılmalıdır. Gübrenin terkîbini gösterirken teslîm edilen malın yüz kilosunda mevcûd olan mevâdd-ı nâmiyenin mikdârı gösterilmelidir. Burada yüze nisbetle azotun nitri, amonyağı, ve 'uzvu mikdârı ve hâmız fosforun suda, ve hâmız limonda münhal bulunan veya büsbütün gayr-i münhal olan mikdârı ve potasın suda hallolabilecek kısmı ayrı ayrı görünmelidir eğer mübâya'a edilen maldan alınacak bir mikdâr numûnenin tahlîli esâsına binâen kıymetin takdîri hakkında bir şart konulmuş ise bâlâda zikredilen mevâdd-ı asliyye-i gıdâiyyeden beherinin bir kilosunun kıymeti mukâvelenâmede vâzih bir sûrette gösterilmelidir asla karışık gübre alıp kullanmamalıdır.

Ticârette satılan gübrelerin fiyatını hesâb etmek:

Azot hâmız fosfor ve potastan 'ibâret bulunan mevâdd-ı esâsiyye-i selesenin âtîdeki cedvelde gösterilen kıymetleri hesâb edilerek netîceleri yekûn edilmek sûretiyle gübrenin fiyatı takdîr olunur.

Azot

1) Azot-ı 'uzvî: Kanda, ette 8-10 guruş

[157]

Azot-ı 'uzvî: Boynuz ve tırnakta 8-8,5 guruş

Azot-ı 'uzvî: Deride 6,5 guruş

2)Azot nitri 8,5-9,5 guruş

3)Amonyak hâlinde azot 7,5-8 guruş

Hâmız Fosfor

1) Tabîî fosfatlar: 1,25-1,5 guruş

2)Limonit amonyakta münhal ma'denî süper fosfatlar 2-2,5 guruş

3)Suda münhal kemik süper fosfatları 2,25-2,5 guruş

4) Su ve limonit amonyakta münhal kemik 2-2,5 guruş

Süper fosfatı

5) P...[?] 4,25

6)Fosfat prespiteler 2-2,25 guruş

7) Sekuriler [?]1,75-2,25 guruş

Potas

1) Klor potasyumda 2,10-2,30 guruş

2)Kibritit potasyumda 2,50-3,0 guruş

3) Karbonit potasyumda 4-4,25 guruş

Bu fiyatlara nakliye ücreti, çuval parası, ve gübreyi toz hâline getirmek için yapılacak masârif ve sâireyi de zamm etmek lâzım gelir.

[158]

Muhtelif Gübrelerin Terkîb-i Vasatîleri

(100 kilogramda)

Gübreler	Azot	Hâmız Fosfor	Potas	Kireç
Çiftlik gübresi	0,600	0,300	0,450	0,600
Kibritit amonyak	20,000			0,500
Yük [yün?] paçavraları	16,0			
Azotit süt	15,500			0,200
Azotit potas (%95 sâfiyet)	13,00		44	
Kuş tüyleri, boynuz kırıntıları	12,500			
Kuru kan	12,0	3,300	1,200	
İpek böceği lâşeleri	9,0	0,250		
Haşhaş küsbesi	7,00	4,300		
Keten	6,200	4,100		
Sisam	5,57	1,500		
İnsan necâseti	0,900	1,000	0,250	0,620
Kemik süper fosfat		17,100		
Ma'denî süper fosfat		15,00	0,300	25,0
Odun külleri		9,900	12,0	
Asma külleri			20,0	
Üzüm cibresi		0,150		

[159]

100 kiloluk bir mahsûl vâsıtasıyla topraktan kaldırılan mevâdd-ı münbite mikdârı
Mahsûlât vâsıtasıyla topraktan kaldırılan mevâdd-ı münbite mikdârını âtîdeki
cedvelde gösterilen rakamlarla darb etmelidir. Mesela: Buğday zer' edilmiş olan bir

tarlanın dönümünde 156 kilo dane ve 350 kilo saman alsak: $156 \times 2,08 = 3,244$ azot; $156 \times 0,82 = 1,279$ hâımız fosfor; $156 \times 0,06 = 0,093$ kireç; $157 \times 0,55 = 0,858$ potas olur. Aynı vechle saman için hesâb yaparsak: 1,688 azot; 0,805 hâımız fosfor; 1,715 potas; 0,81 kireç bulunur.

Her ikisini de yekûn edince: 4,924 kilo azot; 2,084 kilo hâımız fosfor, 2,573 kilo potas; 1,003 kilo kireç kaldırılmış olur.

[160]

Nebâtât-ı Mezrû'adan Başlıcalarının Terkîbi

(100 kilosunda bulunan maddeler)

Mezrû'ât		Azot	Hâımız Fosfor	Potas	Kireç
Buğday	Dane	2,08	0,82	0,55	0,06
	Saman	0,48	0,23	0,49	0,26
Çavdar	Dane	1,76	0,82	0,54	0,05
	Saman	0,40	0,25	0,80	0,32
Arpa	Dane	1,52	0,72	0,48	0,09
	Saman	0,48	0,19	0,93	0,33
Yulaf	Dane	1,92	0,55	0,42	0,10
	Saman	0,40	0,20	0,97	0,36
Mısır	Dane	1,60	0,55	0,3	0,03
	Sak	0,48	0,38	1,66	0,26
Kara Buğday	Dane	1,72	0,61	0,45	1,91
	Sap	0,78	0,18	1,23	0,20
Havuç	Kök	0,21	0,11	0,32	0,09
	Yaprak	0,51	0,10	0,37	0,86
Şalgam	Kök	0,20	0,11	0,25	0,08
	Yaprak	0,30	0,13	0,32	0,45
Patates	Yumru	0,34	0,16	0,58	0,03
	Sap	0,49	0,16	0,43	0,64

[161]

Nebâtât-ı Mezrû'adan Başlıcalarının Terkîbi

(100 kilosunda bulunan maddeler)

Mezrû'ât		Azot	Hâmız Fosfor	Potas	Kireç
Şeker Pancarı	Kök	0,16	0,11	0,40	0,05
	Yaprak	0,30	0,10	0,45	0,32
Yer elması	Yumru	0,32	0,14	0,85	0,05
	Sap	0,34	0,07	0,41	0,91
Keten	Tohum	3,20	1,30	1,04	0,27
	Sak	0,48	0,43	1,00	0,83
Kenevir	Tohum	2,62	1,75	0,97	1,13
	Sak	...	0,35	0,52	1,22
Çayır otları	Yeşil	0,44	0,15	0,60	0,25
	Kuru	1,31	0,35	1,60	0,77
Kırmızı Tirfil		2,0	0,56	1,95	1,92
Yonca		2,0	0,51	1,52	2,88
Evliya otu (şen fovan [?])		1,80	0,47	1,70	1,46
Burçaklar		0,27	0,62	2,0	1,93
Zeytin ağacı	Meyve	0,50	0,29	0,74	1,45
	Yaprak	0,27	0,13	0,32	0
Asma	Yaprak	0,80	0,16	0,28	2,40
	Cibreler	1,00	0,30	0,50	0,50
	Çubuklar	0,20	0,04	0,30	0,52

[162]

[?] Gübre Tertîpleri

Topraktan kaldırılan mevâdd-ı nâmiyeyi telâfi etmek üzere kullanılacak kimyevî gübre tertîplerinin cinsini yalnız yetiştirilecek olan nebâtâta tâbi' olmayıp belki ekilecek toprağın servetini dahi nazar-ı dikkate almak lâzım gelir. Eğer toprak tedkik edilmezse iktisâden büyük bir hatâ yapılmış olur. Mösyö Garola'ya nazaran mevâdd-ı nâmiye husûsunda mutavassıt bir derecede zengin olan bir toprak (bir kilo toprakta,

1 gram azot, 2 gram hâsız fosfor, 2 gram potas) güzelce zer' edilerek muntazaman çiftlik gübresiyle gübrelendiği halde hubûbât için tamamlayıcı gübre olarak mahsûl tarafından kaldırılan azot yekûnünün 1/3'ü ve hâsız fosfor yekûnünün 1/2'si i'tâ edilmelidir.

Beher dönüme:

Hayvanât için:

Kibritit amonyak 20 ilâ 30 kilo süper fosfat (%14) 25 ilâ 30 kilo

yâhud : Azotit süt 26 ilâ 40 kilo süper fosfat (%14) 25 ilâ 30 kilo

Patates için:

Güzelce çürümüş çiftlik gübresi 2000 kilogram fevk-i fosforit k...[?] 50 kilogram

[163]

Patates için:

Klor potasyum 15 kilogram

Azotit süt 25 kilogram

Pancar için:

Çiftlik gübresi 3000 ilâ 4000 kilo

Azotit süt 20 ilâ 30 kilo fevk-i fosforiyet 30 ilâ 40 kilo

Tütün için:

Azotit süt 20 ilâ 30 kilo

Fevk-i fosforiyet (%15) 40 kilo

Bakliyeler için:

Azotit süt (a'zamî) 25 ilâ 30 kilo

Fevk-i fosforiyet 25 kilo

Klor potasyum 12,5 kilo

Çayırılar için:

Azotit sür 25 ilâ 30 kilo

Sekuri [?] 20 ilâ 30 kilo

Klor potasyum 10 kilo

Meyve bahçelerine:

Fevk-i fosforiyet 60 kilo

Klor potasyum 15 kilo

Azotit sût 20 kilo

Nebâtât-ı lifiyye:

Çiftlik gübresi 2000 kilo

Fevk-i fosforiyet (%15) 30 ilâ 40 kilo

Azotit sût 25 ilâ 30 kilo klor potasyum 15 kilo

[164]

Bağlar için:

Kuvvetli gübreleme

%13 nisbetinde kuru kan 20 kilo

%14 nisbetinde kavrulmuş boynuz 30 kilo

Azotit potas 10 kilo

% 60 karbonit potas 2,7 kilo

%15 fevk-i fosforiyet 50 kilo

Alçı 100 kilo

Mutavassıt gübreleme

%13 kuru kan 15 kilo

%14 kavrulmuş boynuz 20 kilo

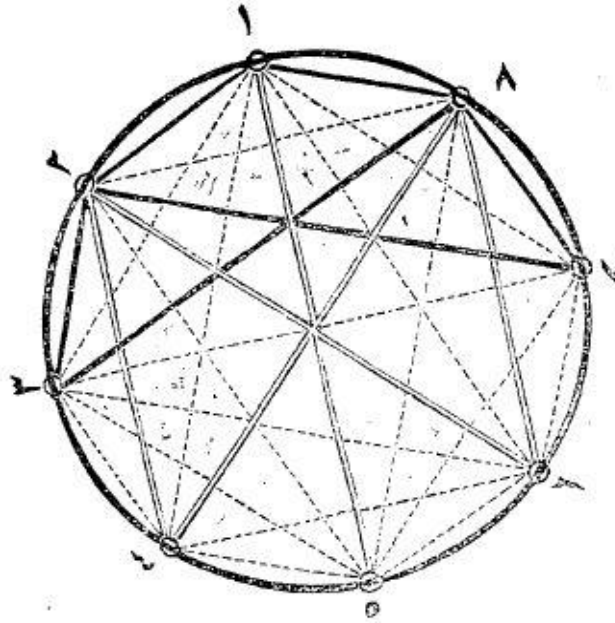
Azotit potas 10 kilo

%15 fevk-i fosforiyet 40 kilo

Alçı 100 kilo

Birbiriyle Karıştırılabilen Gübreler

Bazı gübreleri birbiriyle karıştırıp müte'âkıben toprağa atmakta fâide vardır. Fakat, karıştırıldıkları vakit mevâdd-ı nâmiyyelerinin bir kısmı zâyi' olan veyâhud kâbiliyyet-i masiyyeleri [?] tenâkus eden gübreleri karıştırmak îcâb eder. Âtîdeki [165] şekilde birbiriyle karıştırılmaları münâsib veyâhud gayr-ı câiz olan gübreler gösterilmiştir.

1 Süper fosfatlar 2 marın ve kireç 3 kibritit amonyak 4 kibritit ve klor potasyum 5 azotit kels [?], azotit potas, azotit süt 6 kaynit 7 'uzvî gübreler (çiftlik gübresi, gavano, kuru kan) 8 tabîî fosforitler ve sekuride [?] de fosforasyon

Şekilde (—) kalın çizgi ile birleşen gübreleri karıştırmamalı, şu (=)çifte çizgiyle birleşen gübreleri ancak kullanılabilecekleri esnâda karıştırmalı: ve şu (.....)çizgiyle birleşen gübreler her vakit karıştırılabilir.

[166-167-168-169] Zirâ'at-ı Husûsiyye

Esâmî	Bir hektolitresinin sıkleti (Kilogram)	Saraların [?] mesafesi (Santimetro)	Bir dönüme atılan tohum mikdârı		Tenebbütün müddet-i devâmı	Bir dönümden alınan mahsûl	
			Savurma (Kilogram)	Tohum makinesiyle		Dane	Saman
				(Kilogram)			
Hubûbât							
Yulaf	50	12-30	11,5-20	7,5-12,5	105-155	150-300	240-400
Kışlık buğday	77	15-25	15-24	10-15,5	280-358	140-300	300-600
Yazlık buğday	77	15-22	17,5-22	11,5-17,5	126-147	230-100	200-450
Kışlık kaplıca	44	12-26	17,6-26,5	14-22	280-308	160-320	210-400
Yazlık kaplıca	42	10-16	20-30	15-23	126-140	120-240	180-320
Ayrı daneli mısır	70-75	60-80	43651	1,4-2	140-182	180-330	300-500
Küçük daneli mısır	75-80	50-80	43620	1,2-1,5	125-150	190-370	250-360
Darı	70	35-60	2-3,5	1,4-2	100-110	90-180	150-350
Kırmızı darı	54	30-60	1,1-2,7	0,8-1,4	110-130	50-80	130-210
Kışlık arpa	55-70	30-50	13-18	42339	280-300	150-300	300-350
Yazlık arpa	60-70	12-25	14,5-20	10,5-18	90-120	130-270	170-350
Pirinç	50-55		10-17,5		140-180	160-400	400-600
Helde (Kara buğday)	65	20-30	5,2-6,5	3,9-5,2	100-115	100-160	250-300
Kışlık çavdar	70-75	12-25	14,2	10-14,5	290-330	100-300	300-400
Yazlık çavdar	70-75	12-25	14,5-22	12,6-17,5	120-160	70-180	150-300
Süpürge darısı	60-65	60-80	3,5-4	1-1,8	150-190	130-250	250-350
Bakliyât							
Acı bakla	78	30-50	23-29	15-23	150-190	200-300	300-500
Burçak	75-80	35-25	10-16	8-10	110-140	150-250	200-300
Fasulye	80	30-50		12,5-17	110-140	120-240	120-250
Mercimek	80	25-35	12-17	10-12	100-130	90-160	90-160
Nohut	75-80	25-40	15-23	14-20	110-140	115-250	250-300
Cilban (Yabânî burçak)	75-80	25-35	18-22	42339	130-155	160-240	150-250
Yağ çıkarılan ve iştihâ veren nebâtlar							
Anason	30	30-40	1,3-1,6	1-1,2	112-140	60-90	150-300
Ketencik	65-70		0,4-0,6		80-90	70-130	150-250
Ayçiçeği	45	70-100		0,4-0,6	140-160	60-100	300-500
Yazlık kolza	66	30-50	0,4-0,6	0,2-0,3	120-140	80-160	150-250
Kışniş	30-35	30-40	1,5-2	1-1,5	125-150	80-130	200-350
Beyaz hardal	70	30-45	0,6-0,8	0,5-0,6	100-112	120-150	160-200
Haşhaş	60	30-50	0,25-0,3	0,2-0,25	130-145	90-150	130-230

[170-171]

Esâmi	Bir Hektolitresinin sikleti (Kilogram)	Zirâ'iyâtın derinliği (Santimetro)	Saraların [?] mesâfesi	Bir dönüme atılacak tohum mikdârı		Tenebbütün müddet-i devâmı (gün)	Bir dönümden alınan mahsûl		
			(Santimetro)	Savurma kilogram	Çizgi ile kilogram		Mahsûlün nev'i	Kök, yumru, çiçek (yeni kantar)	Yaprak ve sap (Yeni Kantar)
Kök ve Yumrulu Nebâtlar:									
Hayvan pancarı	22-27	1-2	40-60		1,8-2,5	180-210	Kök	20-60	4,2-13
Şeker pancarı	20-28	1-2	35-45		2-3	180-210	Kök	20-40	10-20
Havuç	20-35	0,5-1,5	35-50	0,5-0,6	0,3-0,4	180-195	Kök	20-40	5,2-10
Hayvan lahanası	65-70		Yastık 22 Tarla 80		2-2,3		Yaprak	40-60	
Şalgam	65	1-2	45-50	0,4	0,3-0,4	80-125	Kök	20-50	4-8
Patates	70-75	5-10	50-60		150-300	126-196	Yumru	10-30	3-5
Yer elması	60-65	6-10	60-70		12-20	195-330	Yumru	15-30	10-15
Lifli ve boyalı nebâtlar:									
Kenevir (tohum için)	50-55	3-5	16-22	10-15	15-20	125-150	Tohum	0,6-1,2	0
Kenevir (lifler için)	50-55	3-5		15-20	22,5-30	110-140	Lifler üstüğü	0,4-1,3	2-7
Sarı boya	55-60	1-3	30-40	0,6-0,8	0,5-7	175	Kuru çiçek	2-3	
Keten (lifler için)	66	1-2		19-6-26,4	12-20	8,5-10,5	Lif	0,6-0,8	2,5-4
Keten (tohum için)	66	1-2	7-15	11,8-13,2	2,5-3	95-125	Tohum	1-2	1,6-3,2
Isırgan	25-30	0,5-1,5	25-30	0,8-1	0,4-0,6				1,8-3
Za'ferân	Soğan 45-60	Soğan 18-20	Soğan 15-18	(60) bin soğan		3 sene	Taze çiçek	0,1	0,7-1
Tütün	40-44	0-0,5		3-4 bin fidan	Yastığa	120-160	Yeşil yaprak	1,8-2,5	

[172]

100 kilogram hubûbât öğütüldüğü vakit âtîdeki mevâdd elde edilir

Esâmi	Buğday (kilo)	Çavdar (kilo)	Yulaf (kilo)	Arpa (kilo)	Helde (kilo)	Mısır buğdayı (kilo)
Birinci nev' on	2,7	43,2			23	28,42
İkinci nev' on	5,3	16,8	76-66	76	0	26,35
Üçüncü nev' on	0	13,6			0	38,35
İrmik	12,2	0			25	0
İkinci kaba on	8,9	0	0		6	
İri kepek	3	24	43-22	24	34	
Zâyi'ât	0,4	2,4	0	0	12	6,88

100 Kilo Undan Alınacak Ekmek Mikdârı

100 kilo buğday unundan 134 kilo ekmek yapılır. Çavdar unu ise 145 kilo ekmek verir.

60 kilo un 40 kilo su ve tuz ile karışarak 100 kiloluk hamur teşkîl eder.

[173]

Tohumluğun Hazırlanması

Ekinleri sürme ve rastık hastalıklarından muhâfaza etmek için tohumları kibritit nihas (göz taşı) ile 'ilaçlamak lâzımdır. Bunun için ahşap veya bakır kaplarda (fıçı, teneke gibi) 100 kilo suyun içinde bir kilo göz taşı eritilmelidir. Tohumlar sepetlerin içine konarak 'ilaca batırılmalı ve üstüne çıkanlar atılmalıdır serpmeye usûlü ile de tohum 'ilaçlanabilir: Şöyle ki 75 kilo tohum için 10 kilo kadar göz taşı suyu hesâb edilerek bir yere yığılmış olan tohumların üstüne 'ilaç serpilir ve kürekle karıştırılır. Lâkin bu usûl iyi değildir. Tohumları ekmezden bir gün evvel 'ilaçlamalı ve her gün ne kadar tohum ekilecekse bir gün evvel o kadar tohum ıslatmalı. Yerde ıslanan tohumlar şişeceğinden dönüm başına atılacak tohumu ona göre hesâb etmeli. 'ilaçlanan 100 kili tohum 125 kile olur. Amerika'da son def'a yapılan tecrübelerde binde (2,5) nisbetindeki formül mahlûlü derûnunda tohumların bir sâ'at kadar bırakılmasından netâyic-i hasene elde edilmiştir.

Zer' Olunan Bazı Tohumların İntaş Müddeti

Lahanalar 6-8 gün Nohud 12-15

Şalgam 6-8 gün Fasulya 12-15

Kolza 6-8 gün Mercimek 12-15

Karakafes 9-10 Patates 15-16

[174]

Pancar 13-14 Helde 8-10

Buğday 12-13 Arpa 8-10

Yulaf 12-13 Domates 15-16

Mısır 12-13 Havuç 20-24

Çavdar 8-10 Maydanoz 20-24

Dâimî veyâhud Tabîî Çayırlar

Bakliyelerle neciliyelerin münâsib bir nisbette mahlûtundan husûle gelen çayırlar gâyet nefis mahsûl verirler. Râtib akımlarda kış nihâyetinde, kurak ve sıcak mahallerde yaz nihâyetinde tohum zer' edilir. Evvela ayrı tohumlar karıştırılarak ekilir; ve bir tırmık çekilerek tohumlar 8 yâhud 10 milimetro derinliğe gömülür. Bunu müte'âkib küçük tohumlar ekilerek ve üzerinden bir çalı demeti yâhud hafif zincir tırmık geçirilerek ve bu sûretle bunlar da hafifçe toprakla örtölmüş olur.

[174 – 175]

Muvakkat veya Sun'î Çayırlar

Hafif ve sıcak topraklar için		Killi kumlu toprak	
Kırmızı tirfil	18	Âdî tirfil	6
Reygras	3	Melez tirfil	3
Ağır ve soğuk topraklarda:		Beyaz tirfil	1
Kırmızı tirfil	18	Minet	2
Çayır fileülü [?]	3	Reygras	2
İtalya rey gras	2	Fromental	5
Daknil (domuz tırnağı)	2	Daknil	2
Tüylü hülek	4	Az derin, çakıllı, kireçli topraklarda	
Çayır fileülü	3		
Ağır topraklarda:		Evliyâ otu	25,0 kilo
Kırmızı tirfil	4,8	Minet	3,0 kilo
Melez tirfil	6,6	Antillid	3,0 kilo
Fileül	6,6	Beyaz tirfil	1,2 kilo
Tebeşirli, kuru, kuvvetsiz topraklarda		Reygras	7,5 kilo
Evliyâ otu	48	Koyun fetüğü	1,5 kilo
Antillid	4,5	Çayır fileülü	0,5 kilo
Çayır biromu	12	Kireçli, kuru, taşlı, az derin topraklarda	
Uzun ömürlü reygras	5		
Kesîf killi, kireçli topraklara		Evliyâ otu	24,0 kilo
Âdî tirfil	2	Minet	2,0 kilo
Yonca	1,25	Antillid	3,0 kilo
Beyaz tirfil	1,2	Beyaz tirfil	1,8 kilo
Melez tirfil	3	İngiliz reygrası	10,0 kilo
Fileül	1,5	Çayır biromu	3,0 kilo
Tüylü hülek	1,5	Koyun fetüğü	1,5 kilo
Uzun ömürlü reygras	5	Çayır fileülü	3,0 kilo

[176] Yeşil Ot Mahlûtu

Yaz nihâyetinde ve sonbaharda ekilerek ilkbaharda biçilenler:

Kışlık nohud ile kışlık cilban: Cilban yâhud nohud yâhud burçak ile çavdar yâhud yulaf veyâhud kışlık arpa- cilban yâhud nohud ile

Mercimek yâhud acı bakla: Kırmızı tirfil ile İtalya reygrası, çavdar yulaf - kırmızı tirfil ile yabânî hindiba yâhud kolza - kırmızı tirfil ile cilban yâhud kışlık yulaf.

Şubatta, martta ve nisanda ekilerek üç ay sonra biçilenler:

İlkbahar cilbanı ilkbahar nohudu ile, mercimek ile - ilkbahar mercimeği ile s...[?] gül, ilkbahar cilbanıyla yazlık çavdar, yulaf yâhud arpa acı bakla ile nohud, cilban, burçak yâhud yulaf - yazlık kolza ile ak hardal - mart çavdarı ile hardal, nohud, arpa yâhud cilban - kolza ile yaz şalgamı - s...[?] hardal ve İtalya reygrası.

Mayıs, haziran ve temmuzda ekilerek 3 yâhud 4 ay sonra kesilenler:

Helde, mısır, nohud, Macar muhası, darı - muha, s...[?], yaz cilbanı, nohud - darı, s...[?], ak hardal, helde, Macar muhası, kolza, şalgamcık - ak darı, muha, darı, hardal - helde ile şalgamcık [177] -mısır ile yaz kolzası - nohud, kolza, helde - helde ve ak hardal.

Çayır Otlarının Muhâfazası

Kuruyan otların sikletlerinden gâib ettikleri mikdâr:

	Biçildiği vakit taze	12 gün sonra	5 ilâ 6 ay sonra
Tabîî çayırların kuru otu	100 kilo	36 kilo	33,76 kilo
Yonca	100 kilo	26,53 kilo	24,15 kilo
Minet	100 kilo	34,0 kilo	30,50 kilo
Evliyâ otu	100 kilo	33,33 kilo	30,33 kilo
Tirfil	100 kilo	36,5 kilo	24,15 kilo

Otların sarpunlarda [silo] muhâfazası

Tercîhan hendekler açılır. Biçilmiş tâze otlar muntazam tabakalar hâlinde konur bâ-husûs kenarlara ve köşelere kuvvetlice basılır. Üzeri samanla örtülüp t...[?]lar konulur. Daha üste lâ-ekall beher metro murabba'ına 700 kilo ağırlık isâbet etmek üzere toprak konmalı. Lâkin sarpun yapıldıktan sonra 2-3 gün geçmeden basmamalıdır ki hâmızanın [?] teşekkülüne mümâna'at olunsun. Üç ay sonra kullanılmağa başlanır. Her gün lâzım olduğu kadar çıkarmalı, fazla kesmemelidir.

Tuzlama.

Kâfi derecede kuru olmayan otlar tuzlanır. Hemen kuru olan otların beher 1000 kilosu için 5 ilâ 6 kilo tuz kâfidir. Rutûbetli yâhud bozulmuş otlar için %3 tuz kullanılır.

[178]

Kabiliyyet-i Hazmiyye Nokta-i Nazarından Çayır Otlarının Terkîb-i Mutavassıtı

100 Kilogram âtîdeki otların muhteviyâtı kilogram olarak ver- vech-i âtîdir:	Kâbil-i Hazm Mevâdd			
	Kuru Maddeler	Protein	Mevâdd-ı Şahmiyye	Nisbet-i gıdâiyye
1- Yeşil otlar:				
Tezehhürden biraz evvel çayır otu	25	2	0,4	7,:1
Mer'a otları	20	2,5	0,4	4,4:1
Çiçeklenmezden evvel kırmızı tıfil	17	2,3	0,5	3,8:1
Çiçeklenmiş kırmızı tıfil	19,6	1,7	0,4	5,7:1
Yeşil mısır	17,1	0,7	0,3	13:01
Burçak	18	2,5	0,3	3,0:1
Yeşil çavdar	24	1,9	0,4	6,3:11
Pancar yaprakları	9,4	1,2	0,2	3,7:1
Hayvanlara verilmek üzere kesilen ağaç dalları	45			
2- Kuru otlar:				
Âdî çayır otu	85,7	3,4	0,5	10,6:1
Orta çayır otu	85	5,4	1	8,0:1
İkinci mahsûl olan çayır otu	85	7,4	1,3	6,0:1
A'lâ çayırların otu	84	9,2	1,5	5,0:1

[179-180]

Kabiliyyet-i Hazmiyye Nokta-i Nazarından Çayır Otlarının Terkîb-i Mutavassıtı

100 Kilogram âtîdeki otların muhtevîyyâtı kilogram olarak ber-vech-i âtîdir:	Kâbil-i Hazm Mevâdd			
	Kuru Maddeler	Protein	Mevâdd-ı Şahmiyye	Nisbet-i gıdâiyye
Râtib çayırının otu	89	5,1	1,3	9,2:1
Orta halde kırmızı tirfil	84	7	0,2	5,9:1
A'lâ kırmızı tirfil	83,5	10,7	2,1	4,0:1
Kaba yonca orta halde	84	9,4	1	3,3:1
Kaba yonca a'lâ	83,5	12,3	1	2,8:1
Yoncalar	83,3	7,6	1,4	5,2:1
Cilban orta halde	83	9,4	1,5	3,9:1
Cilban a'lâ	83,2	15,1	1,4	2,3:1
Temmuz nihâyetinde kurutulmuş ağaç dalları	84	6,2	2,4	8,0:
3- Samanlar				
Kışlık buğday samanı	85,7	0,8	0,4	46:01:00
Kışlık çavdar samanı	85,7	0,8	0,4	47:01:00
Arpa samanı	85,7	1,3	0,5	32:01:00
Yulaf samanı	85,7	1,4	0,7	30:01:00
4- Dane kavuzları				
Buğday kavuzları	85,7	1,4	0,4	24:01:00
Çavdar kavuzları	85,7	1,1	0,4	23:01
Yulaf kavuzları	85,7	1,6	0,6	24:01:00
5- Kök ve yumrular				
Patates	25	2,1	0,2	10,6:1
Hayvanât için pancar	12	1,1	0,1	9,3:1
Şeker pancarı	18,5	1	0,1	17,0:1
Havuç	15	1,4	0,2	9,3:1
Lahana turpu (şalgam lahanası)	13	1	0,1	8,3:1
Şalgamlar, turplar	8,5	0,9	0,1	7,8:1
6- Daneler:				
Buğday	85,6	11,7	1,2	5,8:1
Çavdar	86	9,9	1,6	7,0:1
Arpa	8	8,5	2,3	7,3:1
Yulaf	87,6	8	6,3	6,8:1
Mısır	87,3	8	4	9,1:1
Nohud	85,6	20,8	1,4	2,8:1
Cilban	86,6	2,23	1,6	2,2:1
Acı bakla	85,9	25,1	1,6	1,9:1
7- Sanâyi' mahsûlâtı ve bekâyâsı				
Bira fabrikalarında bulunan arpa posası taze	23,9	3,6	1,3	3,6:1

[181] Kabiliyyet-i Hazmiyye Nokta-i Nazarından Çayır Otlarının Terkîb-i Mutavassıtı

100 Kilogram âtidedeki otların muhteviyâtı kilogram olarak ber-vech-i âtidedir:	Kâbil-i Hazm Mevâdd			
	Kuru Maddeler	Protein	Mevâdd-ı Şahmiyye	Nisbet-i gıdâiyye
Bira fabrikalarında bulunan arpa posası kurumuş	90,7	13,7	6,1	3,6:1
Arpa çimleri	88,2	19,1	1	2,7:1
Pancar posası taze	9	0,4	0,1	16,4:1
[?] fabrikaları bekâyâsı kurumuş	93,2	16,1	4,5	2,7:1
Buğday kepeği kaba	86,4	10,6	2,4	4,8:1
Buğday kepeği ince	87,9	11	2,9	4,9:1
Çavdar kepeği	87,6	11,5	2,2	4,6:1
Hayvanât için buğday unu	88,5	10,8	2,9	5,7:1
Hayvanât için çavdar unu	88,5	10,6	2,3	5,6:1
Yer fıstığı küsbesi	90	43,2	6,7	1,0:1
Sisam küsbesi	88,9	33,5	11,5	1,3:1
Kolza küsbesi	89,6	24,9	7,6	1,7:1
Pamuk küsbesi	89,4	18	5,9	1,8:1
Keten [?] küsbesi	88,2	24,7	3,6	2,1:1

[182-183] Muhtelif Hayvan Yemlerinin Kıymet-i Gıdâiyyesi

100 kilogram çayır otuna mu'âdil olan ağdiye

Kuru Otlar	Kilo	Samanlar	Kilo
Çiçekten evvel kurutulmuş ot	90	Yulaf	250
Çiçeklenme esnâsında kurutulmuş ot	100	Arpa	250
Çiçekten sonra kurutulmuş ot	110	Buğday samanı	300 ilâ 350
Çayırların ikinci mahsûlü	90	İnce saman	150 ilâ 200
Kurumuş kaba yonca otu	90	Çavdar samanı	350 ilâ 380
Kurumuş tirfil otları	90	Mısır	300 ilâ 350
Nohudun kurumuş otu	90	Acı bakla	150 ilâ 250
Yer elmasının kuru sakları	150		
Yeşil Otlar	Kilo	Kuru Yapraklar	Kilo
Yeşil çayır otları	350 ilâ 400	Asma, ıhlamur, kavak, dişbudak kara ağaç	100
İkinci çayır mahsûlü	300 ilâ 350	Akasya, akçaağaç	125
Kaba yonca	350 ilâ 400	Meşe	130
Kırmızı tirfil	350 ilâ 400	Kökler	Kilo
Nohud	300 ilâ 450	Havuç	300
Çavdar ve mısır	350 ilâ 400	Pancarlar	300 ilâ 350
Helde (Karabuğday)	450	Şalgam ve şalgam lahanası	400
Yer elması	350 ilâ 400	Patates ve yer elması	200
Ağaç meyveleri	Kilo	Lahanalar	450
Meşe pelidi, at kestanesi	60	Haşhaş	70
Kayın meyvesi	60 ilâ 75	Sisam	40 ilâ 50
Kolza küsbesi	45 ilâ 50	Çavdar ve buğday kepeği	60
Keten küsbesi	40 ilâ 50	Üzüm ve meyve posaları	300
		Nişasta posası	200 ilâ 260

[184-185]

ÇAYIR VE OTLARININ ZİRÂ'AT VE MAHSÛLÂT CEDVELİ

Esâmî	Bir hektolitre tohumun sikleti (Kilogram)	Dönümüne atılan tohum (Kilogram)	Tenebbütün devâmı		Senede kaç defa biçileceği	Ömrü (sene)	Bir dönümden alınan mahsûlât			
			Ot biçimine kadar (hafta)	Tohum almak için (hafta)			Ot		Tohum	
							Taze ot Yeni kantar	Kuru ot Yeni kantar	Dane Yeni Kantar	Saman Yeni Kantar
Delice buğday ağustos	20	1	11-13	15-18	1-2	5-10	10-15	3-5	0,1-0,2	
Çayır yulaflı	50	15-25	12-14		1	1	11,5-18	3-4,5		
Karatil	37	2,5	10-11	14-15	1-2	5-10	7,5-12	2,5-4	0,15-0,3	
Burçak	75-80	10-16	12-14	16-18	1	1	6,5-15	2,5-6	0,8-1,2	
Kaba yonca	75-80	2-2,5	10-12	16-18	3-5	3-10	20-45	5-11	0,5-0,8	2,5-3
Hayvanât için yeşil mısır	75-80	12-20	16-12		1	1	30-80			
İngiliz çim otu (reygras)	20-25	6	10-13	16-18	2-4	2-4	12-24	4-8	0,28-0,4	2,4-3,2
İtalya çim otu reygras	20-25	5,5	10-13	16-18	3-4	1-2	20-40	5,10	0,3-0,4	3,5-5,5
Evliyâ otu	28-33	12-15	12-14	16-18	2	3-7	12-22,5	4-7,5	0,4-1	
Karabuğday (helde)	50-70	6,5-7	8-12		1	1	15-25			
Çavdar	70-75	15-20			1	1	12-25			
Süpürge darısı	65	0,8-4	13-16		2-3	1	40-60			
Tarla s...[?]	60	2-3	7-8	10-12	1	1	10-12	2,5-3	0,3-0,6	2,5-5
Ak tırfıl	75-80	1-1,2	12-14	16-20	1	2-5	8-14	2-2,5	0,3-0,6	1,8-2,5
Melez tırfıl	75-80	1-1,2	12-15	16-20	2	3-4	12-24	4-8	0,2-0,25	1,5-1,7
Penbe tırfıl	75-80	1,8-3	9-11	13-17	1	1	20-25		0,2-0,3	2-3
Mavi veya 'âdî tırfıl	75-80	1,5-2	11-13	15-18	2-3	1-2	16-32	4-8	0,3-0,5	1,6-1,8
'Âdî cilban	76-80	18-20	12-16	16-20	1	1	15-25	3,5-6	0,8-1	

[186]

Bağcılık 'Ameliyyâtı

Bağ işleri.

50 santimetro derinliğinde el ile yapılan kirizmanın beher dönümü için 26 yevmiye lâzımdır. Bir 'amelenin bir gün zarfında görebileceği işler ber-vech-i âtîdir:

Kütüklerin diplerini doldurmak yahud açmak: İki ilâ üç evlek; ilkbahar sürmesi 3 evlek ilâ 1 dönüm; çapalama yarım ilâ bir dönüm; ikinci çapa 3 evlek ilâ 1 dönüm; bir erkek 'amele bir kadın 'amelenin mu'âvenetiyle yevmiye 1500-2000 çelik; 250 köklenmiş çelik yapabilir. Bir dönüm bağ te'sîs etmek için kırk metro murabba'ı fidanlık kâfîdir.

Bir 'amele yevmiye 80-100 daldırma yapar; 3 metro mik'ab gübre vaz' eder, bir dönüm bağı budayabilir; asmanın cinsine ve toprağın kuvvetine göre bir dönüm mahalle 300-700 omca dikilir.

Bir 'amele yevmiye 2-2,5 dönüm bağın filizlerini alır.

Bir 'amele yevmiye 20 dönüm uç alma yapar

Bir 'amele yevmiye 3 dönüm ş...[?] yapar

Bir 'amele yevmiye 1-1,5 dönüm herek vaz' eder

Yevmiye bir 'amele 2 dönüm bağda birinci def'a herek bağlar

Yevmiye bir 'amele 1 dönüm bağda ikinci def'a herek bağlar

Yevmiye bir 'amele 2,5 dönüm bağda tirfil ayıklar

Yevmiye bir 'amele 1 dönüm bağda kurtları toplar

[187]

Yevmiye bir 'amele 1600-2000 ingiliz aşısı yapar

Yevmiye bir 'amele 1600-2000 aşığı bağlar

Yevmiye bir 'amele kibrit karbon şırınga etmek için 3000 açık çukur yapar

Yevmiye bir 'amele kibrit karbon şırınga etmek için 2600 kapalı çukur yapar

Yevmiye bir 'amele 8-10 dönüm mahalle kükürt atar

Yevmiye bir 'amele 20-30 dönüm mahalle torpil küreğiyle kükürt serper

Yevmiye bir 'amele 80-100 dönüm mahalle büyük püskürgeçle kükürt serper

10 dönüm bağın çubuklarını sıcak su ile haşlamak için 3 erkek ve 9 kadın yevmiyesi lâzımdır.

Muhtelif Topraklarda Amerika Asmaları

(1)

Yüzde 15 nisbetinde kireçli sarı topraklarda

- 1- Kuvvetli, meyilli, az nemli topraklarda: Ripariya gılovar dö monpiliye
- 2- Kumlu, derin serin ve az tuzlu topraklarda: Solonis
- 3- Hafif kurak, kumsal ve zayıf topraklarda: Rupestris Martin

(2)

Yüzde 15-30 kireci bulunan topraklarda

- 1- Hafif topraklarda ve sıvarmak [?] mümkün olan yerlerde:

[188]

Ripariya rupestris 101

- 2- Kili kumlu, oldukça nemli topraklarda:

(Ripariya rupestris 3306-3309)

- 3- Sulak ve tuzlu topraklarda:

(Solonis ripariya numero 1606)

(3)

Yüzde 20-40 kireci hâvî arâzîde

- 1- Kumlu, kırıç topraklarda (rupestris dö lö) denilen (Montikola)

- 2- Killi kireçli ağır topraklarda ve yazın sulanması kâbil yerlerde (Aramon rupestris ganzin) Numero 1

(4)

Yüzde 30-50 nisbetinde kireç bulunan yerlerde:

1- Killi kireçli ve oldukça nemli ve sulanması kâbil topraklarda:

Murverdre rupestris numero 1202

(5)

Yüzde elliden ziyâde kireci hâvî topraklarda:

1- Derin olmayan topraklarda (Şasela berlandiyeri)

[189]

numero 41

2- Rupestris berlandiyeri numero A 219

3- Rupestris berlandiyeri numero A 301

4- Oldukça nemli ve sıvarmak mümkün olan yerlerde (berlandiyeri ripariya numero A 420)

5- Berlandiyeri ripariya numero E 34

6- Berlandiyeri ripariya numero 157

Memleketimizde Bulunan Meşhur Üzüm Nev'leri

(1) İzmir Siyahı

Eylülde kemâle gelir; daneleri iri, siyah, yuvarlak ve suludur yaprakları büyük ve geniş kütüğü kuvvetli ve mahsûldâr.

(2) Ala K...[?]

Eylül nihâyetinde kemâle gelir; daneleri yuvarlak, açık kırmızı; kütüğü kuvvetli, gayet mahsûldâr ve dayanıklı.

[190]

(3) Altıntaş

Erken yetişir. Taneleri beyaz, parlak, uzunca ve vesat ceâmetinde.

(4) Amasya Üzüümü

Geç yetişir, taneleri iri, ve ba'zen siyah, tatlı, lezzetli, kütüğü kuvvetli

(5) Beyrut Hurması

Geç yetişir. Taneleri seyrek, iri, uzunca, altın sarısı

(6) Papaz Karası

Geç yetişir. Taneleri siyah, yuvarlak, sulu ve tatlı

(7) Tilki Kuyruğu

Salkımı uzun olduğundan bu isim verilmiştir. Taneleri beyaz veya altın sarısının renginde. Sivri, kabuğu ince

(8) Cambada

Geççe yetilir, taneleri siyah, irice. Kütüğü kuvvetli, (...) Marmara sâhlinde yetişir, kısa budanır.

(9) Çavuş

Vakitli yetişir, taneleri iri, beyzî, beyaz, lezzetli ve râyihalı, kütüğü kuvvetli ve mahsûldar. [191] Yaprakları alt yüzü örümcek ağı gibi tüylü, girintileri derin ve geniş, 2-3 göz üzerine budanır.

(10) Çekirdeksiz

Erken yetişir, taneleri ufak, beyzî, altın sarısı tenginde ve tatlı, kütüğü kuvvetli ve pek vergilir.

(11) Çorlu Üzüümü

Erken yetişir, taneleri yuvarlak, salkımlardan kolaylıkla dökülür, kütüğü orta kuvvete, yaprakların alt yüzü havlı

(12) Hora Üzüümü

Çok erken yetişir, taneleri irice, az sivri ve siyah, kütüğü kuvvetlidir.

(13) Rezzaki

Vakitli yetişir, taneleri beyzî, altın sarısı renginde, iri, tatlı, eti sert, pembe ve kırmızı cinsleri de vardır.

(14) Rî-yı Nigâr

Eylülde yetişir, taneleri pembe, uzunca, tatlı ve kabuğu ince. Kütüğü kuvvetli, yaprakları (...) benzer.

(15) Sultanî üzümü

Ağustos ve Eylülde yetişir [192] taneleri kehribar renginde ve orta cesâmette ve zeytin biçimindedir. Mahsûlü az olup çardağa elverişlidir.

(16) Gravina üzümü

Teşrîn-i evvelde kemale gelir. Taneleri sivri veya yuvarlak, orta cesâmette, rengi beyaz veya siyaha meyyâl kırmızı. Kütüğü pek kuvvetli ve dayanıklı, yaprakları küçük

(17) Fesleğen üzümü

Fesleğen kokar, (...) müşâbihtir

(18) Kış üzümü

Teşrîn-i evvel nihâyetinde yetişir. Tanesi açık kırmızı, sivrice olup dişte çıtırdar. Kütüğü orta kuvvettedir.

(19) Keçi memesi

Vakitli yetişir, taneleri siyah, uzun, orta cesâmette, kütüğü kuvvetli ve vergili. 2-3 göz üzerine budanır.

(20) Misket

Ağustosta yetişir, taneleri beyaz ve kehribar renginde, şeffâf, râyihali, yuvarlak. Kütüğü orta kuvvette, lakin dayanıklıdır.

(21) Meskle(?)

Vakitli yetişir. Taneleri beyzî, iri, zeytûn biçiminde, kütüğü dayanıklı, salkımları büyük, yaprakları çavuşa müşâbihtir.

[193] Yılanca

Geççe yetişir. Taneleri beyzî, yubarlak, orta cesâmette, mahsûlü bereketli, kısa budanır.

İSPIRTOCULUK

Muhtelif Mevâddan İstihsâl Edilecek Küûl Mikdârı

Şarab: Şarabın derecesine göre alınacak ispirto mikdârı değişir. Şarabın beher hekto-litresinden ve beher derecesinden 2 litre ispirto alınır ki derecesi 50'dir.

Üzüm cibresi: 100 kg cibreden ekseriyâ 12-14 lt (50) derece rakı alınır. Şimâli memleketlerde bu mikdârın ancak nısıfı kadar alınır.

Elma Şarâbı: Saf sidrenin 100 lt'sinden 12-14 litre 50 derecelik küûl alınır.

Armut Şarâbı: Saf olursa beher hekto-litresinden 13-15 lt kezâlik 50 derecelik ispirto alınır.

[194] Kiraz: 100 kilosundan 8-10 lt 50 derecelik kireş denilen kiraz rakısı çıkar.

Elma ve armut posasının 100 kilosundan 2-3 litre ispirto çıkar.

Ahududu, çilek, Frenk üzümünün 100 kilosundan 10-15 lt ispirto çıkar. 50 derecelik.

Taze incirin 100 kilosundan 8-12 lt ispirto çıkar

Balık 100 kilosundan 60-70 lt rakı çıkar. Şeker kamışı usâresi 100 kilosundan 60-70 lt rom çıkar.

Sirke istihsâli

Tahmînen 30 lt isti'âbında bir fıçı alınız; fıçının iki deliği bulunacaktır. Bunlardan birisi musluk için ve diğeri havâlandırmak içindir. Her ikisi de aynı cihette olup ikincisi evvelkisinden biraz yüksekte bulunur. Fıçı [195] hazırlandıktan sonra 3 lt kadar

keskin sirkeyi güzelce kaynatınız, çalkalayınız, 24 sâ'at sonra tekrâr 3 lt kaynamış sirke ve 3 lt şarâb ilâve ediniz. Uzun bir huni alarak fıçının dibine kadar indiriniz. 8 gün sonra bu huninim içine 2-3 litre şarâb dökünüz. Bu sûretle fıçının dörtte üçü doluncaya kadar her hafta muntazaman şarâb koymaya devâm ediniz. Fıçı matlûb mikdârda dolduktan sonra her on beş günde bir 3 lt alınarak yerine 3 lt şarâb konularak ve senelerce bu sûretle sirke alınır.

ORMANCILIK

Muhtelif Topraklara Dikilmesi Münâsib Olan Ağaçlar

Selîsli, kumlu ve kuru topraklarda: Sarı çam, Haleb çamı, tozen meşesi, iklimi latîf olan yerlerde sâhil çamı, cenûb memleketlerde pırnal meşesi.

Selsili, kumlu ve serin topraklarda: Kara meşe, gürgen, kestane, hoş, salkım, ale'l-umûm reçineli ağaçlar.

Hafîf, granitik topraklarda: Yine bâlâdaki ağaçlar dikilmekle beraber sırtlarda kayın, vadilerde dişbudak yetiştirilir. Selîsli, killi topraklarda: Sarı çam, köknar, [196] ladin, ak meşe, kara meşe, kayın, kestâne, kara ağaç, gürgen, hoş, Akçaağaç, dişbudak.

Killi topraklarda: Avusturya kara çamı, Korsika lariçyo çamı, sarı çam, Haleb çamı, kayın, Akçaağaç, salkım, ladin ve kireci pek fazla olmayan yerlerde köknar.

Bataklık topraklarda: Sarı çam, ladin, kızıl ağaç, dişbudak, söğüt.

Altı sulak, suların üstilâsına ma'rûz yerlerde: Dişbudak, kızıl ağaç, söğüt, kavak.

Fundalık ve kıraç yerlerde: Sarı çam, sahil çamı.

Orman Ağaçlarının Yetiştirilmesi

Kızıl ağaç ve hoş: Tohumları erkenden toplanmalı; doğrudan doğruya zer'ıyyât güçtür. Çelik yapılabilir. Şah vermez. Tohumları havâdar ve kuru yerde muhâfaza etmeli, kum ile karıştırıp ekmeli.

Gürgen: Tohumlar Ağustos'ta toplanır. Kum ile karıştırılarak serin bir yerde muhâfaza edilir. Tohumları 1-2 sene kum içinde kalmalı, bayıldıktan sonra savurma suretiyle ekilerek [197]2 cm kadar toprakla örtülür, ekmezden evvel toprak sulanır.

Meşe kestane: Tohumları sonbahârda toplayıp havâdar bir yerde 20 cm kalınlıkta yığarak saklamalı ve rutûbetli havâlarda bir kürekle karıştırılmalı, ekilecekleri vakit toprağın üstüne yaymalı ve üstülerini yaprakla örttükten sonra çimlenmeye başladıkları vakit ekmelidir.

Ladin: Tohumlar sonbahâr nihâyetinde toplanır, muhâfazası kolaydır. Tahtaların uzunluğuna amûden 12'şer cm aralıklı sıralara ekilerek üstü yarım santim toprakla örtülür. Sıcak vakitlerde gölge yapılır. Fidanlar 18 cm aralıklı sıraların üzerine birbirinden 3'er cm mesâfe ile dikilir. Dönümüne 145000 fidan dikilir. 2-4 yaşına gelen fidanlar kaldırılır.

Sarı Çam: Sonbahâr nihâyetide tohumlar toplanarak [198] ekildikten sonra 5 cm toprakla örtülür. Fidanları kuvvetli ve dayanıklı olup ladin gibi dikilir.

Düşbudak: Tohumlar sonbahârda toplanır, çimlenmesi geç ve gayr-ı muntazamdır. Gürgen gibi savurma sûretiyle ekilir, 1,5 cm toprakla örtülür. Sıcak zamânlarda serpilir. Fdanlar 18 cm aralıklı sıralar üzerine üçer cm mesâfe ile dikilerek 2-3 yaşında kaldırılır.

Kayın: Tohumlarına meşeden fazla ihtimâm etmeli, fidanları narîn olup donlardan müte'essir olur. Tohumlar sıralara ekilir ve 3 cm kadar toprakla örtülür. İlk yaprakların çıktığı yere kadar fidanların dipleri doldurulur.

Melez: Tohumlar sonbahâr nihâyetinde toplanır, ilhbahârda kuvve-i intâşiyelerini çabuk gâ'ib ederler. Savurma sûretiyle erkenden ekilerek yarım cm kalınlığında örtülür, ve îcâbında sulanır. Fidanlar ba'zı yerlerde ikişer ikişer demet yapılarak hendeklere konur.

Karaağaç: Tohumlar Haziranda kemâle gelir, hemen toplanıp savurma sûretiyle ekmelidir. Daha iyisi fidanlığa [199] ekmektir. Tohumlar bir cm toprakla örtülür. Fidanlar 16 cm aralıklı sıralar üzerinde birbirinden 6şar cm mesâfe ile dikilir. Dönüm başına 91 bin fidan bulunur. 2-3 yaşında fidanlar kaldırılır.

Salkım (Akasya): Tohumlar sonbaharda toplanır, meşe gibi sıralar üzerine ekilerek bir cm kadar toprakla örtülür. Genç fidanlar soğuktan korkar. Fidelemeye lüzûm yoktur. Fidanlar 1-2 yaşında yerlerinden kaldırılır. Dönüm başına 91.000 fidan bulunur.

Kök nar: Eylül nihâyetinde tohum toplanır. Nakledilirken tohumun bozulmaması için kabukları çıkarılmaz. 10 cm derinliğindeki öizgilere ekilerek yarım cm toprakla örtülür. Genç findalrın dipleri doldurulur ve soğuktan muhâfaza edilir. 2 yaşında fidanlığa dikilir. Siperin faydası vardır. 3-5 yaşına gelince fidanlıktan kaldırılır.

Avusturya Çamı: Sonbahâr nihâyetinde tohumlar toplanır. Sarı çam gibi sıralara ekilir ve 2 yaşına gelince fidanlığa dikilir, 3-4 yaşına gelince fidanlıktan kaldırılır.

[200-201]

Fidanlığa Ekilen Orman Tohumları

Esâmî	Tohumun kuvve-i İntâşıyyesi (Sene)	Müddet-i İntâş (Hafta)	Tohumların Adedi	Bir Dönüme Ekilen Tohum		
				Serpme Kilo	Çizgiye Kilo	Güme ile Kilo
Kızıl Ağaç	2	3-6	1200	1,5-2	1,5	1,5
Ak hoş	1	4-5	1800	3-4	3	3
Gürgen	3	2	28	6-7	6	4
Kara ağaç	1	2-3	130	2	1,5	...
Sarı çam	2-4	3-6	150	0,8-1	0,5	0,3
Akroşa Çamı	2-3	Pek çabuk	125	0,8	0,5	0,3-0,5
Korsika Çamı	2-3	Pek çabuk	67	1	0,6	0,4
Avusturya Kara Çamı	2	2	53	1	0,6	0,4
Sahil Çamı	3-5	2	19	1,2	0,8	0,5
Haleb Çamı	3-4	Gayr-ı muntazam	52	1	0,6	0,4
Çember Çamı	1	4-6	3,4	...	...	...
Ladin	3-4	4-6	122	0,9	0,6	0,4
Akçaağaç	2	4-6	22	4-4,5	20 lt	15
Dişbudak	1	4-6	15	4-5	20	15
Kayın	1	3-4	3,5	25-30	40	20
Melez	2-3	3-5	170	3	2	0,5-1
Kök nar	1,5	3-6	22	7,5-8	6	5
Salkım	2-3	2-4	52	2	1,5	1,2
İhlamır	1	2	45	...	...	...
Kestane	1	3-6	240	30-50	50	30
Ak ve Kara meşe	1	4-6	400	40-60	50-60	30-50

Kışın yapraklarını döken eşcârın kâ'im olduğu hâlde misâhaları

Birinci hâl: Ağacın irtifâ'ı 4 ila 12 metro olsun: Ağacın bir insan boyundaki mahallinden kutru ölçülerek murabba'ı alınır. Hâsıl-ı ref' 10 ile darb ve ikiye taksîm edilerek eğer ağacın irtifâ'ı sekiz metrodan fazla ise bu fazlanın beher [202] metrosu için ber-vech-i bâlâ rakamın onda biri zam ve sekizden küçük ise o kadar tarh edilir. Sekiz metro için düstûr:

$$\text{Kutr}^2 \times 10/2$$

İkinci hâl: Ağacın irtifâ'ı on iki metro veya daha fazla ise insân boyunda ölçülen murabba'ın 10 misli alınarak eğer irtifâ' 20 metrodan fazla ise bu fazlanın beher metrosu için %4 tarh olunur. yirmi metro için:

$$10 \times \text{Kutr}^2$$

Eğer kutr yerine muh[^]st ölçülürse bâlâdaki düstûrlarda murabba'ını almak kâfi olup 10 ile darb etmeye lüzûm kalmaz.

Eşcâr-ı maktû'anın misâhası

Evvelen: Gayr-ı ma'mûl misâha: Muhît x muhît x tûl x 0,0796

Yahut: Kutr x kutr x tûl x 0,7854

Sâniyen: Bilâ-tenzîlât rub' usûlü

Muhît x muhît x tûl x 0,0625

Yahut: Kutr x kutr x tûl x 0,6168

Veyahut: Muhît x muhît x tûl / 4

[203]

Sâlisen: Tenzîlâtı sūdüs usûlü:

5 x muhît x muhît x tûl / 24

Yahut: Muhît x muhît x tûl / 0,0434

Yahut: Kutr x kutr x tûl x 1,428

Râbi'an tenzîlâtı hums usûlü: Muhît x muhît x tûl / 5

Veyahut: Muhît x muhît x tûl x 0,4

Yahut : Kutr x kutr x tûl x 0,3951

Hâmisen: Murabba' usûlü: Bu usûl ağacın makta'ı bulunan dâ'ire dâhiline bi'l-hendese resm edilebilen murabba'ın bir dıl'ının ikinci kuvvete hâsıl raf'ının mezkûr ağacın tûlüne hâsıl darbından ibârettir.

Muhît x muhît x tûl x 0,225 x 0,225

Yahut: Kutr x kutr x tûl x 1, 414 x 1,414 / 2

Sâdisen: Ester hesâbıyla misâha: Ekseriyâ keresteliğe Sâlih olmayan eşcâr bu usûlde mesâha olunur. Bunun için evvelâ eşcârın gayr-ı ma'mûl hacmi bulunarak bu hacim düzgün olan eşcârda 1,40, eğri olanlarda 1,70 ve vasatî olarak 1,55 rakamlarıyla darb edilerek ester mikdârı bulunur.

Ağacın (...) mesâhası: Kâ'im bulunan eşcârın keresteliğe Sâlih olan gövdesi ölçüldükten sonra tepe dallarının mikdârını bulmak için gövdenin beher metro mûka'abı için ber-vech-i âtî tepe bulunduğu kabûl olunur.

	Çok dallı eşcâr	Mutavassıt dallılar	Az dallı ağaçlar
Meşe	1,80 setr	1,60 setr	1,40 setr
Kayın	2 setr	1,80 setr	1,60 setr

Gürgen veya beyâz ağaçlar 1 ester 0,90 ester 0,80 ester ekseriyâ bir metro mûka'ab sâkın bir metro mûka'ab dal ve tepe verdiği kabûl olunur ki, bu da estere tahvîl edilince 1,55 ester eder ki bunun üçte biri hatablığa ve üçte ikisi kömürlüğe sâlihtir.

Reçineli eşcâr-i kebîreyi hâvî ormanlarda bir metro muka'ab sâk 0,10 metro muka'ab dal verir. Âdî masiflerde 0,10 – 0,15, eşcâr-ı münferidede 0,15-0,20 metro mûka'ab dâl hesâb olunur.

Okalıptüs (Sıtma Ağacı, Eucalyptus): Bataklık arâzînin havâsını temizler ve güzel orman teşkîl eder. Kıymetli bir ağaçtır. Çabuk büyür, kertsesi serttir.

En meşhûr nev'lerinden bulunan globulus ve rustrana nev'leri rutûbetli havâ ve nemli toprağı sever, denize yakın yerlerde güzel yetişir. Amigdalina nev'i taşlı kumlu topraklarda ve oblica nev'i gâyet yüksek yerlerde ve kuvvetsiz topraklarda yetişebilir. Trenicornis nev'i bataklık yerleri sever; hâlbûki oxidantalis nev'i soğuk ve kuraklığa dayanmakla beraber deniz kenârında aslâ yetişmez. Bunların [205] içinde gâyet çabuk büyümekle beraber soğuk ve sıcağa ve rutûbet ve kuraklığa dayanan rezini-faira nev'idir. Bu ağacı yetiştirmek için en ziyâde tohum kullanılır, çünkü kökleri bir müddet açıkta kalmış olan fidanlar tutmazlar. Thum güzelce elenmiş ve çürük gübre ile karıştırılmış fideliklere ilkbahârda ekilir ve ertesi senenin ilkbahârında toprağıyla beraber fidanlar çıkarılıp asıl yerilerine dikilir. Tohumun dirhemi 30-40 paradır.

Çitler için Kullanılan Ba'zı Nebâtât

Maclure: Yaprakları dikenli ve sık olduğundan bahçelerin etrâfına çit yapmak için kullanılır. Kısa boylu tezyînât ağaçlarındandır. Doğrudan doğruya tohumları bahçe kenârlarına dikilir. Tohumun kilosu elli kuruştur.

Gladiçya (Kléditschia-Fervier d'Ameripue): Bu da dikenlidir. Çitler için kullanılır. İlkbahârda tohumları fidanlığa ekilir. En iyi nev'i (gladiçya tria kantos)'tur. Tohumunun kilosu 8-10 kuruştur.

Akdiken: (Crataegus Oxyacantha) Beyâz çiçekli kırmızı meyveli ve dikenli ağaççıklardandır. Her nev' toprakta yetişir. Üzerine elma, armut gibi fidanlar aşılır. Tohumun kilosu 8-10 kuruştur. Bunlardan başka (mersin), (aspirea), (ileks-ecifolum) nebâtları da çitler için kullanılır.

Esâmî	Bir litre tohumun sikleti (Gram)	Bir gram tohumun adedi	Kuvve-i İntâsiyyenin devâmı		Mevsim-i Zer'ıyyât	Bir dönüm e dikilen veya ekilen mîkdâr	Bir dönümün vasatı hâsılâtı	Mûlâhazât
			Vasatı	sene				
İspanak	370	70	5	7	M-H Gu-Teş	305-4 kilo	3000 kilo	
Enginar	600	250	4	10	N	Her çukura ikişer piçten 2-6000 piç	Her çukurdan 8-10 baş	Piçleri gars edilir.
Bamya	650	18	5	0	T-M Yastığa Mi Tarlaya			Tarlalara 40-50 cm mesafe ile dikilir
Bezelye	7-800		3	6	Tı- Te, Ta-Tı	20-25 litre	250 kilo kuru 450 kilo yaş	
Bakla	500	400	4	5	M-Tı Sıcak yerlerde sonbahâr			
Biber, Hind biberi	600	200	3	4	L			
Kara pazı	600	250	5	6	M-Mi			
Patates	400	200	4	9				
Pırasa	550	400	2	9	2-2,5 Kilo		30-32 bin ayak	
Patıcan	500	250	5	10	Tı-Mi, Tı-M Yastıkta			Mays'ta gars olunur.
Hıyar	500	35	7	10	M-N yastığa Mi- Ha Tarlaya			1,20 metro mesâfeli çizgiler üzerinde 60 cm aralıkla zer' veya gars olunur.
Semizotu	650	250	7	10	Tı-M			
Sarımsak					L-Tı	150 litre diş	1500-2000 litre	10 cm mesâfe ile gars olunur.
Soğan	500	50	3	8		3 Kilo	100-120 hektolitre	Beher hektolitresi 65 kilo siktindedir.
Turp, fındık turpu	700	120	3	10	3-5 Kilo		Pek muhtelif	
Bayır turpu	600	100	3	8	1,2-1,5 Kilo	Tı yastığı	Pek muhtelif	Mays'ta tarlaya gars olunur.
Domates	300	350	4	9			5000 kilo taze fasulye veya 100-120 litre taze dâne yahut 250 litre kuru dâne	
Fasulye	6-700	10 gramda 8,8	3		N-Ha			
Karnabahar	700		5	7		Fidanlığa 0,75-1 kilo	1-1,5 kiloluk 1200-1500 yaş	
Karpuz		4-5	6		N-Mi	Tarlada 2-3 metroda ocaklar açıp beherine 2-3 tohum konur	Muhtelif	
Kavun	400	5	5	10	Kef-M	2 metroda bir çukur, beher çukura 3 tohum	Muhtelif	
Sakız kabağı			5	8	Mi tarlası			Mart'ta yastığına
Helvacı kabağı	400	3	6	10	Mi tarlası			
Kuzu kulağı	650	1000	3	6	N-L		2000 Kilo	Parça ve tohumla teksir olunur
Kuşkonmaz	800	250	4	8	M	Sıra-vârf olarak 350-400 gram tohum veya 80-140 pençe	300-400 kilo	2-3 yaşında pençeler gars olunur
Kereviz	450	2500	8	10	Tı-M	Yastıklara sıkça ekilir	Vasatı 800 gramlık 6-800 sâk olunur	Haziran-Temmuz'da fideler gars olunur. Tohumu Mart'ta açıkta da ekilebilir. Donlardan evvel tekrâr içeri almalı
Gökkereviz	480		5	7	Tı-M	Fidanlıkta 0,75-1 kilo	7-9000 kilo	
Lahana	700	320	5	10		Kezâlik	3200-5000 kilo	
Brüksel Lahanası	700		5	8				
Marul ve Salata	425		4	9	Muhtelif mevsimde	Muhtelif		Bir marulun vasatı sikleti 6-700 gram
Maydanoz		10 gramda 8	2	3	Tı-Ğ			
Mercimek	430	800	5	9				
Yer elması					L-Tı	İri yumrular 200 litre, küçükler 70-80 litre	1500 ila 4000 litre ya'nî 1000 ila 4000 kilo	Lüzüm görüldükçe ocaklar sökülür.

Temmuz: t, Ağustos: Ğ, Eylül: L, Teşrîn-i Evvel: Ta, Şubat: Tı harfleriyle gönsterilmiştir.

MEYVE AĞAÇLARI

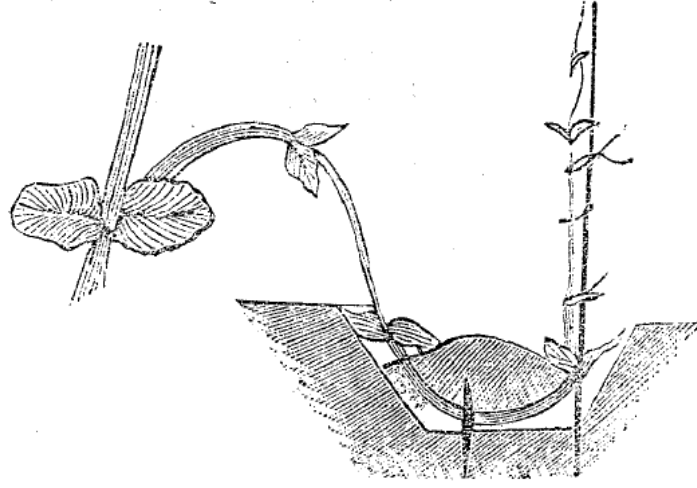
1- Ağaçların Tohumla Üretilmesi

Tohumdan yetişen ağaçlar kuvvetli, dayanıklı ve hastalıksız ve ömürlü olursa da meyve vermesi için pek çok vakit beklemek lâzım geldiği gibi ağaçlar ekseriyâ yabanîleşerek meyveleri küçük ve lezzetsiz olur. Bu sebeble bunları dâ'imâ aşılama mecbûriyet vardır. Ekilecek tohumlar taze, küfsüz ve kuvve-i intâşîyyesini gâ'ib etmemiş olmalıdır.

Geç çimlenen tohumların çıkmasını kolaylaştırmak ve kuvve-i intâşîyyelerini muhâfaza eylemek için katlama ameliyatı yapılır. Elma, armut, çam, kestane, servi, dişbudak, kiraz, şeftali gibi ağaçların tohumları katlamaya konur. Bunun için bir karış yüksekliğinde bir sandık (meselâ bir gaz sandığı) veyahut bir toprak saksı alınarak dibine taş parçaları, çakıl kiremit kırıntısı konulduktan sonra 3-4 parmak kalınlığında bir tabaka kum ve onun üstüne birbirine dokunmamak şartıyla tohumlar konulur. Bunun üstüne de tekrâr kum ve tohum konularak böylece 5-6 kat yaptıktan sonra en üste beş parmak kalınlığında kum konulur. El ile üstü bastırılır. Eğer tohumlar küçük ise kum tabakaları da ince olur. Bu sandıklar mahzenlerde saklanır. İlbahârda katlamadan çıkarılan tohumlar fidanlığın tahtaları üstünde birbirinden 15'er santim aralıklı [213] çizgilerle ekilir ve tohumun büyüklüğüne göre toprakla örtülerek üstüne de iki parmak kalınlığında samanlı taze gübre yapılır. Tohumlar tahtalara serpmeye, çizgi veya küme usûlüyle ekilir.

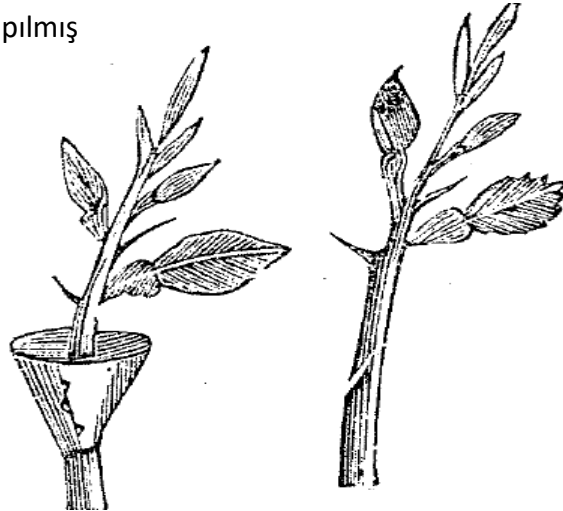
2- Daldırma ile Ağaçların Üretilmesi

Bağcılıkta ve ziynet bahçelerinde pek çok yapılır. Elma, ayva, incir, nar gibi meyve ağaçları da daldırma ile çoğaltılır. (Şekil 2)

Şekil-2

Soğuk memleketlerde daldırma ilkbahârda havâsı mülâyim olan yerlerde sonbahârda ve kışın yapılır. Bu husûsta toprağın da te'siri vardır. Meselâ ağır, killi, soğuk ve sulak topraklarda ilkbahârda hafif ve kumlu topraklarda sonbahârda yapmak lâzımdır. Daldırmanın birçok envâ'ı vardır: Ba'zı ağaçların gövdesine balın, yerlerde sürgünler peydâ [214] olur ki bunlar sonbahâr analarından ayrıldıktan sonra ertesi sene sonbahârda sökölerek yerine dikilir. Buna (fışkın daldırması) derler. Ba'zan bir ağaç topraktan bir karış yükseklikte kesilir, buradan yazın birçok sürgünler çıkar. Sobahârda bu sürgünler köklenmiş olacaklarından anadan ayrılır. Buna (tepe daldırması) denilir. Asmaların ve küöök ağaçların kuvvetli ve uzun olan sürgünleri toprağa daldırılırsa (âdî veya kemer daldırma) denilir. Erik gibi ba'zı ağaçların dalları yüksek olur. Bunlardan daldırma yapmak için âdî saksı veyahut çinkodan, tekmeden yapılmış

Şekil-3 Yüksek veya havâî daldırma

Huni biçiminde kaplar içinde dal alındıktan sonra içine toprak doldurulur ve iplerle ağaca bağlandıktan sonra ara sıra sulanarak köklendirilir. Buna da (yüksek daldırma) derler. (Şekil 3)

[215]

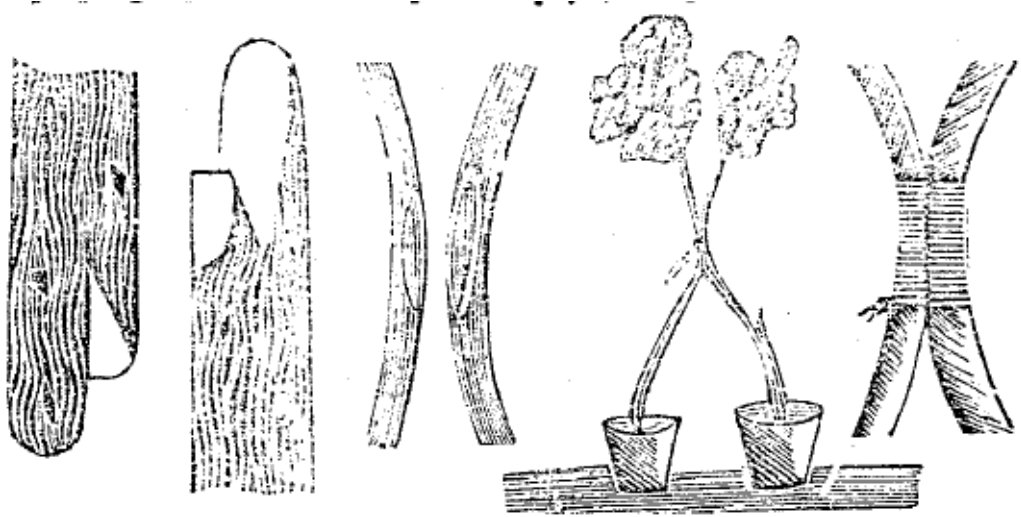
3- Çelik Vâsıtasıyla Ağaçların Teksîri

Genç, kuvvetli ve hastalıksız ağaçların bir veya iki semelik dallarından alınır. Bunlardan çelik kesilir iken dâ'imâ bir gözün üstünden kesmeli. Çeliklerin uzunluğu ağacın cinsine ve toprak ile iklimin tabî'atına göre değişir. Soğuk yerlerde çelikler dâ'imâ kısa olur. Ba'zen ilkbahârda dikilecek çeliklerin 20-30 dânesi bir müddet yayıp bağladıktan sonra kâbil-i nüfûz bir toprağın içine baş aşağı koyarak çimlendirmek iktizâ eder. Çeliklemenin mevsimi daldırma gibi sonbahâr veya ilkbahârda çelikler ba'zen ökçeli olur, ya'nî alt tarafında budak bulunur.

Dut gibi ba'zı ağaçların sonbahârda kesilen dalları ilkbahâra kadar muhâfaza edildikten sonra ilkbahârda bu dalların her bir gözü bir parmak kadar ağaç parçasıyla beraber kesilerek tohum eker gibi yastıklara ekilir.

4- Ağaçların Aşı Vâsıtasıyla Çoğaltılmaları

Aşı için bahçevân bıçağı, aşı çakısı, testere, bahçevân makası gibi âletler kullanılır. Aşı kalemleri kuvvetli, sağlam ağaçların en iyi dallarının orta yerlerinden alınmamalıdır. Kalemler kıştan kesilerek hâzırlanır ve bir çukurun içine mâ'ilen konarak hafîf bir toprakla örtölüp ilkbahâra kadar muhâfaza edilir. Aşılar başlıca yanaştırma aşı, kalem aşısı ve yaprak [216] aşısı nâmıyla üçe ayrılır. Yanaştırma aşı, yan yana bulunan iki ağacın dallarının birbirine aşılmasından veyahut yan yana

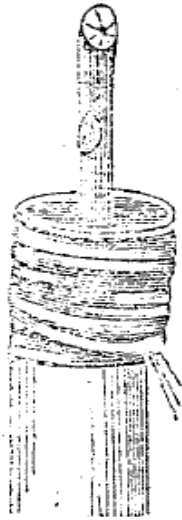

Şekil-4 Yanaştırma aşısı

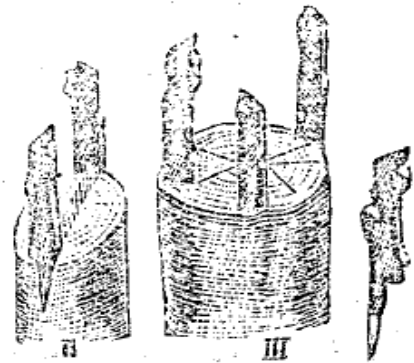
Şekil-5 İngiliz aşısı

olan iki ağaçtan birisinin üst kısmını diğerinin gövdesi üzerine nakletmekte tatbîk olunur.

kalem aşılarının dahi pek çok envâ'ı mevcûd olup en meşhûrları İngiliz aşısı, yarma aşısı, baştan kabuk aşısı

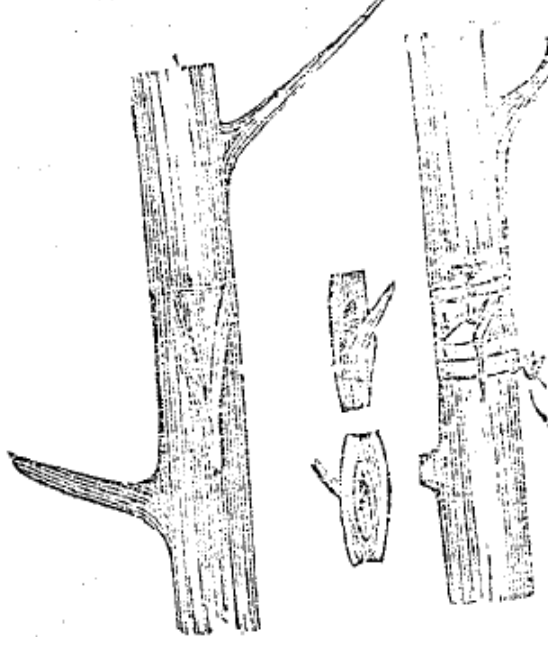
Şekil-6 Yarma aşısı

Şekil-7 Baştan kabuk aşısı

[217] yandan kabuk altı aşısı, kakma, kaplama ve bindirme aşılarıdır. Kalem aşıları ya ilkbahârda veyahut sonbahârda yapılır.

Yaprak aşıları da başlıca düdük aşısı, sürgün göz aşısı, durgun göz aşısı nâmıyla üçe ayrılır. Düdük aşısı incir, ceviz, dut, kestane, kiraz gibi kabuğu kolaylıklar ayrılabilen ağaçlarda ilk ve sonbahârda yapılır.

Şekil-8 Göz veya yaprak aşısı

Sürgün göz aşısı Nisan'da yapılır ve geçen senenin dalları üzerinde bulunan gözler alınır. Durgun göz aşısı yazın Temmuz ve Ağustos'ta yapılır ve o senenin dalları üzerinde hâsıl olan gözler alınır. Göz aşılarını yaparken gözün akça ağaç, portakal, adris(?) g,b, ba'zı ağaçların suları fazşa olduğu zamân göz aşıları tutmaz. Bu gibi ağaçlarda kabuğu tersine yarmak lâzımdır.

Aşı Ma'cûnları: Kalem aşılarını havânın te'sîrinden muhâfaza etmek için ma'cûn kullanılır. Sıcak ma'cûnların en iyisi: [218] kara zift 15, ak zift 15, reçine 10, balmumu 5, içyağı 2,5 mahlûtudur. Soğuk ma'cûnlardan kara zift 25, ak zift 25, ispartı 9, balmumu 1, neft yağı 6, üstübeç 12 mahlûtu en münâsib olanıdır.

Aşı kalemini ağaca bağlamak için yün ev pamuk ipekleri, saz ve hasır otu ve sıcak memleketlerde yetişen rafia nâm hurmanın yaprakları, ıhlamur, söğüt, kara ağaç kabuklarının lifleri ve mısır koçanının kabuğu kullanılır.

Ağaç fidanlarının dikilmesi: Fidanlıktan sökülecek fidanın etrâfını büyüklüğüne göre bel ile dâ'irevî açtıktan sonra bir kürek vâsıtasıyla altını keserek fidan kaldırılır.

(Şekil 9) ve bu köklerin mümkün merteye kırılmamasına dikkat edilir. kırılan köklerin uçları makasla tazelenir. Fidanın dikileceği çukurlar garsiyyâttan bir ay evvel açılmalıdır. Çukurun genişlik ve derinliği ağacın ve toprağın cinsine tâbî'dir. Fidan dikilecek zamân çukurun dibine havâlanmış topraktan biraz yığılır; ortasına da yanmış gübre ile toprak karıştırılarak atılır. Bunun orta yerine fidan oturtularak sacak kökleri yapılır ve üstüne bir mikdâr toprak atıldıktan sonra yanmış gübre konur ve ba'dehû toprakla doldurularak etrâfına haf+ifçe ayakla basılır.

[219]

Ağaçların Budanması

Kışın bir ağacın dallarını mu'âyene edersek üzrrinde iki türlü tomurcuk bulunduğunu görürüz. Bunlardan bir kısmı sert ve sivricidir ki bu tomurcuklar filiz verirler; ikincileri ise yumuşak ve yumurta biçiminde olup çiçek ve meyve verirler.

Semere-i nevâniyeli ya'nî şeftali ve kayısı gibi sert çekirdekli ağaçların budanması: 1-) Bu nev' ağaçların mahsûlü mutlakâ bir sene evvelki dallarda bulunur. Binâ'en-aleyh bu sene mahsûl veren dalları ertesi kış kesmelidir. 2-) 25-30 santimetro uzunluğunda bulunan ve dibinde birkaç aded filiz tomurcuğundan sınra meyve tomurcuğunu hâvî olan dalların dibinden itibâren birkaç tomurcuk bırakıp üst tarafını kesmek lâzımdır.

3-) 30-35 santimetro uzunluğunda ve baştan aşağı meyve tomurcuklarını hâvî olan dalları kesmemelidir. 4-) Budakların dibinde bulunan tepesi yuvarlak 2-3 cm uzunluğundaki meyve dallarını dahi kesmemelidir. [Mayıs Demeti] 5-) Geçen sene kısa budanarak bir meyve dalı husûle getirmiş olan dallar ördüncü gözün üstünden kesilir. Çatal olan dalların birisi kaldırılır. 6-) Boydan boya odun tomurcuklarıyla donanmış olan dallar iki göz üzerinden kesilir. 7-) Pek ziyâde uzamış ve dallanmış olup üstünde meyve bulunmayan dallar dahi 4-5 tomurcuk üstünden kesilir.

Semere-i tefâhiyyeli ya'nî elma, armut gibi ufak çekirdekli ağaçların [220] budanması: 1-) Bu ağaçların meyvesi 3-4 yaşındaki eski dallar üzerinde husûle gelir. 2-) Ucu sivri ve bir santim kadar uzun olup ertesi sene harbe dalını husûle getirecek olan tomurcukların budama yaparken düşmemesine dikkat etmelidir. 3-)Uzunluğu

3-8 cm ve kalınlığı nisbeten daha fazla bulunan harbeleri kesmemelidir. 4-) İnce ve cılız olup geçen seneden kalmış ve çiçeklenmemiş bulunan 10-15 cm uzunluğundaki dalları budamayıp yukarıya doğru çevirip budağın bir tarafına bağlamalıdır. 5-) Üzerinde harbe tomurcuğu bulunmayan veyahut boydan boya harbe tomurcuğuyla kaplı olup henüz mahsûl vermeyen dallara gelince bunlar üç göz üstünden kesilir. Eğer bu üç göz yazın harbeye tahavvül ederse hâliyle bırakılır. Eğer üçü de dal sürerse en altındaki dalın üstünden kesilir. Eğer iki dal ve bir harbe zuhûr ederse üstündeki dal kesilip ikinci dal ertesi sene iki göz üstünden kesilir. Nihâyet bir dal ile iki harbe hâsıl olursa ertesi sene ilkbahârda bu dal bir göz üstünden kesilir.

NEBÂTÂT HASTALIKLARI

Arpa-Rastık Hastalığı: Dâne yerine siyâh bir toz hâsıl olur. hasta başakları toplanıp yakmak ve tohumları “kohen” usûlüyle ilâclamak lâzımdır.

Armut-Armut bengi: Meyvelerde ve ekseriyâ dal ve yapraklar üzerinde siyâh veya esmerlikler zuhûr eder. Meyveler taşlı ve fenâ lezzetli olur. Kışın nihâyetinde hasta dalları kesip yalın ve ağaçlara su yürümeden evvel %4 bordo bulamacı püskürtmek ve meyveler nohut cesâmetine gelince tekrar %2 bordo bulamacı kullanmak ve hastalık şedîd ise ikinci ilâcdan bir ay sonra üçüncü def’a olarak ilâclamak lâzımdır.

Armut pası: Haziran ve Temmuz’da yapraklar üzerinde kırmızı lekeler zuhûr edip bir müddet sonra bu lekeler üzerinde beyazımtırak kesecikler hâsıl olur ve bu keseler içinden sarı bir toz çıkar. Çâresi hasta yaprakları toplamak ve etrâfta ardıc ağacı varsa kesmektir.

Armut piresi veya kaplan böceği: Esmer bir renktedir. Yapraklara ârız olur. Yaprakların altı ıslanmak üzere tütün veyahut sabun suyu püskürtülür.

Armut ve elma kurdu: Renkleri siyâhtır. Kurtlu armutları toplamalı ve çiçek esnâsında arsinikli ilâclar püskürtmelidir.

Harlı poseron (Poseron latijer) Bir litre su içinde 35 gram sabunu hal edip üzerine mütemâdiyen karıştırarak 60 gram keol-amile ilâve etmeli. Mâyî' soğuyunca püskürtec ile ağacın gövde ve dallarını ilâclamalı. Tütün suyu da kullanılır.

[222] Şaranson: Hasta tomurcukları yakmalı. Ağacı sallayarak böcekleri bir bez üstüne düşürüp yakmalı. Kışın %20 kara boya mahlûlü püskürtmeli. Ağaçların altına çalı demetleri koyup oraya böcekler toplandıktan sonra yakmalı.

İncir-İncir kermezi: Hastalıklı mahalli kazımak veya tel fırça ve tel eldiven ile fırçalamak ve akîbinde âdî sıcak su ile haşlamak lâzımdır.

Meyve Ağaçlarının Umûmî Hastalıkları

Kök çürüklüğü: (Poridiye) Hasta ağaçların etrâfına çukur kazarak kökleriyle beraber çıkarıp yakmalı ve çukura sönmemiş kireç dökmeli, birkaç sene o mahalle ağaç dikmemelidir.

Kara yanık: Kökte veyahut dallarda hâsıl olur. hasta mahalli derînden keserek aşı ma'cûnuyla yarayı kapamalı, her sene %1 ile 2 nisbetinde zâc-ı Kıbrıs mahlûlü kullanmalı.

Yosunlar: Bunları kazımalı. Akîbinde %50 nisbetinde zâc-ı Kıbrıs mahlûlüyle badana etmeli.

Yeşil Basra: (posedonlar) Filizlerin az veya çok tazeliğine göre kendi hacminin 10 ila 20 misli su ile karıştırılmış tütün suyu püskürtülür yahut yüzde bir buçuk lizol kullanılır.

[223] Altın Kıç Kelebeği: (Bomikis) Dallar üzerinde tırtılların ağları görülür görülmez hemen arsenikli ilâclar kullanmalı. Kışın yavruları sökmelidir.

Samğ Hastalığı: Çâresi hasta olan yeri sağlam olan mahalle kadar kesip yarayı aşı ma'cûnuyla kapamaktır.

Kara Ballık veya kumajis hatalığı: Ekseriyetle ağaçlarda posronlar bulunur. Ve bunların ifrâzâtı üzerinde siyâh mantarlar husûle gelir. Çâresi posronlara yapılan tedâbîrdir. Kışın gazyağı %25 püskürtülmelidir.

Yanık kara veya Karamuk illeti: Hastalanan buğdayların dânesi siyâhlaşarak istihlâke elvermez. Hastalığın sebebi küçük bir böcektir.

Çâresi: Tohumları 150 litre suya bir litre zâc yağı ilâvesiyle husûle gelen mahlûl içinde 25 sâ'at kadar ıslatmalı. Ve bu tohumları ekerken dönüm başına ekilecek olan mikdârı üçte bir kadar fazla atmalıdır.

Buğday biti (Şarañşon) Ambarları havâlandırmak, hubûbât yığınlarını sık sık kürekleme. Bir fıçının 9/10'unu hubûbât ile dolduruğ 750 kilo buğday için bir litre kibrit karbon ilâve etmeli. Ba'dehû intişâr eden buhârların dânelerie temâs etmesi için fıçıyı yuvarlamalı. (Fıçının yanına kat'â ateş yaklaştırmamalı)

[224] Alvesit: Dâne içinde yaşayan küçük bir kurttur. Haziran'da görülmeye başlar. Küçük bir kelebeği vardır. Buğdayı bir fırın içinde 50 dereceye kadar ısıtmalı. Lâkin buğdaylar çimlenmez. Kelebekler için kelebek lambası kullanmalı.

Patates-Patates Mildyosu: Rutûbetli senelerde zuhûr eder. Püskürteç ile borco bulamacı kullanılır. İki üç def'a ilâclamalıdır. Birinci ilâc Haziran'ın on beşinden nihâyetine kadar, diğerleri de üçer hafta aralıkla yapılır.

Esmerlik hastalığı: Bulaşık bir hastalıktır. Yapraklar sararır ve kurur. Buna karşı 1/20 nisbetindeki formül mahlûlü derûnuna batırılmış olan kesilmemiş bütün patatesler ekmeli ve zer'ıyyâtı mümkün mertebe geç yapmalıdır.

Portakal-Uyuz veya Sak illeti: Genç dalların yapraklarının alt yüzünde kabarcıklar zuhûr eder. Evvelâ hafîf bir renkte olup ba'dehû siyâhlanır. Filizler sararıp kururlar. Çâresi %3 bordo bulamacı yahut efler bulamacı (yüz kilo suya bir paket karıştırarak) hastalık zuhûr etmezden on beş gün evvel pükkürtmelidir.

(Silik) böceği: Yeşilimtırak mavi renkli ve ma'denî leme'ânlı küçük bir böcektir. Yaprakları kenârından kemirmeye başlayarak harâb eder. Çâresi: Ağacı silmek, %2 mu'tedil vrede mahlûlü püskürtmektir.

[225] Posedon: (Fidan biti) Bunlar yaprağı emerler ve tatlı bir su çıkarırlar. Bundan da karaballık (fomajin) hastalığı hâsıl olur. Kemâle gelmemiş olan haşereler reçineli supıye ve %10 tütün suyu püskürterek kolaylıkla itlâf edilebilir.

Pas kurdu: Ağaçlara paslı bir manzara veren böcekler senenin her mevsiminde portakal eşcârı üzerinde bulunur. Onun için her on beş günde bir ilâclar tekrâr edilmelidir. İlâcı su ile karıştırılmış kükürt yahut kükürt çiçeğinden ibârettir.

Uzun kermez böcekleri: (Koşenil) Reçineli pomadalar ve reçineli supiyeler püskürtülür. İlâc ancak genç böceklerle te'sîr eder.

Siyâh kermez: Kenârları beyaz, küük siyâh birtakım kabarcıklardır. Yaprak, dal ve meyveler üzerinde bulunur. Çaresi her on beş günde bir tekrâr etmek şartıyla Mayıs'ın on beşinden itibaren yukarıdaki gibi ilâclamaktır. Aynı zamanda âtîdeki mahlût kullanılır. 3 kilo kireç, 3 kilo kükürt topraktan bir kap içine 20 kilo su koyarak kireci hal ve ba'dehû kükürdü ilâve etmelidir. Mahlûtu 3 sâ'at karıştırdıktan sonra 100 kiloya iblâğ etmek için su ilâve edilerek hemen kullanılır.

Hubûbât-Pas Hastalığı: Yapraklar üzerinde portakalı sarı veyahut siyâh küçük lekeler zuhûr eder. Etrâftaki [226] anber-paris dikenlerini mahvetmelidir. Çünkü mantar tohumları bu çalının yapraklarında hastalıklı (...) otlarını biçmeli, tohumluğu seçmeli ve ilâclamalı.

Sürme hastalığı: Dâneler üzerine hâricen bir şey görülmez. Fakat azilecek olursa içinden fenâ kokulu bir toz çıkar. Başakları sürme hastalığına tutulmuş olan sâklar dimdik (kâ'im) dururlar. Çâresi kohen usûlünü tatbîk etmektir.

Rastik veya kömür hastalığı: Sürmeye müşâbih esmer tozlar görünür. Çâresi sürme gibidir.

Zeytûn Ağacı-Karaballık veya Fomajin: Karaballık hastalığına müşâbihtir. Çâresi gazyağı püskürtmektir.

Koşenil veya Kermez: Genç dal ve yapraklara hücum ederler ve şekerli bir mâyi' ifrâz ederler. İlbahârda kireç kaymağı püskürtmelidir.

Zeytûn kurdu: Yere dülen meyveleri ihtimâmla toplayıp tahrîb etmeli ve arsenikli ilâclar püskürtmeli.

Şeftali-Şeftali kızılığ (Klok): Yapraklar şişer. Ba'dehû balmumu sarılığında ve ba'zı def'a kırmızımtırak olurlar. Ekseriyâ havâların birden bire tebeddülünden sonra bu hastalık zuhûr eder. Şişmiş olan bütün yaprakları koparmak lâzımdır.

[227] Tedbîr-i ihtiyatî olarak tomurcukların uyandığı bir zamânda %1 bordo bulamacı kullanmalıdır.

Şeftali aklığı: Yapraklar dumurlaşır. Filizler bğkülür, meyveler fenâ büyür ve nefâsetlerini gâ'ib eder. Hastalıklı mahallere kükürt serpmek 2-) yüz santimetro muka'ab su, yirmi gramsönmemiş kireç, otuz gram kükürt çiçeği karıştırılarak az bir müddet pişirilir. Bu sûretle elde edilen mahlûtun bir kaşığı 100 santimetro muka'ab su içine atılarak püskürtülür. 3-) On kilo su, elli gram nebâtî katran 150 gram karbonat-dü-süd (soda) karıştırılarak püskürtülür. 4-) Borvo bulamacı

Şeftali kermezi: Kışın ağaçları fırça ile temizlemeli, sıcak su içinde hal edilen kükürt ve Arab sabunu mahlûtunu soğuduktan sonra ağaçlara badana etlmelidir.

Kır böcek: Yaprakların alt yüzünde bulunarak nes'ini emerler. Yaprığın üst yüzü sarımtırak ve alt yüzü kül rengindedir. Serâlarda pek çok hasârât olur. Kükürtleme, tünü dumanı tûtsüsü iyidir. Aynı böcek bağlarda kırmızı hastalığı hâsıl eder. Kabukları temizleme (akşar) ve ve balbabani badanası tatbîk olunur.

Lahana-Altız toprak piresi: Taze nebâtlara hüçûm eder. Sık sık âdî su püskürtmelidir. Bir kısım kükürt ile dokuz kısım kül karıştırılarak serpilir.

[228] Lahana Kelebeği: Tırtılları lahananın yapraklarını büsbütün kemirir. Sabahleyin yapraklardan henüz çiy kalkmadan kireç tozu serpmelidir.

Lahananın Kırmızı Kehlesi: Yaprakların alt yüzüne şerîd-vârî konulmuş olan yumurtaları toplamak ve hâmız fenikle ıslatılmış odun rendelerini yapraklara serpmek lâzımdır.

Lahana fıtığı veya (silik): Lahananın kğökleri üzerinde birtakım çıkıntılar hâsıl olur. Lahanalar güzel büyüyemez veya kurur. Hastalıklı parçaların hepsini yakmak ve üç yahut dört sene o yere lahana dikmemek ve toprağa sönmemiş kireç atmak lâzımdır.

Yonca-Şeytan saçı, papaz sakalı veya küsküt: Buna eftimon da derlei tufeyli nebâttir. Buna karşı yonca tohumluğunu husûsî kalburlardan geçirerek küsküt tohumlarından ayırmalıdır. Hastalıklı yerleri biçerek tarladan dışarı çıkardıktan sonra yakmalıdır. Biçilen yerleri hemen %4 ila 5 kara boya mahlûlüyle sulamalı küskünün sâkını gübreliğe koymaktan ve hayvânâta yedirmekten ihtirâz etmemelidir.

Babut Böceği: Siyâh bir böcektir. Sabaheyin gâyet erkenden tarlanın etrâfına kireç serpmek ve kenârda [229] kireçlenmemiş bir mahal bırakarak oraya hücum eden böcekleri ezmek lâzımdır. Yoncalıkları erkenden biçmek de fâ'idelidir.

BAĞ HASTALIKLARI

Donlar: Asma tahte's-sıfır 20-25 derecede kurur. Bu gibi kışları pek soğuk olan yerlerde kütükleri güzelce toprakla örtmek lâzımdır. Kışın donmuş olan kütükler budanmalı veyahut aşılmalıdır. İlbahâr soğukları don veyahut kırağı hâlinde olur. İlbahârın şiddetli donlarına karşı tavsiye edilecek çâe geç açılan asmaları dikmek ve mümkün mertebe budamayı geççe yapmaktan ibârettir. Fidanlara karşı bağlarda sun'î bulut husûle getirmek için ıslanmış saman yahut katran ve sâ'ire yakmak lâzımdır. İlbahârda don ve kırağı çokça olan yerlerde bağların etrâfına çit ve duvar yapmamak, bağların arasına hiçbir ley ekmek, bağları sırtlara yaparak ove ve derelerde yapmamak kütükleri mümkün merteve topraktan yüksek kaldırmak lâzımdır.

Dolu: Asmanın yumuşak olan uzuvlarının üzerinde birtakım yaralar husûle getirerek mantarların hücumuna ve bi'l-hâssa beyaz küf hastalığının zuhûr etmesine sebep olur. Bunun için göztaşlı ilâcları sık sık kullanmalıdır.

[230] Avrupa'a dolu getiren bulutları dağıtmak için mahsûs yapılmış havâî fişenkler, toplar atılır.

Şiddetli Rûzigârlar: O havâlîde esen şiddetli rûzigârlar hangi cihetten ise asmaların sıralarını rûzigârın istikâmetine müvâzî olarak dikmek lâzımdır. Herek kullanmak, omcaları yere yakın olarak budamak, siperler yapmak dahi fâ'idelidir.

Çiçek Silkme: Başlıca iki sebebi vardır: 1-) Çiçeklerin gayr-ı tabîî teşekkülü olup dâne silken kütüklerden çelik almamalıdır. 2-) Havânın i'tidâlsizliği yapmurlar, şiddetli zûzigârlar, çiçeklenme esnâsında soğukların birden bire geri gelmesi ve sâ'iredir. Bu silkmeye karşı uç alma ve şakk-ı halkavî yapmak ve çiçekten birkaç gün evvel kükürt atmak lâzımdır. şakk-ı halkavî sâyesinde dâneler hacmen büyür ve şekerleri artar. On dönümlük bir bağda şakk-ı halkavî yapmak için 3 yevmiye lâzımdır.

Kütükler pek kuvvetli olursa yine silkme zuhûr eder ki bunun için çotuklarda ziyâde göz bırakmak, dalları kasnak gibi germek şakk-ı halkavî yapmak lâzımdır.

Dâne silkme: Salkımlarda irili ufaklı dâneler görülür ki ba'zıları kızarır ve ba'zıları siyâhlanır. Esbâbı ve çâresi çiçek silkmenin aynıdır.

Gün ingini: Yere yakın bulunan salkımların topraktan [231] in'ikâs eden harâret-i şemse ma'rûz bulunmasundan dâneleri kavrulur. Hasta dâneler kızarır ve kurur. Buna karşı dalları hereklere bağlamadan toprağın üstünde uzatmak lâzımdır.

Karalık hastalığı: Ekseriyâ yaprakların yalnız üst yüzü esmerleşir. Yapraklar düşer, dal ve kollar büyümez. Dâneler yeşil kalır, kurur.

Sebebi asmaların tohumlarından fazla mahsûl vermelerindendir. Bunun için asmaları kısa budamak, gübrelemek ve toprağı ileyerek asmayı kuvvetlendirmek lâzımdır.

Sarılık: Yaprakların rengi değişerek sararır; sebebi bâ-husûs toprakta toz hâlinde girecek çokça bulunmasıdır. Çâresi 20-25 santimetro kadar büyüdükleri vakit yüzde bir nisbetinde zâc-ı Kıbrıs mahlûlü püskürtmek ve bir müddet en iyi çâresi sonbahârda asmalar budandıktan sonra kesilen yerleri doğrudan doğruya yüzde 30 zâc-ı Kıbrıs mahlûlüyle badana etmektir.

Kötürümlük hastalığı: Temmuz ve Ağustos'ta kütüğün bütün bütün veyahut b,r kısmının ansızın kurumasına felç ya'nî kötürümlük denir. Hasta kütükler kuvvetini gâ'ib ederler, kökleriyle beraber kırmızımtırak bir renk aldıktan sonra kururlar. Hasta kütükleri sökmelidir.

Kızillık: Yazın iddetli sıcak zamânlarda kuru [232] rûzigârların esmesinden veya havânın soğumasından sonra asmanın yaprakları birden bire kırmızımtırak bir renk alır; hasta kütükler kurumaz fakat kuvvetten düşerler. Eğer sürgünler mahvolmamış ise bunları kısa budamak ve eğer kütükler bozulmuş ise aşağıdan keserek üzerini aşılama lâzımdır.

Külleme: (Oidium) Asmanın yeşil kısımları üzerinde donuk ve kül renginde husûsî küf kokulu tozlar teşekkül eder. Asmanın çubukları güzelce odunlaşamaz. Üzümler henüz kemâle gelmemiş ise buruşur ve düşerler, eğer dâneler erişilmemiş ise kabukları sertleşir ve çatlar. Asmanın ba'zı cinsleri küllemeye çabuk yakalandığı hâlde hastalığa mukâvemet ederler. Hastalık husûsiyle 25 ila 30 derece-i harârette husûle gelir. Çâresi kükürtlemektir: 1-) Filizlerin uzunluğu 15 santimetro olduğu vakit, 2-) Çiçek zamânında, 3-) Üzümler kemâle gelmezden 2 ila 3 hafta evvel. Kükürtün te'sîri 20-25 gün zarfında olur. Eğer hastalık baş gösterirse tekrâr tekrâr kükürtlemelidir. Kullanılan kükürt ezilerek toz edilmiş veya âdî kükürt çiçeği hâlinde olur. Kuru ve sâkin bir havâda kükürtlemeli, lâkin salkım ve yaprakları yakmak için pek sıcak zamânda kükürt atmaktan çekinmelidir. Kullanılacak mikdâra gelince; dökülmüş kükürt olursa sönüm başına birincisinde 1,5, ikincisinde 5, üçüncüsünde 6 kilo ve kükürt çiçeği kullanılırsa 1,5, 3 ve 4 kilo kâfîdir. Kükürdü atmak için tahta biti tozu saçan körükler gibi [233] birtakım körükler ve daha ,y,s, kükürt torpili kullanılır. Kükürtten zarar gören ba'zı asma cinslerine veyahut çok yağmurlu senelerde birçok def'a kükürt saçmaktan kurtulmak için fokmanganit potas mahlûlü (binde 1) kullanılır.

(Kömür) Antraknoz Hastalığı: Lekeli antraknoz: Yaprakların üzerinde kenârları daha koyu bir renkte bulunan 2 milimetro kutrunda birtakım yuvarlak lekeler zuhûr eder. Lekeler kül renginde bir tozla kaplanır. Ba'dehû muntazam sûrette delinir. Dallarda ve salkımların sapında karhalar hâsıl olur. Dâneler üzerinde hafifçe çukur ve yuvarlak lekeler görünür ve üzümler çatlar. Hastalığın meydâna gelip ilerlemesi için harâret ve rutûbetin bulunması şarttır.

Antraknozun diğeri bir nev'i de yaprakların eşklini değiştirir ki terme illetinin bir şeklidir. Bir de noktalı antraknoz vardır. Bu da rutûbeti müte'âkib zuhûr eden

kuraklıktan hâsıl olur. Çâresi: Eilkbahârda asmalar uyanmadan birkaç gün evvel 100 kısım su, 35 kısım zâc-ı Kıbrıs ve 3 kısım zâc yağından mürekkeb bir mahlût ile dallar üzerine badana etmek veya püskürtmektir. Yüzde on yalnız zâc yağı da kullanılır. İlkbahârda kireçle kükürt atmak da fâ'idelidir.

Siyâh Küf (Black Rot) hastalığı: En evvel yaprakların üstünde öteye beriye saçılmış kurumamış yaprak renginde birkaç sivilce peydâ olur, dâneler üstünde de sivilceler [234] zuhûr eder ve 48 sâ'at sonra bu dâneler buruşup siyâhlanır ve kurur. Üzümün derisi çekirdeğine yapışır. Çâresi tedâbîr-i vâkıyyeden olmak üzere âtîdeki zamânlarda ilâclamaktır: 1-) Filizler 15 cm kadar uzadığı vakit, 2-) Tezehlürden evvel, 3-) Tezehlürün hemen akîbinde, 4-) Üzümlerin asıl büyüklüklerinin üçte ikisine geldikleri vakir. Bundan başka, hastalığın şiddetle hüküm sürdüğü asmalarda hastalık görüldükçe her def'asında ayrıca yine ilâclamak lâzımdır. Kullanılacak ilâca gelince; 100 kilo su ile bir kilo yağlı kireç ve iki kilo göztaşından mürekkeb bulamaç veya daha iyisi yüzde bir verde mahlûlûdür. Eğer hastalık ilk def'a yapraklarda görülürse asmaları muhâfaza etmek için vakit geçirmeden ilâclamalıdır.

Pas (Mildio) hastalığı: Asmanın yeşil olan a'zâsı üzerinde ve bâ-husûs yapraklarda zuhûr eder. Yaprakların alt yüzünde beyâz tozlar hâsıl olup bunlara mukâbil olan yaprağın üst yüzünde rengi gittikçe esmerleşen sarımtırak lekeler bulunur.

Nihâyet lekelerin yerinde delikler hâsıl olup yapraklar dökülür. Kütükler üzerine hastalık bulunmaz. Rutûbet ve harâret fazla bulundukça hastalık ilerler. Bî'l-akıs kuru rûzigârlar eserse hastalık durur. Çâresi: Göz taşı ilâcları püskürtülür. [İlâc bahsine mürâca'at] Dönüm başına birinci ilâclamada 30 ve ondan sonra yapılan ilâclamada 50-60 litre mahlûl lâzımdır. Birinci ilâc asma filizlendikten sonra ve ikincisi [235]dahi birincisinden bir ay sonra püskürtülüp yağmur yağar ve havâ sıcak giderse bir iki def'a daha tekrârlanmalıdır.

Kök Çürüklüğü (Poridbie) Alçak rutûbetli ve gayr-ı kâbil-i nüfûz topraklarda zuhûr eder. Filoksera gibi etrâfa yayılmaya başlar, dallar cılız kalır, kütükler lahana başı manzarasını alır. Hasta kütükleri etrâflarında bulunan birkaç kütükle beraber sökerek orada hepsini yakmak, toprağı tefcîr etmek ve birkaç sene hastalıklı mahalli

boş bırakarak başka kütük dikmemek ve bu müddet zarfında torağa beher dönüm için 50 kilo hesâbıyla kibrit karbon şırınga etmek lâzımdır.

Toprak piresi veya altisse: Haşere-i kâmileyi büyük hunilerle toplamak, Haziran'da filizlenerek ucunda bululan 4-5 yaprağı koparmak, pire otu tozunu tütün suyunu tecrübe etmek, haşere-i kâmileye karşı arsnikit-i hadîdî bulamacı kullanmak en iyi çârelerdir. Ötede beride çalı tuzakları yaparak kışın yakmalıdır.

Çekirgeler: Yumurlarının bulunduğu mahalli arayıp bulmalı ve yumurtalardan çekirgelerin çıkacağı biz zamânda âtîdeki mahlûllerden birisiyle o yeri sulamalı.

1- 100 litre su, bir litre lizol

2- Üstlerine gaz yağı dökmek

Kızıl Balık (Arınoz): Yaprakların üst yüzünde birtakım kabartılar ve alt yüzünde beyazımtırak lekeler zuhûr eder ki, [236] işbu lekeler pek az vakitte esmer kırmızı bir renk alır. Hastalığın mazarratı azdır. Kükürt serpmeli.

Yazıcı böcek (gariori): Kurtları asmanın kökü üzerinde bulunan orada birtakım yaralar açar ve kütüğün za'îflamasına hatta ba'zen telef olmasına sebep olur. Haşere-i kâmile asma yapraklarını kemirerek eğri büğrü çizgiler yapar. Toprağa kibrit karbon şırınga etmeli, böcekleri hunilerle toplamalı, haşere-i kâmileye karşı arsnikit-i hadîdî püskürtmelidir.

Salkım küresi (Qouschillis): İki tenâsülü vardır: Birisi asmaların çiçek açtığı zamânda, diğeri üzümün kemâle geldiği vakittedir. Pek büyük zararlar yapar. Bağ bozumundan sonra kurtlar boncuk hâline geçmeden evvel asmaları sıcak su ile haşlamalı. Yüz litre suyun içine 3 kilo Arab sabunu, 1,5 kilo pire otu tozu hal ederek çiçeklenme esnâsında kullanılmalıdır. Kelebekler yumurtalarını bırakacakları bir zamânda arsnikit-i hadîdî mahlûlü püskürtmek en iyi ve kâbil-i tatbîk olan bir çâredir.

Salkım Büken (Oudamisse): Salkım güvesine pek ziyâde benzer, aynı sûretle zarar yapar, ilâcı da o gibidir.

Bağ (...):Kütükleri sararak kabuğu altında tırtıl hâlinde kış geçirir; ilkbahârda taze yaprak ve filizleri ipliklerle sararak tahrîb eder. Çâresi: Kışın kaynar su ile [237] kütükleri haşlamak, kütüğün dibine biraz kükürt koyup yaktıktan sonra kütüğü bir fanus ile 5 ila 10 dakîka kadar kapamak, Temmuz'da kelebek hâlinde iken fener kapaklarıyla tuzak olmaktır. Tırtılar görünür görünmez derhâl arsnikit-i hadîfî mahlûlü püskürtmelidir.

Sigara böceği: Yaprakları sigara gibi sarar. Bunları üç yahut dört def'a toplayıp yakmalıdır. Kurtlar çıkarak yaprakların üzerine yayıldıkları vakit arsnikit-i hadîfî mahlûlü püskürtmelidir.

Mayıs böceği (haneton): Toprağın derûnuna yapayan kurtları asmanın köklerini keser. Şubat ayında kurtlar toprağın içine derîne inceklerinden dönüm başına 20 kilo mikdârında kibrit karbon şırınga etmelidir.

Sümüklü böcek: Birçok tomurcukları mahvederler. İyi bakılmayan bağlarda çok bulunur. Bağların etrâf ve kenârlarında bulunan çalıları kaldırmak, nihâyetinde bir torba bulunan huniler vâsıtasıyla sümüklü böcekleri toplayarak dikkatle ezmek lâzımdır.

Filoksera: Tatbîkâtı müşkildir. 1- Kibrit karbon, 2- Suya batırma, bağları 40-60 güne kadar 28 ila 30 santimetro yüksekliğinde bir su tabakası altında bırakmaktır. Bu işi yapmak için asmaların suya dayanıp [238] dayanamayacağını ve toprağın suyu tutup tutmayacağını bilmek lâzımdır.

3- Kumlu topraklar: Yüzde 6'tan fazla selîsi hâvî olan topraklar filokseraya karşı bir mu'âfiyete nâ'il olurlar. Lâkin bu gibi kumlu topraklarda yetişen cinslerini tecrübe ederek dikmek lâzımdır. Şimdiki hâlde filokseraya karşı tedâvî pek nâdir olarak yapılmakta olup bunun yerine her cins toprakta yetişerej filokseraya karşı dayanan Amerika asmaları dikilmektedir ki bunların ba'zen soğrudan doğruya mahsûlleri alındığı hâlde ekseriyâ üzerine yerli çubuklar aşılansaktadır. Fî'l-hakîka Amerika asmaları filokseranın tahrîbâtına pek az ma'rûz olmakla beraber yerli cinsleri gibi her topraktan hazzederek güzelce yetişmez.

Haşerât ve Hastalıklara Karşı Kullanılan İlâcların Hâzırlanması

Hastalıklara Karşı: 1- Bordo bulamacı

Birinci tertîb: Göz taşı 3 kilo, sönmemiş yağlı kireç 1,5 kilo, su 105 litre

İkinci tertîb: Göz taşı 2 kilo, sönmemiş yağlı kireç 1 kilo, su 105 litre

[239] Göz taşı 100 litre su içinde halletmeli, öbür taraftan 5 litre su ile kireci de söndürmeli ve karıştırarak mütecânis bir kireçli su (kireç kaymağı) yapmalı, göz taşı mahlûlünün içine azar azar kireç suyundan koymalı, bu esnâda amaliyâtın sonuna kadar mahlûtu şiddetle karıştırmak lâzımdır. her kullanışta mahlûtu karıştırmalı. Gerek göz taşlı suyu ve gerek mahlûtu mutlakâ bakırdan, camdan beyahut ağaçtan yapılmış kaplar, fıçılar veyahut topraktan ma'mûl küpler içinde yapılmalıdır. Göz taşını suda çabucak eritmek için bir mikdâr suyu ısıtarak [2 kilo göz taşı için takrîben 4-5 kilo su] derûnunda göz taşı eritilir. Mahlûl soğuduktan sonra üstüne soğuk su konularak tamâmlanır ve kireçli su ilâve edilir.

Her Vakit Kireçli Suyu Göz Taşı Mahlûlü Üstüne Dökmeli ve Aksini Kat'ıyyen Yapmamalıdır.

Burgania yahut Dofinne Bulamacı: Kireç yerine soda mahlûlü kullanılır. 2 kilo göz taşı, 3 kilo su derûnunda ezilir. Diğer taraftan 3 kilo âdî soda (karbon dü süd), 5 kilo suda halledilerek her iki mahlûl karıştırılır. Ba'dehû 100 litreye iblâğ etmek için üzerine su ilâve olunur.

3- Verde Mahlûlü (Silik): Tahmînen 500 litre istî'âbında ilâc kullanılmadan 3 yahut 4 gün evvel 50 kilo halit-nühas ve 500 kilo su konulur. Bu 3-4 [240] gün zarfında müte'addid def'a karıştırılır. Serpileceği gün 200 litrelik bir fçı içine 20 litre bu eczâdan konulur ve tortusunu def' etmek için bakırdan ma'mûl eleklerden süzülür. Bu 20 litre mahlûlün içinde 7 kilo halit-nihas hâvîdir. Binâ'en-aleyh işu 50 litrelik fçıların ağzına kadar su ilâve etmek lâzımdır. Bu sûretle % 1 nisbetinde bir mahlûl elde edilmiş olur.

4- Ân-ı vâhide hâzırlanabilen Eklar bulamacı: Nühâs-ı emlâhî meyânında en mü'essiri verde mahlûlü ise de yaprakların üzerinde belli olmaz. Bu mahzûra karşı

Mösyö Vermeurrelle tarafından yine verdeden mürekkeb bir eczâ yapılmıştır ki bunun bi paketi 100 litrelik mahlûl yapmaya kifâyet eder. Bu toz suda çabuk erir, yaprak üzerinde belli olur ve püskürteci tıkamaz.

5- Şekerli Bulamaç (Yeşil pire usûlü): 80 litre suyun içinde 2 kilo melâs ilâve olunarak her iki mahlûl birbiriyle karıştırılır, ve nihâyet 10 litre suyun içinde eritilmiş 2 kilo göz taşı dahi bu mahûta ilâve edilir. [Kireç yerine 3 kilo soda kullanılabilir.] Âdî bulamaçlar kadar te'sîri yoktur.

6- Âdî göz taşı mahlûlü: 300-400 gram göz taşı 100 litre su içinde eritmeli. Yapraklar üstünde az görülür ve az bir müddet dayanır ve yakmak tehlikesi de olduğundan isti'mâli terk edilmiştir.

[241] 7- Sabun Bulamacı (Lavrini (...)): 1 kilogram Arab sabunu, yarım kilo göz taşı ve 100 lite sudan mürekkebdır. Sabunlu bulamaçlar püskürteçlerin lastik (kauçuk) borularını bozar.

8- Kükürtlü Bulamaç: Bir paket ekler bulamacı ile 2-3 kilo kükürt karıştırılır. Ve mahlût bir mikdâr suyun içine atılarak karıştırılıp hamur kıvâmına getirilir. Ba'dehû 100 litreye iblâğ için su konulur. Püskürtücü doldurulmazdan evvel mahlûtu güzelce karıştırmalıdır.

Kükürt bordo ve borgonya bulamaçlarına konulur. Yalnız yapılacak şey, kükürdü kireçle bir yerde karıştırarak mahlût mâyi'i göz taşı mahlûlü üzerine dökmektir.

Hubûbâtın Sürme Hastalığına Karşı Kohen usûlü

100 litre suyun içinde yarım kilo göz taşı halledilir. Bunun içine mahlûlün sathına 8-10 santimetro kalıncaya kadar tohumluk hubûbât doldurulur. Mahlûlün yüzünde kalan dânelerin hepsi toplanarak bakılır. On iki sâ'at sonra göz taşı yerine (100 litre su ve beş kilo kireçten mürekkeb) kireç sütü ikâme olunur. Ba'dehû tohumlar kurutulup zer' edilir.

Haşerât-ı Muzırraya karşı ilâclar; Tütün Suyu: Beher litresinde 100 gram nikotini hâvî olan sert tütün sularını tercîh etmelidir. Tütün suyunun içine 25-30

misli [242] ve sert tütün sularının içine hacminin 100 misli su ilâve etmelidir. Âtîdeki tertîb şâyân-ı tavsiyedir:

Sert tütün suyu 1 litre; Arab sabunu 1 kilo; karbon dü süd 200 gram; âdî ispiroto 1 litre; su 100 litre. Arab sabununu ispiroto ve sodayı da su içinde halletmelidir.

Âdî tütün suyu (15 (...) derecesi): 1,5-2 litre

Arab sabunu: 2-2,5 kilogram

Su: 100 litre

Evvela birkaç kilo sıcak suyun içinde Arab sabununu eritmeli ve 100 litreye iblâğ etmeli ve üzerine tütün usâresini dökmeli, ilâc püskürtüldükten bir gün sonra âdî su ile yıkamalıdır. Arab sabunu yerine 250 – 300 gram soda kullanılabilir.

Sabun ve petrol subiesi (Huber (...) tertîbi): Sert sabun 500 gram; petrol 10 litre; kaynar su 5 litre. Kaynar suyun içinde sabun eritilip üstüne petrol dökülür ve 5-10 dakika kadar karıştırılır. Burada yağmur suyunu kullanmak daha iyidir. Kullanmazdan evvel 4 ila 50 misli su katmak lâzımdır.

Douffour'un pire otu mahlûlü: Bağların (...) böceklerine karşı kullanılır. 100 litre su; 3 kilo Arab sabunu; 1,5 kilo pire otu. Yeni tertîblerde pire otu [243] yerine 2 litre neft (Essence de tremintine) kullanılmaktadır.

Zernihli mahlûller: Amerika'da hayli zamândan beri kullanılmakta olup Fransa'da Mösyö Grosse Jean tarafından isti'mâli tavsiye edilmiştir, arseniğin emlâh-ı mahlûlesi (me'âdin-i kalviyye emlâhı) yaprakları yaktığından pek nâdiren kullanılır. En iyi zernihli tertîbler şunlardır:

Arsnikit kurşun: Mösyö Trabeau tarafından tavsiye edilmiştir. Evvelâ 475 gram billurî arsnikit sütü, 10 litre suyun içinde halletmeli, sâniyen 1,050 gram mu'tedil halit-i kurşun mahlûlünü 10 litre suda eritmeli. Halit mahlûlünü arsenik mahlûlü içine dökmeli ve (...) potasyum ile ıslatılmış bir kağıt parçası konularak rengi sararıncaya kadar karıştırmalı. Ba'dehû mahlûlü 100 litreye iblâğ etmeli. Bu mahlûl olduğu ibi süzülmeden kullanılır.

Arsnikit nühâs mahlûlü: Evvelâ 50 litre suyun içinde 2 kilo göz taşı eritmeli, sâniyen bir litre suyun içinde 150 gram arsnikit süt halletmeli, sâlsen 50 litre suyun içinde bir kilo eritmeli. Göz taşının içine evvelâ arsenik mahlûlünü ve ba'dehû kireç suyunu dökmelidir.

Arsnikit-i hadîd mahlûlü (Vermeurrelle ve Dantoni tertîbi): Evvelâ 10 litre suyun içinde 400 gram billûrî arsnikit sütü halletmeli. Sâniyen 10 litre suyun içinde 400 gram karaboya (kibritit hadîd) halletmeli. Karaboya [244] arsenik mahlûlünün içine dökmeli ve hadîd kianos potasyum ile ıslatılmış bir kağıt parçası mahlûlün içine batırıldığı zamân kağıdın rengi mavileşinceye kadar mahlûlü karıştırmalı, ba'dehû mahlûlü 100 litreye iblâğ ederek püskürtmeli.

Arseniğin bi'l-cümle emlâhı şiddetli bir zehirdir. Binâ'en-aleyh bunları kullanırken pek ziyâde ihtiyâtlı ve tedbîrli davranmalıdır. Arsenikli ilâclarla bulaşmış olan âletler ve fıçılar kemâl-i dikkatle temizlenmelidir. Ve arsenikli eczâları ihtiyâten çocukların dolaştığı yerlere, ayak altına bırakmamalıdır. Herhâlde arsenikli mahlûlleri tezezhürden evvel veyahut çiçek zamânında kullanmak münâsbidir, daha geç kullanılırsa meyvelerin üzerinde arsenik kalır. Arsenik mahlûllerini yaparken lüzûmlu bulunan eczâlî kağıtları yapmak pek kolaydır, bu da âdî süzgeç kağıdını herhangi eczâ ile ıslatmak lâzım ise o eczânın %1 mahlûlü derûnuna batırıp ba'dehû kurutmakla olur.

Zeytûn kurtlarına karşı arsenik tertîbi: 60 kısım milasi, 2 kısım arsnikit sūd; 38 kısım su. Bu tertîbden 10 kilo alarak 100 litre su ile karıştırmalı ve püskürtmeli. Ağacın her tarafına püskürtmekte fâ'ide yoktur.

Yabani Hardallara Karşı Tertîb: 3 kilo göz taşını 100 litre suda eritmeli. Yanabi hardallar için dönüm başına 70 litre ve yabani turplar için 100 litre kullanmalıdır. % 15-20 nisbetinde karaboya (kibritit-i hadîd) [245] mahlûlü de pek te'sîrlidir. Ya bu mahlûl onda bir nisbetindeki azonit sūd ile terkîb olunursa hubûbatı kuvvetlendirir ve yabani hardal ve turpları ballı baba ve çoban çantalarını mahveder.

Azonit-i hadîd (nitro cuperine) nâmiyla pek iyi netîceler verir; bunun isti'mâliyle yabani hardallar mahvolduğu hâlde ekinler bunun azonitinden hayli istifâde ederler.

Laporde tertîbi: 1,5 kilo çam tomurcuğu, 200 gram sūd-i muhrak, bir litre 22 derecelik nişadır ruhu, 100 litre su. Çam tomurcuğu iki misli sūd-i muhraklı su ile ısıtıp bir bezden süzmeli ve amonyağı ilâve ettikten sonra yüz litreye iblâğ etmelidir. [Elma ağaçlarının ağ böceği için müsta'meldir.]

Hendese-i Zirâ'ıyye ve Zirâ'at Makineleri

Çift Hayvânlarının bir günde gördükleri işÇ

Düz Sürme		Ağır Toprak	Orta Toprak	Hafif Toprak
	Beygir	4,0 dönüm	5,0 dönüm	6,0 dönüm
	Öküz	2,5 dönüm	3,3 dönüm	4,0 dönüm
	İnek	2,3 dönüm	3,0 dönüm	3,5 dönüm

Nadas Sürme		Beygir ile	Öküz ile
	Birinci Sürme	3,0 dönüm	2,3 dönüm
	İkinci Sürme	4,0 dönüm	3,3 dönüm
	Üçüncü Sürme	5,0 dönüm	4,0 dönüm

	Beygir ile	Öküz ile
Zirâ'at veya Ekin Sürmeleri	4,5 dönüm	3,5 dönüm
Balık Sırtı Sürmeleri	6,5 dönüm	5,0 dönüm
Berbisokla Sürme (iki kulaklı saban)	8,0 dönüm	7,0 dönüm
Mukallî'	20,0 dönüm	10,5 dönüm

Tırmıklama (Sürgüleme) – (Walford) Mütevâziyü'l-azlâ'

Tırmıkla bir günde görülen iş:

Sürülmüş toprakta: 20 dönüm

Ekilmiş toprakta: 15 dönüm

Killi toprakta: 12,5 dönüm

Orta toprakta: 20 dönüm

Hafif toprakta: 30 dönüm

İki def'a tekrâr olunan tırmıklama: 11 dönüm

Üç def'a tekrâr olunan tırmıklama: 6-7 dönüm

Dört def'a tekrâr olunan tırmıklama: 4,5-5 dönüm

Bu hesâblar kuvvetli hayvânâta göre yapılmıştır.

Mahsûlât ve Gübrelerin Yedeklik Arabalarla Taşınması

Dört tekerlekli âdî bir araba yahut iki tekerlekli bit yük arabası iki beygir koşulmuş olduğu hâlde her bir seferinde 200 demet yahut 1000 kilo kuru ot; beheri 10-13 kiloluk 90-100 buğday veya çavdar dokurcunu (demet); 1000 kilo yahut 1,250 metro mûka'ab çürümüş gübre götürebilir.

3-4 beygir tarafından çekilen bir araba ile 30-40 hektolite buğday; 40-50 çavdar; 50-60 yulaf; 35-40 hektolitre kolza taşınabilir.

[247]

Çiftliğin Mesâfesi

Yevmiye yapılan sefer	Beygirle	Öküzlerle
1000 metro	9-12	7-9
2000-2500 metro	6-9	5-7

Bir amele bir sâ'atte 1000 ila 1200 kilo gübreyi arabaya yükletir. Koşu hayvânları da mesâfeye göre aşağıda gösteriken mikdârda gübre nakleder.

Mesâfe	Bir seferin müddeti	Yükletme Müddeti	Yevmiye yapılan seferler	Yükletenlerin adedi
250 m	30 dakîka	15 dakîka	16	4
500	40	20 dk.	12	3
1000	1 sâ'at	30 dk.	8	2
2500	2 sâ'at	1 sâ'at	4	1

Âlât-ı Zirâ'îyye

Girizme Sabanları: Kaldırılan terklerin genişliği derinliğinin 1,27 misli olmalıdır. Âdî sürmelerde genişlik derinliğin 1,45 ila 1,50 misli olur. Çizgilerin mukatta'ının beher desimetro murabba'ı için hafîf topraklarda 30, âdî topraklarda 60, ağır topraklarda 100-130 kilogram kuvve-i ceriyye lâzımdır. orta hâlli beygir yorulmadan 90 kilo ve kuvvetli beygir 120 kilo kuvvet hâsıl eder.

Müte'addid Kulaklı Sabanlar (polisok): Amele ücreti, hayvân ve zamândan kazanılır. Bu âletler metîn olmalı; tarlada [248] muntazam çekmei, uç demirlerini yukarı kaldırmak için manivela bulunmalı; yevmiye 8-12 dönüm iş yapar.

Anız Bozan Saban: 3-12 santimetro derinliğinde sathî hafriyât yapmak, anızları bozmak, tohumları gömmek, otlanmış tarlaları temizlemek için kullanılır. İki beygirli yevmiye 10-15 dönüm işler. Genişliği ekseriyâ derinliğinin iki misli olur. Fi'âtı 720 ila 950 kuruştur.

Çifte (...) Pulluğu: Bununla düz hafriyât yapılır. Fi'âtı boylarına göre 750-1200 kuruştur.

Muhtelif Saban ve Pulluklar: Tekerleksiz sabanlar 80-120, tek tekerlekli pulluklar 120-160; döner kulaklılar 200-250; iki tekerlekli pulluklar 250-800 kuruştur. Bunların en meşhûrları el ile hafîfçe tutularak giden (Rodsak) ve (Eghert) ile tutmadan yürüyen Braban pulluklarıdır. Döner kulaklıların meşhûrları (Howard) ve (Saragosa) fabrikalarınındır. Bunlar ârızalı arâzîde elverişlidir.

Tırmıklar: Dişleri dövme demir veya çelikten olmalı; aralarındaki mesâfeleri müsâvî, ve her diş birer çizgi açmalıdır. Dişlerin arası 3-7 santimetro kadar değişir. Tercîhan mütevâziyü'l-azlâ' şeklinde [Walford] yahut zikzak [demirden mafsallı] olanları

kullanmalı. Sıkletleri 75 ila 115 kilo [249] olup 1-4 beygirle çekilir. Fi'âtları 350-725 kuruştur.

Merdâneler: Ekseriyâ dökme demirden yapılır. Dönmelerde toğrağa batmaması için dingil üzerinde 2-4 serbest halkadan yapılmış olmalıdır. Kuvvetli bir beygir 400-500 kiloluk bir merdâneyi ve 2-3 beygir dahi 500-900 kiloluk merdâneyi çekebilir. Hafif topraklarda her metro başına ağırlıkları 150-250 kilo orta topraklarda 375-500 ve ağır topraklarda 625-800 kilodur. Fi'âtları yüz kilosu 175 kuruştur. Genişliğine göre yevmiye 20-40 dönüm yer yapar.

Tezek Doğrayan Makine (Polverizör): Bu makineler tezekleri kıyar, ufalatır, fi'âtı sekiz liradır.

Traktör Otomobil (Kendi kendine işler koşu makinesi): Bu makine tarlada pulluğu arkasına takıp kendi kendine yürür ve toprağı sürer. Altı tonilatoya kadar ağır yüklü araba taşır. Çiftlikte harman, değirmen gibi birçok makineleri dahi çevirir. 30 beygir kuvvetinde bir traktör sâ'atte iki buçuk dönüm yer sürer ve sâ'atte 13 litre gazyağı yakar. Makinenin fi'âtı 440 ve üç demirli pulluğunun fi'âtı 23 İngiliz lirasıdır. Daha küçüğü 150 liradır.

Buharlı oulluklar: Kırkar beygir kuvvetinde iki lokomotifle [250] işletilebilir. Pulluklarıyla beraber tekmîl takımı 2800 Osmanlı lirasıdır. Bu kuvvetteki makineler günde 20'şer cm derinliğinde 50-80 eski dönüm arâzî sürer ve tırmıklar.

Sıra mübezzirleri (Tohum Eken Makineler): Buğdaydan 1/3, yulaftan ½ nisbetinde tohum kazanılır. Biçimleri pek muhtelifdir. Saçılan tohumu hesâb etmek için:

$$T = 1000 \times L / H \times H_e \times T_i \times M$$

Burada T bir dönüme saçılan tohumun ağırlığı; L tecrüne ile bulunan bir borunun döktüğü tohum; H sıralar arasındaki genişlik; H_e âletin tekerleğinin muhîti; T_i tecrübe esnâsındaki devrin adedi; M mübezzirde bulunan müvezzi'lerin adedi. Her çarkı bi'l-amel dâ'imâ tecrüe etmelidir. Atılan tohum, çarkın dişlerinin adediyle ma'kûsen mütenâsibdir. Yevmiye 40-50 dönüm tohum eker. Fi'âtı genişliği 1 – 305 metro olan mübezzirler 1875 ila 4000 kuruştur. Bir nısf dâ'irenin üzerinde çevrilen

bir mil vâsıtasıyla zer' edeceği tohumların envâ'ı ta'yîn ve hesâbı tanzîm edilebilen basît mübezzirler îcâd olunmuştur. Fi'âtları 15-20 liradır.

Tohum Serpen Makineler: 3-4,5 metroluk bir genişliğe tohumu serper ve yevmiye 80-150 dönüm ekilebilir. Fi'âtı 1500-2500 kuruştur.

Beygir Çapası: Her def'asında bir ila 5 sıra işler. Fi'âtı 220 – 25000 kuruştur.

Çayır Biçen Makine: Yevmiye 30-50 dönüm çayır biçer. [251] bir beygirle işleyenlerde bıçağın uzunluğu 0,98 metro, 2 beygirle işleyenlerde 1,30 metrodur. 2 manivelası vardır. birisi otun yüksek veya alçak kesilmesine ve diğeri bıçaklara meyil verilmesine mahsûstur. Ağırlığı 280 ila 350 kilo; fi'âtı, bir beygirle işleyen 1000-1500 kuruş; 2 beygirle işleyen 1500-2000 kuruştur.

Ot Kurutan Makine: Otları çabuk kurutmak için müsta'meldir. Sâ'atte 6-10 dönüm iş görür. Bu makinelerin genişliği 1,60 ila 2,40 metrodur. Fi'âtları 1500-2000 kuruştur.

Beygir Tarağı: Biçilen çayır ve ekinleri toplamak için kullanılır. Teller ot ile dolduğu zamân yay zembereklere basılarak ot veya ekinde bırakılır. Genişliği 2-3 metro yemiye 40 ila 70 dönüm yeri temizler. Fi'âtı 1000 ila 1500 kuruştur.

Ot Balya Makinesi: El ile işleyenler günde 30 balya yapar. Fi'âtı 30-40 liradır. Manejle(?) işleyenler günde 60-100 balya, (beheri 45 kilogram) yapar. Fi'âtı 80-150 liradır. Motorla işleyenleri günde 240 balya yapar. Fi'âtı 25 liradır.

Orak Makinesi: Bıçağın uzunluğu iki beygirle çekilenlerde 1,40 – 1,50 metro, bir beygirle işleyenlerde 1-1,20 metrodur. Bu âletlerde 4 veya 5 tarak vardır ki [252] bunlar devrederek ba'zen ekini yatırır ve ba'zen tablanın üstüne toplanmış olan demeti yere düşürürler; demetin yere düşmesi bir mandal sâyesinde te'min edilmiş olur. bıçakların tanzîmi için 2 manivela vardır; bir beygirle çekilenin sıkleti 350, iki beygirle cer olunanın 450 ila 500 kilodur. Dring, McCormick, Vode, Osborn, Eghert sistemleri vardır. Fi'âtları 18-25 liradır.

Demet Baplayan Orak Makinesi: Sicimle demetleri bağlar, genişliği 1,47 ila 1,52 metrodur. Yevmiye 40 ila 50 dönüm yeri biçer ve demet bağlar. Sıkleti 600 kilo, fi'âtı 3500 ila 4000 kuruştur.

Harman Makinesi: Muhtelif nev'leri ve boyları vardır. 3 beygir kuvvetiyle bir sâ'atte 100 ila 150 demek, 5 beygir kuvvetiyle 150 ila 200 demet ve 6 beygir kuvvetiyle 300 demet buğday dövülür. Yevmiye 300-500 İstanbul kilesi dövülmüş ve temizlenmiş buğday alınır. Samanın içinde ancak binde 5 ila 7 kadar dâne kalır. Fi'âtı 120-270 liradır. Bunu çevirmek için ayrıca bir lokomotif veya motor lâzımdır. Manazle işleyen küçük harman makineleri yevmiye 2 beygirle 80-100 kile buğday çıkarır. Lâkin biraz fazlaca dâne kırar. Takımı 60-90 liradır. El ile işleyen küçükleri günde 40-50 kile mahsûl çıkarırlar. Takımı 25-30 liradır.

[253] Döğen Makinesi: Muhyiddin Bey'in îcâd-kerdesidir. Taşlı döğenin dört misli iş yapar. Bir çift beygirle işler. Fi'âtı 9 liradır.

Tınaz Makinesi veya Çalkağı (Tarar): Büyüklüğüne göre sâ'atte 10-40 kile mahsûlü savurur, temizler. Fi'âtı 500 ila 1200 kuruştur.

Kalbur Makinesi (Trebiore): Tohumluk hubûbâtın makineden geçirilmesi pek fâ'idelidir. Sâ'atte 4-16 kile dâneyi üç dört nev'a ayırır.

Dâne ezen Makineler (Aplatisör): Dişleri kesmeyen hayvanlara yedirilecek dâneleri ezmek içindir. El ile veya motorla işlediğine göre sâ'atte 7 ila 40 kile dâne ezer.

Dâne Kıran veya Yarma Makineleri: El işe işleyenler sâ'atte 3, manajle işleyenler 6-10 ve buharla işleyenler 40 kile dâne kırar. Fi'âtı 250 ila 750 kuruştur. Bu makinelerde hayvânlara verilecek bakla, arpa gibi yemleri kırmak içindir.

Kök Doğrayan Makineler: Hayvânlara yedirilecek pancar gibi kökleri doğramak içindir. Kol ile işleyenler sâ'atte 800 ila 1000 kilo kök doğrar. Fi'âtları 350 ila 450 kuruştur.

[254]

Yeşil Mısır Sapı Doğrayan Makine: El ile çevrilen 5 manej ve motorla işleyen 15-20 liradır.

Saman Kıyan Makine: Saman, sap otları kıymak içindir. El ile bir âdem sâ'atte 50 kilo saman kıyar. Fi'âtı 10-15 liradır.

Mısır Dâneleyen Makine: Yevmiye 150 ila 200 kile mısır koçanı dâneler. Fî'âtları 250 ila 1100 kuruştur.

Kaymak Ayıran Makine: Sâ'atte 60-70 litre sütü ayıran ve el ile çevrilen cinsleri 7, daha büyükleri 15-20 liradır.

Yayıklar: Fıçı yayığının 8-10 litre alabilenleri 150, bakırdan olan pervâneli yayıklar 280 kuruştur.

Kuluçka Makineleri: Sıcak havâ ile işleyen ve 21 günde bir teneke gaz yakan Amerika makinelerinin 66 yumurtalığı beş, 140 yumurtalığı dokuz, 240 yumurtalığı on iki, 390 yumurtalığı 15 Osmanlı lirasıdır.

Ana Makinesi: Yüz civciv besleyen dört, daha büyükleri 7-10 liradır.

Kemik Kıran Makinesi: Tavuk yemleri için kemikleri ufalar, fi'âtı 3-5 liradır.

[255] Çerçevesi Arı Kocanı: Avrupa'nın kiler takımıyla 100, Amerika'nın seksiyonlu kovanları 170 kuruştur.

Gül Yağı İmbiği: 60 okka su alan yerli imbikler 3-4, ıslâh edilmiş büyük boyları 10-15 liradır.

Zytûnyağı değirmeni: Fi'âtı 40-50 liradır.

Zeytûnyağı Cenderesi: Fi'âtı 30-35 liradır.

Çeltik Makinesi: Makinesi pirinçten kabuklarını dövmek, ayırmak içindir. El ile işleyenleri 30 manej ve motorla işleyenler 80-100 liradır.

İnşâ'ât-ı Zirâ'iyye

Beygir Ahırları: Bir hayvâna verilecek yemlik payı ya'nî genişlik 1,5-1,75; geçit mahallinden yemliğe kadar mesâfe ya'nî hayvânın boyu 2-2,4; geçit mahalli 1,40-1,50 metro. Döşemenin suyu altına geçirmiş, dayanıklı küçülmeyen, kaymayan bir mâddeden yapılması lâzımdır. Döşemenin meyli 15 ila 20 milimetro ve hayvânın arka tarafında bulunan idrâr lağımının meyli 2 ila 3 santimetro olmalıdır. Kapının genişliği 1,20 ila 1,50 metro, irtifâ'ı 2,50 metro olmalı. Yemlik alt [256] tarafı

topraktan bir metro yüksek olmayıp derinliği 30 cm ve üst tarafta genişliği 50-60 alt tarafta 30 cm olmalıdır. Yemliğin arka tarafı düz ve ön tarafı meyilli olmalı. Otluk ile yemlik arasında 50 ila 60 cm mesâfe bulunmalıdır.

Sığır Ahırları: Beher re'se verilen genişlik ya'nî yemlik payı 1,35-1,40 inek ahırlarında; yemliğin arzı 0,45-0,50, hayvânların boyu için 2,20-2,40, yemliklerin baş tarafında bir metro geçit mahalli ve hayvânların arka tarafında da 1,10-1,20 yine geit yeri bırakılır. Yemlik taştan yapılır. Üstünün tabandan irtifâ'ı 1,50, alt tarafının tabandan yüksekliği 0,25, genişliği 0,40, detinliği 0,25 metrodur.

Ağıllar: Orta boyda olan hayvânlar için beher iki metro murabba'ına üç re's, büyük hayvânlar için bir metro murabba'ı, kuzular için 0,60 metro murabba'ı ve beher hayvân için yemlik payı olarak 0,40-0,50 metro mesâfe hesâb edilir.

Samanlık: Yüksekliği 7 metroyu kat'iiyyen geçmemelidir.

Zahîre Ambarı: Dâneler birbiri üstüne yığıldığı zamân 0,60-0,70 metrodan ziyâde yüksek olmalıdır.

[257]

Muhtelif Mahaller için Münâsib Olan Derece-i Harâret Şunlardır:

Beygir ahır: 16-18 derece

Öküz ahır: 12-17 derece

İnek ahır: 15-21 derece

Ağıl: 10-12 derece

Süthâne: (Yazın) 12-15 derece; (Kışın) 15-18 derece

Patates kileri: 6-7 derece

Pancar silosu: 3-5 derece

Bir Günde Sarf Edilecek Su Mikdârı

Bir çiftlikte bir gün zarfında sarf edilen suyu hesâb etmek için; insan başına 10, beher re's beygir için 40, ökğz veya inek için 30, koyun için yevmiye 2 kilo su hesâb edilmelidir.

Kereste ve sâ'ir Eşyânın Dayanmasını Artırmak

Bu husûs için göztaşı kullanılır. 2,40 metro tûlünde, 1,50 metro arzında bir havz yapılarak içi su ile doldurulur. Her 100 kilo su için 5 kilo göztaşı alınarak havzın içinde eritilir. Herek ve sırkalar havzın içine dikine yatırılır. Mahlûlün güzelce nüfûz edebilmesini kolaylaştırmak için daldırılan ağaçların temiz olması lâzımdır. Eğer kabukların soyulması lâzım ise mahlûle batırmadan yahut daha iyisi mahlûlden çıkarır çıkarmaz henüz nemli iken soyulmalıdır ki bir müddet sonra soymak pek müşkil olur. Reçineli ağaçlar (Çam, köknar gibi) yaş iken göztaşı mahlûlünün içine bırakılmaz. Çünkü muntazam sûrette ilâclanamaz.

İlâcın içinde ağaçların ne kadar müddet bırakılması lâzım geleceği keyfiyeti ise ağacın tabî'atına göre değişir.

[258] Yaş herekler, sırkalar ve kazıklar büyüklüklerine göre, 2 ila 15 gün

Kuru Keresteler büyüklüklerine göre 5 ila 10 gün

Bezler, ince sicimler 24 sâ'at

Kalın sicimler, ipler 30-36 sâ'at

Sepet, sele 8-12 sâ'at

Hasırlara gelince, mahlûlün içine güzelce yatmaları için üstlerine bir ağırlık (meselâ birkaç taş) koymalı ve kışın 48 yazın 36 sâ'at bırakmalıdır. Çıkardıktan sonra bunları kurutmak için havzın üzerine asmalıdır ki damladıkça mahlûlden zâyi' olmasın.

SAKY VE İRVÂ (SULAMA=SUVARMA)

Kışın yapılan İskâ: Toprağı meyillendirerek kuvvetini artırmak maksadıyla yapıldığı gibi kışın şiddetli soğuklara karşı çayırıları muhâfaza etmek için de bu usûl tatbîk

olunur. Arâzî hafîfçe meyilli olup alçak ve çukur olmamalıdır. Asksi takdîrde seller veyahut bataklıklar husûle gelerek birçok mazarratları görülür.

Yazın Yapılan İskâlar: Nebâtâtın yetişmesi için lâzım olan suyu tedârik ve i'tâ etmekle beraber toprak içinde bulunan mevâdd-ı münbite dahi halledilerek nebâtların massetmesine hizmet ederler. Binâ'en-aleyh toprağı gübreleyerek bu iskâlardan edilecek istifâdeyi artırmak lâzım gelir.

Kullanılacak sular kanal ve nehir suları gibi güzelce havâlanmış ve derece-i harâretleri mu2tedil olmalıdır. Membâ' suları, ormanlar içinden çıkan sular, turplu, piritli topraklarda zuhûr eden sular iskâya elverişli değildir. Bu suları herhâlde birtakım küçük havzlara sevk ederek havânın ve harâretin te'sîrine arz eylemek veyahut kireç veya gübre ilâvesiyle ıslâh etmek lâzımdır.

İskâ yapmak için aşağıda gösterilen beş usûl vardır.

1- Gats sûretiyle İskâ: Düz olan arâzîde yapılır. Toprağın üstü bir su tabakasıyla örtülmüş olur ki bu su bir taraftan kurutma harkları vâsıtasıyla dâ'imâ akar. Çayırılar 50-60 metro tûlünde ve beher metro başına bir metro meyli bulunan birtakım murabba' şekilde tahtalara ayrılır.

2- Tesviye Harklarıyla İskâ: Dağlık arâzîde yapılır. Arâzînin meyline amûden kat kat birtakım harklar açılır. Her bir hark aynı seviyede bulunan noktalardan geçmelidir ki su muntazaman akabilsin. Havzdan alınan su evvelâ birinci harka gelir ve oradan toprağın yüzüne taşarak emilir. Suyun fazlası ikinci harka dolar ve bu da doldukran sonra taşarak aşağısındaki arâzîyi sular. Aynı sûretle arâzînin en alçakta bulunan mahalline kadar sulanmış olur. Kurutmak için arâzînin en çok meyli olan istikâmete doğru birtakım hendekler açılır. İnişi yokuşu muntazam olmayan arâzîde birtakım [259] ikinci derecede harklar yapılır ki bu harklar sularını birinci harklardan alırlar, ve her tarafın güzelce sulanmasını teshîl ederler. Harkları tertîb ederken iyi bir tesviye ameliyâtına ve birçok ihtimâma lüzûm vardır.

3- Başakvârî İskâ: Dalgalı arâzîde yapılır. Arâzînin en büyük meyilleri istikâmetinde olarak tevzî' harkları açılır. Küçük küçük şelâleler vâsıtasıyla suyun sür'ati lüzûmuna göre ağırlaştırılır. Bu harklardan [iki tarafta bulunan ikinci] harklara su yayılır.

Harkların önüne yapılan küçük sedler suyun ikinci harklara girmesine hizmet ederler. Kurutmak için küçük harkların önü kapatılır.

4- Balık Sırtı Usûlüyle İskâ: Arâzinin tabî'ati hasebiyle muhtelif cesâmette balık sırtı hâlinde hâzırlanmış olan topraklarda yapılır. Ale'l-'âde tûlû 40-50 metro ve genişliği 10-20 metrodur. Tahtaların yan taraflarında metro başına meyil 5-10 cm'dir. Tahtaların en yüksek yerinden ya'nî ortasından 25 cm genişliğinde 4-10 cm derinliğinde harklar yapılır. Kurutma harkları iki tahtanın arasından geçer. Bunların genişliği 25 ve derinliği 5 santimetrodur.

5- Neşf Sûretiyle İskâ: Bahçevânlık ve bağcılıkta bu usûl tatbîk olunur. Tevzî' cedveliyle gelen su, arâzinin [261] her tarafında bulunan birtakım küçük ve muvâzî harklara girer. Harklara gelen su ancak neşf sûretiyle nebâtâtın köklerine kadar gider ve nebâtât aslâ su içinde kalmaz.

Herhangi usûl ile yapılırsa yapılsın iskâya ilkbahârda, Mart'ta başlanarak evvelâ mu'tedil bir sûrette nebâtlar sulanır. Eğer havânın derece-i harâreti sıfırdan aşağı düşerse toprağın yüzünde suyu bırakmayarak hemen akıtmalıdır. Yaza doğru havânın harâreti arttıkça sulamanın adedini ve suyun mikdârını tedricen çoğaltmalıdır. Çayırlarda otlar kâmilten büyüdükten sonra sulamaya nihâyet verilir ve otlar biçilip kuruduğunu müte'âkib tekrâr başlanır. Ve ikinci mahsûş alındıktan sonra yine sulanır. Kışın iskâ ameliyâtı ta'tîl edilir.

Tefcîr ya'nî Hark Açma

Topraklarda lüzûmundan fazla bulunan suları akıtmaya tefcîr denilir. Hendekler tesviye münhanîlerine ve ana lağımlarda hatt-ı meyl-i a'zam istikâmetinde yapılır. Bu sûretle su sür'atle akar. Mecrâlara verilecek meyl asgarî 0,002 ve a'zamî 0,010 metrodur.

Hendeklerin Genişliği: Kâ'idesinde 10 santimetro, üst tarafında deinliğe göre 50 ila 80 santimetrodur. Bir ameile 1,20 metro derinlikte ve üst tarafı 60 santimetro genişliğinde olan bir hendeği kazar ise yevmiye killi topraklarda 12 metro, sert mahallerde 8 metro, taşlık yerlerde 6 metro, bataklık arâzide 5 metro kadar mahal açabilir.

[262]

Hendeklerin Derinliği ve Aralarındaki Mesâfe

Toprağın tabî'atı	Asgarî mesâfe	A'zamî mesâfe	Asgarî derinlik	Dönüm başına hendeklerin mecmû'-i Tûlu
Çakıllı iri kum	16	18	0,9	604 ila 510
Killi – Selîsli	12	14	1,00	804 ila 702
Kesîf killi	6	7	1,10	1600 ila 1400
Turplu arâzî	9	12	1,30	1100 ila 800
Tebâşirî arâzî	8	11	1,40	1200 ila 900

1- Âdî usûlde tefcîr: Tarlanın meyli istikâmetince hendekler açılır. Hendekler ne kadar derin ve geniş ve beynlerindeki mesâfe az olursa suyu o kadar ziyâde akıtır. Bu usûlde hendeklerin üstleri açık bırakılır.

2- Kapak usûlü tefcîr: Âdî usûlde açılan hendeklerin alt tarafına geniş taşlardan mislini veya murabba'û's-şekl bir lağım yapıldıktan sonra üstüne küçük taşlar ve daha üstüne toprak doldurulur.

3- Künk usûlü: Bu künkler topraktan yapılmış ve pişirilmiş, 30 cm tûlünde borulardır. Arâzînin meyli [263] istikâmetince hendekler açıldıktan sonra kazma gibi bir âlet vâsıtasıyla hendekler dibine künkler yerleştirilir. Ve iki künkün birleştiği yere mahsûs yapılmış topraktan bir yarım dâ'ire konulur. Hendekler bittikten sonra takrîben 65 derecelik bir zâviye ile ana lağımın künkleri de yerleştirilir.

HAYVÂNÂT-I EHLİYYE

Gebelik alâmetleri: Ekseriyâ hayvânın kızgınlığı kesilir ve sâkinleşir. İneklerde beşinci ayda yavrunun vücûdu hissolunabilir. Şöyle ki: Hayvâna su ve yem verildikten sonra sağ böğrü üzerine el konulursa yavrunun oynadığı duyulur. Kısraklara gelince; Sabâhleyin su içtikleri vakit yine sağ böğürlerinin üstüne el konularak biraz beklenirse tayın oynadığı belli olur. Gebe hayvânların idrârında kireç mikdârı azaldığı gibi karnının dahi büyümekte olduğu fark edilebilir. Acemî kimseler tarafından

hayvânın fercine veyahut şercine el ve parmak sokularak gebelik mu'âyene edilmesi ekseriyâ yavrunun düşmesine sebebiyet vereceğinden iyi değildir.

Damızlık Hayvânların intihâbı

Fürsiye: Binek ve saltanat için: Arab, İngiliz [264] limuzen, overtia(?), navarin ve Berberistan atları hafif koşum için Prsheron; ağır koşum için polone beygirleri istihdâm olunur.

Damızlık hayvânların evsâfı şunlardır: Baş küçük, zarif; gözleri iri ve parlak, bakışı keskin ve tatlı, kulakları küçük, dik ve pek müteharrik, alt çene grniş, dişler muntazam, burun delikleri geniş, göğsü derin, omuzları kâbil olduğu kadar mâ'il, cidagosu yüksek sırtı ve beli kısa ve geniş, sağrısı uzun ve ufkî, kalçalar geniş, kolları uzun ve etli, arka ayağın derseği uzun, meyilli ve şişlerden ârî, diz kapağı ve (...) nâhiyesi geniş ve kusursuz, bukağılık kezâlik geniş ve şişlerden hâlî, tırnaklar güzel teşekkül etmiş, dış tarafları siyah, parlak ve sert olup yarık ve çatlaklar bulunmamalı; tırnağın altı [sahn] içeriye doğru muka'ar olup çatal dahi sağlam, elastikî, hılâlleri güzelce açık olmalı. Hayvân dururken ayakları birbirine muvâzî ve senbuk dahi toprağa 45 derecelik bir zâviye teşkil etmeli; batnı tavşan karınlı olmalı. Kuyruk, sağrının üstünden bailamış ve dik bulunmamalıdır.

Bakariyye - Semirtmek için: Baş ve boynu kısa ve küçük, göğsü geniş, omuzlarından kuyruğuna ve kalça başından kaynak başına kadar olan mesâfeler büyük olmalı. Kuyruk ince, böğürleri geniş, ayakları kısa ve dizden aşağısı [265] ince, etleri elastikî, derisi nârin, yumuşak ve el ile tutulup kaldırılabilir bir halde olmalıdır.

Sağmal inek intihâbı: Memeler iri, yumuşak ve fakat etli olmalı ve sıkılınca sünger gibi küçülerek ba'dehû yine eski hâline gelmeli. Meme başları geniş ve orta büyüklükte olmalı. Memelerin derisi ince ve yumuşak olup memeler bacakların arasına doğru sarkmalı. Hayvânın karnının derisi altında bir damar vardır ki memelerden çıkarak göğüs kemiğinin üstündeki delikten göğse girer, bu damar ile delik ek ile mu'âyene edilince ne kadar kalın ve büyük olursa hayvân o kadar sütlenir. Bir de hayvânın kuyruğu altındaki mahalde bulunan kıllar aşağıdan yukarıya

doğru muntazam bir sûrette yapılmış ve bir başak manzarasında olursa o hayvân da yine sütlenir. Kulağının içi ve tüylerinin altı çok kirli olan ineklerin sütleri yağlı olur.

Ganemiyye: Başı küçük, boynu kısa, kâmeti mevzûn ve mütenâsib, bacakları ince, göğsü geniş, böğürleri uzun ve geniş, kalçaları etli, derisi yumuşak olmalı. Bir de hayvân durduğu vakit ayaklarını bastığı yerde bir mustatîl hâsıl olur ki bunun uzun zıl'ı kısa zıl'ının 3 misli olmalıdır.

Yük için: Kılların uzunluk, yumuşaklık, elastikiyet, kalınlık ve incelik hâllerine ve ara yerde kalın kılların bulunmaması gibi husûsâta dikkat edilerek damızlık seçilir.

[266] Horoz İntihâbı: Damızlık horozlar, tavukları aşmağa iştihâlî, gözleri keskin, ibiği kırmızı ve geniş, etvârı mütekebbir, tüyleri sık, koyu ve parlak renkli, ayaklarının mahmûzları kuvvetli, sesi kuvvetli ve tannân olmalıdır.

Tavuk İntihâbı: Tüyleri sık ve çok, karnı geniş ve yuvarlak, ibiği kırmızı, ahlâkı mülayim, yem yemeğe iştihâsı çok olmalıdır. [Tavukçuluk bahsine mürâca'at]

Taylar, 7-8; sığa, 5; dana 2; kuzu, 4; oğlak, 3; köpek 2 aylık. Ada tavşanı 6 haftalık iken memeden kesilir.

Memeden kesilinceye kadar bir dana 300 litre; kuzu 100 litre; oğlak 130 litre süt emer.

Hayvanları Ne Vakit Yenilemeli?

Beygir	5 yaşına kadar büyür	7 yaşına kadar a'zamî kıymetini muhâfaza eder
Kara sığır	5 yaşına kadar büyür	7 yaşına kadar a'zamî kıymetini muhâfaza eder
Koyun	4 yaşına kadar büyür	6 yaşına kadar a'zamî kıymetini muhâfaza eder
Ada tavşanı	1 yaşına kadar büyür	2,5 yaşına kadar a'zamî kıymetini muhâfaza eder
Horoz	1 yaşına kadar büyür	2,5 yaşına kadar a'zamî kıymetini muhâfaza eder

Nisbet-i Gıdâ'ıyye

Ta'yînât-ı gıdâ'ıyye derûnunda bulunan mevâdd-ı azotiyye ile [267] mevâdd-ı gayr-ı azotiyye beynindeki nisbete nisbet-i gıdâ'ıyye denilir. Burada selüloz ile ma'deniyye dâhil hesâb edilir. En iyi nisbet-i gıdâ'ıyye kuru otun nisbetidir.

=Mevâdd-ı azotiyye/Mevâdd-ı gayr-ı azotiyye:1/5 yahut 1:5

Hayvânâta verilecek ağdiyenin nisbeti hayvânların ihtiyâcâtına göre ½ ile 1/7 arasında bulunmalıdır. Wolf'un 178'inci sayfasında mûnderic cedvelleri sâyesinde nisbet-i gıdâ'ıyyeyi ta'yîn etmek arzu edildiği vechile ta'yîn etmek ve matlûb olan netîceye göre nisbeti tezyîd veya tenkîs eylemek kâbildir.

Ba'zıları selülozu dahi mevâdd-ı gayr-ı azotiyyeye zammederek nisbet-i gıdâ'ıyyeyi ta'yîn ederler. Bazen de mevâdd-ı şahmiyyenin diğer mevâdd-ı azotiyyeden daha fazla harâret husûle getirdikleri nazar-ı dikkate alınarak kâbil-i hazm olan mevâdd-ı şahmiyyeyi 2,4 ile darb ederek mâ'ıyyet-i karbonlarla yekûn ederler ve netîceyi mevâdd-ı azotiyyeye taksîm ederler. O hâlde nisbetin şekli

(Mevâdd-ı şahmiyye x 2,4 + karbonlar): Mevâdd-ı azotiyye meselâ: Hayvânlar için ekilen yeşil mısırın terkîbi 17,1 mevâdd-ı salbe(?), 1,7 mevâdd-ı azotiyye, 0,5 mevâdd-ı şahmiyye, 10,4 mevâdd-ı azotiyye, 5,6 selüloz olup bunun kâbil-i hazm olan mikdârı 0,7 mevâdd-ı azotiyye, 0,3 mevâdd-ı şahmiyye, 1,4 mâ'ıyyet-i karbonlar olduğu ma'lûm iken bunun nisbet-i gıdâ'ıyyesini ta'yîn için birinci usûl:

$7/87 = 1/12,4$ veyahut $1/13$ olur

[268]

İkinci usûl de:

$7/56+48+3 = 7/143 = 1/10,4$

Yahut $1/21$

Üçüncü usûl:

$7/84+2,4+3 = 7/91,2 = 1/13$ olur.

Hayvânların Tağdiyesi

Damızlık kısıraklar doğurmazdan bir ay evveline kadar istihdâm olunabilir. Yeni doğan tayları vâlideleri yaladıktan ve kuruttuktan sonra emmeye alıştırmalıdır. Bunun için evvelâ ağzına küçük parmağı vermeli ve biraz sonra asıl memeye yaklaştırmalıdır. Taylar 6-8 aylık olunca memeden kesilir, bunun içintedrîcen sütün yerine mevâdd-ı gıdâ'yye ve mâyi'ât kâ'im olmalıdır. 400 ila 500 gram bakla veyahut acı bakla ununu sıcak suyun içinde pişirerek hâsıl olan çorbayı vermeli. Daha sonra 500 gr kırılmış yulaf ve bir müddet sonra da 1 kilo yumulak kurur ot ilâve etmeli ve böylece tayın memeyi emmesi azaldıkça tedrîcen mikdârını tezyîd etmelidir. Beşinci haftadan i'tibâren fitâm nihayet bulmuştur. O vakit 1 kilo kırılmış acı bakla, 1,500 kilo yulaf ve 2,500 kilo kuru ot vermelidir. Ve tay on sekiz aylık oluncaya kadar bu nisbeti 2,500 kilo yulaf, 1,500 kilo acı baklaya çıkarmalıdır. Lâkin nisbet-i gıda'yye dahi 1/5'i tecâvüz etmemelidir.

Bakariyye: Yeni doğan danalara vâlidesinin ağız sütü denilen [269] ilk sütünü içirmeli ve doyuncaya kadar emmesine müsa'ade etmelidir. İlk azı dişleri çıkıncaya kadar danaları memeden kesmemeli, ve bakla unu yahut ılık su içinde ıslatılmış kûsbe kullanılmalıdır. Memeden kesildikten sonra brekos(?) hayvân yetiştirmek için danaları mükemmel ve mebzûl bir sûrette tağdiye etmelidir.

Ganemiyye: Kuzuları uzun müddet emzirmek ve kâbil olduğu kadar memeden geç kesmek lâzımdır. 4-5 aylık olmadan aslâ kesmemelidir. Dört beş aylık olunca bakliye nebâtlarının unundan yahut toz hâline getirilmiş küsbelerden yapılan çorbalar ve daha sonra çayırların ikinci mahsûlü ve hazmı kolay olan (tırıl, kaba yonca ve sâ'ire gibi) ağdiye verilmelidir.

Çayır Otlarının Kuvve-i Gıdâ'yyesi

Hayvanlara 100 kilo kuru çayır otu yedirilerek ber-vech-i âtî netâyic elde edilir:

Sağmal inekler vasatî olarak 50 litre süt verirler. Semirtmeye konulacak öküzlerin sıklığı 5-10 kilo tezâyid eder. Genç hayvanların sıklığı 5-10 kilo tezâyid eder.

10 litre hâlis süt yahut 15-18 litre kaymağı alınmış süt için buzağların sıklığı 1 kilo artar.

Kasaplık Hayvânların Hâsılâtı

Hayvanların yüz kilo sıkletine mukâbil:

Öküz ve inek, 50-60 kilo et; 4-10 kilo içyağı; 6-8 kilo deri

[270]

Dana (3 aylık): 70-75 kilo

Dana (daha sonra): 55-60 kilo

Koyun: 45-55 kilo et; 3-7 kilo içyağı; 8-10 kilo deri

Kümes Hayvânlarının Kuluçka Müddeti

Tavuk	21gün	Güvercin	18 gün
Hindi	30 gün	Berberistan Ördeği	37 gün
Kaz	30 gün	Ördek	29 gün
Leylek	35 gün	Sülün	24 gün
Beç Tavuğu	27 gün	Tavus	30 gün

Hayvânatta Hamilelik Müddeti

Kısarak	340 gün	İnek	280 gün
Dişi koyun	150 gün	Dişi merkeb	360 gün
Dişi keçi	150 gün	Dişi kedi	55 gün
Dişi köpek	60 gün	Ada tavşanı	30 gün

Hayvânları Döl Husûsunda ne Vakit Kullanmalı

	Erkek	Dişi
Fersiyye	3 yaşından 12 yaşına kadar	2,5 yaşından 15 yaşına kadar
Bakariyye	15 aylıktan 6 yaşına kadar	15 aylıktan 12 yaşına kadar
Ganemiyye	15 aylıktan 5 yaşına kadar	15 aylıktan 6 yaşına kadar
Tavuk	7 aylık	7 aylık
Hindi	1 yaşında	11-12 aylık
Keçi	15 aylık	12 aylık
Kaz	10 aylık	11-12 aylık
Güvercin	5 aylık	5 aylık

[271]

Dişi Hayvanlarda Kızgınlık Zuhûru

	Hayvan çiftleştiği hâlde tohum tutmazsa	Hayvan doğurduktan sonra
Kısırak	25 gün sonra	15 gün sonra
İnek	20 gün sonra	20 gün sonra
Koyun	15-20 gün sonra	4-6 ay sonra

Havânât-ı Fersiyyenin Yaşlarının Ta'yîni

Hayvânât-ı fersiye 40 dişe mâliktir. Bunun 24'ü azrâsı (azı dişi), dördü kçpek dişi ve 12'si kâtî'a (ön dişler)'dir. Kısırakların köpek dişleri yoktur. Hayvanların yaşını ta'yîn için ön dişlerine bakılır. Beher çenede bulunan 6 aded ön dişin eb ortada bulunan ikisine mukaddem ve bunlara bitişik olanlara mutavassıt ve iki yan tarafta kalan iki dişe muahhar denilir. Taylar dişsiz doğarlar. 6. Gün mukaddemler, 40. Gün mutavassıtlar çıkar. [272] Hayvân 8 aylık olunca muahharlar görünür ve mukaddemler aşınmış olur. 10 aylık olunca mutavassıtlar ve 15 ila 18 aylık olunca muahharlar aşınır. 2,5 yaşında mukaddem süt dişleri düşüp yerine asıl dişler gelir, 3 yaşında mukaddemler altından ve üstünden karşılaşırlar. 3,5 yaşında mutavassıtlar değişir. 4 yaşında mutavassıtlar karşılaşır. 4,5 yaşında muahharlar değişir. 5 yaşında muahharlar karşılaşır. 6 yaşında mukaddemler aşınır ve muahharların iç kenarları aşınarak dış kenârları bir birine dokunur. 7 yaşında mutavassıtlar aşınır, muahharların kenârlarında kırlangıç kuyruğu hâsıl olur. 8 yaşında muahharlar aşınır ve mukaddemlerin ortasında kevkeb-i sinî denilen çukurluk hâsıl olur. 9 yaşında kevkeb-i sinî mutavassıtlarda ve 10 yaşında muahharlarda zuhûr eder ki bu vakitte mukaddemler müselles şeklini alır. 11 yaşında mukaddemlerde mina-yı merkezî gâ'ib olur. 12 yaşında bu hâl mutavassıtlarda ve 13 yaşında muahharlarda görülür. 14 yaşında mukaddemler müselles-i mütesâviyü's-sâkayn şeklini alır. 15 yaşında mutavassıtlar, 16 yaşında muahharlar bu şekildedir. 17 yaşında mukaddemler müselles-i mütesâviyü'l-azlâ şeklinde bulunur. 18 yaşında mutavassıtlar 19 yaşında muahharlar bu hâli alır.

Hayvânât-ı Bakariyyenin Yaşlarının Ta'yîni

Hayvânât-ı bakariyyenin esnân-ı kâtı'ası yalnız alt çenede olmak üzere 8 adeddir. Bu hayvânlar doğdukları vakit mukaddemler ile birinci mutavassıt dişlere mâliktirler. 20'nci günde ikinci mutavassıtlar, [273] kırkinci gününde muahharlar zuhûr eder. Altıncı ayda tekmîl sût dişleri muntazam kavs hâlini alır. 12'inci ayda mukaddemler, 14'te birinci mutavassıtlar, 18'de ikinci mutavassıtlar aşınır. 20'inci ayda mukaddemler sukût edip 2 yaşında yerlerine esnân-ı dâ'ime gelir. 2,5 yaşında birinci mutavassıtlar düşer. 3 yaşında yerlerine dâ'imeler zuhûr eder. 3,5 yaşında ikinci mutavassıtlar sukût ve 4 yaşında dâ'imeler zuhûr eder. 4,5 yaşında muahharlar düşer ve 5 yaşında dâ'imeler çıkar. 6 yaşında bütün esnân-ı dâ'ime bir kavs hâlini alır.

7 yaşında mukaddemler aşınır. 8 yaşında birinci mutavassıtlar 9 yaşında ikinci mutavassıtlar, 10 yaşında muahharlar aşınır.

Hayvânât-ı Ganemiyyenin yaşlarının bilinmesi

Dişsiz doğarlar, 25'inci gün bütün sût dişleri tamamlanır.

3'üncü ayda dişler muntazam bir kavs hâlini alır.

15'inci ayda mukaddemler sukût ve yerlerinde dâimî dişler zuhûr eder.

1,5 mukaddemler diğerlerinin hizâsına gelir

2 yaşında birinci mutavassıtlar değişerek 2,5 yaşında bunlar da diğerlerinin hizâsına gelir.

3 yaşında ikinci mutavassıtlar değişerek 3,5 yaşında bunlar da diğerlerinin hizâsına gelir.

4 yaşında muahharlar değişerek 5 yaşında bunlar da diğerlerinin hizâsına gelir

[274] Hayvânât-ı Bakariyyenin Sıkletinin Hesâbı

Hayvânât-ı bakariyyenin canlı olarak sıkletlerini ta'yîn etmek için hayvânın ön ayaklarının hemen arka tarafından bir şerit vâsutasıyla vücûdunun kalınlığı ölçülür.

Ba'dehû hayvânın omzunun önünden kuyruk altına kadar olan mahalli ölçülür ve âtîdeki düstura tatbîk olunur:

M, M x Tı x 87,5.

Burada M vücûdun kalınlığı, Tı dahi vücûdun uzunluğudur. Meselâ hayvânın vücûdunun devresi 1,52 metro ve vücûdun uzunluğu 1,34 metro olsun.

1,52 x 1,52 x 1,34 x 87,5=270 kilogram olur.

SÜTÇÜLÜK

Muhtlif sütlerin terkîb-i vasatîsi

Süt, genç hayvânların beslenmesi için elzem olan mğkemmell bir gıdâdır ki terkîbinde başlıca: Su, mevâdd-ı azotiyye (kazein ve albumin), mevâdd-ı şahmiyye (tereyağı), süt şekeri (laktoz), ve emlâh-ı ma'deniyye mevcûddur. Süt derûnundaki mevâdd-ı şahmiyye gırvat hâlinde (yağ habbeleri) bulunur. Senevî bir inekten alınan süt mikdârı ineğin ırk ve gıdâsıyla tehalûf eder. Bir hayvânın vücûdunun sıkletini beş ile darp ederek ale't-takrîb o hayvândan kaç litre süt alınabileceği hesâb edilebilir. Şu halde 350 kilo sıkletinde bulunan bir inek tahmînen senevî 1750 litre süt verir.

[275]

Esâmî	İnsan	Dişi merkeb	Kısrak	İnek terkîb-i vasatî	İnek azamî ve asgarî tebeddül	Keçi	Marya
Sıklet-i izâfiyye	1030	1032	1031	1032	1028-1034	1030	1038
B- Hâzimiyyet					16-20°	14°	3,7°
Ha- Su	87,41	91,4	89	87,5	85-90	87	79,97
D- Kazein ve Albumin	2,29	1,23	2,7	3,65	2,5-4,5	3,9	6,18
He- Mevâdd-ı şahmiyye	3,78	3,1	2,5	3,5	2-6	4	7,4
V- Süt şekeri	6,21	6,93	5,5	4,6	3,5-5,5	4,3	5,38
R- Mevâdd-ı ma'deniyye	0,31	0,45	0,5	0,75	1-0,5	0,8	1,02
Hulâsa-i yâbise (D+V+He+R)	12,59	11,71	11,2	12,5	8,5-17	13	19,97

Ma'a-mâfîh hayvânâtta alınan sütün gerek mikdârı (kemmiyeti) ve gerek yağlı veyahut az yağlı olması her şeyden evvel hayvânın şahsiyetine tâbi olduğu unutulmamalıdır. Hâl-ı hâzırda sütlü ineklerin intihâbı için en iyi ve emîn vâsıta ayrı ayrı her inek tarafından hâsıl olan sütü muntazam fâsılalarla tartmak (her on beş günde veya ayda bir) ve mevâdd-ı şahmiyyesini ta'yîn [276] etmektir. Zerbir altı sâyesinde sütün mevâdd-ı şahmiyyesi pek kolaylıkla ta'yîn edilebilir.

Esâmî	İnsan sütü	Şekerli süt hulâsası	Süt hulâsası	Kaymağı alınmış süt	Kaymak	Tereyağı
Su	88-90	25,1	48,6	90	60	10,0
Kazein	3,92	11,9	17,8	4,30	2,5	1,4
Remâd	1,1	2,4	2,5	0,70	0,8	2,0
Tereyağı	2,6	10,9	15,7	0,50	35	85
Laktoz	4,3	48,7	10,4	4,40	3,5	1,6

Sütün muhâfazası

1- Süthâne, süt kapları: Süthâneler fevkâ'l-âde temiz tutulup döşemesi cilâlı tuğla veya betondan olmalı. Duvarların iç yüzü de hiç değilse topraktan 1-1,5 metro yüksekte cilâlı tuğla veya mermer ile kaplanmış bulunmalıdır ki su ile güzelce yıkanabilsin. Eğer mermer veya cilâlı tuğla bulunmazsa senede lâ-akall iki def'a duvarları badana etmelidir. Süt konulacak kapların galvanize edilmiş demirden ma'mûl olması lâzımdır. Kapları temizlemek için içinde soda bulunan kaynar su veyahut kaynar kireçli su ile yıkayarak köşelerini [277] ve dibini fırçalamak ve sonra da temiz su ile çalkalamak îcâb eder.

2- Sağma: Sağmadan evvel elleri güzelce yıkayıp temizlemeli; hayvânın memelerini güzelce yıkamalı ve kuyruğunu uyluğuna bağlamalıdır. Sağılma başlarken ilk çıkan dört beş damla sütü yere akıtmak, kabın üstüne konulan ma'denî bir süzgeçten sütü süzmek lâzımdır. Süzmek için temiz tülbent veyahut pamuk kullanmak dahi iyidir.

3- Sütün muhâfazası: 12 – 70 derece-i harâret arasında sütün derûnunda bulunan laktoz birtakım mikrop veya mâyelerin te'sîriyle hâmız-ı lebene tahavvül eder ki bunun te'sîriyle süt kesilir.

Buna meydan vermemek için sütü 12 dereceden daha aşağı soğutmak veyahut 70 dereceden fazla ısıtmak îcân eder. Birinci usûl için müberrid ya'nî soğutma âletleri ve ikinci usûl için pastörizatör âletler kullanılır. Süt soğutulursa ancak birkaç sâ'at fazla dayanabilir. Pastörize için süt 80 derece harârete kadar beş on dakîka ısıtılır. Ta'kîm ise sütü hiç olmazda beş dakîka 110 derece-i harârette tutmaktır. Bu sûretle süt uzun müddet muhâfaza olunabilirse de gerek lezzeti ve gerek hazm olunması husûsu hissedilecek derecede tagayyür eder.

[278]

Sütün Kaymağını Ayırmak

	A'zamî derece-i harâret	Kaymağın ayrıldığı müddet	Hâsılât
Tabi'î veya âdî usûl ile	12-14°	36 sâ'at	75,5-80
Sütü soğuk tutarak	4-6°		85-88
Kaymak ayıran makinelerle	30-32°	El ile sâ'atte 60-600 lt. Motorla sâ'atte 700-2000 lt.	92-98

Yayıklama

	A'zamî derece-i harâret (yazın)	Süthânenin a'zamî derece-i harâreti	Yayıklama müddeti (dakîka)	Âletin sür'ati manivelanın aded-i devri (saniyede)
Tatlı kaymak	11-12°	16-17°		Makinesine göre 40-60
Hafifçe ekşimiş kaymak	15-16°	16-17°	30-45	
Ekşimiş süt veya yoğurt	17-19°	16-17°		

[279] Muhtelif Sütlerden Alınan Tereyağı Mikdârı

Sütün mevâdd-ı şahmiyyece zenginliği: 3 3,5 4 4,5 5 5,5

Emsâl: 1,08 1,10 1,11 1,12 1,13 1,14

Misâl: Vasatî olarak 4,5 mevâdd-ı şahmiyyeyi hâvî 600 lt süttten alınacak tereyağının mikdârı:

$600 \times 4 \times 1,11 / 100 = 26,640$ kg'dır.

Sütlerin mu'âyenesi:

1-) 15 santigrat derecesinde stün sıklet-i izâfiyesi bulunmalıdır. Bunun için Mösyö Dornick'in (Termolakno-Dansimetr) âleti kullanılabilir. Derece-i harâreti 15 santigrata tahvîl etmek için mahsûs yapılmış olan cedvele mürâca'at olunur.

2-) Kaymak ve Mevâdd-i şahmiyye Mikdârı: Doktor Casneville'in usûlüne tevfi'kan "alkali kremo-metre" âleti kullanılır. Yahut Marschan usûlüne tevfi'kan laktobotiro-metre (B numerolu cedvele yüzde hesâbıyla mevâdd-ı lahmiyye mikdârını i'tâ eder) kullanılır. En iyisi Jarber usûlüne tevfi'kan asit ve botiro-metre ile mahsûs yapılmış serî'u'l-hareke kuvve ani'l-merkeziyye makinesi kullanmaktır.

Saf ve Tabî'î bir Sütün Havâssı

Sıklet-i izâfiyesi 1,28 ile 1,34 arasında olmalı. [280] Mevâdd-ı şahmiyyesi lâ-akall yüzde 3 ve kaymak mikdârı yüzde 10 olmalı. Hâzımıyyet 22 ° ve daha fazla bulunmalıdır.

Su Katılmış Süt

Sıklet-i izâfiyesi	1,28'den aşağı
Mevâdd-ı şahmiyyesi	2,5 ila 4
Kaymak (yüzde)	7 ila 12
Hulâsa-i yâbise (yüzde)	11,5'dan aşağı

Hâzımıyyet, eğer süt taze ise 15-16 yahut daha az

Kaymağı Alınmış ve Su Katılmış Süt

Sıklet-i izâfiyesi ba'zen tabî'îdeve ekseriyâ vasatî mikdârdan daha az.

Mevâdd-ı şahmiyye (yüzde)	3'ten daha az
Kaymak (yüzde)	10'dan daha az

İhtâr: Bâlâdaki rakamlar ne kadar olsa takribî olduğu gibi ba'zen gayr-ı tabî'î sütler bulunur ki bunların mu'âyesinde yek-nazarda hîleli olduğu zannedilir, bu sebeble sütün mu'âyesini daha mükemmel bir sûrette yapmak üzere bu gibi hâl-i tabî'îde olmayan sütler için 24 yahut 48 sâ'at zarfında aynı ahırdan çıkan aynı sütü mu'âyene etmelidir. Eğer ikinci mu'âyenenin netîcesi birinciden çok farklı değilse o hâlde sütün hilesiz ve fakat gayr-ı tabî'î olduğu anlaşılmış olur.

[281] Süthânenin Def'-i Te'affünü

Pencere ve kapılarda bulunan yarıklara kağıt yapıştırılarak delikler güzelce kapatılır. Çekmece ve dolaplar ve âletler açıldıktan sonra beher metro-muka'ab için 50 gram kükürt hesâb edilerek toprak bir kap içinde yakılır ve kapı kapatılarak 24 sâ'at sonra açılır. Tavan ve duvarlar kireç katymağıyla badana edilir.

Zemin ve âletler sodalı kaynar su ile yıkanır. Eğer kâbil olursa kap ve âletleri buhar ile temizlemek ve ba'dehû kurutmak lâzımdır.

Tereyağının tuzlanması: Bir kilo tereyağına 30-50 gram tuz konur. Eğer nîm tuzlu olması matlûb ise 5-10 gram tuz kifâyet eder.

Peynirler

100 kilo süttten 10 kilo Hollanda yağlı peyniri, yahut 8,5 Emantal peyniri yapılır. Sütlü bir inekten senevî 200ilâ 220 kilo yağlı peynir yahut 75 ila 80 kilo tereyağı ila 110-120 kilo yağsız peynir alınır. 3 kilo beyaz peynir için 10 kilo kaymağı alınmış süt hesâb ederler. 5 kilo keçi sütü 150 gramlık taze peynir verir. 15 litre koyun sütü 10 kilo Rockfor peyniri verir.

Esâmî	Sütün harâreti (santigrat)	Pihlaşma müddeti		(…) karıştırılması ve doğranıp yoğurulması		Peynirin tabhı		Baskı Müddeti				Salamura Müddeti (Gün)	Mülâhazât
		Dk	Sâ'at	Dk	Sâ'at	Harâret	Müddet-i pişirme	Yazın		Kışın			
								Dk	Sâat	Dk	Sâat		
		Dk	Sâ'at	Dk	Sâ'at		Dk	Sâat	Dk	Sâat	Dk	Sâat	
Adam peyniri	32	35		12		35	10		12		14		100 kg süttten 9-10 kg peynir alınır
Goda peyniri	33	30		10		35	10		12		14		Tuzlanır
Kantal peyniri	33	0	1	5					12		14		
Chester peyniri	29	55		15		50	3		12		14		Kemâle gelmesi cesâmetine göre altı aydan iki seneye kadardır
Kaşkaval peyniri	32	0	1	20		65	5		3		6		
Glevia Girit peyniri	31	25		15		85	2						3-4 okka süttten bir okka peynir alınır
Gravlier peyniri	32	37		15		58	15		15		24		Emmental peyniri de buna benzer
Parmezan peyniri	32	45		20		50	5		12				2-3 senede kemâle gelir
Rockfor peyniri	32	40		15					10		12		1-1,5 ayda kemâle gelir
Jacks peyniri	23	45	1	25					15		24		4-5 ayda kemâle gelir
Gorgonzola peyniri	25	50							12		15		8

Esâmî	Sütün harâreti	Pihlaşma müddeti	Süzülme		Süzülme esnasında kaç def'a çevrileceği	Tuzlama	Matbahta kalacakları müddet	Matbahın Harâreti	Kurutma odasında kalacakları müddet	Kurutma odasının harâreti	Mahzende kalacağı müddet	Mahzenin harâreti
			Yaz	Kış								
	Santigrat	Dk	Saat	Saat	Def'a	Sâ'at sonra	Gün	Santigrat	Gün	Santigrat	Hafta	Santigrat
Berry	28-30		2-4	12	2-3	24	3	18	7-11	14	2-3	12
Camambre	27		2-3	15	3-4	24	2-3	18	14-20	15	3-4	12
Neuchatel	30		24	10		25-30	1	17	8-12	15	3-4	12
Mon-dore	28-32	50		12	2-3	24	1-2	18	3-4	16	1-3	12
Bon-lavaic	33-38	45		24	10-12	24-36	1	17	2-3	16	3-4	12
Yerli tulum	30		1	12		20	1	17	Tuluma doldurulur	Tuluma doldurulur		
Jarvai	18-20		24	15	3-4	24	1-2	16	2-3	15	2-3	12

[285]

Peynir Mayasının Yapılması

Henüz süt ile beslenen 2-6 haftalık dana, kuzu veya oğlağın şirdeninden 100 gr mikdârı alarak derûnunda elli gr âdî tuz eritilmiş bulunan suyun içinde 5 gün bırakılır. Beş gr tuzla 100 ila 110 santimero-muka'ab ispiro (90 veya 92 derecelik) ilâve edilir. (Silik) süzülerek [derûnuna %10 tuzlu su ve %8 ila 19 ispiro koymak şartıyla] bir litreye iblâğ olunur. Bu mayanın bir gramı 10 kilo ılık sütü pıhtılaştırır.

Avrupa'nın hâzır peynir mayalarından mâyi olanun bir gamı on kilo, toz mayanın bir gramı yüz kilo sütü pıhtılaştırır.

Tavukçuluk³⁸

Damızlık Tavuk ve Horozların Seçilmesi

Besleyicinin kendisince yetiştireceği tavuklarda çoğalmasını istediği yumurtlama, et verme, ötme, kuluçka olma kâbiliyetlerinden hangisi ise o alâmetleri en çok hâ'iz tavukların ve horozların en dinçlerinden damızlığa ayırması lâzımdır. tavukların senede en çok yumurtlayanları, ya birer birer kayd üişâret etmekle yahut kapanlı folluklar isti'mâl eylemekle anlaşılır. Horozlarda ibibik bükük veya sarkık bir hâlde olması, bir tarafının gâyet az büyümesi, bir yerine gayr-ı müsâvî sakal ve mahmizlerin bulunması, kuyruğun bir tarafa kaçık veya pek düz olması, kuyruğun kıvrılıp sırta gelmesi, ba'zı tüylerinin tavuk tüyelerine benzemesi ve tavuklarda ise bir topuk kemiğini hâmil mahmizlerin bulunması yahut tırpan tüyleriyle uzun bir kuyruğun bulunması tenâsül kuvvetinin noksân olduğuna delâlet ettiğinden böyleleri intihâb etmemelidir.

Tavuk, ördek, piliç ve güvercinleri 1-3, Hindi ve kazları 2-4 yaşları arasında damızlığa ayırmalıdır. Geniş yerlerde yaşayan baba hindi 15-20; erkek piliç 5-7, erkek ördek 5-6, bir erkek kaz 5-6 dişi kaza kifâyet eder. Dar yerlerde erkeğin mikdârını ziyâdeleştirmelidir. Bir erkek Toulouse kazı ancakiki dişiye aşılayabilir.

³⁸ Tafsîlât-ı lâzime almak için Salih Zeki Bey'in 542 sahîfeyi ve 168 resmi hâvî "Mükemmel Tavukçuluk" kitâbına mürâcaa'at ediniz.

Hangi ırk tavukların ne kâbiliyetlere mâlik olduğu aşağıda cedvelden anlaşılır.

Kümesler: İnşâ'ât-ı zirâ'iyye bahsinde yazılmıştır.

Tabîî kuluçka: Cüsseli büyük tavukların altına ora büyüklükte (50-60 gram apırlığında) 13-14 orta büyüklükte bulunan tavuklara 11-12 cüce tavuklara 7-8 yumurta bırakılır. Hindi ve kazın altına kendi cinslerinden 11-13 hindilere tavuk yumurtasından 20-25, tavuklara kaz yumurtasından 5-6 tane konulabilir. [Kuluçka müddeti (287) hayvânât-ı ehliye bahsindedir]. Kuluçkaya konulacak yumurtalar gâyet taze olması kat'iyyen 15 günlüğü geçmemeli ve yanında horoz bulunan tavuklardan alınmalıdır.

Cebrî Kuluçka: Hindi ve tavukları zorla kuluçka yapmak için bir sandık veya sepet içine kapatıp üstüne bir ağırlık koymalıdır.

Kuluçkadan Vazgeçirmek: Bunun için tavukları suya batırmak iyi değildir. Bir sepet içine koyup bir yere asmalı ve 24 sâ'at aç bırakılmalıdır. Yine vazgeçmezse biraz hindiyağı içirmelidir.

Yumurtaların mu'âyenesi: Kuluçkaya konulmazdan evvel yumurların tahammülü olup olmadıklarını anlamak için bir usûl yoktur. Kuluçkanın dördüncü, beşinci günleri yumurtalar karanlıktan ışığa doğru bakıldığında içinde kırmızı renkte örümcek ağı gibi bir şekil görülürse horoz tarafından aşılınmış olduğu, şeffâf olur ya'nî içinde bir şey görünmezse tohumuz bulunduğu, ortasında siyâf bir leke müşâhede olunursa çürümüş ve cılk olduğu anlaşılır.

Yumurtaların Kaç Günlük olduğunu Anlamak

Taze yumurta suya bırakıldığı zamân düz bir vaz'iyette kalır. 3-5 günlük yumurta suda ufka nazaran 20 °, sekiz günlük 45 °, 14 günlük 60 °, 20 günlük 75 ° bir zâviye [288] teşkîl eder. 30 günlük olursa sivri ucu aşağıda kalarak dimdik bir vaz'iyet alır. Daha bayat olursa suyun yüzüne çıkar.

Horoz mu tavuk mu?

Bir yumurtanın iki nısfı hissölünacak derecede müsâvî ve bir tarafı diğetine nazaran yuvarlak olursa çıkacak yavru dişidir. İki nısfı gayr-ı müsâvî, bir ciheti az çok sivri ve diğeri ciheti toparlak bir şekilde ise cinsi erkektir.

Kuluçka makineleri: Bunlarda derece-i harâret santigrat 40, reomor 32, fahrenayt 105 dereceyi geçmeyecektir. Bunların 50 yumurtalıktan bin yumurtalığa kadar olanları vardır. fiyatları zirâ'at makineleri kısmında yazılmıştır. Kullanılmasını öğrenmek mutlakâ "Mükemmel ve Amelî Tavukçuluk" kitâbını okumaya mütevakkıftır.

Civcivlerin Beslenmesi: Kuluçkadan çıkan civcivlere 24 sâ'at bir şey yedirmemelidir. Civcivlerin başlıca yemleri şunlardır:

- 1- Suya yahut yağı alınmış süte batırılıp sıkılmış nemli ekmek
- 2- Kabuğu soyularak ince doğranmış katı yumurta
- 3- Arpa unundan yapılmış suluca hamur
- 4- Marul ve hindiba yaprakları (çiğ veya pişmiş)
- 5- Kum darı yahut suda pişirilmiş pirinç
- 6- Tel şehriye (şa'riyye) makarna ve sâ'ire çorbasının süzülmüşü
- 7- Yoğurt mayasıyla yağsız süttten yapılmış lor peyniri
- 8- Pişirilmiş hayvânat kanları, karınca yumurtaları, kurtlar.

Piliçlerin beslenmesi: Piliçlere en ziyâde ufak taneli buğday, kırılmış yulaf, arpa ve çavdar hamuru, kara buğday, kenevir tohumu, lahana, hindiba, kuzukulağı, pancar kökü yedirilmelidir.

Yumurtlatmak İçin Yem tertîbleri: Sabâhleyin müsâvî miktarda kepek, kaba kırılmış buğday ve kezâ kaba kırılmış mısır ve yulaftan mürekkebi ve sıcak su ile ıslatılmış bir mahlût ve et kırıntıları

Öğle Vakti: Yalnız buğday [Tavukların eşinip hareket etmeleri için saman veya ot yığınları üzerine serpmeli.]

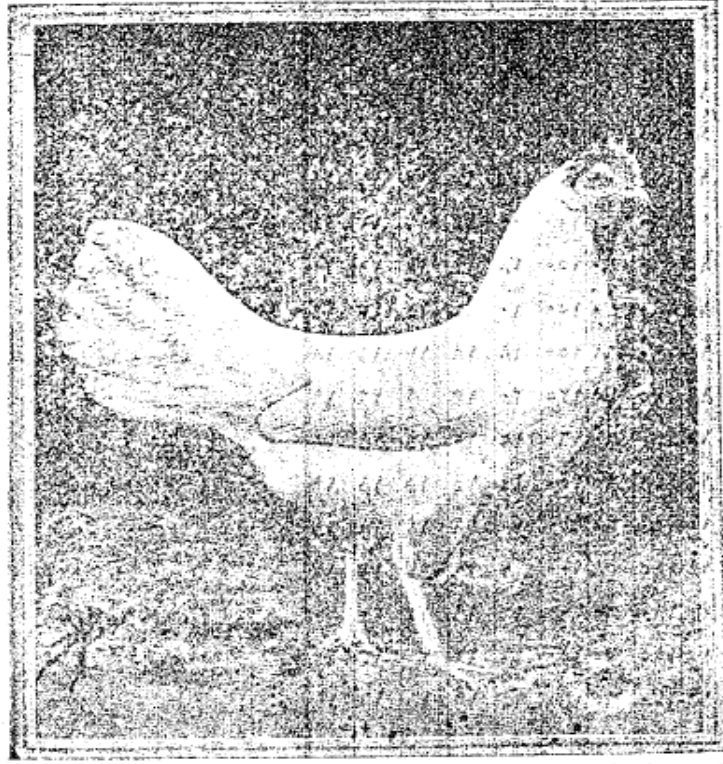
Akşamleyin: Yazın buğday ile arpa, kışın mısır ile kara buğday. Haftada iki def'a kemik kıran makineden çekilmiş taze kemik parçaları, et ve bayat ekmek kırıntıları, kezâlik haftada iki def'a kıyılmış yoncai ısırgan otu, lahana, pancar kökü, marul gibi yeşillikler verilmelidir. Çakmak taşı istiridye kırıkları kemik kırıntıları gibi sert mâddeleritavukların yemliklerinden hiç eksik etmemlidir.

[290]

Erken Tüy Döktürmek: Sonbahâr ibtidâsında tavuklara iki hafta kadar pek az yedirilip de azotu çok kuvvetli yemler verilirse sür'atle tüy değiştirirler. Ve kışa girip çok yumurtlarlar.

Yumurtaların muhâfazası: Yumurtalar birçok usûllerle ezcümle göl içinde yahut kabuklarına vazelin sürülerek yahut kireç suyu içine koyarak muhâfaza olunur. Kireç suyu içinde muhâfaza etmek için evvelâ bir buçuk okka hâlis sönmemiş kireç alıp 20 okka soğuk su içinde söndürmeli ve birkaç sâ'at karıştırmalı. Ba'dehû tortopak diye çekmesini beklemelidir. Bu sûretle elde edilen berrak (duru) mâyi'i bir küp veya sızmayan varil içine yerleştirilen yumurtalar üzerine dökmelidir. Ba'dehû yumurta sarısının kabuğa yapışmaması için fıçı ve küpleri haftada iki üç def'a kımıldatmalıdır. Bu sûretle yumurtalar kışa kadar hiç bozulmaksızın muhâfaza edilirler.

Bir Bönümde Kaç Tavuk Beslenir: Bir tavuğa verilecek satıh 0,15, bir ördek için 0,20 metro-murabba'ı irtifâ2,50 metro kümesin tabanı toprağın sathından 0,30 metro yüksek, gayr-ı kâbil-i nüfûz, üzerine ince kum döşenmiş küçük kapının arzı 0,20, tüneklerin irtifâ'ı 0,30 metro, diğer kapıların arzı 0,60 metro, sath-ı ufkî üzerinde topraktan 0,60 – 0,80 yüksekte ve birbirinden 0,60 metro [291] mesâfede olmalı. Folluklar 0,30 genişliğinde, 0,35 tûlünde, 0,30 irtifâ'ında sandıklar olup bir cihetinin dörtte üç kısmı açıktır. 30 tavuğa bir tünek kâfidir. Beher 5 tavuk için dış havluda yarım metro murabba'ı mesâfe hesâb etmeli, tavuk bahçelerinde beher baş için 4-8 metro-murabba'ı mesâde ya'nî bir dönümde 120 ila 250 tavuk hesâb etmeli, aynı bir mahalde nihâyet 50 hayvân bırakılmalıdır.

Senede 295 yumurta yumurtlayan Leghorn tavuğu

Tavukların İrki	İklima tahammül kabiliyeti	Çabuk büyüme kabiliyeti	Et verme kabiliyeti	Yumurtlama kabiliyeti	Kuluçka kabiliyeti	Yumurtaların adedi vasatı	Yumurtaların sıkleti gram	Yevmî gıdaları	Turfanda yumurtlama kabiliyeti
İspanyol	8	10	12	17	12	160	80	195	15
Alberfeld	20	19	19	19	18	170	60	180	15
Endülüs	18	17	10	18	12	165	70	194	15
İngiliz büyük döğüşken	14	12	12	14	14	110	60	160	14
Orpington	20	20	14	19	18	150	60	160	15
Barbesio	14	13	14	12	10	150	72	190	14
Bastıbacak	17	16	17	18	18	150	61	190	14
Brahma	19	16	9	13	20	125	75	275	19
Bress (siyah)	18	18	19	15	12	160	60	190	15
Bress (Kır)	19	18	15	14	14	150	65	158	15
Bregl	18	18	14	18	10	150	60	150	15
Pado	12	11	7	10	2	100	58	115	14
Pylmoth rock	20	20	11	19	16	200	65	180	20
Hacı kadın	11	13	20	14	10	140	70	195	15
Denizli	18	16	18	19	14	160	65	170	16
Dorking	14	13	15	14	12	150	60	195	15
Rhen kokusu	16	15	16	14	14	120	60	180	15
Faverol	20	20	13	15	20	130	60	180	19
Fizan (Hodan)	15	17	16	16	2	125	60	195	20
Camping (gümüş)	19	10	14	20	2	225	58	152	15
Cravaghor	10	12	18	15	7	120	78	200	14
Langshan	19	16	9	14	19	120	65	200	18
Leghorn	20	18	9	14	19	120	65	200	18
Man	12	13	19	14	10	110	60	198	14
Manett	18	19	17	17	8	115	60	190	14
Minorka	14	18	18	19	15	170	70	180	15
Nemse	19	15	8	12	20	120	55	300	19
Viandot	20	20	10	19	16	160	60	180	20
Hamburg	14	14	10	18	10	240	50	180	15
Hind	18	12	12	13	18	120	60	190	14

[294]

ARICILIK

Nefîs Bal Veren nebâtât: At kestenesi, arı otu, akasya, anason, ay çiçeği, ıhlamur, evliya otu (San fovan=Kır yoncası), badem ağacı, beyaz hardal, söğüt, şalgamcık, şeftali, sarımsak, salkım ağavcı, tırıl fıkıdık, kavak, kaysı, kolza, kekik, lahana, lavanta çiçeği, marzenkuş (fare kulağı), yonca.

Acı Bal Yapan nebâtât: Kestane, kocayemiş

Bol Fakat Esmer Bal Yapan nebâtât: Çam, kara buğday, funda, keçi boynuzu ağacı

Yalnız bağık olan memleketlerde arılar yaşayamaz.

Arzı Cinsleri: Başlıca âdî bal arısı

İtalya, Amerika, Kıbrıs, Suriye arılarıdır.

Çerçeveli Kovanlar:

Bizim yerli sepetten yapılmış veya ağaçtan oyulmuş âdî kovanlardan bal alınırken arıların birçokları telef olduğu gibi kışın muhâfazaları müşkil istenildiği zamân oğul verdirmek veya verdirmemek gayr-ı mümkün olduğundan yeni usûl çerçeveli kovanlar icâd ve i'mâl olunmuştur. Bunlarda arılar râhat yaşadıkları, bal ve mum alınırken telef olmadıkları gibi, kovandaki arıların kuvvet veya za'fiyetine göre oğul verdirmek veyahut verdirmemek mümkün ve her vakit her hâllerini tetkik ve teftiş etmel kolay, anaları telef olduğu vakit yeniden [295] ana koymak kâbil olduğundan ve bunlardan daha çok bal alındığından çiftçilerin bundan tedârik etmeleri şarttır. Bunlarda çerçeveler eğreti olduğundan bal ve mum ile doldukları vakit kolayca kaldırılıp boşaltılır ve yine yerlerine konulur. Her ay arılara yapılacak ihtimâm zirâ'at takvîmi kısmında kovanların fiyatları zirâ'at makineleri bahsinde yazılmıştır. Bu kovanların iki cinsi vardır. biri lapense diğeri dadane kovanıdır. Lapense kovani enli, dadane kovani uzun ve iki katlıdır. Birincisi acemiler için diğeri biraz tecrübeliler için elverişlidir. Arıların gömeç yapmak için vakit gâ'ib etmemeleri ve bu zamânda bal ve

mum yapmaları için bu çerçeveler husûsî kalıplarla yapılmış yuvalı bal mumu levhaları geçirilir. Arılar yuvaların içine bal doldurmaya başlarlar.

İPEK BÖCEKÇİLİĞİ

Böcekhânelerde istihsâl edilmiş olan tohumlar soğuk mahallerde veyahut soğuk hava hâsıl eden âletlerde kışlattırılır. Nisan'da mahallinden çıkarılarak tohumlar yıkanır ve tohum açmaya mahsûs olan odalara veyahut kuluçkalığa konur. Bir ons (25 gr) tohum için 2 desimetro-murabba'ı mahal kâfîdir. Bundan sonra harâret 11 gün zarfında tadrîcen 15-20 dereceye çıkarılır. Tohumların açılması sırasında harâreti 25 dereceye [296] yükseltmek, rutûbeti def' etmek, bir baca vâsıtasıyla odayı havalandırmak ve tohumdan geç fişkırırları ayırıp atmak lâzımdır.

Böceklerin uykusu esnâsında aslâ yaprak vermemeli, dördüncü yaştan sonra havânın değiştirilmesine fevka'l-âde ihtimâm etmeli, kerevetleri her iki günde bir temizlemeli ve böcek şeffâf bir hâl kesbedince usûlü vechile askıları yerlerine koymalıdır. 10 gün sonra askıdan böcekler toplanarak sıcak suya atılır.

Bir ons tohum için	2 metro-murabba'ı sathındaki kerevetler	Dut yaprağı
Açılmadan birinci yaşa kadar	1 aded	12 kilo
Birinci yaştan ikinci yaşa kadar	2 aded	48 kilo
İkinci yaştan üçüncü yaşa kadar	6 aded	144 kilo
Üçüncü yaştan dördüncü yaşa kadar	15-17 aded	206 kilo
Üçüncü yaştan askıya çıkıncaya kadar	30-35 aded	700 kilo (lâzımdır)

Bir ons tohumdan takrîben 30.000 böcek çıkar ve bunları beslemek için yüksek sâklı 40 dut ağacı lâzımdır. Bir onstan 60-65 kuru koza hâsıl olur. Bir kilo ipek için dört kilo kuru koza yahut 16 kilo yaş koza lâzımdır.

Ağacın Yaşı	Vereceği Yaprak	
	Dirhem	Kıyye
1	36	0
2	53	1
3	20	2
4	00	9
5	65	14
6	110	20
7	320	25
8	244	33
9	71	38
10	263	41
11	100	50
12	200	56
13	00	59
14	150	60
15	300	66
16	100	69
17	150	71
18	150	73
19	00	75
20	200	77
21	100	78
22	250	79

Böceklerin Hastalıkları

1-) Sütleme (Graseri) Bulaşık değildir, böceğin vücûdundan hârice süt renginde bir mâyi' akar, koza bozulur. Temizliğe ve harâretin intizâmına bi'l-hâssa dikkat etmelidir.

2-) Moscardine (kireç) hastalığı: Böcek pembe gül rengine görerek telef olur, ba'dehû vücûdu sertleşir, ve üzerinde beyaz tezehhürât husûle gelir. Hasta böcekleri tlef olmazdan evvel kaldırmalıdır. Böcekhâneleri rutûbetten muhâfaza etmeli ve böcek beslemezden evvel böcekhâneyi ve kerevetleri %3 nisbetinde göztaş suyu püskürtmelidir. Bu hastalık sârîdir.

3- Karataban(Pebrine) hastalığı: Sârî ve irsîdir. [298] Böcek küçülür ve üzerinde siyâh benekler hâsıl olur. Telef olan hasta böceklerin vücûdu buruşur. Bu hastalığa karşı mu'âyene edilmiş hastalıklardan ârî tohum kullanılmalıdır.

4-) Baygınlık (flaşeri): Böcek manzarasında dermânsızlık görülür, telef olan böceklerin vücûdu yumuşak olur ve kokar. Rutûbetten sakınmak ve dezenfekte yapmak lâzımdır, sârîdir.

ÇİFTLİK BAYTARLIĞI

Hastalık alâmetleri: Çobanlar ve sığırtmaçlar gibi hayvânlara bakan kimseler çok def'a onların en küçük bir râhatsızlıklarını bile fark ederler. Hastalık alâmetleri pek çoktur. Ba'zen hayvânın ahvâl-i umûmiyyesi hastalığını gösterir, ba'zı def'a yalnız hastalığın zuhûr ettiği a'zâ muztarib olur. Hâricden görülen bu alâmetler arasında başlıcaları: iştihânın azalması, dermânsızlık, neş'esizlik öksürük, topallama, bağırsak karışıklığı ve sâ'iredir. Önce hastalığın sebebini ve vehâmetini nazar-ı dikkate almak îcâb eder. Sathî olan damarlardan birini parmaklar altında tazyîk ederek kanın deverânını mu'âyene etmek lâzımdır. kalbin vurması sayılacak [299] ve muntazaman vazîfesini îfâ edip etmediği tedkîk olunacaktır. Beygir, merkeb ve katır için alt çenenin altında bulunan (şiryân-ı vechî-i lisânî) aratılarak baş parmak hayvânın yüzüne ve diğer parmaklar çenenin altına konur. Çatal tırmaklı hayvânlar kuyruğunun kökünden 15 ila 20 santimetre mahalden tutarak kuyruk sokumundaki damar mu'âyene edilir. Koyun, keçi ve köpeklerde ön ayağın için yüzünde dizin üstünde bulunan (şiryân-ı ka'berî) kol damarı üzerine parmaklar konur. Yaşına ve cinsine göre hasta olmayan hayvânın nabzı bir dakîka zarfında kaç def'a attığı ber-vech-i âtî gösterilmiştir.

[Cinsi]	Orta Yaşlı	Genç	İhtiyâr
Beygir	36-40	60-72	32-38
Merkeb ve katır	46-50	65-75	45-60
Sığır	45-50	60-70	40-45
Koyun ve keçi	70-80	85-95	55-60
Köpek	90-100	110-120	60-70
Kedi	120-140	130-140	100-120

Hayvânların derece-i harârei dahi hâl-i sıhhatin gâyet mühim bir alâmetidir. Hayvânların harâreti 1/10 dereceye taksîm olunmuştur. Bir a'zamî termometre vâsıtasıyla müşâhede edilir. Hayvânı yaralamamak ve tepmesine mâni olmak üzere îcâb eden tedâbîr-i ihtiyâtiyeye tevessül etmek şartıyla bu âlet hayvânın kıcına idhâl edilerek harâretine bakılır.

[300]

Hayvânların hâl-i tabî'îdeki vasatî derece-i harâreti ber-vech-i âtîdir:

Beygir	37 ila 37,5 santigrat derecesi
Sığır	38 ila 38,5 santigrat derecesi
Koyun	39 ila 39,5 santigrat derecesi
Köpek	38,5 santigrat derecesi
Kuşlar	42 santigrat derecesi

Eğer harâret yarım derece fazla bulunursa (hummâ) bulunduğu anlaşılır. Nihâyet harekât-i teneffüsiyyenin sür'ati pdahi hayvânın hastalığını izhât için mühim bir vâsıtaadır. Hayvânın böğrünün aded-i harekâtı yahut dinleme sûretiyle teneffüsünün adedi ta'yîn olunur.

Beygir dakîkada 10 ila 12, koyun dakîkada 13 ila 16, sığır dakîkada 15-18, köpek dakîkada 15-18.

İshâl (amel): Kepek ve kuru ot vermeli, karnının altını gübre ile ovmalı, kaynatılmış nar kabuğu, palamut tozu, şarâb gibi kabızlık verici ilâclar içirilmeli.

Uyuz (gicimik): Evvelâ yaraları ılık su ve arab sabunu ile yıkamalı, ba'dehû yarı yarıya benzin ile yahut zeytûn yağı ile karıştırılmış gaz yağı sürmeli, bulunursa (Helmerich) pomadası isti'mâl etmeli.

İnkıbâz (Peklik): Hayvânın cinsine göre mikdârları yukarıda gösterilen amel ilâclarından (mushil) içirmelidir. [301]

Ayağa çivi batma: Çiviği çıkarmalı. Tırnağı yontturmalı. Yarayı ½ göztaşı veya asit –fenik mahlûlleriyle ıslatılmış pamukla sarmalı.

Ayağa su toplanma: Bıcılığın ilerlemiş hâlidir. Günde iki def'a arab sabunu, ba'dehû 1/3 göztaşı veya asit-fenik veya karazil ile yıkadıktan sonra pamukla sarmalı.

Bıcılğan (beygirlerde): ½ karazil, asit-fenik, göztaşı ve 20 dirhem keskin sirkeden yapılmış ilâcla günde iki def'a yarayı temizlemeli, kepek yahut keten lapası vurmali.

Bel tutukluğu: Büyük bir bezi birkaç kat büküp sıcak suda ıslattıktan ve iyice sıktıktan sonra hayvânın beline sarmalı, üstüne muşamma' veya keçe çekmeli. Bunu iki sâ'atte bir tekrâr etmeli, hayvânı istirâhat ettirmeli.

Temreği (Deri kızışması): Kızaran yerleri sirkeli soğuk su ile yıkamalı, hafîf amel ilâcı vermeli.

Cıdago yarası: Yarayı günde iki def'a tuzlu soğuk su ile bolca yıkamalı, ba'dehû üstüne asit-borik tozu ekmeli.

Çatal kızgınlığı (maya çürüğü): Pis kokulu [302] ve irinlidir. Yukarıki ilâclarla yahut tuzlu su ile iyice yıkamalı ve ba'dehû katran koymalı.

Çıbanlar: Etrâfındaki tüyleri kesmeli, alevden geçirilmiş bir çakı ucuyla çıbanı deşmeli, irini boşaltmalı. Her gün ilâclı sularla yahut tuzlu su ile yıkamalı.

Damak şişkinliği: Asit-borik veya şap suyu ile yıkamalı, şap tozu ile oğalamalı.

Doğca (gezaz=tetanoz): Bunun mikrobü pis, çamurlu, gübreli yerlerde bulunur. Hayvânın kolları tutulur, ağzı kilitlenir, hastalık yeni başladığı vakit mikrobun yaraya girdiği mahalli kızgın demir ile dağlamak fâ'ide verirse de hastalık ilerledikten sonra hayvânın ağzını zorla açıp afyonlu ilâc içirmeli, baytara mürâca'at etmelidir.

Sancılar: Sancıların sebepleri çoktur. Mi'de hazımsızlığından bağırsak hazımsızlığından, bağırsaklara kan hücûmundan (kızıl kurt) bağırsakların tıkanmasından düğümlemesinden, karaciğerle böbreklere kan hücûmundan ileri

gelir. Sebeblerine göre tedâvîleri değişir. Mi'de ve bağırsak sancılarında ottan iki tora yapmalı, ba'dehû ısıtılmış sirkeyi kuvvetlice boş böğrüne döküp iki kişi iki taraftan kuvvetlice ve bir sâ'at devâm etmek üzere toralarla oğmalı, bir âdem tırnaklarını kesip kollarını yağladıktan sonra elini hayvânın kıcına sokup pislkleri çıkarmalı. Bi'l-âhare beş altı okka [303] suda yarım kalıp sabun eritip ve içine yüz dirhem kadar sodalı İngiliz tuzu katıp çocukların su tulumbarları gibi bir şırınga ile hayvânın kıcına sıkmalı. Bunu sabunlu su bitinceye kadar tekrârlamalı. Kuyruğuyla kıcını tıkayıp hayvanı koşturmalı. Ve ba'dehû hayvâna yüz dirhem kadar ılık çay içirmelidir. Kızıl kurt sancısı için şâh damarlarından iki üç okka kadar kan almalı, derisini trementi rûhuyla oğmalı, kepek çorbası içirmeli.

Soluğan: Hayvânları sıcak tutmalı, pişmiş çavdar yedirmeli, istirâhat ettirmeli.

Topallık: Topallığın sebepleri çoktur. Hangi a'zâda olduğu çekic ve kerpeten ile vurularak anlaşıldıktan sonra ona göre tedâvî etmelidir. Keten lapası vurmak fâ'idelidir.

Kızıl kurt: Sancılara mürâca'at.

Mankafa (ru'âm): Beygirlerde olur. Hasta hayvânları öldürmeli, her tarafı temizlemeli.

Sığır vebâsı: Telef olan hayvânları derileriyle gömmeli, ahırları ilâclar, kireçler ile temizlememli. Hemen hükûmete haber verip sağlam hayvânları baytara aşılatmalı.

Şap (taban): Koyunları baytara aşılatmalı, telef olanları gömüp üstüne kireç atmalı.

[304]

Çiçek (koyunlarda): Hasta koyunların 5-6 günlük kabarcıklarını yarıp temiz bir s'aat çay üstüne biraz su çıkardıktan sonra diğer koyunların kuyruklarının altındaki deriye hafif bir çizgi ile aşılamalıdır. Daha iyisi baytara yaptırmalıdır.

Kelebek (koyunlarda): Ölenleri gömmek, sürünün otlağını değiştirmek, un ve kepek çorbası ve ıslanmış demir suyu içirmek lâzımdır.

Kıl kurdu (koyun ve keçilerde): Kapalı bir yerde katran tütüsü vermelidir. Ba'dehû bolca tuz yedirmeli.

Göz ağrıları (umûmî): Asit-borikli su ile birkaç kereler yıkamalı.

Karın şişkinliği (koyunlarda): Bahârda otlar yai iken koyunları ağıldan erken çıkarmamalı, daha evvel biraz kuru ot yedirmeli.

Koyun biti: Yünleri aralandırıp bir körükle kükürt çiçeği serpmeli. Bu hastalıklar için gelecek sene daha ziyâde tafsîlât verilecektir. Şimdilik tafsîlât için Zirâ'at ve Ticâret gazetesine, 61 türlü tavuk hastalıkları için mükemmel ve mealî tavukçuluk kitâbına mürâca'at ediniz.

[305]

Bir Kazâ Vukû'unda Tabîb Gelinceye Kadar Yapılacak Tedbîrler

Suda boğulmak: Boğulan kimseyi güneşli bir yere yahut iyi bir ateşin yanına götürerek sağ tarafı üzerine upuzun yatırmalı. Başı gövdesinden daha yüksekte olmalı. Ağzındaki kum, ot ve sâ'ire gibi yabancı cisimleri temizlemeli. Vücûdunu hiç durmadan oğmalı. Mi'desinin üzerine rakıya batırılmış bezler koymalı. Burun deliklerine ve ağzına üflemeli. Boğulmuş kimseyi ayaklarından baş aşağı kat'iyen asmamalıdır. Çünkü hastayı öldürmekten başka bir fâ'idesi yoktur. Aşağı kaldırıp indirmemeli. Aynı zamânda temiz bir mendil ile hastanın dilini tutarak dakîkada 18 ila 20 def'a hafîfçe çekmelidir. Hasta teneffüs etmeye başlayıncaya kadar 1 ila 15 dakîka dilini bu sûretle çekmeli. Hastanın teneffüsü avdet etmeden kat'iyen bir şey içirmemlidir.

Zehirlenme: Eğer mi'deye girmiş yakıcı zehirlerden ise (tuz ruhu, kezzâb, zaç yağı, potas, süt, kireç gibi) onu zararsız bir hâle getirmek için çokça mikdârda sıcak suyun içinde panzehirini hal ederek hastaya içirmelidir. Hâmızlar için bir kilo suyun içine 30 gram magneziyi [306] ve kalviyyât için bir bardak su içine iki kaşık sirke veya limon suyunu karıştırıp içirmelidir. Hastayı kusturmaya çalışmalı.

Yılan ısırması: Vakit geçirmeden işe başlamalı. Yarayı güzelce yıkamalı ve kan çıkıncaya kadar kuvvetle sıkmalıdır. En iyisi ağza zeytûn yağı alarak yarayı doğrudan

doğruya emmektir. Bundan sonra hâmız-fenikle yarayı dağlamalı. Üstüne limon suyu damlatmalı. Sıcak kahve ve sâ'ire içirerek hastayı terletmeye çalışmalı.

Kuduz köpek ısırması: Yarayı kızgın bir demirle mümkün olduğu kadar mükemmel ve çabuk dağlamalı. Eğer demir bulunmazda zehrin dışarı çıkması için yarayı yıkamalı ve parmaklarla etrâfını kanatmalıdır. Bundan sonra mümkün mertebe sür'atle dağlamalıdır. Ba'dehû hastayı hemen İstanbul'a gönderip aşılatmalıdır.

Akreb ve öreümcek sokması: Tehlikeleri azdır. 1/ 3 hâmız-krom veya permanganat dö-potas mahlûlü kullanılabilir. Arının iğnesi, eğer kalmışsa, çıkarmalı. İçine bir parça sirke yahut nişadır rûhu konulmuş olan soğuk su ile şişen yeri yıkamalı. Sokulan mahallin mümkün olduğu kadar sıcak olan suyun içine daldırılması da tavsiye edilir.

[307] Cemreli Sineklerin Isırması: Asit-fenikle dağlamalı ve hemen doktora koşmalıdır.

Sivri Sinek Isırması: Kaşınmayı def' etmek için tuzlu su, sirke, nişadır rûhu ve daha iyisi tentürdiyotla oğmalıdır.

Âletler, Balık kılçığı, iğne vs. batması: Eğer kanamıyorsa kanayınca kadar etrafını hafifçe sıkmalı. Sonra temiz su ile yıkayıp üstüne temiz kuru bir bez veyahut binde bir nisbetinde süblime mahlûlü ile ıslatılmış biraz pamuk veya bir tülbent koyup bağlamalı.

Makinelerden arabalarlardan veya düşmekten hâsıl olan yara ve bereler: Eğer yalnız deri örselenmiş ise soğuk su yahut tentürt-arnika (öküz gözü rûhu) veyahut kâfurlu rakı ile yıkamalı. Eğer yara hâsıl olmuş ve derinin bir parçası kalkarak çokça kan akması muhtemeln bulunmuş ise hemen soğuk su tatbîk etmeli, binde bir süblime mahlûlüyle yıkamalı; ba'dehû bir tülbenti suda ıslatarak yaranın üstüne bağlamalı ve her on dakîkada bir def'a tülbenti çözmeden ıslatmalı.

Yanıklar: Acıyı kesmek için evvelâ soğuk su ile yıkamalı. Eğer deri yanmamış ise binde bir nisbetindeki hâmız-pikrik mahlûline bir tülbent batırarak üstüne koymalı. Deri kalkmış ise müsâvî mikdârda zeytûn yağı ile kireç suyunu karıştırarak içine biraz pamuk batırdıktan sonra yaranın üstüne bağlamalı.

[308] Hazımsızlık: Çokça ılık su ve onu müte'âkib biraz şeker katılmış çay içerek kusmaya çalışmalı. Ondan sonra içine 2 kaşık tuz katılmış kepekli su ile hukneler yapmalı; perhîz ve istirahat etmeli.

Dayak ve düşmek: Yaralının kuşak ve düğmelerini elbiselerini çıkarmalı. Temiz sudan başka bir şey içirmemeli. Eğer hastanın aklı başında değilse ayaklarını hardallı suya koymalı. Vücûdunu ispirto, sirke gibi şeylerle oğmalı.

Burkulma, ezilme: Burkulan yerin şişmemesi için doğrudan doğruya soğuk bir tülbent sarmalı. Eğer şiş varsa keten otu lapası koymalı. İstirâhat ve perhîz etmeli. Serinletici ve ferâhlandırıcı meşrûbât içmeli.

Güneş çarpması: Başa soğuk su ve ayaklara hardal koymalı. Sabunlu su ile hukne yapmalı.

Baygınlık: Hastanın başı altına yastık koymayarak upuzun yere yatırmalı. Derhâl baygınlık geçer. Yüzüne soğuk su serpmek, ispirto, kolonya, sirke gibi şeyler koklatmak da fâ'idelidir.

Gazlarla zehirlenme: Suda boğulanlara yapılan tedâbîrin aynı yapılır. Hastayı çok sıcak bir yere koymamalı. Bu gibi tehlikelere ma'rûz kalmamak için kuyu ve lağım gibi yerlere girmek lâzım geldiği zamân evvelâ yanmış bir mumu kuyunun içine indirmeli. Şayet mum sönerse orada hâmız karbon bulunduğu anlaşılacağından ağaç dalları veyahut açık bir şemsiye gibi şeyleri sallayarak orasını havâlandırdıktan sonra içeri girmeli. Ve çabuk dışarı çıkmalıdır. Daha iyisi bir tabağın içine kireç kaymağı veyahut nişadır rûhu koyduktan sonra bu tabağı bir sepetin ortasına koyarak kuyunun içine sarkıtmalı. Kuyuların içine potas mahlûlü püskürtmekle de maksad hâsıl olur. bunun için kireç kaymağı (...) suyu kaynatmalı. Bir müddet sonra tortusu dibine çökünce bulandırmadık şştğndeki suyu almalı ve ağzı kapalı şişelere koyarak ba'dehû kullanmalıdır. Lağımlara gelince klor-gles(?) atmak lâzımdır.

POSTA TA'RİFESİ

1- Mektûblar ve açık muhâbere varakaları

Mektûbların beher on beş gram ve küsûru için dâhilde kırk para ve sahil memleketler arasında yirmi para alınır. Kartpostallar için sâhil olsun dâhil olsun yirmi para ve cevâblı kartpostallardan kırk para alınır.

Posta ittihâdına dâhil olan ecnebî memleketlere gidecek mektûbların ilk yirmi gramı için kırk para ve bundan sonraki beher yirmi gram veya küsûru için otuz para ücret alınır.

[310]

2- Risâle ve Gazeteler: Gazete ve mecmû'aların beher elli gram ve küsûru için iki para ücret alınır. Ağırlığı beş kilodan fazla olanlar kabûl edilmez. Posta ittihâdı olan memleketlere gidecek gazeteler matbû' evrâk ta'rifesine tâbi'dir.

3- Evrâk-ı matbû'a ve mesâlih: Kitâblar, fotoğrafları plaklar, harîtalari i'lânnâmeler adres varakaları, kart-de-vizitler, kataloglar, konşimentolar, hamûle senedleri gibi mevâddın ücreti otuz grama kadar beş ve otuzdan elli grama kadar on ve fazla beher elli gram veya küsûru için de on paradır. Eğer sâhil memleketler arasında olursa elli yerine yetmiş beş gram için on para alınır. Posta ittihâdına dâhil olan memleketler için beher elli gramı on para ücrete tâbi'dir.

Eşyâ-yı Ticâriyye numûneleri: Otuz grama kadar beş ve iki yüz elli grama kadar ilk elli gram dahi dâhil olduğu hâlde beher elli gram ve küsûru için on ve bahren gidecek olanların iki yüz elli gram kadar bulunanların beher yetmiş beş gram ve küsûru için kezâ on para alınır. İki yüz elli gramı mütecâviz numûnelerden gerek dâhil ve gerek sâhil için beher elli gram veya küsûr için yirmi para i'tibâriyle ücret alınır.

Posta ittihâdına dâhil olan ecnebî memleketleri için üç yüz elli gramdan daha ağır olan paketler kabûl edilmeyerek beher elli gram veya küsûrdan on para ücret alınır. Yalnız ilk [311] yüz grama kadar ücret yirmi paradır. Camdan yapılmış eşyâ, zeytûn yağı, tereyağı, kutu içine konulmuş canlı arılardan dahi bu sûretle ücret alınır.

5- Ta'ahhüdlü mürâselât: Âdî ta'ahhüdlü mektûblardan bir kuruş, i'âde ilmühaberlilerden iki kuruş ta'ahhüd ücreti alınır. Bundan başka mektûbu göndererek eline verilecek olan ilmühaberinin üstüne on paralık maktû' pul yapıştırılır.

6- Bi-şarti't-te'diye: Postahâneye teslîm edilen bir paket mürselün-ileyhten mu'ayyen mikdârda alınacak bir para mukâbilinde kendisine teslîm edilmesi husûsuna "bi-şarti't-te'diye ta'ahhüdlü mevâd" denilir. Bunların ücretleri de ta'ahhüdlü mürâselât gibidir.

7- Cevâblı kupon: Ecnebî memleketlere gönderilen mektûblara verilecek cevâbların posta ücretinden mürselün-ileyhleri kurtarmak için beyne'l-milel cevâblı kupon varakaları vardır ki bunların fiyatı altmış paradır.

8-Kıymet-i mukaddereli mektûblar: İçinde banknot, tahvîlât, eshâm ve sâ'ir evrâk-ı nakdiye bulunan ve kıymetleri zarfları üzerinde yazılı olan mektûblardır. Bunlar için usûlen posta ve ta'ahhüd ücretleri ve kıymet-i mukadderinin beher bin kurul ve kûsûru için kırk para ücret-i nisbiyye alınır.

[312]

9- (Silik) kıymet-i mukaddereli kutular: Derûnunda mücevherât gibi kıymetli eşyâ bulunan tahta veya ma'denden yapılmış ve uzunluğu otuz iki ve kalınlığı onar santimetreden fazla olmayan kutulardır ki bunlardan sevkiyyât-ı beriyyeye iştirâk eden her memleket için yüz para ve hîn-i hâcette sevkiyyât-ı bahriyyeye iştirâl eden her idâre için beş kuruştan ibâret bir ücret ile ayrıca ücret-i te'mîniyye alınır.

10- Dâhilî havâlenâmeler: Bir postahâneye nihâyet iki bin kuruşu geçmemek şartıyla teslîm edilen bir paranın diğer postahânece te'diyesi zımında yapılan varakaya havâlenâme denilir. Beşyüz kuruşa kadar gönderilen paranın beher yüz kurulu için yirmi para ücret verilir. Beş yüz kuruştan iki bin kuruşa kadar beher iki yüz kuruş için yirmi para ilâve olunur.

11- Posta bonusu: Yüz kuruş kadar olan bir parayı Memâlik-i Osmâniye'nin herhangi bir postahânesinden alınmak üzere postahânenin birisine teslîm ederek mukâbilinde alınan poliçeye posta bonusu denilir. Bunun ücreti yirmi paradır.

12- Posta paketleri: Ağırılığı kırk kiloyu geçmeyen eşya, kıymetli veyahut âdî posta paketi olarak postahânece naklolunur. Bu paketlerin beher beş kilosu için eğer ara yerde yalnız deniz veya şimendüfer varsa dört kuruş ve eğer hem deniz hem şimendüfer varsa yedi kuruş alınır. Eğer ara yerde [313] şimendüfer ve vapur yoksa ta'rife-i mahsûsasına göre ücret alınır.

13- Memâlik-i ecnebiye havâlenâmeleri: Posta ittihâdına dâhil olan (ki bizim mu'âmele edeceğimiz ekser Avrupa ve Amerika hükûmetleri dâhildir) memleketlere gönderilecek akçelerden 2 liraya kadar olanlardan bir kuruş, 2-4 liraya kadar iki, 4-6 liraya kadar 3, 6-8 liraya kadar 4, 8-10 liraya kadar 5 kuruş ve indan yukarı beher lira için yirmi para ücret alınır. İlmühaberler damga pulundan mu'âftır.

TELGRAF TA'RİFESİ

1- Bir şehir dâhilinde bulunan telgraf merkezleri arasında çekilen telgrafnâmelerden yirmi kelimeye kadar yüz para ve yirmi kelimedenden fazlası için beher on kelime ve küsûrundan elli para ücret alınır.

2- Bir vilâyet dâhilinde bulunan merkezler arasında çekilen telgrafnâmelerden bir kelimedenden yirmi kelimeye kadar beş kuruş ve ondan fazlası için her kelime başına on para ücret alınır. (Çatalca, İzmit, Çanakkale livâları İstanbul vilâyeti mülhakâtından sayılır)

3- Birbirine bitişik olan iki vilâyet dâhilindeki merkezler arasında çekilen telgrafnâmelerden bir kelimedenden dört kelimeye kadar yedi buçuk kuruş ve dört kelimedenden fazla olursa kelime başına yirmi para alınır.

[314-315]

4- Birbirine bitişik olmayan vilâyetler arasında çekilen telgrafnamelerden bir kelimedenden on kelimeye kadar on kuruş ve ondan fazlası için beher kelime başına bir kuruş alınır.

5- Hicaz hattı: Medîne-i Münevvere tarîkinden hıttâ-i Hicâziyye dâhilinde bulunan merkezlere çekilecek telgrafnamelerin beher kelimesi bir kuruştur. Yalnız

Medine'nin ilerisinde şimdilik telgraf hattı bulunmadığından ileriye çekilen telgrafnâmeler Medîne'den posta ile gönderilir.

Dersaadet'ten âtîdeki mahallere çekilecek telgrafnâmelerin beher klimesinden alınacak ğcret mikdârı:

	Santim kuruş		Santim kuruş
Hicaz	9,23	Felemenk, Belçika ve Danimarka	2,56
Yemen	8,78	Bulgaristan	0,96
İspanya	2,78	Büyük Britanya	3
İsveç	3	Bosna-Hersek ve Karadağ	1,24
İsviçre	2,23	Portekiz	2,97
Almanya	2,37	Tunus ve Cezayir	2,92
Amerika (New York ve Boston)	7,97	Çin (Pekin)	21,27
Avusturya-Macaristan	1,51	Habeşistan	8,33
İtalya	2,16	Romanya	1,15
İran	7,20	Rusya	3,21
Basra Körfezi	9	Buhara ve Asya-yı Rusî	5
Zengibar	14,07	Malta	3,09
Japonya ve Kore	23,74	Mısır (Birinci mıntıka)	2,93
Sırbistan	0,91	Mısır (İkinci mıntıka)	3,60
Aden	11,25	Mısır (Üçüncü mıntıka)	4,73
Fas (Tanca)	3,58	Masavva'	7,88
Fransa	2,44	Norveç	3,04
Madagaskar	5,19	Hindistan	10,58
Java	19,02	Yunan	1,24

* Postahânedede lira-yı Osmânî 102 kuruşa 24 para hesâbıyla alınır. Bir Osmanlı lirası 22 Frank 78 santim yahut 18 Mark 40 fenik i'tibâr edilir.

ZİRÂ'AT VE TİCÂRET MÜ'ESSESÂTI

Ticâret ve Zirâ'at Nezâreti

Nezâret hey'eti bir nâzırla bir müsteşârdan ve yedi müdîriyet-i umûmiye ile kalem-i mahsûs, muhâsebe, evrâk müdîrliklerinden ve hukûk müşâvirliğinden müteşekkildir.

Zirâ'at müdîriyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ile idâre, fen, mek+atib ve mü'essesât, teşvîkât şû'beleri [316] müdîriyetlerinden ve iki müfettiş-i umûmîlikten tahrîrât ve muhâsebe kalemlerinden mürekkebirdir.

Umûr-ı Baytariyye müdîrliği: Bir müdîr ve iki mu'âvin ile iki müfettişliten ve iki kalemden teşekkül etmiştir. bu müdîriyetin müdîriyet-i umûmiyeye terfî'yle dâhiliye nezâretine rabtı hakkında hükûmetçe bir teşebbüs vardır.

Zirâ'at Bankası müdîriyyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ve bir müdîr-i sâni'den ve birçok müfettiş ile müte'addid aklâmdan müteşekkildir.

Orman Müdîriyyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ile bir mu'âvinden ve idâre-i merkeziye müdîriyetiyle ona merbût idâre-i me'mûrîn, mekâtib ve Amanajman, kadastro, tahtî-i î'mâlât ve Bütçe, istatistik, de'âvî, hukûk-ı tasarrufiyye şû'beleri müdîriyetlerinden ve bir de hey'et-i teftîşîyye müdîriyetiyle dört mıntika müfettişinden ve iki kalemden mürekkebirdir.

Ma'den Müdîriyyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ile bir ser-mühendis ve iki mühendisten ve bir kalemden müteşekkildir.

Ticâret Müdîriyyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ile bir mu'avinden ve bir kalemden tereküb etmiştir.

Sanâyi' Müdîriyyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ile bir mu'âvinden ve bir kalemden müteşekkildir.

İstatistik Müdîriyyet-i umûmiyyesi: Bir müdîr-i umûmî ile bir mu'âvinden ve bir kalemden mürekkebirdir.

[317]

VİLÂYET ZİRÂ'AT ME'MÛRLARI

2500 kuruş ma'âşla üç mıntika zirâ'at müfettişi olup biri Hudavendigâr, Kastamonu, Bolu, Karesi İzmit havâîsi, ikincisi Ankara, Sivas, vilâyetlerini, üçüncüsü Trabzon, Van, Erzurum, Bitlis vilâyetlerini teftîş etmek vazîfesiyle mükelleftir. Zirâ'at müdîriyetleri üç sınıf üzerine olup 2500 kuruş ma'âşlı birinci sınıf müdîriyetler İstanbul, Edirne, Hudavendigâr, Aydın, Konya, Musul vilâyetlerinde; ma'âşları 2000 kurul olan ikinci sınıf müdîriyetler Ankara, Adana, Trabzon, Van, Sivas, Mamuretülaziz, Haleb, Suriye, Bağdad, Basra vilâyetlerinde; ma'âşları 1500 kuruş olan üçüncü sınıf müdîriyetler Erzurum, Beyrut, Bitlis, Diyarbekir, Kastamonu vilâyetleriyle İzmit, Canik, Karesi, Kal'a-i Sultaniye, Kudüs sancaklarındadır.

Ma'âşları 1200 kuruş olan zirâ'at me'mûrları İstanbul, Gelibolu, Aydın, Saruhan, Menteşe, Muş, Kozan, Yozgat, Çorum, Urfa Bolu, Çatalca, Maraş, Karahisar-i Sahib, Kütahya, Mardin, Zor, Havran, Tokat, Burdur, Antakya, Sinop, Medîne sancaklarıyla Uzunköprü kazâsında istihdâm olunmaktadır.

Ma'âşları 750 kuruş olan zirâ'at mu'allimleri Edirne, Tekfurdağı, Kırk Kilise, İzmir, Denizli, Urla, Adana, Ankara, Kayseri, Kırşehir, Erzurum, Erzincan, Bayezid, [318] Adapazarı, Yalova Hayfa, Lazkiye, Akka, Trablusşam, Beyrut, Bağdad, Bitlis, Bolu, Samsun, Haleb, İskenderun, Bursa, Gemlik, İnegöl, Eskişehir, Uşak, Mudanya, Siverek, Diyarbekir, Humus, Basra, Esşi Şam, Sivas, Amasya, Karahisar-i Şarkî, Lazistan, Giresun, Ordu, Edremit, Bandırma, Çankırı, Konya, Isparta, Kastamonu, Niğde, İnebolu, Yafa, Musul, Kerkük, Malatya, Van, San'a, Hudeyde merkezlerinde istihdâm edilmektedir. Bunlardan başka husûsî bütçelerden Konya vilâyeti 24 Bolu sancağı 9 zirâ'at mu'allimi daha ta'yîn etmişler. Diğer vilâyetler de her kazâya mu'allim ta'yînine teşebbüs etmişlerdir.

ZİRÂ'AT ŞU'ABÂTI MEKTEBLERİ VE NUMÛNE TARLALARI

Dersaadet'te bir zirâ'at mekteb-i âlîsiyle Bursa, Ankara, Adana vilâyetleri merâkizinde ve Suriye'nin Selimiye kazâsında i'dâdî derecesinde bir zirâ'at ameliyât mektebi, Kastamonu, Sivas, Erzurum, Haleb merkezlerinde ibtidâ'î derecesinde birer çiftlik mektebi; İzmir Seydiköy nâhiyesinde bir bağcılık ve bahçevânlık mektebi,

Haleb, Trabzon, merkezlerinde birer sâbit ve mıntıkları ma'lûm olmayan beş seyyâr sûtçülük ve Harput, Antakya, Beyrut, Amasya merkezlerinde birer ipekçilik mektepleri; Şam ve Kal'a-i Sultâniye'de birer numûne tarlasıyla Kızıltoprak, Kırk Kilise ve Urla'da birer Amerika Asma fidanlığı, Isparta'da bir gül fidanlığı vardır.

[319]

Halkalı Zirâ'at Mekteb-i Âlîsine duhûl şerâ'iti

Tarîh-i te'sîsi: 1308; Müdîr: 2; Mu'allim: 22; Mu'âvin: 6; Me'mûr: 10; Talebe: 130; Sınıf: 4

Mekteb her sene Eylül'ün on beşinde küşâd olunur. Müsâbaka imtihânı Ağustos ibtidâsında icrâ edilir. Mektebe girmek için yedi senelik i'dâdî veya sultânî mektepleri me'zûnu olmak veyahut o derecedeki husûsî mekâtibde tahsîl ederek şehâdetnâme almış bulunmak ve icrâ edilecek dühûl imtihânında vasatî notaları kazanmak şarttır. Tâlibin sini 17 ile 20 arasında olacak; tezkire-i Osmâniye, hüsn-i hâl, aşı şehâdetnâmelerinin rabtıyla zirâ'at nezaretine bir istid'â takdîm olunacaktır.

Mekteb ücretsiz leylî, ücretli leylî, nehârî, sâmi'în sıfatıyla dört nev' talebe kabûl eder. Meccânen girmek içib 20 tâlib arasında müsâbaka imtihânını kazanmak lâzımdır. Ücretli girmek isteyenler de aynı derslerden müsâbakadan sonra ikinci def'a imtihâne tâbî' tutulurlar. Seneî ücret 25 liradır. Müsâbakaları dersleri: mükemmel hesab, hendese-i müsattaha, ilm-i cebir (bir mechûllü mu'âdelâtın nihâyetine kadar), hikmet-i tabî'yye (câzibe-i arz ve harâret bahisleri), kimya-yı gayr-ı uzvî (şibh-i ma'âdin kısmı), coğrafya-yı umûmî, tarîh-i Osmânî, kitâbet-i resmiye, lisân-ı Fransevî (imlâ ve tercüme), derslerinden ibârettir. Nehârî ve sâmi'în talebeden ücret alınmaz. Zirâ'at ameliyât mekâtibi me'zûnlarının birinci ve ikincileri bilâ-imtihân ve meccânen kabûl olunurlar.

[320] Zirâ'at ameliyât mekteblerine girmek şartları Bursa Zirâ'at Mektebi 308'de; Ankara, Adana, Selimiye mektepleri 328'de te'sîs olunmuşlardır.

Tezkire-i Osmâniye: Mekteb-i ürşdiyye şehâdetnâmesi hüsn-i hâl varakası, hâl-i sıhhatte ve emrâzdan sâlim olduğuna dâ'ir tabîb raporu, aşı şehâdetnâmesi, en azıda üç yüz dönüm arâzî sâhibinin evlâdı olduğuna dâ'ir tapu idârelerinden

musaddak bir şehâdetnâme merbûut olduğu hâlde mekteblerin âid olduğu vilâyetlere veya mekâtib müdürlerine bir istid'â verilir, müsâbaka imtihanı Ağustos veya Eylül'de yapılır. Yevm-i icrâsı bir buçuk ay evvel gazetelere i'lân olunur. İmtihân dersleri Türkçe, coğrafya-yı umûmi, târîh-i Osmânî, hesâbdan ibârettir. Ücretsiz ve leylî talebe bi'l-müsâbaka, ücretli, leylî ve nehârî talebe bi'l-imtihan kabûl olunur. Ashâb-ı arâzî olmayanlar da alınır. Ücret seneviye iki taksitte verilmek üzere 16 liradır.

Çiftlik mekteblerine girmek için çiftçi evlâdı olmak lâzımdır. Okur-yazar olanlar tercîh olunur. cümlesi leylî ve ücretsizdir.

[321] Orman Mekteb-i Âlîsi

Müddet-i tadrîsiyyesi iki sene olup her sınıfta yirmi talebe vardır. beş talebe de fazla olarak senevî 25 lira ücretle alınır. Şerâ'it-i dühûliyyesi zirâ'at mekteb-i âlîsi gibi olup dühûl imtihanı kitâbet-i resmiye, mükemmel hesâb, cebir, logaritma, müsellesât, misâha-i arâzî, hikmet-i tabî'iyye, kimya-yı uzvî ve gayr-ı uzvî, târîh-i tabî-i ve hendese-i musattahafenlerinden icrâ olunur. ve istid'â Ağustos'tan evvel zirâ'at nezâretine takdîm edilir.

Mülkiye Baytar Mekteb-i Âlîsi

Mekteb leylî olup müddet-i tadrîsiyyesi dört senedir. Ücretsiz ve ücretli kısmı vardır. Nehârî de kabûl olunur. şerâ'it-i dühûliyyesi Halkalı Zirâ'at Mekteb-i âlîsinin aynıdır.

Mu'âvin Baytar Mektebi

Beş senelik i'dâdî me'zûnları bilâ-imtihan, mekâtib-i rüşdiyye me'zûnları ale'l-usûl imtihanla kabûl olunur. mekteb nehârîdir. Müddeti iki senedir.

Ticâret Mekteb-i Âlîsi

Mektebe girecek talebenin yaşı 16'dan aşağı 23'ten yukarı olmayacak ve ma'ârif nezâretine verilecek arzuhâl ile [322] beraber aşî şahâdetnâmesi, tabîb raporu, hüsn-i hâl varakası ve iki aded mukavvâsız fotoğraf ibrâz olunacaktır.

Mekâtib-i sultâniye ve yedi senelik i'dâdî me'zûnları bilâ-imtihan kabûl olunur. şehâdetnâmesi olmayanlar Türkçe, Fransızca (tercüme), coğrafya-i umûmi ve

Osmânî, târîh-i umûmî ve Osmânî, hesâb, cebir, hendese, usûl-i defterî ve ulûm-ı tabîyye derslerinden imtihân edilirler. Müddet-i tadrîsiyyesi üç senedir.

Sanâyi' Mektepleri

Dersaadet'te sanâyi metebine girmek için mekteb-i rüşdî me'zûnu olmak ve rüşdiyyee okunan derslerden imtihân vermek lâzımdır. Mekteb leyli ve ücretsizdir. Tahsili beş senedir.

AVRUPA VE AMERİKA ZİRÂ'AT MEKTEBLERİ

Şâyân-ı tavsiye olanları:

1- Belçika'da Jamblo Zirâ'at Mekteb-i âlisi (Institut Agricole A Jamboux, Belgique)

Müddet-i tadrîsiyyesi üç senedir. Bir senelik ayrıca ihtisâs sınıfı vardır. Mekâtib-i sultâniyeyi ikmâl eden ve Fransızca [323] lisâniyla riyâziyyâtı oldukça kuvvetli olan talebe bi'l-müsâbaka dâhil olabilirler. Mekteb nehârîdir. Mekteb ücreti senevî 400 frnaktır.

Fransa'daki Garnignon, Montpellier, Rhennes zirâ'at mekâtib-i âliyyesinden daha ziyâde nazarî me'zûnlar yetiştiğinden Osmanlı talebesi için şâyân-ı tavsiye değildir.

2- En mükemmel ve en amelî zirâ'at dârulfünûnları Müttehide-i Amerika memleketinde kâ'indir. Amerika'da yetmiş iki zirâ'at mekteb-i âlisi mevcûd olup her birine merbût ayrıca tavukçuluk şubeleri vardır. Meşhûrlarından biri Illionis zirâ'at dârulfünûnudur. Burada beş Osmanlı talebesi tahsîl etmektedir. Biraz İngilizce bilenlerin zirâ'at tahsili için herhâlde Amerika'ya gitmeleri lâzımdır. Amerika mektepleri hakkında ma'lûmât almak isteyenlerin şu adrese Türkçe mektûb yazmaları iktizâ eder:

Salih Nazmi Bey

505. S. Babcock St

Urbana, Illionis

U.S.A.

3- Viyana Zirâ'at Mekteb-i Âlîsi

En mükemmel zirâ'at mekteblerindendir. Mekâtib-i sultâniye me'zûnları dâhil olabilirler. Dersleri ta'kîb edecek kadar Almanca bilmek lâzımdır.

4- Almanya Bonn Zirâ'at Darulfünûnu

Evsâf ve şerâ'iti Viyana mekteb-i âlîsi gibidir.

[324] İsviçre'de Fribourg Zirâ'at Ameliyât Mektebi

Adres: Edole d'agriculture de Fribourg – Granng èneve prés Haulrive (Suisse)

Müddet-i tadrîsiyyesi üç senedir. Dühûl imtihânı Fransızca, hesâb, coğrafya-yı umûmî, târîh-i umûmî derslerinden icrâ olunur. livâ i'dâdîleri me'zûnları oldukça Fransızca bilmek şartıyla dâhil olabilirler. Mekâtib leylîdir. Senevî 550 frank ücret alınır. Memleketimiz için en şâyân-ı tavsiye ameliyât mekteblerinden biridir. Cenevre Osmanlı şehbenderhânesinden îzâhât alınabilir.

6- İsviçre'de Noşatel ve Lozan kasabaları civârında da amelî zirâ'at mektepleri vardır.

7- Fransa'da Pas-de-Calais zirâ'at ameliyât mektebi.

Adres: Ecole pratique d'agriculture de Berthonval, Pas-de-Calais

8- Fransa'da Alps maritimes vilâyetinde Antibes ameliyât mektebi.

Adres: Ecole d'agriculture d'Antibes. Alps-Maritimes (France)

9- Fransa'da Nancy'de Dombasle zirâ'at mektebi.

Adresi: Edole d'agriculture de Mathieu de Dombasle Tomblaine, Nancy (France)

[325] 10- Marsilya'da Valabre zirâ'at mektebi.

Adres: Edole d'agriculture de Valabre Par Gardanne (B-du-Rh), France

Ameliyât mekteblerine girmek için livâ i'dâdîleri derecesinde tahsîl görmek ve Fransızca lisânına dersleri ta'kîb edecek derecede vâkıf olmak lâzımdır. ayrıca müsâbaka imtihânları vardır. Leylî talebe için (Valabre) mektebinin senevî mekteb

ücreti 500, Dombasle mektebinin 600 franktır. Müddet-i tedrisiyyeleri Antibes, Valabre mekteblerinin 3, Dombasle mektebinin iki senedir.

Âlât-ı Zirâ'iyye depoları: Dersaadet, Bursa, Erzurum, Konya, Haleb, Diyarbekir, Sivas, Van, Bitlis, Muş, Şam, Havran, Humus, Kastamonu, Harput, Urfa merkezlerinde te'sis olunmuştur. Konya, Mamuretülaziz vilâyetleriyle Bolu sancağı ekser mülhakâtında husûsî âlât-ı zirâ'iyye depoları te'sis etmişlerdir.

Zirâ'at Odaları: Her vilâyet, livâ ve kazâ merkezlerinde a'zâsı fahrî bir zirâ'at odası vardır.

[326]

Memâlik-i Osmâniye'de Demiryolları

Kilometre		Kilometre	
318	İstanbul-Edirne hattı	86	Yafa-Kudüs
45	Babaeski-Kırkkilise	1303	Şam-Medîne
577	Haydarpaşa-Ankara	160	Hayfa-Der'a
2	Feneryolu şu'besi	247	Beyrut-Şam-Havran
9	Arifiye-Adapazarı şu'besi	321	Riyak-Haleb
433	Eskişehir-Konya hattı	102	Humus-Trablusşam
10	Alayunt-Kütahya şu'besi	472	İzmir-Dinar-Eğirdir
291	Konya-Karapınar	138	Aydın hattı şu'beleri
420	İzmir-Afyonkarahisar	137	Bağdad hattından Devrak-Ma'mûre
274	Manisa-Soma-Bandırma	98	Raco-Haleb
41	Mudanya-Bursa	103	Selimiye-Cerablus
67	Mersin-Adana	59	Toprak kal'a-İskenderun

Derdest-i İnşâ demiryolları

Adapazarı-Bolu Çanakka'ı-a-İzmir, Samsun-Sivas, Ankara-Sivas, Sivas-Erzurum, Diyarbakir-Harput-Van, Bağdad hattının mütebâkîsi, Eğirdir-Antalya hatları

ZİRÂ'AT VE TİCÂRET KAVÂNÎN VE NİZÂMÂTI

A'sâr: Bir eski dönümden küçük olan ve evlerin evlisinden ma'dûd bulunan yerler hâsılâtından alınmaz. Odun ve kömür ile tazeliği geçtikten sonra yenmeyen ve salamura olmayan ebegümece, marul, pırasa, semizotu, ıspanak gibi sebzelerin öşrü yoktur; lâkin bamya, enginar, balkabağı, soğan, domates, pancar, sarımsak ve yerelmasından öşür alınır. Öşür ya aynen veya bedelen alınır. Afyon, haşhaş, tütün, mısır, pamuk, zeytûn, bal, üzüm, ipek gibi ba'zı mahsûlâtın öşürleri mutlaka bedelen alınır. Öşrü bedelen alınacak mahsûlât için oranın öcclis-i idâresi bir fiyât keser, eğer öşür aynen alınıyorsa harman yerinden a'sâr ambarına kadar zahîreyi çiftçi taşımaya mecbûrdur. Yüz kuruşluk mahsûlden on iki buçuk kuruş öşür alınır ki bunun 10,392 kuruşu hazîne hissesi, 1,485 kuruşu hisse-i i'âne ve 623 kuruşu techîzâtıdır.

Ağnâm resmi (Sayım): Koyun ve keçilerden her sene alınan vergiye ağnâm resmi derler. Kuzu ve oğlakların doğdukları yıl için vergisi yoktur. Bir hayvânın vergisi beş kuruş olup buna yüzde altı nisbetinde techîzât sam olunur. Ağnâm resmi sayılmaya başladığından i'tibâren ğç ay zarfında ğç müsâvî taksitte ödenir. 330 senesine mahsûs olmak üzere bu mikdâr yüzde 25 nisbetinde tezyîd olunmuştur.

[328] Tarîk bedeli: On sekiz yaşından 60 yaşına kadar her Osmanlı senede dört gündelik vermeye mecbûrdur. Tarîk bedeli vilâyet meclis-i umûmîlerinin kararı üzerine yerine göre 12 kuruştan 40 kuruşa kadar değişir.

Tapu mu'âmelesi: Bir kimse arâzisini başkasına ferâğ etmek isterse o arâzîye sahîhan mutasarrıf olduğunu, kaç kuruşa fârîğ olacağını, hangi kazâ dâhilinde olduğunu, hudûd ve dönüm mikdârını mübeyyin mahallesi veyahut köyü imâm ve muhtârları mühürleriyle mühürlenmiş bir ilmühaber alıp satacağı kimse ile komisyon-ı mahsûs huzûruna gelerek takrîrlerini vereceklerdir. Defterhânedan tapu senedi gelinceye kadar muvakkat bir ilmühaber verilir.

Eğer birisi vefât ederek uhdesindeki arâzî intikâl edecek ise müteveffânın sahîhan mutasarrıf olduğu ve arâzînin kıymet-i muhammenesi ile kime intikâl edecekse hakk-ı intikâlin o kimseye münhasır olduğunu mübeyyin mahalle veya karyesi imâm ve muhtârları tarafından mühürlü ilmühaber mücebince hakk-ı intikâle nâ'il olan kimseden harac alınarak intikâi yapılır.

Arâzî kaç kuruşa ferâğ olunursa ferâğ eden kimseden yüzde beş, ve meccânen ferâğında kıymet-i muhammenesinden kezâlik yüzde beş ferâğ harcı alınır. Vifâen ferâğda fâriğden nısf ya'nî deyn mikdârından yüzde iki buçuk ve intikâlde dahî kıymet-i muhammeneden yüzde beş harc alınır. İki kişi arâzîlerini mübâdele ederlerse o iki arâzîden hangisinin kıymeti ziyâde ise o kıymetten yüzde beş harc [329] alınıp bunun nısfı birinden ve nısf-i diğeri de öbüründen istîfâ olunur. Henüz kendi uhdesine intikâli icrâ edilmeyen arâzîyi bir kimse başkasına ifrâp edecek olursa fâriğden yüzde beş intikâl harcı ve mefrûğun-lehinden kezâlik yüzde beş ferâğ harcı, emlâk ve arâzînin usûl ve fûrû'a (evlâd ve ahfâda) intikâlinden yüzde 1,5, zevc ve zevceye intikâlinde %3 birâder ve hemşîre ve onların fûrû'una intikâlinde %4,5 diğerk akrabâya intikâlinde %6, emlâk-ı sarfiyyenin vasiyyet suretiyle eşhâs-ı sâ'ireye terkinde %10 harc alınır. Hükûmetçe haber alınamayan arâzî-i emîriyye ve mevkûfe ve müsakkafât-ı mevkûfe ve emlâk-ı sarrafeyi her kim haber verirse bi'l-müzâyede tâlibine satıldıktan sonra bedel-i mu'accelinden o kimseye yüzde 10 ihbâriye verilir.

Reji idâresi: Tütün ekmek isteyenler hâne avlularından mâ'-adâ herhâlde yarım dönümden aşağı olmayan mahaller için reji idâresinden ruhsatnâme alır; mahsûl çıkınca reji anbarına teslîm ederek Memâlik-i Osmâniye'de sarf olunacak mikdârı için aralarında bi'r-rızâ karârlaştırılacak fiyât üzerinden çiftçi tütününü reji idâresine satmaya mecbûrdur. Memâlik-i Osmâniye'den hârice çıkacak tütünden mâ'-adâsını başkasına satamaz. Eğer çiftçi ile reji idâresi fiyât üzerine uyuşamazlarsa ve hârice satmak için müştêrî bulunamazsa tarafeynden birer (...) inzimâm-ı re'yiyle reji tütünleri alır; tütünlerin ambara teslîminden iki sene sonraya kadar çiftçi mürâca'at etmezse kendisine ihtâr ve on beş gün mühlet verilerek bu müddetin sonunda meclis-i idâreden muntehab me'mûr-ı mahsûs huzûruyle tütünler hârice çıkarılmak üzere en [330] ziyâde fiyât verenlere satılır. (Silik) ambar resmi tenzîl edildikten sonra sâhibine verilir. Müştêrî çıkmazsa muhammen usûlüne mürâca'at edilir.

Ruhsatsız tütün satmak, ekmek ve (...) memnû' olup tutulursa müsâdere olunmakla beraner beher kilosu iöin kırk kuruş cezâ alınır. Ruhsatsız havan gibi âletler tutulan kimseden beş liradan elli liraya kadar cezâ alınır.

Damga (pul) resmi: Pullar nisbî, maktû ve münzam olmak üzere üç nev'dir. Nisbî pulları senedler gibi bir meblağı ihtivâ eden evrâk üzerine o meblağın mikdârına nisbeten yapıştırılır. Kırk kuruştan 100 kuruşa kadar on paralık, yüz kuruştan bin kuruşa kadar yirmi paralık, bin kuruştan iki bin kuruşa kadar bir kuruşluk pul yapıştırılarak senedin muhteviyâtı arttıkça pulun fiyatı da yükselir.

Maktû' pullar: Arzuhâller, mukâveler, mazbatalar, şehâdetnâmeler, ilmühaberler ve i'lâmlar gibi bir meblağı ihtivâ etmeyen evrâka yapıştırılır.

Munzam pullar: Ekseriyâ devâir-i resmiyyeden efrâda verilen makbûz ve sâ'ire gibi evrâka yapıştırılır.

Harîr öşrü: Hâsıl olan ipekler, ipekçiler tarafından mahallî düyûn-ı umûmiye idâresinin göstereceği mîzân mahalline getirilir, müzâyede-i aleniyye ile satılarak müzâyede fiyatı üzerinden öşrü alınır. Kaçak ipekler mîrî nâmına zabt edilir. ipekler bir iskeleden dieper iskeleye naklinde gümrük resmine tâbî'dir.

10 Mayıs sene 1314 târîhli bir nizâmnâmeye göre yedinde zirâ'at ve harîr mekteblerinden şehâdetnâme olmayanşar ipek tohumu istihsâl ve fûruht edemezler.

[331]

Pirinç Zirâ'ati kânûnnâmesi: (Hulâsa) Pirinç ekilecek tarlalar 500 hâneli karyelerin son meskenlerinden i'tibâren 500, nüfûsu 500'den beş bine kadar olan kurâ ve kasabâttan 1000, ve nüfûsu 5000'den 20 bine kadar olan kasabâttan 2000, ve yirmi beş binden ziyâde nüfûslu şehirlerden 3000 metreuzak olmak şarttır. Ancak eskiden beri tathîri gayr-ı kâbil bataklık olduğu zirâ'at odalarınca ta'yîn olunan mahallerde mesâfe nazar-ı dikkate alınmaz. Hey'et-i sihihiyenin raporları üzerine kazâlar mecâlis-i idâresinin tensîbi ve mecâlis-i umûmiyyenin karârlarıyla mesâfeler yarıya indirilebileceği gibi iki misline de çıkarılabilir. Pirinç zürrâ'ı ameliyât mevsiminden iki ay evvel mahallî zirâ'at odalarına bir istid'â vererek ruhsat almaya mecbûrdurlar. Bir

ay zarfında istid'âlarına cevâb verilmezse ruhsat verilmiş nazarıyla bakılacaktır. Çeltik yerlerini zirâ'at fen me'mûru ve nâfi'a mühendisi ve piring zürrâ'ından iki zâttan mürekkeb bir hey'et keşif ve ta'yîn edecektir. Bir kimse ruhsatsız piring ekerse hükûmet tarafından suyu kesilerek masârıfı sâhibine tazmîn ettirilecek ve şu kadar ki tarla şerâ'it-i lâzimeyi hâiz ise yalnız beher dönümü için sâhibinden yarımşar mecîdiye cezâ-yı nakdî alınacaktır.

Filoksera Kânûnu: (Hulâsa) Yaş ve kuru üzümünden ve koruktan mâ-'âdâ asmanın bütün aksâmı ve bağlarda müsta'mel herek, sepet, küfe ve bunların sargıları, filoksera ve yumurtası, nebâtî ve âdî gübre ve toprağın Memâlik-i Osmâniye'nin [332] filokserasız mahallerine idhâli külliyyen memnû'dur. fakat sâ'ir nebâtâtın fidan, dal, soğan ve yumrularıyla yaprakları ve aşı kalemleri yaş sebze ve meyveler muhric şehâdetnâmesiyle Memâlik-i ecnebiye ve vilâyât-ı Osmâniye'den filokserasız mahallere nakledilebilirler. Hubûbât, saman, kuru meyve ve sebze ve tohumların topraktan temizlenmel şartıyla idhâli câ'izdir. Amerika asmalarıyla yahut su altında veyahut kumsal arâzîde 25 dönümden 50 dönüme kadar bağ yetiştirene zürrâ'a mahsûs bakır, 50 dönümden ziyâde yetiştirene gümüş madalya verilir. İdhâli memnû' eşyâyı filokserasız mahallere getiren kimseden iki buçuk lira cezâ-yı nakdî alınır. Bir sene zarfında fi'li tekrâr ederse iki kat cezâ alınmakla veraber fâ'ili bir aydan üç aya kadar habsolunur.

Zirâ'at Odaları nizâmnâmesi: (Hulâsa) Oda a'zâları müntehab ve fahrî olup mikdârı İstanbul vilâyetinde 12, sâ'ir vilâyet merkezinde 8, sancaklarda 6, kazâlarda 4'tür.

A'zâlar muktedir, nâmûslu Osmanlı zürrâ'ından ve 25 yaşını geçmiş olanlardan olacaktır. Müddetleri dört senedir, her sene nisfı değişir. Zirâ'at odaları zirâ'atin terakkîsi ve zürrâ'ın himâyesi için nizâmnâmede sayılan tedâbîr ve teşvîkâtı icrâ edeceklerdir.

Çekirge nizâmnâmesi: (Hulâsa) Bir mahalde çekirge zuhûr ettiği takdîrde 15 yaşından 60 yaşına kadar bütün erkekler hükûmet-i mahalliyyenin ta'yîn edeceği mikdârda çekirge tohumu toplayıp ilmühaberle hükûmete teslîm etmeye mecbûrdur. Aks-i takdîrde cezâ-yı nakdî alınır. Köy ihtiyâr meclisleri ve muhtârlar çekirgelerin [333] tohum bıraktıkları yerleri arayıp hükûmete haber vermeye

mecbûr oldukları gibi hükûmet-i mahalliye dahi akabinde mâ-fevkine arz etmeye ve çekirgeleri hemen itlâf ettirmeye mecbûrdur.

Hayvân isrkatinin men'î hakkında kânûn-ı muvakkat: (Hulâsa) Hayvân satmak isteyenler on para mukâbilinde muhtârdan ilmühaber alacaklar ve sattıkları vakit on para ile bunu deġistireceklerdir. Hayvânı çalınan kimse hemen bekçi veya muhtâra veya karakola haber verecektir. Çalınan hayvânın izi bir köyde veya çiftlikte nihâyet bulunca o köy veya aşîret ahâlîsi veyahut çiftlik sâhib ve müste'ciri ya izin hududları hâricine çıkarıldığını isbât veya hırsız ihbâr yahut hayvânın bedelini aralarında taksîm ve itâ etmeye mecbûrdurlar. Birinin elinde çalınmış hayvân bulunursa hükûmet zabt eder ve sekiz gün besler. Bu müddet zarfında hayvânın sâhibi çıkıp isbât ederse imzâ ile kendisine teslîm edilir. sâhibi çıkmazsa satılıp parası hıfz olunur. bir seneye kadar sâhibi çıkarsa parası verilir, çıkmazsa parası köyün hayırlı işlerinde sarf olunur. Çobanların yahut sâhiblerinin muhâfazası altında olmayarak başı boş hayvân salıvermek yasaktır. Bu gibi hayvânlar tutulup hükûmete teslîm olunur. Sâhibinden besleme masrafından başka bir beşlikten on beşliğe kadar cezâ alınır. Bulaşık hastalıktan telef olan hayvânlar derileriyle beraber [334] pazılarını yüzüp kullananlar ve başkasının hayvânlarını zarûretsiz telef edenler ağır cezâyâ çarptırılır.

Çalma hayvânları alıp satanlar, başka hayvânın ilmühaberini çalınmış hayvân için kullananlar hırsız hakkında bildiğini saklayanlar, bir günden bir aya kadar habsolunur yahut bir liradan on beş liraya kadar cezâ-yı nakdî alınır.

Hayvân hırsız olmakla şöhret bulan kimseler altı ay vilâyetleri hâricine sürgün edilirler.

Zirâ'at Liyâkat Nişânı nizâmnâmesi: (Hulâsa) Bu nişânın üç rütbesi olup zirâ'atin terakkî ve te'âlîsi husûsunda hidemât-ı mahsûsa ibrâz edenlere verilir. Birinci rütbesi senede 25 adedi geçmemek üzere 250, ikinci rütbesi senede 100 adedi geçmemek üzere 1000, üçüncü rütbesi senede 250 adedi geçmemek üzere 5000 aded olacaktır.

Bu nişân 15 sene zirâ'atın terakkîsi emrinde hidemât-ı sahîha-i makbûlesi sebk eden me'mûrîn ile erbâb-ı fenne ve numûme-i imtisâl olacak sûrette bi'l-fi'il icrâ-yı san'at ederek tevsî'-i zirâ'ate çalışanlara üçüncü rütbeden başlayarak itâ olunur. ve üç

sene geçmedikçe zirâ'atin terakkîsine â'id bir hizmet ve muvaffakiyeti görülmedikçe daha büyüğü verilemez. Bu nişân zirâ'ar nâzırının taht-ı riyâsetinde olarak zirâ'at, orman ve zirâ'at bankası müdür-i umûmîleriyle baytar ve şu'abât-ı zirâ'iyye müdürlerinden ve bu nişânı hâmil olmak şartıyla Bâb-ı Âli'ce intihâb edilecek sekiz zâttan mürekkeben teşekkül edecek hey'etin tedkîk ve tensîbi ve nezâretin Bâb-ı Âli'ye arzı ile bâ-irâde-i seniyye i'tâ edilir.

[335-336] Orman Nizâmnâmesi: Ormanlar dört nev'dir: 1- Mîrî ormanlar, 2- Vakıf ormanlar, 3- Köy ve kasabalara mahsûs ormanlar, 4- Eşhâs uhdesindeki ormanlar. Kışın yapraklarını döken ağaçlar Teşrîn-i Evvel'in on beşinden Nisan'ın on beşine kadar kesilir, yaprağını dökmeyen ağaçlar her zamân kesilebilir. Köylüler hâne, ağıl, ambar, araba yapmak ve ta'mîr etmek ve kendi evlerinde kullanmak üzere odun ve kömür yapmak için mîrî ormanlardan bâ-ruhsat meccânen ağaç keserler ve ormanlarda sürülerini otlatırlar. Ormanlardan bedel-i orman hakkı, pul resmi, öşür nâmıyla birtakım rüsûm alınır.

Bedel: Mîrî ormanlardan bir kıt'a tefrîk edilerek bi'l-müzâyede satılan ağaçlardan alınır. Ormanlar iskele uzaklığına ögre dört mesâfeye ayrılmış ve asgarî fiyât için bir ta'rife yapılmıştır.

Orman hakk: Ormanlara civâr olan köy ahâlîsinin ruhsatnâme alarak kestikleri ve şehirlerde kasabalarda veyahut deniz iskeleleriyle şimendüfer istasyonlarında sattıkları kereste, odun ve kömürden alınır. Bunun mikdârı nakledilen mesâfe ile ma'kûsen münâsib olup deniz, büyük ırmak ve şimendüfer mesâfeleri hesâna katılmaz. Satıldığı mahaldeki kıymetten alınacak resim ber-vech-i âtîdir:

Mesâfesi (Sâ'at hesâbıyla)	Yüz kuruşluk Keresteden	Yüz kuruşluk odun ve kömürden
1-5	25	12
5-10	20	8
10-15	16	6
15-20	12	4
20-55	10	2

Üç buçuk kilometre bir sâ'at hesâb edilir.

Pul resmi: Eşhâs ormanlarıyla icâreteynli veya tahsîsât nev'inden olan vakıf ormanlardan çıkarılan odun ve kömürden alınır. Elyevm odunun yüz kilosundan 16 para ya'nî bir kuruş ve kömürün yüz kilosundan 32 para alınmaktadır.

Öşür: Husûsî ormanlardan ve köy korularından çıkarılan keresteden öşür alınır.

Bunlardan başka resim alındıktan sonra verilen tezkirelerden 20 kuruşa kadar olanları müstesnâ olmak üzere tezkire başına 20 para tezkire bedeli ve husûsî ormanlardan çıkarılan odunun yüz okkasından on ve kömürden yirmi para pul resm-i munzamı ve mîrî ormanlardan çıkarılıp köylerde satılan zirâ'at edevâtı ile hatab ve kömürden Hicez demiryolu pulu nâmına nısıf orman hakkı ve bir de %6 nisbetinde techîzât-ı askeriyye hissesi alınmaktadır. Ormanlarda tüccâr mâlî olup yazlamak veya kıslamak istenilen hayvânâtta mahallî meclis-i idâresinden ta'yîn olunacak mikdâr üzerinden otlakiye resmi alınır.

Ma'âdin Nizâm-nâmesi: Usûl-i i'mâlleri i'tibârıyla ma'denler üç kısımdır: Aslıyye, sathıyye, taş ocakları

[337] Ma'âdin-i asliye arzın derinliğinde bulunan altın, gümüş, demir, bakır, kalay, kurşun, ma'den kömürü, petrol gibi ma'denlerdir.

Ma'âdin-i sathıyye: Toprağın üstünde bulunan turp kumlu topraklar gibi mevâd-i ma'deniyyedir. Bir kimse kendi arâzisinde ma'den taharrîsi için ilmühaber ve başkasının arâzisinde veya arâzî-i emîriyyede taharriyât icrâ etmek için taharrî ruhsatnâmesi alır. İlmühaber veya ruhsatnâme almak için vâlîye veya müstakil mutasarrıflığa bir arzuhâl ile ona merbûr bir kroki vermek lâzımdır. Pazar yeri, umûmî bahçe, köy mer'â ve korusu olan yerler için ve istihkâm, emâkin-i emîriyye gibi mahallere yakîn olup bunlara mazarrat verecek mahaller için ilmühaber ve ruhsatnâme verilmez, ilmühabelerden 3 ila 5, ruhsatnâmeden 5 ila 15 lira harc alınır, devir ve ferâğ mu'âmelesinde ruhsatnâme harcının nısıfı kadar harc alınır. Ve bu mu'âmele için ta'yîn olunan sekiz ay bir def'aya mahsûs olmak şartıyla ferâğı yapılacak taharrî ruhsatnâmesi müddetine zamm edilmiş sayılır. Taharrî ruhsatnâmesinin târîhinden i'tibâren bir sene zarfında teşebbüsât-i cedîdede

bulunulduğu anlaşılırsa aynı müddetle bir def'alık temdîd olunur, taharrî arzuhâli i'tâsı târîhinden i'tibâren altı ay zarfında ta'kîb olunmaza ibtâl edilir.

Bî't-taharrî keşfedilen ma'denin ihâlesi için evvelâ vilâyete bir istid'â verilir, masrafı müsted'îye â'id olmak üzere ma'denin cins ve ihâle müddeti nezâret ve vilâyetçe gazetelerle iki ay i'lân [338] edilir. eğer bir i'tirâz vukû' bulmazsa şartnâme ve mukâvelenâmesi yapılarak fermân-ı âlîsi çıkarılır, mültezim ilk def'a ma'denin cinsine göre elliden iki yüz liraya kadar fermân harcı verir. Ma'denin işlediği müddetçe iki türlü resm verir ki biriri ma'denin hudûdu dâhilindeki arâzînin beher cerîbi için alınan resm-i mukarrer ve ikincisi de ma'den sâsılâtından alınan resm-i nisbîdir. Beher cerîb için resm-i mukarrer on kuruş olup her sene Mart'ta mutlakâ alınır.

Resm-i nisbî ba'zı ma'âdinin hâsılâtı gayr-ı sâfiyesinden yüzde birden beşe kadar ve yığın hâlinde olanlardan yüzde on ila yirmi râddesindedir. Bu husûs için ma'denin memâlik-i ecnebiyyedeki fiyâtı ile tenzîli lâzım gelen masârif-ı nakliyye ve kal ve izâbe masrafları nazar-ı dikkate alınır. Mültezim her sene i'mâlât ve ihrâcâtını mübeyyin iki kıt'a cedvel tanzîm ederek birisini ma'den idâresine ve diğeri vâlîye vermeye mecbûr olup eğer Mart içinde vermezse 5 ila 15 lira cezâ alır.

Ma'âdin-i sathiyeye gelince: Ashâb-ı arâzî tarafından dört lira kadar bir harc verilerek fermân-ı âlî istihsâl olunduktan sonra bilâ-müddet işlenebilir. Bunlar da her sene müfredât defteri tanzimine mecbûr olup yapmazlarsa 10 ila 100 altın cezâ alınır.

Taş ocakları: Somaki, alçı, kireç, çakmak, kaldırım, değirmen, litografya, çakıl, envâ'-ı mermer taşlarıyla tebeşir, üstübeç, kil çümentı ve emsâli [339] çıkarıldığı mahalle taş ocağı denilir. Ocakları hangi nev arâzîde zuhûr ederse küşâd ve i'mâl edilmeleri hakkı o arâzî sâhibine â'ididir. Ocak açmak için hükümet-i mahalliyeye istid'â verilir. Ocak hâsılâtının iskele veya istasyonlardaki veyahut ocak mahallindeki kıymetinin masârif-ı nakliyye ve i'mâliyyesi tenzîl olunduktan sonra yüzde 5 resm-i nisbî alınır. (...), kırmızı akîk ve somakinin resmi %20'yi geçmemek üzere ticâret ve zirâ'at nezâretine ta'yîn olunur. bundan başka arâzî-i emîriyyede açılacak ocaklar için ruhsatnâme alınır ki bunun için çıkarılacak mevâddın cinsine ve müddete göre 2,5-

5,20 lira ve arâzî-i emîriyyeden mâ'-adâsında açılacak ocaklar için alınacak ilmühaberden 2,5-5 lira harc alınır. 25 seneden fazla müddetli ruhsatnâme için 25-100 lira harc alınır. Tuğla ve kiremit ocaklarının harcı 2,5 liradır.

Ticâret-i berriye: Ticâret-i dâhiliyeden gümrük alınmaz; ihrâcât ve transit mu'âmelâtından yüzde bir ve idhâlâtta yüzde on bir gümrük resmi alınır. Mu'âmelât-ı ticâriyyenin şerâ'it-i esâsiyyesi dörttür: 1- Barut i'mâli, ruhsatsız piyango küşâdı gibi kânûnen memnû işler olmamalıdır. 2- Bir bedel ve menfa'at mukâbili olmalıdır. 3- Emvâl-i gayr-i menkûleye te'alluk etmemelidir. 4- Bir mâlın iştirâ ve isti'cârında ticâret kasdı bulunmalıdır. Tüccâr kânûnen yevmiye, bilanço veya müvâzene, kopya defterleri tutmak mecbûriyetindedir.

Ticâret şirketleri dört nev'dir: 1- Kolektif şirketi [340]dir ki şürekânın cümlesi de şirketin ta'ahhüdâtından dolayı servet-i um^miyyeleriyle kefâlet ve mes'ûliyet-i müteselsile altında bulunurlar. 2- Komandit şirkettir ki bir veya müte'addid mes'ûliyet-i gayr-ı mahdûdeye tâbi kolektif şürekâ ile mes'ûliyet-i mahdude ya'nî vaz'-ı yed ettiği sermâye kadar mes'ûl olan diğer şürekâdan mürekkebdır. 3- Anonim şirkettir ki sermâyesi eshâma münkasım olup şirketin mu'âmelâtı muvakkaten tevkîl edilen ve azl ve nasbı vâ'iz olan vekîller ma'rifetiyle idâre olunur. Şirketin eshâmını bildiren evrâka hisse senedâtı denilir. Şirketin hesâbına inde'l-îcâb istikrâz olunan mebâliğin tesviyesi zımında ifrâz olunan aksâmın beherini ihtivâ eden evrâka tahvîlât denir. 4- Hissedârlık vechle şirketlerdir ki buna şirket-i husûsiye şirket-i zımniye veya şirket-i muvakkate denilip merâsim-i mahsûsa-i kanûniyyesi yoktur. Kooperatif şirketleri de bu nev'idendir.

Başkasının hesâbına bir ücret mukâbilinde icrâ-yı ticâret eyleyen kimseye komisyoncu berren bahren bir mahalden diğer bir mahalle şunun bunun eşyâsını nakletmek vazîfesini der'uhde edenlere emânetçi veya nakliyye komisyoncusu ve şimendüfer kumpanyaları, gemi kapudanları gibi eşyâyı nakleden kimselere kirâcı ve eshâm, akâr, emlâk, arâzî, sigorta, emti'a ve eşyâ-yı ticâriye mu'âmelâtında tarafeyni birbirine yaklaştıran ya'nî vesâtet eden kimselere dellâl ve simsâr denilir.

Bir meblağ-ı mu'ayyen te'diyesini havâle veya ta'ahhüdü hâvî olan poliçe çek ve ikâmetg+ah senedi gibi evrâka senedât-ı ticâriye denilir.

[341] Mahall-i âharda te'diyesi ta'ahhüd edilen meblağ ya mültezim tarafından bi'z-zât veya o mahall-i âhara emredeceği şahıs âhar tarafından verilir ki birincisine ikâmetgâh senedi, ikincisine poliçe denilir. Bir şahsa veya bir şahsın emrine mâlen venakden veya hesâben zimmete ta'alluk eden bir meblağı poliçede olduğu gibi senedin verildiği mahallin gayrı da te'diyesi meşrût bulunmayarak şahsen te'diye ve i'tâyı ta'ahhüd eden varakaya emre muharrer sened denilir. Hâvî olduğu meblağın isim ta'yîn edilmeksizin ibrâz eden şahsa te'diye edileceğini mübeyyin olan senedlere açık bono derler. Bir kimse başka bir yerde bulunan diğer kimseye mektûbda ismi muharrer şahsa mu'ayyen b-veya gayr-ı mu'ayyen bir mikdâr para vermek üzere yazılan varakaya i'tibâr mektûbu denilir. Poliçelere, mu'âmelât-ı ticâriyyeden olan emre muharrer senedâra müte'allık de'âvî beş senelik mürûr-ı zamâna tâbi'dir.

Mu'âmelât-ı ticâriyyeye müte'allık olmayan emre muharrer senedlete â'id de'âvînin mürûr zamânı on beş senedir. Şerâ'it-i kânûniyyeye muvâfık sûrette tanzîm edilmeyen poliçe veya emre muharrer senedde on beş sene mürûr-ı zamâna tâbi'dir.

Ticâret-i bahriye: Bir sefînenin îcâr ve istîcârına dâ'ir olan senede navul kontratosu denilir. Bir şahs-ı mahsûsun ismine veya onun emrine veyahut hâmiline olarak tanzîm olunup derûnunda tahmîl olunan emti'anın cins ve mikdârı beyân olunan varakaya tahmîliyye senedi veya konşimento denilir. Sefîne veya hamûlesi veya bunların ikisi üzerine yapılan istikrâz [342] mukâvelesine istikrâz-ı bahrî kontratosu denilip terhîn edilen sefîne veya hamûle bir kazâ-yı bahrîden dolayı zâyî olursa istikrâz olunan akçe edâ olunmaz. Aks-i takdîrde meşrût olan güzeşte tamâmıyla verilir.

İstikrâz-ı bahrî kontratosu ve sigorta senedi hakkındaki de'âvîde mürûr-ı zamân beş sene, geminin inşâ ve ta'mîri için verilen bedeller ile levâzımât ve istihdâm olunan amele ücretlerinin te'diyesi da'v'asında üç, kapudan ve tâ'ifenin ma'âşları ve navul ve emti'a-i mahmûlesinin teslîmi için bir senedir.

Zirâ'at ve Ticârete müteallık Kitâbların İsim ve Fiyâtları

Posta ücreti (Kuruş)	Kitâbın fiyatı (Kuruş)	Kitâbın ismi	Mü'ellifi
	30	Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi (1. cild)	Salih Zeki ve rüfekâsı
	30	Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi (2. cild)	Salih Zeki ve rüfekâsı
	30	Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi (3. cild)	Salih Zeki ve rüfekâsı
	60	Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi (4. cild)	Salih Zeki ve rüfekâsı
	20	Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi (5. cild)	Salih Zeki ve rüfekâsı
	30	Zirâ'at ve Ticâret Gazetesi (7. cild)	Salih Zeki ve rüfekâsı
4	20	Mükemmel ve Amelî Tavukçuluk (mücelled)	Salih Zeki Bey
3	12	Amelî ve nazârî arıcılık (mücelled)	Mehmed Ali Bey
0,50	3,5	Fennî ve nazârî arıcılık	A. Ferid Bey
2	3	Haşerât-ı Zirâ'îyye Mecmû'ası	M. Süreyya Bey
Tükenmiştir		İlm-i Zirâ'at	Hüseyin Kazım Bey
3	10	Bağcılık	Hüseyin Kazım Bey
3	6	Zirâ'at Dersleri	Hüseyin Kazım Bey
3	10	Zirâ'at Albümü	Hüseyin Kazım Bey
Tükenmiştir		Tereyağı ve peynir yapmak san'atı	İhsan Bey
4	20	Pamuk Zirâ'at ve Ticâreti	Sebuh Efendi
2	5	Pirinç Zirâ'atı	Sebuh Efendi
3	15	Emrâz-ı umûmiye-i nebâtî	327 Halkalı me'zûnları
2	5	Nebâtât Hastalıkları	Ali Rıza Bey
4	20	İslâh ve teksîr-i hayvânât	Civani Efendi
20	60	Çiftçilik (3 cild)	Rasim Paşa
3	10	Ma'lûmât-ı Zirâ'îyye	Faik Bey
2	4	Beygir Yetiştirmek	Osman Nuri Bey
305	7,5	İpekböceği Beslemek	Torkumyan Efendi
2	6	İpekböceği Beslemek	Mehmed Arif Bey
20	160	Hayvânât-ı Tıbbiyye ve zirâ'îyye (3 cild)	İsmail Hakkı Bey
2	5	Tütün	Hristaki Efendi
2	5	Ormancı Cüzdanı	Hoca Ali Efendi
10	45	Hukûk-ı Ticâret (8 cild)	Reşid Paşa
10	45	İlm-i İktisâd (1-3)	Cavid Bey
2	2,5	(Beheri) Ticâret lâyhaları (üç ayda bir)	Hâriciyye Nezâreti
2,5	7,5	Ma'lûmât-ı Ticâriyye	Hamid Bey
4	15	Ticâret-i Berriyye Kânûnu Şerhi	Kazım Bey

MUAHHİRE

İlk def'a olarak erbâb-ı zirâ'at ve ticâretimize takdîme muvaffak olduğumuz şu nevsâlin arzû ettiğimiz hâl-i mükemmliyette olmadığını i'tirâf ederiz. Nevsâle derc edilmek üzere yazılmış birçok müsveddelerimiz olduğu hâlde Türkçe matba'a harflerinden en küçüklerinin bile Latin hurûfuna nazaran birçok yer işgâl etmesi ve kitâbın ceybde taşınabilecek hacmi tecâvüz eylemesi, bizi eldeki ma'lûmât-ı nâfi'adan bir hayli kısmının tay veya telhîsine mecbûr eylemiştir. İnşâ'allâh nevsâlimizin ikinci senesini neşrettiğimiz vakit bu sene tafsîl edilen kısımların ihrâc veya ihtisâr ve bi'l-akıs bu sene muhtasar yazılan veya hiç yazılmayan ma'lûmâtın tafsîl edilmesi ve cedvellerden bir kısmının değiştirilmesi programımız iktizâsındandır. Zürrâ'ımızdan bir kısmının arzûları üzerine bu sene her ayın zirâ'at takvîmi hakkında pek ziyâde tafsîlât verilmiş ise de bu ve emsâli mebâhis ikinci senesinde mücmelen derc edilecek ve bi'l-hâssa hayvânât ve nebât+at hastalıkları, sanâyi'-i zirâ'ıyyeye ve şimendüfer ta'rifelerine ve ticâret ma'lûmâtına daha ziyâde ehemmiyet verilecektir. Neler hakkında tafsîlat ve ma'lûmât verilmesi istenildiğini alâkadâr zevât şimdiden bize ihbâr ederlerse nazar-ı dikkate alınacaktır. Bu sene Halkalı Zirâ'at Mekteb-i Âlîsi me'zûnlarının sene sırasıyla esâmîsi ve hâl-i [345] hâzırdaki me'mûriyetlerini ve mü'essesat-ı zirâ'ıyye ve sînâ'ıyyemizin fotoğraflarını derc eylemek arzû etmiş isek de hacmin büyümesi, bu senelik bizi bu fikirden sarf-ı nazar ettirmiştir. İnşâ'allâh ikinci senesinde nevsâlimizi daha nâfi' ve daha mükemmel olarak kârî'lerimize arz ve takdîme muvaffak olacağımızı ümîd ederek teveccühlerini temennî eyleriz.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

BOA. DH.SAİDd, 81/15.

2. Basılı Kaynaklar

2.1. Lügatler:

AYVERDİ, İlhan (2005), “Ziraat”, Misalli Türkçe Sözlük, C. III, Kubbelatı, İstanbul.

2.2. Süreli Yayınlar:

A. N. “Zirâ’at Ne Hâldedir”, Hikmet gazetesi, Sene 1, S. 49: 7.

Abdullah Cevdet, “Yeni Ticâret ve Zirâ’at Nâzırımızla Mülâkât”, İctihâd, Yıl: 5, S. 123: 409-410.

Cevad Rüşdü, “Târîh-i zirâ’at-i kadîmeye bir nazar”, Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmû’ası, C. I, S. 10, s. 188.

“Mukaddime” Vâsita-i Servet, S. 1: 1.

Osmanlı Zirâ’at ve Ticareti, S. 1: 1 (23 Nisan 1323/6 Mayıs 1907).

Parvus, “Türkiye’de Zirâ’atin İstikbâli”, Türk Yurdu, Yıl: 3, S. 1: 860.

2.3. Araştırma Eserler:

ARIKAN, Zeki (1988), “Köylü Gazetesi ve İşgal” Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Ankara, S. 2: 187-188.

ARIKAN, Zeki (1996), “Köylü Gazetesi ve Dilde Sadeleşme”, Kebikeç, Ankara, S. 4: 129-148.

BEYDİLLİ, Kemal (1999), “Küçük Kaynarca’dan Yıkılışa”, Osmanlı Devleti Tarihi, C. I (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), Zaman, İstanbul.

ÇEŞME, Volkan (2014), “Osmanlı’da Ziraati Modernleştirme Sürecinde Halkalı Ziraat Mektebi (1892-1928): Kuruluşu ve İdari Yapısı”, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, C. XV, İstanbul, S. 2: 46.

DEMİR, Kenan (2014), “Osmanlı’da Ziraat Dergiciliğine Bir Bakış”, Turkish Studies, C. 9, Ankara, S. 8: 387.

İNAN, Süleyman (2004), “Arşivden Bir Belge”, Geçmişten Günümüze Denizli, Denizli, S. 4: 34-35.

KADIOĞLU, Sevtap (2005) “Osmanlı Döneminde Türkiye’de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve ‘Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnâmesi’”, Kutadgubilig, S. 8: 241.

Mehmed Refet – Salih Zeki, Nevsâl-i Zirâ’at ve Ticâret, Mahmud Bey Matba’ası, Dersaadet 1330.

Sadık Müfit BİLGE (2017), Elinde Çingil Orak: Osmanlı Köylülerinin Kullandığı Tarım Aletleri (Alat-ı Zira’at), Nakil Vasıtaları Ve Kullandıkları Yerler, Kitabevi, İstanbul.

UNAT, Faik Reşit (1964), Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış, MEB, Ankara.

WATSON, Andrew Murray (2013), “Ziraat”, DİA, C. 44, TDV, İstanbul.

YILDIRIM, Mehmet Ali (2010), “Osmanlı’da İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu: Ziraat Mektebi (1847-1851)”, OTAM, Ankara, S. 24: 224-225.

SONUÇ

Nevsâl-i Zirâ'at başlıklı yayın da bir muhtıra, bugünkü ifadeyle bir nevi çiftçi yıllık niteliğinde bir eserdir. Ajanda tipi, cepte taşınabilsin diye düşünülen bu çalışmanın ebatları (11x16) da bu amaca matuf hazırlandığını göstermektedir. Bu tip bir yayın, ilgili olduğu meslek dalındaki insanlara ihtiyaç duyabilecekleri malumatı temin edebilmek için yayımlanmıştı. Ancak kapsam olarak içinde taşrada yaşayan herhangi bir insanı ilgilendirebilecek çok fazla konu çeşitliliği ve bilgi de vardı. Bu tür yayınlar Osmanlı ülkesinde fazlaca bilinen bir şey değildi. Ülkemizin ağırlıklı olarak çiftçi/köylü nüfusa sahip olduğunu bilen Salih Zeki ve Mehmed Re'fet adındaki iki müteşebbis gazeteci memleket insanına fayda sağlayabilmek, onları gündelik pratiklerine dair daha geniş ve faydalı malumatla donatmak için böyle bir işe girişmişlerdi. Nitekim ajandanın giriş kısmında "insanın uğraştığı fen ve sanata dair bilgilerin tamamını hıfzedemeyeceğini" belirtmişler ve haliyle cepte taşınacak bir ajanda türü kitabın bu anlamda insanı kendine daha güvenir bir halete büründüreceğini ifade etmişlerdi.

Eserde çiftçilik, bağcılık, bahçıvanlık, ormancılık vb. tarımla ilgili meseleler, bitki hastalıkları ve tedavileri, biz kaza vukuu sırasında doktor gelinceye kadar yapılabilecek hayat kurtarıcı hamleler vs. hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Ayrıca önemli tarihlerin ve tabiat olaylarının yer aldığı takvim bulunmakta, her ay memleketin neresinde hangi meyve ve sebzenin ekilebileceğine, nasıl bakım yapılacağına, çiftlik hayvanları ve sair büyük bal hayvanlara hangi mevsimde ne gibi şeyler verilmesi gerektiğine, ne zaman otlatılmaları, ne zaman ahır/ağıla çekilmeleri gerektiğine, hangi mevsimde hangi hayvanın çiftleştirileceğine vb. pek çok detay verilmektedir.

İçerideki ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla (s. 304) yazarlar bu ajanda geleneğini sürdürmek niyetindeydiler. Nitekim sayfa 304'te hayvan hastalıkları ve tedavi, yöntemlerinden bahsederlerken “Bu hastalıklar için gelecek sene daha ziyâde tafsîlât verilecektir.” demişlerdi. Fakat bugün biliyoruz ki bu nevsal sadece bir defa yayımlanma imkanı bulmuştur.

Yazarları tarafından dönemin (1914) yeni diye bahsedilen teknik/teknolojik birtakım aletleri artık çağdışı kabul edilse de, eser pek çok açıdan bugün de yarar sağlayabilecek niteliktedir. Hayvan ve bitkilerin bakımı, çiftlikte, bağda bahçede yapılması gerekenler vb. konularda yazarlar tarafından tavsiye edilen maddeler hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Ayrıca genel anlamda çiftçi ve köylüye hitap ettiklerini düşünen yazarlar eserin dilinin de bir hayli sade olmasına dikkat etmişlerdir. Türkiye'nin bugün belli bölgelerinde ziraat pratikleri bir hayli güncellenmiş olsa da hâlâ geleneksel tecrübelerden edinilecek pek çok görgü ve bilginin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla bu ajandanın günümüz alfabesine çevrilmesi, içeriğinden istifadeyi kolaylaştıracak ve yukarıda da zikredilen muhtevastan yararlanmak mümkün olabilecektir.